Na Peresitedi ni Lotu

Na Peresitedi ni Lotu

iVola ni Veituberi

Tabaka
Na Lotu i Jisu Karisito ni Yalododonu Edaidai
Salt Lake City, Utah

© 1989, 1993, 1996 mai Na Lotu i Jisu Karisito ni Yalododonu Edaidai
© 2000 mai Intellectual Reserve, Inc.
iYau maroroi
Tabaki e Amerika
Vakadonui vakaperitania: 2/96
Vakadonui vakaviti: 2/96
Vakadewa ni *The Presidents of the Church: Teacher's Manual*
Fijian

Lewena

	iTuvatuva ni Lesoni kei na iUlutaga	Tabana
Me Vukea na Qasenivuli		v
1	Me da Muria na Karisito	1
2	Na iVolanikalou—Na iDusidusi Tudei Edaidai	5
3	Vakalesui Tale i Vuravura na iVakatakila vei ira na Parofita Bula	10
4	Nomu iLesilesi me Tauyavu o Saioni	14
5	Rogoca na Noda Parofita Edaidai	17
6	Parofita Josefa Simici–Cinaserau e na Butobuto	24
7	Me Qaqaco na iVakadinadina me baleti Josefa Simici	29
8	iVakatakila	33
9	Nodra Veiqaravi Vakaveitaravi na Peresitedi	38
10	Brigham Young—Na Tisaipeli Qaqa	43
11	Brigham Young: Yavu ni Matanitu na Cakacaka Dodonu	51
12	John Taylor—Tudei e na Vakabauta	57
13	John Taylor—Taqomaka na Noda Vakabauta Vakalotu	62
14	Daukaulotu e na Nomu Gauna ni Bula	68
15	Wilford Woodruff—Dauvakarorogo ka Dina	74
16	Wilford Woodruff: Yalododonu ka Taqomaka na Turaga	79
17	Lorenzo Snow e Dauqarava na Kalou kei na Kainona	83
18	Lorenzo Snow: Vakailavotaki ni Matanitu ni Kalou	90
19	Me Yaga na Veivakauqeti Vakaicaba	95
20	Joseph F. Smith—Domo ni Qaqa	100
21	Joseph F. Smith: Veivueti Vei ira na sa Mate	106
22	Heber J. Grant—Na Gugumatua	113
23	Heber J. Grant: Yaloqaqa ni Ravita na Turaga	118
24	Mo Vuli mai na Malumalumu kei na Veivakatovolei	124
25	George Albert Smith: Raica na Veika Vinaka	128

26	George Albert Smith: Dauveiqaravi Loloma	136
27	Kune Vakacegu e na Gauna Dredre	142
28	David O. McKay: Daudoka na Vuvale kei ira na Lewena	146
29	Mata ni Kalou e Vuravura Raraba	151
30	Vakarau ki na Nomu iTikotiko Tawamudu	158
31	Sa Ka Talei na iVolanikalou	164
32	Joseph Fielding Smith—Gone Namaki, Dau Titobu e na iVolanikalou	170
33	Dau Qacoya o Joseph Fielding Smith na Nona iLesilesi	177
34	Talei kei na Uasivi ni Masumasu	185
35	Harold B. Lee: Ni sa Yalomatua Mai, Tudei tu ga Vua na Kalou	190
36	Harold B. Lee—Na iLiuliu Vakasakiti	195
37	Spencer W. Kimball: Torocake mai na Veivakatovolei	200
38	O Spencer W. Kimball—Daumaka e na Veivosoti	207
39	“Kalawa Vakabalavu”	211
40	Ezra Taft Benson: Dusimaka na Solibula kei na Veiqaravi ni Turaga	214
41	Ezra Taft Benson—Dauveiqaravi Yalodina	220
42	Howard W. Hunter: Vakamuria na Wena na iVakabula	226
43	Howard W. Hunter: Raica Tiko ga na Valetabu	232
44	Gordon B. Hinckley: Me Dodonu na Digidigi	237

Me Vukea na Qasenivuli

iTuvatuva ni Lesoni

Vakayagataki ni iYaragi ni Vuli

E vasagavulu kava walega na lesoni e tiko e na ivola ni veituberi oqo. Ia, e levu sara na italanoa, na ka me caka, na ivosavosa mai na ivolanikalou kei na itoko vakaiyaloyalo e okati e na veilesoni yadua. O na gadreva beka me levu cake na gauna e vakayagataki e na so na lesoni. Kitaka vakakina. E vica na lesoni oqo e na rawa ni taura e rua na macawa na kena vulici.

Me veivukei na Yalo Tabu e na kena digi na veitiki ni lesoni me vakayagataki. Tuvana na lesoni me veisotari kei na nodra vakarautaki na lewenikalasi kei na balavu ni gauna me vakayagataki kina. E sega ni vakasaurarataki me vakayagataki kece na idusidusi ni lesoni. Kerea na Yalo Tabu me veidusimaki ka muria na ivolanikalou e na kena digi se cava me vakayagataki. Nanuma ni nodra yavu dei na lewenikalasi na ivolanikalou, kei na kena veituberi me liu e na ituvatauva ni nomu lesoni.

Raica lesu vakamalua na veilesoni. Kumuna ka vakarautaka na iyaya kece e gadrevi. Mo vakarautaka rawa na iyaloyalo, na joke kei na iqusiqusi ni papanivolavola mai na valenivola ni valenilotu. Ke o vinakata mo vakayagataka na tikinipepa e volai kina na veivosa se na iyaloyalo kabi me isosomi ni papanivolavola, vakarautaka kece e na loma ni macawa ni bera na lesoni.

Dikeva vinaka na iVola ni Veituberi oqo ni bera ni o veiqaravi kina. Wasea vinaka na nomu gauna me vulici vakavinaka na nodra bula na parofita.

Na iVola ni Veituberi oqo e volai vakarawarawa ka vakamuria na ka e dau volai me vakayagataki e na Matawilivola ni Sigatabu. Yalovinaka katona na veika oqo:

1. Na iyaya e dodonu me vakayagataki, na tepi ni vidio, *Testimonies of the Presidents of The Church of Jesus Christ of Latter-day Saints*.(53242), e katoni kina na ivakadinadina leleka ni ciwa na Peresitedi. Oqo e na vukea na nomu veiqaravi. E rawa mo raica e liu na tepi ni vidio ni bera ni o veituberi. Ke sega ni tiko na tepi ni vidio e na nomu tabana, nanuma na iVola ni Veituberi e vakarautaki kina e levu na iyaya ni veiqaravi me vakayagataki.

2. Sa vakarabailevutaki na ogavata ni kalasi. Era na vulica vinaka na nodra lesoni na lewenikalasi ke ra vakaitavi. E so na ogavata e caka me ra tucake ka veitosoyaki na lewenikalasi. Oqo e dau vakavuna na kena vakayagataki na veika e vakavulici e na kalasi me bulabula ka taleitaki vei ira. Na wiliki ni ripote se na cakacaka vakalasi me ra vakaitavi kece. Na veitikina oqo me soli e liu me rawa ni ra vakarautaki ira vinaka kina na lewenikalasi.

3. Sa vakarautaki vakamaqosa na iVola ni Veituberi me baleta na vakaitavi ni lewenikalasi kei na ivolanikalou. Na sala vinaka duadua me ra tuberi na lewenikalasi ki na ivakavuvuli ni iVakabula sa mai na ivolanikalou. Me soli na galala ki na kalasi mera vulica ka kila na ivolanikalou. Vakauqeti ira me ra dau kauta mai na nodra ivolanikalou ki na kalasi me ra wilika, makataka na tikina-dusimaki ka la'ki vakayagataki talega e vale. (Vakadeitaka ni levu na ivolanikalou e tu me vakayagataka na lewenikalasi. Raica na valenivola ni valenilotu ke tiko e so tale na ivolanikalou.) Qarauna vinaka na ivakatagedegede ni wiligusu kei na nodra kila na ivolanikalou na lewenikalasi, me ra vakayaloqaqataki na malumalumu. Na nomu itavi bibi mo susugi ka vakauqeti ira mera taleitaka ka kila na ivolanikalou. E rawa sara mo lesia taumada vei ira yadua me ra wili tiki ni ivolanikalou leleka me matau vei ira ni bera na nodra wilika na tikini ivolanikalou balavu.

4. Era taba yadudua na Peresitedi ni Lotu e na iyaloyalo rokataki e na daku ni ivola oqo. E tiko talega kina na itukutuku leleka ni nodra bula na Peresitedi, ka tara na veigauna bibi e so e na nodra bula, na veika lelevu era a qarava, kei na itukutuku momona e so era kaya na Peresitedi. E tiko vata e na iwasewase ni itaba rokataki oqori na kena iyaloyalo na Karisito, kei na droini nei Claude Monet, na *Sunflowers*. E lewe ni ivola talega na veiitaba e so. Na vo ni iyaloyalo e na kune e na valenivola ni valenilotu kei na kena naba. E levu na iyaloyalo oqo e wili kina na iYaloyalo Taurivaki ni Kosipeli; ka tiko vata kei na kedra dui naba. Me vaka: Tukituki e Katuba o Jisu (62170 [na naba ni iyaloyalo ni valenivola ni valenilotu]; iYaloyalo Taurivaki ni Kosipeli 237).

5. *Me kilai*: Ke digitaki vou e dua na parofita, me sosomitaki koya sa mate, mo taurivaka na itukutuku e so ni *Liaona* ka na muria na veitabaki ni Peresitedi ni Lotu vou, me na qai vakarautaki kina na lesoni, ka muria na iotioti ni lesoni e na ivola oqo.

---

iDusidusi ni Veituberi

Na Yavu e Va me Momona kina na Veituberi

1. Na imatai na nomu cokonaki vakayalo. Ni o vakadidike, vakavakarau, mo vakaqaqacotaka ka vakadeitaka na nomu ivakadinadina ki na kosipeli ka sa vakasukai mai. Vakayagataka na nodra ivakadinadina na lewenikalasi. Me cakacaka vata na veiqasenivuli ni Matawilivola ni Sigatabu, e na veivukei vakayalo.

2. E bibi dina na veivakavulici e na gauna ni kalasi. E bibi vakakina na nomu yalodina kei na taleitaki ira yadua na lewenikalasi. Tovolea na nomu veiqaravi, me vakamawe ki na bula yadua ni lewenikalasi.

3. Me vukea na veimaliwai veilomani kei na lewenikalasi wasea kei ira na veika e yaco ka vakaibalebale. Na veituberi yalodina ki na gone e leqa tiko se na veitokoni wasoma e na vakaitavi e na lotu se koronivuli e na yaga cake sara vakalevu mai na lesoni o vakarautaka.

4. Mo dau dikeva kei ira na lewenikalasi na veika o ni vulica vata. Me vaka oqo: E tarai iko vakacava? Na cava na kena ibalebale vei iko? E na vukei keda vakacava e na veisiga na noda vulica na bula ni parofita?

Oqo e va na ivakavuvuli vuni ni veivakatavulici maqosa.

Nanuma na vosa i Paula vei Timoci: “Ni sa sega ni solia mai vei keda na Kalou na yalo ni rere; a yalo ni kaukauwa ga, kei na loloma, kei na yalomatua. . . . Ka sa kacivi keda me da yalosavasava, a sa sega ga e na vuku ni noda cakacaka, e na vuku ni sa nona inaki ga kei na loloma walega ka sa soli vei keda eliu, e na vuku i Karisito Jisu, sa vakatekivu e muri ko vuravura ” (2 Timoci 1:7, 9).

O sa kacivi ki na “ilesilesi tabu.” E na lako mai na kaukauwa ni veivakatavulici, ni o sa vaqara no veivuke vua na Tamada Vakalomalagi; ni o solia na nomu gauna kei na veivuke e na vakatubura na nomu loloma vei ira na lewenikalasi; ka na nomu vakavakarau kei na nomu vuli, na nomu kila na ivakavuvuli ni kosipeli e na vakalougatataka na nomu bula. Ni o vakaitavitaki iko mo veivakavulici o na vakila na cecere ni ilesilesi kei na kena veivakalougataki uasivi.

Me da Muria na Karisito

Lesoni
1

iNaki ni Lesoni

Me ra nanuma na lewenikalasi ni ra a digia e na bula mai liu me ra muria na Karisito ka mera digia vakakina e na bula talega oqo.

Me Vakarautaki

1. Kerei ira na itubutubu ni lewenikalasi de rawa ni ra solia mai na itaba ni luvedra ni ra se lalai, se me vulici na kedra itukutuku ni bula ni ra se gone.
2. Vakarau mo vakayagataka na ivola ni veidigidigi e kune e na iotioti ni lesoni oqo.
3. Vakayagataka ke vo na gauna, mo kerea na veivakadonui ni bisopi se peresitedi ni tabana, mo sureta mai e dua na lewe ni peresitedi ni Matawilivola ni Sigatabu se matabisopi se dua vei rau na lewe ni mataveiliutaki ni iSoqosoqo ni Veivukei se na lewe ni mataveiliutaki ni Goneyalewa e na tabanalevu me ra mai sikovi ira na lewenikalasi ka vakamacalataka vakalekaleka na nodra digia me ra muria na ivakavuvuli ni Karisito kei na mawena e na nodra dui bula.

iKuri E so ni Lesoni

iVakamacala Taumada

Ka me caka kei na veivosaki

Ogataki vata vakavuli kei na kena veitalanoa. Vakayagataka na veiyaloyalo se italanoa o sa vakarautaka me baleti ira na lewenikalasi, me ra railesu ki na gauna sa oti yani, na kedra irairai, na veika era dau cakava ni ra a se gone. Tovolea mo vakaitavitaki ira kece na lewenikalasi.

- Vakaevei ke o rai sivita na gauna o a sucu kina—ki na gauna o se bula kina kei na Tamada Vakalomalagi? Na cava beka na so na ka o tukuna se cakava e na gauna o ya? (Liutaka na veivosaki e na nodra tusanaka—bubului—e na bula mai liu me ra muria na Karisito e kea kei na vuravura oqo.)

Eda Digitaki Jisu Karisito e na Bula mai Liu

Wilika na veika oqo ki na kalasi:

Ni bera na bula e ke—kei na kena buli na vuravura—eda a tiko vata kei na Tamada Vakalomalagi. Eda a luvena vakayalo. E dina, o ira taucoko na bula e vuravura era luvena vakayalo na Tamada Vakalomalagi.

Na ulumatua tagane vakayalo ni Tamada o Jisu Karisito. O koya e Tuakada. A wili me lewe ni Lewetolu Vakalou, mai lomalagi ni bera ni lako mai i vuravura.

E vinakata na Tamada Vakalomalagi mera vakataki koya na Tamadra, o ira na luvena vakayalo. Na Nona inaki me vukei ira na luvena vakayalo me ra bula vakalou ka vakatokai na yavu ni veivakabulai.

E na bose mai lomalagi e vakaraitaka na Tamada na Nona inaki. O keda na luvena eda bula vakayalo, me da mai vakayago kei na dra. Eda na mai

vakatovolei ni da biuta mai na nona iserau, kevaka eda na vakabauti koya ka vakamuria tikoga na nona ivakaro.

E a vinakati e dua na ivakabula e na inaki oqo. E kila vinaka na Tamada Vakalomalagi ni da na mai temaki me ca na noda ivalavala e na gauna ni veivakatovolei e vuravura. Baleta ni sega ni dua na ka e dukadukali se ca e tiko e na vale nei Tamada, e vinakati e dua na ivakabula me rawa ni vakabulai keda, ka vakarawarawataka talega na noda lesu tale vua na Tamada Vakalomalagi me rawa ni da veiucui kei koya. Na iVakabula e mai sorovaka na nodra ivalavala ca o ira sa veivutuni ka talairawarawa ki na ivakaro i Tamada.

E na gauna e a vakaraitaka kina na Tamada Vakalomalagi na yavu ni veivakabulai, a kaya, "Ko cei me'u tala?" e tukuna o Jisu, "Ko i au oqo; mo ni talai au" (Eparaama 3:27). Io, e ya qai dua tale na luvena vakayalo na Tamada Vakalomalagi, na yacana o Lusefa, ka kaya, "Ko i au oqo; mo ni talai au" (Eparaama 3:27). Ka tukuna, "Raica ko i au oqo, mo ni talai au; ia au na vakabulai ira kece mai na tamata me sega ni dua me yali; raica au na kitaka vakaidina na ka oqo ni'u sa luvemuni; ia me vakarokorokotaki kina na yacaqu" (Mosese 4:1). Ia sa tukuna o Jisu, "I Tamaqu me yaco ga na lomamuni, ka me nomuni tiko ga na vakarokoroko ka sega ni mudu" (Mosese 4:2).

A sa kaya na Tamada Vakalomalagi, "Au na talai koya sa bole e liu" (Eparaama 3:27). Sa cudru sara o Lusefa. Ka vukitani mai vua na Kalou, "Ia, mai na siga ko ya sa lewe vuqa sa muri koya" (Eparaama 3:28). E tukuna na Turaga vei Josefa Simici ni "sa muri koya e dua na ikatolu ni lewe i lomalagi e na nodra lewa ga vakai ira" (V&V 29:36).

O ira kece na gone era vakabauta ka tokona na Tamada Vakalomalagi kei Jisu era saqati Lusefa kei ira na yalo era muri koya (raica Ai Vakatakila 12:7).

A qai cemuri mai lomalagi i vuravura o Lusefa, ka mai yacana o Setani, na tevoro. O ira kece na yalo era tovaki koya mai vei Tamada Vakalomalagi kei Karisito era cemuri vata tani mai lomalagi ki vuravura (raica Ai Vakatakila 12:9).

O ira taucoko na sucu mai vuravura era a digitaka me ra muria na Tamada Vakalomalagi kei na Karisito ka sega ni vinakata na tevoro. Na tevoro kei ira kece na yalo era cemuri mai lomalagi ki vuravura era sega ni vakayago, era na sega talega ni lesu rawa tale vua na Tamada Vakalomalagi.

O keda, na digia me da muria na Karisito eda vakayago tiko oqo e vuravura. E rawa sara me da lesu tale kivua na Tamada Vakalomalagi ke vaka eda *vakamuria tiko* na Karisito.

Ni da sa tiko e vuravura eda se vala tiko ga kei Setani. Eda tucake vakacava kei na Karisito mai vei Setani? Mai na veika eda vakasamataka, vosataka ka cakava. E wili kina na ilala o digia, na iyaloyalo o sarava, na nomu itautau ni vosa, kei na nomu vukei ira na tamata. E na nomu dau rokova na Vosa ni Vuku, saumi ni nomu katini, nomu qarava na lotu, dau vakarokorokotaka na itutu vakamatabete, talairawarawa vei rau na nomu itubutubu, ka vakamuria matua na ivakaro ni Kalou.

Taro saumi lo

- Na cava o digitaka? O sa digia mo muria na Karisito e na gauna oqo, me vaka mai lomalagi? O sa digia talega mo vorata na tevoro e na gauna oqo, me vaka o cakava mai lomalagi?

Na Vuravura e Sinai e na Veivakatovolei kei na Veitemaki

Veivosakitaki ni ivolanikalou

Wilika ka veivosakitaka vakalasi na veivosa ni ivolanikalou oqo kei na ivakavuvuli nei Peresitedi Ezra Taft Benson:

A. Vunau kei na Veiyalayalati 1:35.
B. Ai Vakatakila 12:17.
C. 2 Timoci 3:1–7.
D. 2 Timoci 3:13.
E. Ezra Taft Benson: "Ni'u vakaqara ivakasala vua na Turaga, e vakadeitaki e lomaqu na ivakaro ni Turaga 'mo dou`vunauci ira na itaba tamata oqo me ra veivutuni' (V&V 6:9; 11:9.) Sa i koya oqo na vu ni vunau kece ni parofita edaidai, kei na nodra ivakadinadina ni o Jisu na Karisito o Josefa Simici na parofita ni Kalou.
"Na Veivutuni e a vunautaka na parofita rogo ka qai leqa wale, o Spencer W. Kimball. Na nona vu ni vunau e curuma na nona vosa kei na drau ni nona vei ivola, me vaka na nona ivola totoka *The Miracle of Forgiveness* [Na Mana ni Veivosoti, kei na veika talei e vu mai kina]. Me noda kaci edaidai vei ira na lewenilotu kei ira na tani me ra—veivutuni.
"Na ivakatawa—sa vakaevei na bogi? Me da sauma ka kaya e sega ni taucoko e Saioni. Me vaka na ivakavuvuli i Moronai, me da vakasavasavataka na yaloda (raica Alama 60:23), me tekivuna vei keda e liu, ka tarava na noda matavuvale, ka otioti na Lotu" (e na Ripote ni Koniferedi, Epr. 1986, t.3; se *Ensign,* Me 1986, t.4).

Ka me caka

Vakamacalataka ki na kalasi ni veika kece sara eda tukuna se cakava eda na digia kina na noda via muria na Karisito se muri Setani. Na digidigi e veisiga e vaka na noda vinakata na vinaka se na ca.

Veisoliyaka ka veivosakitaka na pepa ni veidigidigi o sa vakarautaka tu. Tarogi ira na lewenikalasi, na veidigidigi yadua e cava era dui gadreva.

Vulagi ni kalasi

Tarogi ira na vulagi uabula se a vakaukauwataki vakacava na nodra dui bula ni ra digitaka me ra muria na Karisito.

iVakadinadina kei na iTavi me Colati

Tukuna vei ira na lewenikalasi ni o ira kece na parofita kei na iapositolo era sa vakadinadinataki Jisu Karisito. Wilika Ica 12:41; mo wilika talega na ivakadinadina i Peresitedi Spencer W. Kimball:

"Mai na nodra ivakadinadina na tamata qaqa oqo kei ira na iapositolo e na gauna makawa —o ira na wekada e na kaulotu ka qarava na Turaga—au kuria na noqu ivakadinadina. Au kila ni o Jisu Karisito e luve ni Kalou bula ka a vakoti e na kauveilatai me baleta na ivalavala ca ni vuravura.

"O koya e noqu itokani, na noqu iVakabula, na noqu Turaga, ka noqu Kalou" (e na Ripote ni Koniferedi, Okot. 1978, t.110; se *Ensign,* Nov. 1978, t.73).

Vakauqeti ira na lewenikalasi me ra digitaka me ra muria na Karisito e na bula oqo me vaka na nodra digitaki koya e na bula e liu. Ni sa dodonu na nodra digidigi ni ra sa digia tiko me ra muria na Karisito, ka sega ni ra digitaka na ca, e na nodra digidigi e na veisiga.

Wasea na nomu iVakadinadina ki na lewenikalasi.

Noda Digidigi e Veisiga

- ☐ Digia mo Muria na Karisito
- ☐ Tiko e na lotu ni sakaramede.
- ☐ Masu e na veisiga.
- ☐ Vakayagataka na yaca ni Turaga e na vakarokoroko.
- ☐ Vukei ira na tamata.
- ☐ Vulica na ivolanikalou e veisiga.
- ☐ Yalodina ka dau vosa vakadodonu.
- ☐ Digia mo muri Setani
- ☐ Calata na lotu ni sakaramede.
- ☐ Bese e na masu.
- ☐ Wilika na ivola se sarava na iyaloyalo tawa savasava.
- ☐ O kocokoco.
- ☐ Vakayagataka vakatani na yaca ni Turaga.
- ☐ Lasulasu, butako ka veivakaisini.

Noda Digidigi e Veisiga

- ☐ Digia mo Muria na Karisito
- ☐ Tiko e na lotu ni sakaramede.
- ☐ Masu e na veisiga.
- ☐ Vakayagataka na yaca ni Turaga e na vakarokoroko.
- ☐ Vukei ira na tamata.
- ☐ Vulica na ivolanikalou e veisiga.
- ☐ Yalodina ka dau vosa vakadodonu.
- ☐ Digia mo muri Setani
- ☐ Calata na lotu ni sakaramede.
- ☐ Bese e na masu.
- ☐ Wilika na ivola se sarava na iyaloyalo tawa savasava.
- ☐ O kocokoco.
- ☐ Vakayagataka vakatani na yaca ni Turaga.
- ☐ Lasulasu, butako ka veivakaisini.

Noda Digidigi e Veisiga

- ☐ Digia mo Muria na Karisito
- ☐ Tiko e na lotu ni sakaramede.
- ☐ Masu e na veisiga.
- ☐ Vakayagataka na yaca ni Turaga e na vakarokoroko.
- ☐ Vukei ira na tamata.
- ☐ Vulica na ivolanikalou e veisiga.
- ☐ Yalodina ka dau vosa vakadodonu.
- ☐ Digia mo muri Setani
- ☐ Calata na lotu ni sakaramede.
- ☐ Bese e na masu.
- ☐ Wilika na ivola se sarava na iyaloyalo tawa savasava.
- ☐ O kocokoco.
- ☐ Vakayagataka vakatani na yaca ni Turaga.
- ☐ Lasulasu, butako ka veivakaisini.

Na iVolanikalou—
Na iDusidusi Tudei Edaidai

Lesoni
2

iNaki ni Lesoni

Ni kilai na raivotu i Liai ka baleta na ititoko kaukamea e na vakauqeta na lewenikalasi mera vakayagataka na ivolanikalou me nodra idusidusi dina e na nodra bula yadua.

Me Vakarautaki

1. Wilika na 1 Nifai 8 kei na 1 Nifai 11 mo kila na raivotu i Liai kei Nifai ka kila talega na kena ibalebale.
2. Vakarautaka me vakayagataki na iyaloyalo ni tadra i Liai e na lesoni.
3. Raica mera yadua na lewenikalasi na iVola i Momani (raica ke tiko e so e na valenivola ni valenilotu).
4. Vakarautaka e so na ilavelave ni italanoa ruarua e na lesoni oqo ka veisoliyaka vei ira na lewenikalasi.
5. Vakarautaka e dua na isulu kei na wa me ivesu ni mata.

iKuri E so ni Lesoni

iVakamacala Taumada

iTalanoa

Vakayagataka na isulu me vesuki kina na matana e dua na lewenikalasi.Vakacawiritaki koya vakadua se vakarua ka kerei koya me lako ki na yasa ni rumu ka dua. E na rairai vakatatara ka tataivatia e na saqata na vei iyaya e na nona ilakolako. (Qarauna me kua ni dua e mavoa.) Solia vua e dua na wa me muria. Vakamuria tale na ka me caka oya, biuti koya me vakamuria na wa e na nona lako tiko yani ki na yasa ni rumu ka dua. Vakamacalataka na ivolanikalou e vaka edua na idusidusi kaukauwa ka rawa ni vakamuri.

Na iTitoko Kaukamea na iVolanikalou e na Dusi Keda vua na Turaga

Me dua na lewenikalasi me wilika na italanoa oqo:

E na vica na yabaki sa oti, e na dua na valeniwai ka volekata na ulunivanua cecere na *Andes Mountains* e yasa ni ekueita, e a sucu kina na luvedrau tagane o Pedro kei Nancy Cantos. E a sega na leqa e liu, ia sega ni dede sa rairai na mate ka bibi. E lako vakaca na ketena ka tuvaki vakaca na nona uto. E rau sa lomaleqa sara na itubutubu i Pedrito ni a sa leqa oti e rua na luvedrau ka rau taqaya vakalevu ni sa toso sobu tiko na ituvaki ni bula i Pedrito. E rau a masumasu wasoma.

“E na dua na bogi, ni sa voleka me vula tini o Pedrito, e a tadra o Nancy na tinana ni rai yani e na katubaleka ni nodratou valenikuro—a sega ni raica na veivale ka dau raica—a raica o koya e dua na rara drokadroka vinaka ka tawa yalani na kena balavu. E dua na tamata a cukicuki tiko. A lako yani vua o Nancy ka taroga se cava e cakava tiko.

" 'Au tea tiko e so na kau me vakabulai ira era tauvimate,' e a kaya.

"A raica o Nancy e dua na vunikau e voleka wale. `Na cava na yaga ni vunikau oya?' e taroga sara.

" 'Na vunikau oqo e wai ni tauvimate i Pedrito,' e sauma yani na tamata oya.

" 'Tukuna vei au,' totolo sara na nona taro, `me'u solia vakacava vua na luvequ na wai mai na kau oqo?'

"Ni bera ni saumi na taro, a raica o Nancy e dua tale na tamata e tu vakayawa. . . . Totolo sara o koya kei na dua tale na tamata. . .rau toso voleka mai vei Nancy. . . . [Rau tukuna vua,] `E talai keirau mai na Kalou me keirau mai vukei iko e baleta na nomu vakabauta kei na nomu gumatua e na dau wilika na iVolatabu ka dau qara na vosa ni Kalou.' . . . Yadra sara o Nancy. E makare sara tu ga na tadra e na nona vakasama.

"Ni oti e dua na macawa erau a tukituki e na nodrau katuba na Cantose e rua na daukaulotu. E na yakavi ga o ya rau a [vakavulica] na imatai ni veituberi ki na vuvale.

"Ni bera na veitalatala, e rau solia na daukaulotu ki na matavuvale e dua na iVola i Momani, e rau toqa kina . . . . na tikina eratou a se qai veivosakitaka. . . . E rau a uqeti vakayalo, me rau makataka na tikina ka tara na tadra i Liai ka baleta na kau ni bula—e dua na ka e rau se sega ni dau cakava vakadua.

"Ni a qai wilika o Nancy Cantos . . . na tadra nei Liai, e a marau sara. E via tautauvata sara ga kei na nona tadra! E kila vakaikoya ni o ya na isau ni nodratou masu. . . .

"[E sega ni dede, a papitaiso sara na matavuvale i Cantos. E a vakalougatataki vakamatabete o Pedrito ka torocake na ivakatagedegede ni nona bula. Ia, e a tauvimate tale ka vinakati me sa sele vakavuniwai me qaravi na utona. E a vukei koya ni oti na veisele na ikarua ni veivakalougatataki vakabete, a mai bula vinaka sara yani o Pedrito] ka a sa veiciciyaki ka qito kei ira na nona itokani" (Vira H. Blake, "A Mother's Dream," *Ensign,* Maj.1986, t.53–54).

Na vunikau e a tadra o Nancy a vuni mana ki na vuvale.

iYaloyalo

Vakaraitaka na iyaloyalo ni tadra i Liai ki na kalasi.

Veivosakitaki na ivolanikalou

Wilika vata kei na kalasi na 1 Nifai 8:5–35.

- A cava e tukuna na ivolanikalou e ibalebale ni vunikau e tadra o Liai? (Na vunikau e na tadra i Liai e vakaibalebaletaki tiko kina na loloma ni Kalou [1 Nifai 11:25].)
- O sa bau tu e na dua na vanua butobuto ka sega ni raica rawa na nomu sala? Vakasamataka ni o tiko e na dua na loma ni qara titobu ka sega na kena cina. E na yaga li e dua na itautauri e dusimaka vei iko na sala ki tautuba mai na qara? Na cava beka na bibi ni itikoko kaukamea e tadra o Liai? (E na duidui na veisau ni taro. Raica 1 Nifai 8:23– 24.)
- A cava e a yaco vei ira era sega ni tautauri vakavinaka e na itikoko kaukamea? Na cava e a kunea o Nifai me ibalebale ni titoko kaukamea? (Raica

1 Nifai 11:25.) E na veisala cava e na rawa kina me tautauvata na ivolanikalou kei na itītoko kaukamea?

Veitalanoataki na ivolanikalou

Wilika ka veitalanoataka na veitiki ni ivolanikalou oqo, ka tubera na kalasi mera kila na bibi ni kena vulici na ivolanikalou:

Na iVakarua 6:6–7
Cakacaka 17:10–11
2 Timoci 3:15–17
2 Nifai 4:15
Alama 37:8
Vunau kei na Veiyalayalati 33:16

Vakacavara na veivosaki ka wilika na vosa ni iyalayala ni Kalou me baleta na itītoko kaukamea e na 1 Nifai 15:23–24.

Na iVolanikalou e Rawa ni Vukei keda e na Leqa e Veisiga

Veivosaki

E a kaya o Peresitedi Ezra Taft Benson e na dua na bose ni veiliutaki ni matabete:

"Ke lewenilotu yadua kei na vuvale me dui vakasinaiti koya e na wilika wasoma na ivolanikalou, na itavi e so [me vaka na oga ni Lotu, lakova na sakaramede, levu ni daukaulotu, vakamau e valetabu] e na vakamamadataki. E na levu cake na ivakadinadina. E na kaukauwa cake na veiqaravi e na Lotu. E na taqomaki na matavuvale. E na basika na veivakatakilai yadua" (*Ensign*, Me 1986, t. 81).

- E sa vukei iko, nomu vuvale kei na nomu itokani na ivolanikalou? E veivukei vakacava vei iko, nomu vuvale se nomu itokani na nomu vulica na ivolanikalou me vaka e yalataka o Peresitedi Benson? (Vakatara na veisau ni taro e vica.)

iTalanoa

Tukuna vei ira na lewenikalasi sa lesi oti tu me ra wilika na italanoa oqo. Taroga sara na taro ni sa wili oti na italanoa ni a vukei koya vakacava ka talanoataki tiko na ivolanikalou.

E dua na gonevuli kalasi vitu mai Amerika, o Janet a curu ki na nona kalasi a raica sara na qasenivuli "ni kauwaitaka e dua na ka. . . .

"E tekivutaka na lesoni, sega e na *science,* ia e na vakavakarau ivalu o Amerika kei Rusia. Na matanitu na *Soviet Union* sa vakau iyaragi gasaukuro tiko ki Cuba. Na peresitedi [ni matanitu o Amerika] sa viribaita e na manuwa na yanuyanu o Cuba me kua ni curuma rawa edua na waqa ni meca.

" 'Oqo na ivalu,' e kaya na noqu qasenivuli, ka tukia na teveli e na ivakamacala. `E na veimama ga ni aua e na rawa ni vakarusai kina na vuravura. O ni kila na vakadomobula ni iyaragi niukilia e na ivalu? E na vaqeyavutaki kina o vuravura!' . . . Au a domobula. . . . Na vo ni siga e kovuta na veilecayaki.

"Ni'u a taubale lesu i vale ni oti na vuli au a vakasamataka sara vakalevu na vosa ni noqu qasenivuli ni *science*. 'E na vakarusai o vuravura e na veimama ga ni aua!' . . . Ni oti na vakayakavi . . . au sa tekivu vuli lesoni. . . . Sega ni dede,

au a sa oca e na vuli lesoni . . . . E na daku ni vola e tu kina na ilesilesi ni wili ivola e na yabaki taucoko. Au a qai raica vakadua . . . Au a nanuma sara me'u tekivu wilika na imatai ni votavota ni wili vola —e na ivola i Maciu e vakadewataka o Josefa Simici, e tiko e na Vunau kei na Veiyalayalati.

"Sega ni dede sa tonawanawa na mataqu e na luvuci ni lomaqu ni'u wilika na ika 23 ni tikina: 'ia dou na rogoca na ivalu kei na irogorogo ni valu; ia mo dou kakua ni kidroa kina, ni sa kilikili me yaco na veika kece au a tukuna vei kemudou; ia e se bera ga na ivakataotioti' (Josefa Simici- Maciu 1:23). . . .

"E yali sara na rere kei na taqaya a vesuki au tu mai na noqu kalasi ni *science*. Au a kila ni sa vakadeitaka tu na Tamada Vakalomalagi na ka kece e baleti keda ka toso na veika e vuravura me vaka a sa parofisaitaki oti. A cava au rere kina" (Janet Thomas, "The End Is Not Yet," *New Era,* Julai 1986, t 18).

---

iVakadinadina kei na Veivakauqeti

Kuria na nomu ivakadinadina ni dina kei na yaga ni ivolanikalou. Vakauqeti ira na lewenikalasi me ra wilika na ivolanikalou e na veisiga. Ka kerea me ra mai wasea e na macawa ka tarava na we ni wili ivolanikalou kivei ira yadua.

Lesoni
3

Vakalesui ki Vuravura na iVakatakila vei ira na Parofita

iNaki ni Lesoni

Era na taleitaka na lewenikalasi na veivakalougatataki ni ivakatakila edaidai.

Me Vakarautaki

1. Raica mera yadua na lewenikalasi na iVola Tabu kei na Mataniciva Talei (me qarai na veivuke e na valenivola ni valenilotu).
2. Vakarautaka na bilo vei ira yadua na lewenikalasi.
3. Vakarau me vakaraitaka na iyaloyalo ni dua na daukerekere kei na bilo e na gauna e cava kina na lesoni.

iKuri E so ni Lesoni

iVakamacala Taumada

- Na veivakauqeti cava e yaco ve iko e na nomu wilika na ivolanikalou e na veisiga ni macawa sa oti? (Me ra tarogi na lewenikalasi era muria na veivakauqeti e na macawa sa oti ka me ra wasea na veika era vakila.)

Walokai Vakayalo e Vu mai na Sega ni Tauri na Vosa ni Kalou

Veivosakitaki ni ivolanikalou

Wiliki Emosi 8:11–12. E vakatautauvatataki e ke na sega ni ivakatakila ki na dausiga.

- Na cava na vu ni dausiga? (Ni sa lailai se sega na kakana, era na walokai na tamata, basika na tauvimate, ka so e mate.)
- Na cava na dede ni bula ke sega na kakana? (Taura na veisaunitaro.)
- O bau donuya e dua na sega ni kakana ka vakavuna mo sega kina ni kana e na dua na gauna? (Taura na veisaunitaro.)
- E bikai iko vakacava? (Taura na veisaunitaro.)

Meda Vakania na Yaloda

Veivosakitaki ni ivolanikalou

Wilika na Joni 6:35.Vakamacalataka ni a vunautaka o Jisu e na ivolanikalou ni kakana vakayalo, e bibi dina i yaloda me vaka ga na wai kei na madrai e na yagoda.

iVakaraitaki

E talanoa e dua na goneyalewa Yalododonu Edaidai na gauna e a via kana kina vakayalo. E vakamacala e na nona veisiko i Jamani e na parokaramu ni ilakolako vakavuli ka veisosomitaki gonevuli. Eratou ciqomi koya vinaka sara na matavuvale e a la'ki vakaicili kina. Ni oti na imatai ni siga e a tarai koya na levu ni wawale a baleta na vou ni vanua e vakaicili kina.

"Ni oti na itavi e na siga au a galili sara ni'u curu taudua ki noqu rumu. Au qiqi sara e na dela ni davodavo malumu. . . .

"Na oca ni vuka sa tekivu me tarai au mai na kena wawale, ka'u tagi. Na levu ni noqu tagi, e lako vata na kena kaukauwa, au sega mada ga ni kila se cava au tagicaka. E dina, au tawasei mai na noqu vuvale, ia keitou na sota tale ni oti wale e dua na vula. Au qaravi me vaka e dua na luve ni tui e na matavuvale au tiko kina, ia au se loma yali ga ka'u vakila ni yali tiko e dua na tikiqu e na siga oya. Ni'u davo tu e na noqu rumu ka'u tagi ni'u sega ni rawa me'u vukei au e na noqu lomaocaoca, au qai nanuma rawa; na Sigatabu edaidai. Sa dina, au sa guilecava, ia, e dei tiko e yaloqu, ka a via vakaraitaka tiko vei au e na siga taucoko. Au gadreva vakalevu me'u la'ki lotu, ia au kila ni'u sa bera. Au a mai bobo yani ka vakasamataka na ituvatuva ni Sigatabu mai vale: na masu vakavuvale, vola journal, vakayakavi vata, tauri kalasi kei na lotu ni sakaremede. . . .

"Edaidai e sega na ituvatuva ka kilai vinaka, e sega na sakaramede, ka'u vakila na kena lala mai na noqu bula. Au kila na yaloqu e gadreva na gauna ni sakaramede. Au tekiduru ka laiva na ilokoloko me qusia na mataqu, ka kerea na Tamada Vakalomalagi me'u rawa ni la'ki lotu e na valelotu ni LDS e na Sigatabu mai oqo " (Kirsten Christensen,"A Sunday without the Sacrament," *New Era,* Jan.1986, t. 49). E ratou a vukei Kirsten na matavuvale me ratou kunea vua na valenilotu ni Yalododonu Edaidai ni bera na Sigatabu ka tarava.

Veivosaki

- Kevaka e yali vei iko na veivakalougatataki ni kosipeli e na vica na yabaki, se e na nomu bula taucoko, na cava e dredre duadua o sa calata? (Taura na veiisaunitaro.)

Mai na Masu i Josefa Simici eda Wasea na Veivakalougatataki

Na veivakalougatataki ni kosipeli e a vunitaki mai ivuravura e na dua na gauna dede a vuna ni vuqa na tamata kei ira na iliuliu ni veimatalotu era digia me se kakua ni tauri. E na tabagauna e muri, e a bucina na Turaga na matanitu Cokovata o Amerika, ni kena veiliutaki e solia na galala e gadrevi me tauyavu kina na kosipeli. Sa tekivu me vakauta na Turaga na nona kosipeli talei vei ira na kai vuravura. A tekivu e na saumi ni masu ni cauravou yalomalumalumu luve ni dauteitei e na yabaki 1820.

- O cei na cauravou oya? (Josefa Simici.)

O Josefa Simici a raica na dausiga vakayalo ka tu. E a veilecayaki mada ga o koya ni a vaqara sara tiko ga na ivaqa vakayalo ka mawi na ivakasala era solia na veilotu e na gauna oya. Era veivakauqeti me vaqarai na Kalou e na veisala e duidui. E loma leqa kina. E na dua na italanoa e baleta na nona bula e vola vaka oqo:

"Mai na tinikarua ki na tinikalima ni yabaki ni noqu bula au vakasamataka vakalevu na ituvaki ni vuravura, na veileti kei na duidui, na ivalavala ca kei na itovo velavela vata kei na butobuto e vauca na vakasama ni tamata. Au leqa sara kina vakalevu ni'u mai kila na noqu ivalavala ca, e na noqu vakasaqara na ivolanikalou au a qai kila ni kawa tamata e sega ga ni talairawarawa vua na Turaga, ia era vakayawaki ira mai na vakabauta dina ka bula tu" (Joseph Smith,

"*Kirtland Letter Book*," 1829–1835, tt. 1–6, *Historical Department, The Church of Jesus Christ of Latter-day Saints*).

Vakamacalataka ni a vuli o Josefa e na nona wilika na ivolanikalou ka na sauma talega na Kalou na nona masu ke kerekere e na vakabauta. E a vakabauta na yalayala ni Kalou ka vakaraitaka na nona vakabauta e na tekiduru e loga ni veikau voleka e nodratou vale ka masu vua na Kalou.

iVolanikalou

Me wiliki vata vakalasi na Josefa Simici—iTukutuku 1:1–26.

Ka me caka kei na iyaloyalo

Solia yadua vei ira na lewenikalasi na bilo pepa se bilo ga e rawa. (Ke o vakayagataka tiko na bilo pepa vakabira na vosa oqo "Vakasinaita e na iVaqa Vakayalo," vakatarai ira me ra kauta i vale.) Vakaraitaka na iyaloyalo ni daukerekere kei na bilo.

Vakamacalataka ki na kalasi ni ra dau taura tu na daukerekere e veiyasa i vuravura na bilo me biu kina na kakana se ilavo.

Veivosaki e na Papanivolavola

- Kevaka o sega ni kila na kosipeli ni Turaga ia o gadreva na kakana vakayalo. Kevaka me a tukuna vei iko o Josefa Simici na nona masu kei na rairai vua ni Tamada kei na Luvena, na mataqali kakana vakacava e na tu e na nomu "bilo"? (Vola e na papanivolavola na veisaunitaro. Era na basika beka kina na veika me vaka: Vakadei ni bula na Kalou. Vakadei ni Kalou e nanumi keda. Vakadei ni noda masu e na saumi. Na Kalou e Tamada ka da buli me da ucui Koya)

---

iVakadinadina kei na iColacola

Ni da sa lewe ni Lotu i Jisu Karisito ni Yalododonu Edaidai, e da sa vakalougatataki vakalevu e na isolsoli vakayalo kei na ivaqa ni tubu vakayalo.

E na tu e so eda kilai ira se da sota ka ra qara tu na isolisoli oqo. E marau dina na Turaga ni da wasea vei ira ka sega vei ira na veika e sa solia vei keda, ka ra walokai dina mai na dausiga ni kakana vakayalo.

E na kena wiliki kei na masulaki na ivakadinadina i Josefa Simici e na Mataniciva Talei (raica Josefa Simici—iTukutuku 1:1–26) vakacolata ki na kalasi me ra vakaukauwataka na nodra ivakadinadina ni sa vakalesui mai na kosipeli. Vakacolati ira talega na kalasi me ra vakarau tu me wasea na nodra ivakadinadina kei ira tale na so e na gauna e basika rawa.

Vakadeitaka ki na kalasi ni o kila na Kalou e rogoca na nodra masu ka na veidusimaki vei ira ni ra qara me ra wasea na kosipeli.

Lesoni
4

Nomu iLesilesi me Tauyavu o Saioni

iNaki ni Lesoni

Me vukei ira na lewenikalasi e na nodra vinakata me ra yalosavasava.

Me Vakarautaki

1. Kauta mai e so na iyaya ni masimasi me vaka na barasi ni savasava, itataviraki lalai, iqusiqusi, se isulu ni quaqua.
2. Vakarautaka mo vakabira na iyaloyalo "Tukituki o Jisu i Katuba (62170; iYaloyalo Taurivaki ni Kosipeli 237).
3. Wili na Alama 17–19.

iKuri E so ni Lesoni

iVakamacala Taumada

E a talanoa o Elder Vaughn J. Featherston:

"E na vica na yabaki sa oti, e a talanoa vei au e dua na tama. Sa oti e dua na yabaki na nona vuli e Brigham Young University o luvena tagane ni cava mai na nona kaulotu. E na loma ni yabaki ga oya sa veivosaki me vakamau. Ni vo e dua na macawa me vakamau, e gade sara i Salt Lake City me la'ki siko vei iratou na nona matavuvale. E kaya o tamana, "E vaka me loma bibi, ia o koya e dau mamarau ka ladelade na yalona. E dau vakavu marau ni tiko e vale. Ni oti e veimama na aua e vale sa kerei tamana sara na luvena ka kaya, 'Tamaqu, e rawa beka ni daru veivosaki e na rumu ni wilivola?' E kena i vakarau o tama me kauti luvena me rau veivosaki e na nona rumu ni wilivola. E a waraki tamana me curu, a mai sogota sara na katuba o luvena (o ya na ka edau cakava o tamana). Lako yani o luvena ka dabe e na idabedabe levu i tamana, ka mai dabe o tamana e na dua na idabedabe daku kaukauwa. E kaya o tamana ni qai imatai ni gauna o ya me veisau na nodrau itutu e vale, e a vakasama o tama se dua beka na nona cala. E kaya o tama, "au vakila ni'u sa vakarau vakatarogi." A kaya sara o luvena, 'Tamaqu, o kila ni'u na vakamau tiko e na macawa mai oqo.'

"E vakasamataka sara vakamalua o tamana ka sauma, `Io, au sa kila, luvequ.'

"Tukuna o luvena, `Tamaqu, au vinakata mo drau kila kei Nau, ni se savasava vuka na noqu bula me vaka na siga drau kauti au mai kina ivuravura.' Sa tonawanawa na matadrau na veitamani. E mokota ka reguca na balu i luvena o tamana. E sinai na yalo i tamana ka sega ni tauca rawa e dua na vosa" (*Purity of Heart* [Salt Lake City: Deseret Book Co., 1982], tt. 42–43).

Mareqeta na Valetabu

Ka me caka kei na veivosaki

Vakaraitaka na iyaya ni masimasi vei ira na lewenikalasi.

- Ke siko mai e dua na vulagi ki nomu vale, e na vakayagataki vakacava na veiyaya oqo? Ke mani vulagi dredre e siko, e na duidui beka na kena samaki? (Taura na veiisaunitaro e so.)

Wilika na Ilamani 4:24, ka vakabibitaka ni Yalo ni Turaga e na sega ni tawana na valetabu e tawa kilikili

- Na cava na ibalebale ni "valetabu" e na tikina e cake? (Na Yalodra—yago kei yalo.)

Tarogi ira na kalasi me ra vakasamataka na savasava ni yalodra yadua. Tarogi ira ke savasava talega na yalodra me vaka na savasava ni nodra vale e na gauna e siko kina na parofita se na Turaga.

iYaloyalo kei na iVolanikalou

Me dua e na kalasi me wilika na iVakatakila 3:20 ni o vakabira na iyaloyalo ni Karisito ni tukituki e katuba. Kerei ira talega kevaka era rawa ni sureta na Turaga ki na nodra bula. Wili na Maciu 5:8.

Vinakata na Turaga na Tamata Yalosavasava

iYaloyalo kei na Veivosaki

Wili na Vunau kei na Veiyalayalati 97:21 ka vola *Saioni—O ira na Yalosavasava* e na papanivolavola. Tarogi ira na kalasi se cava era kila baleti Saioni. Taleva lesu na veika oqo ka vakamacalataka ni Turaga e sa dau via tauyavutaki Saioni e vuravura:

1. E na gauna i Inoke, ni bera sara na waluvu, era a bula na tamata yalosavasava ka kauti ira cake na Turaga i lomalagi (wili na Mosese 7:18–21; Iperiu 11:5).

2. E a talai mai o Joni na Dauveipapitaisotaki "me mai vakarautaka na tamata me baleta na lako mai ni Turaga" (Luke 1:17).

3. Ni sikovi ira oti mai Amerika na Turaga era a bula dodonu ka savasava me rauta e rua na drau vakacaca na yabaki. (raica 4 Nifai 1:1–49).

4. E na iotioti ni siga, e vakarota na Turaga me da "vunautaka yani me vakadeitaki kina na inaki kei Saioni" (V&V 6:6).

- E na nomu nanuma na cava e vinakata kina na Kalou me yalosavasava na tamata? (E na duidui na isaunitaro; ia vakabibitaka me da yalosavasava ke da gadreva me da lesu kivua.)

Veivosaki

Talanoataki Amoni (Alama 17:19–19:36; raica sara 19:33).

A la'ki vunautaka na kosipeli o Amoni vei ira na Leimanaiti. E a vesu ka kau vua na nodra tui na Leimanaiti o Lamonai. E kerea o Amoni me daucakacaka ni tui. A taqomaka o koya na qele ni sipi ni tui mai vei ira na daubutako ka vakabulai ira talega na tamata cakacaka ni tui. Ni rogoca na tui na ivakarau qaqa i Amoni, a talatala me kau mai vua. A vakavulica vua na Tui Lamonai o Amoni na kosipeli. Mai na kaukauwa ni Yalo Tabu, a veisautaka na Turaga na yalo i Tui Lamonai.

Eda na Yalosavasava Rawa Vakacava?

Veivosakitaki na ivolanikalou

Wili na Alama 19:33.

- Na cava na ibalebale ni taukeni yalosavasava edaidai? (Taura na veiisaunitaro.)

Veivosakitaki na ivolanikalou e na papanivolavola

- Me da yalosavasava vakacava? Na digidigi cava me da vakayacora me vakaraitaka na noda yalosavasava? (Liutaki na kalasi mera cavuta na veika e ra ka vola e na papanivolavola. Vakayagataka na veitiki ni ivolanikalou ka soli, mo vakamacalataka kina na nona solia na Turaga na idusidusi me da vakamuria.)

Digia na itokani e kilikili (raica V&V 38:42; Alama 5:57).

Vulica na ivolanikalou (raica V&V 26:1; Mosaia 1:7; V&V 11:21–22).

Masu (raica V&V 31:12).

Vukitani ni basika na ca (raica 1 Cesalonaika 5:22).

Wili ivola vinaka, mekesini, parokaramu ni TV, ivakatagi, iyaloyalo yavala (raica V&V 88:118).

Me savasava na vakasama kei na veika e caka (raica V&V 121:45).

- E vukei keda vakacava na veika yadua oqo meda yalosavasava? (E na duidui na isaunitaro.)

Eda na dui Tarai Saioni Vakacava?

Veivosaki kei na papanivolavola

- Meda tarai Saioni vakacava? Na cava eda rawa ni kitaka? (Vola na isaunitaro e na papanivolavola. Me okati kina na veika oqo):

Au Tarai Saioni Vakacava?
Yalosavasava.
Vakaraitaki vinaka.
Kaulotu.
Vakailesilesi e na Lotu.
Susuga na vuvale yalododonu.
Yalododonu.
Sauma na ikatini kei na kena vo.
Lomana na matavuvale kei ira tale na so.

iVakadinadina kei na iColacola

Vakauqeta na lewenikalasi me ra nanuma na veika era cakava e veisiga me vukea na nodra sasaga mera yalosavasava tikoga. Vakacolati ira mera dau masu ka kerea na veivuke ni Tamada Vakalomalagi mera yalosavasava.

Wasea na nomu ivakadinadina e baleta na bibi kei na veivakalougatataki ni savasava na yalo.

Rogoca na Noda Parofita Edaidai

Lesoni
5

iNaki ni Lesoni

Era kila na kalasi na cava e tiko kina e dua na noda parofita bula kei na noda vakarogoca na nona vosa e na solia vei keda na marau.

Me Vakarautaki

1. Vakarautaka na iyaloyalo ni—
   a. Dua na gone tekivu cici mai nomu vuvale se nodra vuvale edua mai na kalasi se iyaloyalo naba 62307 mai na valenivola ni valenilotu.
   b. Na parofita ni Lotu edaidai.
2. Vakarautaka na veitiki ni vosa me kabi na "A cava na Parofita?"
3. Vola liga se me dua na ilavelave ni drama dauwiliki ni talanoa kei Hugh B. Brown. Oqo me lesi vei rau e rua na lewenikalasi ni vo e dua na macawa me vakayacori.
4. Digia e dua na vosa ni parofita edaidai e se qai tabaki wale mai na Ripote ni Koniferedi, se *Liaona*. Lesia e dua e na kalasi me wilika ka vakamacalataka na ivakavuvuli e tukuna na parofita. (Me lima wale na miniti na kena soli na ivakavuvuli ki na kalasi.)

iKuri E so ni Lesoni

iVakamacala Taumada

iYaloyalo kei na veivosaki

Vakaraitaka na iyaloyalo ni gone tekivu cici ka qai wilika se vakamacalataka na:

Me ka ga ni vuli, tukuna ni gone e tacimu o lomana vinaka sara. E nomu itavi e na sigalevu edaidai mo mea, ka tiko kaya e nomudou loma ni bai ni vale. E na yasa ni bai ni vale e koto kina e dua na sala ososo ni lori; e na yasa ni vale ka dua e tu kina edua na sala ni wai ka drodro sinai sara. O sega ni vinakata na gone me cici se qito voleka e gaunisala, ia e via qito sara na gone lailai oqo e na bati ni ikeli. E na gauna o keveti koya mai kina i lomanibai sa tabaka na tagi, vuturi ka teketeke e na levu ni cudru. O na laiva me yaco na lomana? O na vakatara me qito e bati ni ikeli? Na cava o sega ni vakadonuya kina? (O kila vinaka na leqa e tu, ni se yalowai na gone me kila, o taqomaki koya e na levu ni nomu kauwaitaka ka lomani koya.)

- O cei e na wanonovi ira na gone ni ra tubucake tiko e na nodra qito e na veitiki ni vanua rerevaki? O cei e vakasala: "Kua ni la'ki sarava na iyaloyalo ni veivala se duka," "Kua ni vakayagataka na wainimate ni veiduvani," "Vakatotolo lesu mai vale," "Se kua ni veigadevi me yacova ni o sa yabaki tinikaono"? (iTubutubu, qasenivuli, kei ira na iliuliu ni Lotu .)
- O cei e taqomaki ira, na itubutubu, qasenivuli, kei ira na iliuliu ni lotu mai na "bati ni savu"? (Na nodra vakila, na veituberi ni Yalo Tabu, kei na parofita ni Kalou.)

E lomani ira, yadua na luvena na Tamada Vakalomalagi ka qaravi ira. E veidusimaki ki na nona parofita, me vakasalataki ira na luve ni Kalou. E samaki ira na itubutubu, qasenivuli, kei na iliuliu ni Lotu me ra veidusimaki vei ira era se yalowai e na veika rerevaki ni bula.

- Era kilaka vakaoti na itubutubu, qasenivuli, kei ira na iliuliu ni Lotu? (Sega. Era vakararavi ki na idusidusi ni Yalo Tabu kei koya na parofita bula talega E veivakavulici ka veivakasalataki vei keda taucoko o ira na parofita.)

Eda na veivosakitaka edaidai na bibi ni kena tu na noda parofita bula.

Na Parofita E Gusu ni Kalou.

iYaloyalo

Vakaraitaka na iyaloyalo ni parofita edaidai.

Vosa yadudua, se papanivolavola kei na veivosaki

- Na cava na parofita? (Era na kaya beka na lewenikalasi, edua e dau parofisai, se na dau tukuna na veika e na yaco mai muri. Oya e so na veika e kilai kina.Vakavurea na veivosaki ni veika oqo: me vakabiri na veivosa yadudua sa vakarautaki tu se me volai e na papanivolavola na isaunitaro.)

Na cava na Parofita?

O koya na gusu ni Kalou.
E vakavulica me baleta na Kalou kei Jisu Karisito.
E vosataka na ca ka tukuna na itotogi.
E vunautaka na yalododonu.
E veivunauci meda veivutuni.
E vakadewataka na ibalebale ni ivolanikalou.
E qarava edaidai na cicivaki ni Lotu.

Wilika se me wilika e dua na lewenikalasi na veika oqo:

A kaya o Elder Bruce R. McConkie:

"Na parofita dina e taukena na ivakadinadina i Jisu; e vakatakilai vua ni o Jisu Karisito na luve ni Kalou bula, o koya sa yalataki—se a mai—rube oti e na kauvelatai me baleta na ivalavala ca ni vuravura; o koya e vosa vua na Kalou ka kila na vosa malumu ni Yalo Tabu. Na parofita dina e tu vua na itutu tabu vakamatabete; o koya e kaukauwa vakalawa me veiliutaki, sa tu vua na kaukauwa kei na lewa mai vua na Kalou me matataki koya e vuravura. Na parofita dina e vakavulica na dodonu ni sa vakaraitaki vua na dina ni kosipeli ka vakaraitaka vei ira na nona itokani me rawa kina me ra taukena na bula e na ivakatagedegede e cecere sara e na matanitu vakalomalagi. Na parofita dina e ivakadinadina, a ivakadinadina bula, na dau kila, ka dau vakadinadinataka. O koya gona, ke vinakati, e na tukuna na veika e bera mai ka vakaraitaka na veika e vakaraitaka vua na Turaga " (*The Mortal Messiah,* 4 vols. [Salt Lake City: Deseret Book Co., 1980], 2:169).

Eda Gadreva na Parofita Bula

Na drama e cavuti

Kerei ira na sa lesi oti tu mai na kalasi me ra mai wilika na nodra itavi:

QASENIVULI: Peresitedi Hugh B. Brown, na iApositolo ka lewe ni Mataveiliutaki Taumada., e tukuna tiko na nodrau veitalanoa kei na dua na turaganilewa vakacegu "ni veilewai cecere duadua ni Igiladi." E kerei Elder Brown sara me vakamacalataka e so na tiki ni yavu ni vakabauta vaka Momani, me vaka e vakamacalataka tiko e na dua na veilewai.

JURI: "E vaka na itukuni na ka o tukuna vei au baleti Josefa Simici. . . ."

ELDER BROWN: "Me daru qara e dua na tikina e daru yalo vata kina. . . . 'Au na tomana saka yani, au kidava ni o ni lotu vakarisito?"

JURI: "E dina."

ELDER BROWN: "Au taura ni o ni vakabauta na iVolatabu—na Veiyalayalati Makawa kei na Veiyalayalati Vou?"

JURI: "E vakakina!"

ELDER BROWN: "O ni vakabauta na masu?"

JURI: "Io!"

ELDER BROWN: "O ni tukuna na noqu vakabauta ni vosa na Kalou ki na tamata e na gauna oqo e vaka na itukunika ka, ka ni veiwali?"

JURI: "Vei au, e vakakina."

ELDER BROWN: "O vakabauta ni a bau vosa vua e dua na Kalou?"

JURI: "Io, e levu na ivakadinadina e volai tu e na iVolatabu."

ELDER BROWN: "E a vosa vei Atama?"

JURI: "Io."

ELDER BROWN: "Vei Inoke, Noa, Eparaama, Mosese, Jekope, kei ira na vei parofita e so?"

JURI: "Au vakabauta e vosa yadua vei ira."

ELDER BROWN: "O ni vakabauta ni a muduki na veitaratara ni Kalou kei na tamata e na gauna e rairai mai kina o Jisu e vuravura?"

JURI: "Sega sara. Na veitaratara oqori e yacova sara na kena ivakatagedegede cecere e na gauna oya."

ELDER BROWN: "O ni vakabauta ni o Jisu mai Nasareci a luve ni Kalou?"

JURI: "O koya dina."

ELDER BROWN: "Ni vakabauta, saka, ni oti na tucaketale ni Karisito, e bau vosa tale vua e dua na tamata na Kalou ?"

JURI: “Au nanumi . . . Saula na kai Tarisu ni a lako tiko i Tamasiko me la’ki vakacacani ira na yalododonu, a raica e dua na raivotu, ka vakamatabokotaki, e a rogoca vakaidina edua na domo.”

ELDER BROWN: “A domoi cei a rogoca [o Saula]?”

JURI: “E vaka, . . . a kaya na domo `Oi au ko Jisu, ko koya ko sa vakacacana. . . .’ ”

ELDER BROWN: “Ia, au vakadeitaka, [saka] vei kemuni e na kena bibi kece sara au kila ni oya na kena ivakarau tudei e na gauna ni iVolatabu me dau vosa na Kalou ki na tamata.”

JURI: “Au vakadinadinataka oqori, ia a cava e na imatai ni senituri ni gauna ni lotu Vakarisito.”

ELDER BROWN: “Na cava beka na vuna a mai muduki kina?”

JURI: “Au lecava.”

ELDER BROWN: “O ni kila beka ni sa galu vakadua na Kalou?”

JURI: “Mai na noqu kila, e sega.”

ELDER BROWN: “De rawa me’u tukuna e so beka na vuna ka sega kina ni vosa. E baleta beka ga ni sa sega ni rawa. Sa yali beka na nona kaukauwa.”

JURI: “. . .Ia oqori sa veivakacacataki dina.”

ELDER BROWN: “Kevaka, o ni sega ni ciqoma o ya, sa rairai beka ni sega ni via vosa vei keda ni sa sega ni lomani keda. Sa rairai sega ni kauwaitaka na ituvaki ni bula ni tamata.”

JURI: “Sega. . . . e lomani ira kece na tamata na Kalou, e sega ni digi ira vakailoa na tamata.”

ELDER BROWN: “Ke va oya, . . . na vuna ga au rawa ni raica, sa sega na kena yaga vei keda o Koya. Sa levu na veika eda sa vulica ka levu na vuku sa sega na betena vei keda na Kalou”

JURI: “. . . Mr. Brown, e sega tale ni dua na gauna e na itukuni kei vuravura e vinakati kina na domo ni Kalou me vaka na gauna oqo. De rawa mo tukuna vei au na vuna e sega kina ni vosa o koya.”

ELDER BROWN: “E vosa tiko o koya, a sa vosa oti; ia e vinakata na tamata na vakabauta me qai rawa kina ni rogoci o koya.” (mai na Ripote ni Koniferedi, Okot. 1967, tt. 117–18; se *Improvement Era,* Tiseba. 1967, tt. 36–37; raica talega “The Profile of a Prophet,” in *Speeches of the Year* [Provo: Brigham Young University Press, 1956], tt. 3–5.)

Veivosaki

- Na cava eda vinakata kina na parofita bula? (Solia ki na kalasi me ra sauma mai na taro; e na duidui na isaunitaro.)

E vakamacalataka o Peresitedi John Taylor vakaoqo:

"Na raivotu i Atama e a sega ni vakaroti kina o Noa me tara na nona waqa; se na raivotu i Noa me vakaroti o Loti me biuti Sotoma; se dua vei rau e tukuna na ka me baleta na nodra biuti Ijipita na Isireli. E dui vakaraitaki ga vei ira yadua na nodra raivotu, me vakataki Aisea, Jeremaia, Isikeli, Jisu, Pita, Paula, Joni, kei Josefa Simici. E vaka kina o keda, me da rogoca na idusidusi ni noda parofita edaidai me kua kina ni da voca." (John Taylor, *The Gospel Kingdom*, sel. G. Homer Durham [Salt Lake City: Bookcraft, 1943], t. 34).

E kaya o Emosi na parofita ni Veiyalayalati Makawa, "E dina, e na sega ni vakayacora e dua na ka na Turaga o Jiova, e na vakaraitaka mada ga na nona vosa vuni vei ira na nona italatala na Parofita" (Emosi 3:7). Na Turaga e na gauna oqo, ni vosa me baleti ira na nona parofita, e kaya:

Veivosakitaki na ivolanikalou

"Raica sa kilikili sara mo dou muria na lewe ni lotu na vosa kei na ivakaro kece ga sa vakatakilai vua me tukuna vei kemudou; io mo dou caka dodonu kina e mataqu. Ia mo dou vakabauta ka muria na ka sa tukuna, me vaka ga au sa tukuna vei kemudou" (V&V 21:4–5; raica talega V&V 1:38).

- Kivei keda, na parofita cava e bibi me vakataki Mosese, Eparaama, Nifai, se ocei tale vei ira na parofita e na gauna makawa? (Na parofita edaidai, e baleta ni veidusimaki e siga yadua.)
- Na cava era vakarokorokotaki cake kina na parofita e na gauna makawa, me vakataki ira e na Veiyalayalati Makawa, mai vei ira era bula edaidai? (E dau beci beka me baleta na nodra ivalavala vakavuravura na bula tiko e na gauna oqo. E na duidui na isaunitaro.)

Na Parofita Edaidai Era Soli iVakasala e Gadrevi

iVakaraitaki kei na veivosaki

Na ka a yaco: E a vakamacalataka e dua na daukaulotu gone vua e dua ka via kila na Lotu ni veiliutaki kina na parofita ni Turaga, o koya e dau yaco vua na raivotu me baleta na Lotu kei vuravura raraba. A makutu sara na tamata oqo na vakarogoca ka tarogi daukaulotu se cava e a tukuna na parofita. Ia e a sega ni vakasamataka rawa e dua na ka na daukaulotu, me sauma kina.

"Ia na ivakaro raraba cava sa bau kaya na nomu parofita?" e taroga na tamata oqo. E a kaka ka sega ni sauma rawa na daukaulotu na taro; e a sega ga ni kila na kena isau.

- E rawa beka ni da vinaka cake mai vua na daukaulotu oqo? Na veivakasalataki cava e solia vei keda na parofita? (Taura na veiisaunitaro. E rawa ni wili kina na ivakasala me vulici na iVola i Momani, volai na journal, daukaulotu kei na veivunauci ka baleta na vakalutu, iyaloyalo velavela, lasavata vakatagane, kei na veivalavala ca lelevu edaidai.)

Ripote

Me solia na nona ripote o koya sa lesi oti e na kalasi e baleta na itukutuku bibi e kunea mai na vosa ni parofita.

Da Vakarorogo Vua na Parofita

E vakasalataki keda na Tamada Vakalomalagi baleta na ca ni vuravura kei na noda na vakabulai rawa mai na noda vakamuria na veika ni vuravura. Na ka eda vinakata taumada meda vakarorogo ka vakamuria na ivakaro ni parofita ni Kalou edaidai. E vakaraitaka o Peresitedi J. Reuben Clark, Jr., ni a kaya, "E tu na parofita; ia na ka eda leqa kina ni tamata me dauvakarorogo kei na igu mera bula me vaka e vakarota na Kalou" (na Ripote ni Koniferedi, Okot. 1948, t. 80).

Eso era vakabauta mera vakamuria na parofita e na veika kece *era* nanuma ni dodonu. Ia, e na gauna era sega ni ra taleitaka se vinakata e dua na ka, era sa vuki sara mera parofita. *Era* sa lewa na ka e vinakata na Turaga kei na ka e sega ni vinakata na Turaga. Ni da sega ni via vaka muria na ivakaro ni Turaga, eda sa kovea mai na ivakaro ni Turaga ka da sa mai noda parofita vakaikeda. Eda sa vakasesei. O ira era vakamuria ga na parofita bula ni vinaka ki na nodra gagadre era na wili mera parofita lasulasu.

- Eda nanuma li ni rawa meda lewa ga na ivakaro eda via muria? O nanuma li ni parofita e sa na sega ni parofita ni vakasala me da kua ni cakava na ka eda vinakata? (Mera soli vakasama na kalasi.)

Veivosakitaki na ivolanikalou

Wili na Iperiu 13:17.

"Dou talairawarawa vei ira sa liutaki kemudou, ka mo dou vakamalumalumutaki kemudou: ni ra sa yadrava na yalomudou . . . ."

Veivosaki

- Ni sa kaya o Josefa Simici na veivakatakilai vua ni Vosa ni Vuku sa vakasalataki ira na Yalododonu mera biuta laivi na tavako, ti, kofi, kei na yaqona ni vavalagi, era a kila kece li ni ivakasala bibi ka vinaka? (Sega. Taura na nodra vakasama na kalasi, ka vakamacalataka ni sivia e dua na drau na yabaki sa qai kila na vuravura ni dina na ivakasala ni vuku oya. Era a dau tukuna e liu na vuniwai na tavako, ti kei na kofi e sega ni ca ki na yago. O ira ga era rogoca na ivakasala ni parofita e a soli vei ira na veivakalougatataki levu vakayago.)

- Na veileqa cava e yacovi ira na sega ni vakarorogo ki na ivakavuvuli ni parofita e na ivalavala savasava kei na bula savasava? (Na isaunitaro e na wili beka kina: na yali ni vakabauta kei na ivakadinadina, kavoro ni matavuvale, veitauvi ni mate me vaka na *AIDS,* biu tani mai na lewe ni Lotu, yali na veivakalougatataki tawamudu.)

Na Talairawarawa ki na Parofita e iVakaraitaki ni noda Yalodina

Veivosakitaki na ivolanikalou

E a kaya o Jekope, na taci Nifai:

"Raica na nona inaki qaseqase na vu ni ca! Raica na nodra sesewa, na nodra malumalumu kei na nodra lialia na tamata! Ni ra sa kilaka era sa vakasama ni ra sa vuku, ka ra beca na ivakaro ni Kalou ka sega ni via vakarorogo kina, ni ra sa vakasama era sa kila na ka kece ga; ia sa ka sesewa ka sega ni yaga vei ira na nodra vuku. Ia era na rusa. Ia sa vinaka na vuku kevaka era sa muria na ivakaro ni Kalou" (2 Nifai 9:28–29).

E tiko vei keda yadua na noda galala ni digidigi; e rawa ni da lewa meda sega ni vakamuria na veika eda digitaka. Kevaka kina, meda ciqoma na isau ni noda digidigi. Ni da sega ni taura vakabibi na galala e soli vei keda e na digidigi, e la'ki vakavuna kina na dredre ni digia na ivakasala ni noda itokani se na noda parofita.

- Na cava na ibalebale ni ka a kaya na Turaga e na ivola i Luke 6:46, "Ia ka vakaevei ni dou sa vakatokai au me, Turaga, Turaga, ka sega ni cakava na ka ka'u sa kaya?" (E beitaki ira ni ra dauveivakaisini. Na cava e nona nanuma me baleti ira na dauveivakaisini?)

Na iVakadinadina kei na iColacola

Tukuna na nomu ivakadinadina e na bibi ni noda vakamuria na parofita bula. Vakauqeti ira na kalasi mera toso ki liu e na nodra vakabauta kei na doudou e na nodra muria na ivakavuvuli ni parofita. Vakasalataki ira mera kua ni tauvi duka vakavuravura, mera veivutuni, mera veivuke talega e na kena tauyavutaki na matanitu ni Kalou eke. O koya dina e Yalododonu Edaidai e tokona na parofita, ni da tokona na parofita eda vakamuria na nona ivakavuvuli.

Lesoni

6

Josefa Simici na Parofita—Cinaserau e na Butobuto

Sucu: 23 Tiseba 1805 **Yabaki ni Peresitedi:** 1832–1844

iNaki ni Lesoni

Me vakauqeti na kalasi mera kila vakataki ira ni o Josefa Simici e a parofita.

Me Vakarautaki

1. Ni bera na lesoni oqo, kerea e dua mai na kalasi me wilika na iTukutuku—kei Josefa Simici 1:13–26 ka me qai vakarautaka e dua na nona ivakamacala ki na kalasi. Na wiliki kei na veivosatakitaki ni ivolanikalou oqo sa tikina dredre ni lesoni. Solia na gauna ni veivosaki e na lesoni oqo, ka veitalia ke lutu e so na tikina.
2. Vakarautaka na ilavelave ka veisoliyaki ni "Josefa Simici E bibi vei Au" vei ira yadua na lewe ni kalasi (e na itinitini ni lesoni).
3. Vakarautaka e dua na ivakatakarakara ni vuravura (se dua na polo me ivakaraitaki ni vuravura). Mo ologa e na dua na isulu loaloa ni bera ni tekivu na kalasi.
4. Raica mera yadua na lewe ni kalasi na iVola i Momani kei na Vunau kei na Veiyalayalati. Me qarai mai e na valenivola ni valenilotu ke se vo kina na ivola oqori, de mani gadrevi.
5. Me tu na veiyaloyalo kei Josefa Simici ka kau mai na valenivola ni valenilotu: Na imatai ni Raivotu (62470; Yaloyalo Taurivaki ni Kosipeli 403), Na Rairai i Moronai vei Josefa Simici e na nona Rumu (62492; Yaloyalo Taurivaki ni Kosipeli 404), kei na Vakalesui ni Matabete i Melikiseteki (62371;Yaloyalo Taurivaki ni Kosipeli 408).
6. Kerea na veivakadonui ni bisopi se peresitedi ni tabana ni o via vakayagataka e dua mai na tabanalevu se tabana e na nona tovolea vakaukauwa me rawata na nona ivakadinadina ka me mai vakamacalataka na gauna a qai rawata kina na nona ivakadinadina.

iKuri E so ni Lesoni

iVakamacala Taumada

Peparaba se papanivolavola

Toqa na taro e ra e na peparaba se papanivolavola:

Au kila vakacava vakataki au ni parofita o Josefa Simici?

Au kila vakacava ni dina na veika e tukuna a raica ka rogoca?

E na yaga vakacava vei au ni'u sa kila na isau ni veitaro oqo?

Vakaraitaka ki na kalasi na peparaba ka kerea mera wilika.

iLavelave kei na veivosaki

Me kilai: Na veivosaki ka tarava e dodonu me vukea na kalasi me vakaukauwataka na nodra ivakadinadina. Na nona vakadinata kei na yalodei ki na dina e dua na qasenivuli e na vukea me vakauqeta na lewe ni kalasi. Dusimaka ni a tukuna na dina o Josefa Simici e na bibi vei keda na lewe ni Lotu, me tiko ka rawa ni da vakadinadinataka na dina.

Solia vei ira na lewe ni kalasi mera yadua na ilavelave ni "Na Bibi nei Josefa Simici e vei Au" (raica e dua na kena ilavelave e na itinitini ni lesoni).

Na Bibi nei Josefa Simici vei Au

Kerea e dua mai na kalasi me wilika na imatai ni qaqa ni vosa e volai tu e na ilavelave: "Au a vulica na tikina e lako mai kina na yaloqu ni'u bera ni sucu, na cava au mai cakava e vuravura, kei na vanua au na lako kina ni oti na bula oqo." Tukuna na bibi ni raivotu edaidai ki na kalasi e baleta ni a sega e dua vuravura ni lotu vakarisito e na 1820 e a tu vua na dina taucoko.

- A cava era sega kina ni kila na dina taucoko? O ira na parofita e na veitabagauna e liu era a kila ka vakavulica na dina taucoko. (E vuqa na "tikina matata vinaka ka talei" ni ivolanikalou a sa kau tani, e a baleta na levu ni ivalavala duka. [raica 1 Nifai 13:20–29].)

E na vuku i Josefa Simici eda sa mai kilai keda kina kei na vanua eda lako mai kina. Eda sa kila vinaka ni na rawa ni da lesu ki na iserau ni Tamada ni da vakamuria na nona ivakaro. Ia, e vuqa sara e vuravura raraba era se sega ni kila na ka oqo. Sa tu vei keda na vuku me da dusia na ivakavuvuli lasu, io ke da talairawarawa vua na Kalou kei ira na nona parofita, e na vakaukauwataki keda meda vorata na ivakavuvuli ni tevoro kei ira e sa vakaisini ira.

Me wilika e dua mai na kalasi na ikarua ni qaqa ni vosa e lavetaki:"Au a vulica ni tamata dina na Tamada Vakalomalagi ka dau rogoca ka sauma na noqu masu."

- Na cava era nanuma na veilotu e vuravura me baleta na Kalou kei Jisu Karisito? (E voleka ni veilotu kece e vuravura era kaya ni Kalou kei na Karisito e rau yalo se dua e vakayalo ga ka sega ni vakayago. Sa dua na ka talei me da kila na dina—ni Kalou na Tamada Tawamudu kei Jisu Karisito erau bula vakalou, erau vakayago ka rawa ni tarai, na yagodrau vakalou e vakataki keda ka da buli me vakataki rau, o Jisu Karisito e Luve i Tamana e Duabauga e vakayago. Vukei ira na kalasi e na nodra via kila na nodrau ituvaki na Kalou kei na Karisito kei na vulici ni inaki ni Turaga me baleta na kawa tamata.)

Vuli e na ivakaraitaki

Vakaraitaka na ivakatakarakara ni vuravura (se polo) ka olo e na isulu loaloa me vaka ni vuravura. Vakamacalataka ni vuravura e na yabaki 1820 a butotubo sara vakayalo. E dina ni a vuqa na tamata vinaka era a vaqara na Kalou, a sega na parofita se na lewa. A sega na lotu e dina me vunautaka na dodonu, e a levu na ivakavuvuli sega ni dodonu ka vakavuna na veilecayaki.

Io, na Turaga, e a vakaraitaka vei Josefa Simici, na dina, na vakasama vou, na lewa, kei na ivakatakila, se na *rarama* ki vuravura. Na sala vata oya a vakamuria na Turaga vei ira na parofita ni iVolatabu makawa me vakataki Mosese. Cega na iubi ni ivakatakarakara ni vuravura.

Vakamatatataka ni itabagauna meda vakavakarau kina ki na ikarua ni lesu mai ni Karisito sa yaco mai. Sa tiko vei keda na kosipeli, e iloloma levu. E rawa ni da wasei keda kina vakataki keda na kena dina kei na kena yaga.

Veivosaki — Me dua e wilika mai na kalasi na ikatolu ni qaqa ni vosa e na ilavelave e veisoliyaki: "Au sa vulica rawa ni tiko e vuravura na Lotu dina ka'u lewena."

Vakadeitaka ki na kalasi ni rawa ni ra vakaukauwataka na nodra ivakadinadina kei na kila, ke ra se vakatitiqa tiko, ni dina na Lotu ka parofita o Josefa Simici.

iVolanikalou — Wiliki vata na Moronai 10:4.

Papanivolavola kei na veivosaki

Vakabira na ivolalili "iKabakaba me Rawati Kina na iVakadinadina" (kua ni se volai na ikabakaba) e na papanivolavola se na peparaba. Vola *iVakadinadina* e na imatai ni laini e cake.

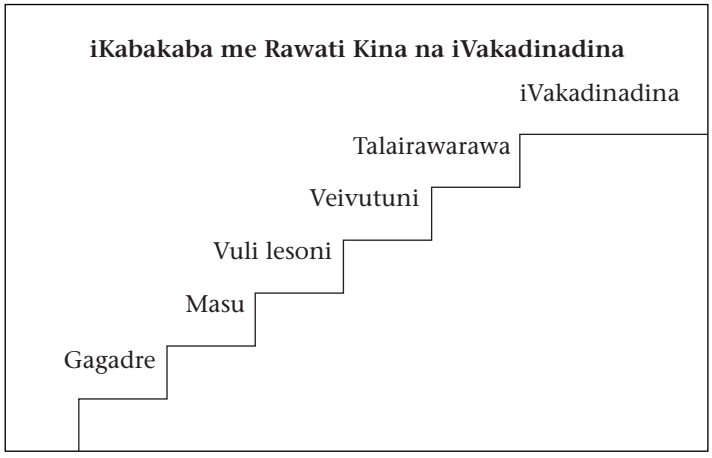

- Na veikabakaba cava soti me muria edua me kila ni a parofita o Josefa se dina na Lotu? (Ni saumi mai vakadodonu na taro me vakaleweni sara e na laini e vakarautaki tu me yacova ni sa robo taucoko na ivolalili.)

iVakadinadina — Ni soli na veivakadonui mai na bisopi se peresitedi ni tabana, sureti koya o a kerea mai na tabana se tabanalevu ka a tovolea me rawata na nona ivakadinadina me tukuna na sasaga e sotava me rawata kina na nona ivakadinadina.

Toroicake na noda Kila ka kei na Taleitaki Josefa Simici

Veivosaki — Tukuna ki na kalasi ni vulici na veika e baleta na cauravou o Josefa Simici kei na lomana, e na vukei keda meda kilai koya vakavinaka.

- E drau tautauvata vakacava kei Josefa? (E tautauvata nomudrau yabaki. E lomana na nona matavuvale. E leqataka me dua na nona cakacaka, kei na dau cakava na veika dodonu. E dau tovolea me ivakarau vinaka. E vinakata me kila na dina. E tu na veika e rerevaka me vaka na cala, se tauvi mate [a se sega e na gauna oya na wai na *antibiotics,* na ivakanunu, se na veicula me vaka edaidai, e a tauvi koya talega ni se gone na mate ni sui ka dau mosi vakalevu]. E tu na itavi vakavuvale me veivuke kina. E taleitaka na qito. E vakila na rarawa ni dau mavoa. E dau masu.)

iYaloyalo ki na Railesu

Vakaraitaka na itaba i Josefa Simici, vakabibi na Veikau Vakatabui. Taleva lesu vakalekaleka (se me tukuna e dua mai na kalasi) na vakasama i Josefa ka vuna me sikova kina na Veikau Vakatabui.

Na Vulici ni iMatai ni Raivotu E Rawa ni Vakaukauwataka noda iVakadinadina

Wili iVolanikalou kei na Veivosaki

Wilika na Josefa Simici—iTukutuku 1:13–26 mera qai vakamuria na kalasi mai na nodra dui ivolanikalou. Wili vakamalua. Me kua mada ni dua e se taro me yacova ni sa wiliki oti taucoko na tikina.

Ni oti na wiliwili, me tarogi na veitaro e so oqo:

- E cava a via tarovi Josefa kina o Setani me vakila na veika a yaco vua? (E kila o Setani na dina kei na rarama ni kosipeli, na kaukauwa kei na lewa ni matabete e na vakalesui mai i vuravura. Ia o Setani e meca ni veika taucoko oqo; e na vala kei ira.)
- A cava na vuna e sega ni rawati Josefa kina o Setani? (E kaukauwa na Kalou vei Setani, e sega ni vakatarai Setani me vakarusai Josefa.)
- Na cava o nanuma e na itovo ni rai i Josefa?
- E na gauna cava a oti kina na nona rere? (A veivakadeitaki na vakacegu kei na maravu ni Yalo Tabu ka vakacegui koya me vaka ga e na vakacegui keda ke da a colata na ivua me vaka a soli vei Josefa. Sa dua na isolisoli talei.)
- Na cava a yali kina vei Josefa "na kaukauwa" ni oti na raivotu? (A dua dina na icolacola vakaitamera.)

E na rawa ga kevaka edua e sa "vakamataliataki" se vakaukauwataki se taqomaki e na Yalo ni Kalou, me vakataki Josefa, e na qai rawa ni sotava na kaukauwa kei na lagilagi e na serau ni Turaga. E sega ni dua na tamata e bula vakavuravura "sa raica rawa na Kalou e na dua na gauna, e na mata vakayago, sa rawa ga kevaka sa vakamataliataki e na kaukauwa ni Yalo Tabu" (V&V 67:11).

Ripote

Kacivi o koya a sa lesi mai na kalasi me vakaitavi, me solia na nona ripote se ivakadinadina ni veika e a yaco vei Josefa Simici e na Veikau Vakatabui.

---

iVakadinadina kei na iColacola

Taleva lesu na "iKabakaba me Rawati kina na iVakadinadina" e na ivolalili se papanivolavola ka vakauqeti na kalasi mera cakava na ka e cakava o Josefa. E a vaqara ka rawata na ivakatakila, eda na rawata talega. Na ikuri ni taro ni kosipeli, eda gadreva na vuku e veisiga me rawa ni da qarava vinaka na noda itavi ka walia na veika dredre eda sotava, me vaka na vuli, vuvale, itokani, ilavo, se na ivukivuki. Meda kerea na Kalou e na vakabauta, kei na yalodina. E na soli na kena isau. Eda *rawa* kina ni kila na ka meda cakava.

iVolanikalou kei na ivakadinadina

Wilika na Jemesa 1:5–6. Solia na nomu ivakadinadina.

Na Bibi i Josefa Simici vei Au

E parofita dina o Josefa Simici. A cava na kena ibalebale vei au edaidai?

1. Au sa kila na tikina e lako mai kina na yaloqu ni bera ni'u sucu, na ibalebale ni noqu bula e vuravura, kei na vanua au na lako kina ni oti na bula oqo. (Raica Eparaama 3:22; V&V 45:56–59; 76.)

2. Au kila talega na Tamada Vakalomalagi e tamata dina ka dau rogoca ka sauma mai na noda masu. (Raica Josefa Simici—iTukutuku 1:16–20.)

3. Au kila talega na Lotu dina e tiko oqo e vuravura ka'u sa lewena tiko. (Raica V&V 20:1.)

Me Qaqaco na iVakadinadina me Baleti Josefa Simici

Lesoni 7

iNaki ni Lesoni

E na vakaukauwataki na ivakadinadina ni lewenikalasi ni a raica o Josefa Simici na Kalou na Tamada kei Jisu Karisito.

Me Vakarautaki

1. Vakarautaka na ilavelave ni "Vukei nomu iTokani me Kila na iMatai ni Raivotu i Josefa Simici" mera yadua na lewenikalasi mai na kena sabolo e na itinitini ni lesoni.
2. Vakavakarau mo vola na "Kila na Joni 1:18" e na ivolavivi e na papanivolavola se mo vakarautaka me volai e na tikitiki ni pepa na veiiyatuvosa kei na tikina mai na ivolanikalou.
3. Raica mera yadua na lewenikalasi na iVolatabu. Me raici mai na valenivola e na valenilotu na veivuke e ganita.

iKuri E so ni Lesoni

iVakamacala Taumada

iTalanoa

Wilika na italanoa oqo:

O Jone e dua na lewe ni Lotu yabaki tinikava. E na dua na siga, a tukuna vua o Paula, na nona itokani, sega ni lewe ni Lotu: "E so na daukaulotu mai na nomudou lotu era sa veivosaki tiko kei ratou mai vale. Keitou kila ni lotu vinaka ni vakavulica na veika vinaka, ia e dredre dina vei keirau kei tamaqu me keirau vakabauta na italanoa ni raivotu i Josefa Simici kei na kunei ni peleti koula."

E Rawa ni da Sauma na Taro baleti Josefa Simici

Na Veivosaki kei na ivolanikalou

- A cava li e vakaleqai Paula baleta na raivotu i Josefa? Na cava e rawa ni kaya o Jone vei Paula me vukei koya? (E rawa ni vakamacalataka vei Paula ni dina ni sa tu yadudua na tamata me raivotu e na gauna oqo me vakataki Josefa, ia e yaco wasoma vei ira na parofita. Na Turaga e vosa vei ira na nona parofita, vakawasoma me "vei raici tu" e na veitabagauna)
- Na vei parofita cava o kila era sa raica ka veivosaki kei na Turaga? (E rawa ni o cavuta e so oqo: Atama [raica iVakatekivu 3:8–13; V&V 107:54–55; kei na Mosese 6:22], Inoke [iVakatekivu 5:22, 24; V&V 107:49; kei Mosese 7:4], Noa [iVakatekivu 6:9; Mosese 8:27], Eparaama [iVakatekivu 12:7; 18:1; Eparaama 2:6], Aisake [iVakatekivu 26:2], Mosese [Lako Yani 24:1, 9–11; 33:11], Aisea [Aisea 6:1], Isikeli [Isikeli 1:1; 44:4], Sitiveni [Cakacaka 7:55–56], taci Jereti [Ica 3:6–15], Nifai [2 Nifai 11:2–6], Jekope [2 Nifai 11:3], Momani [Momani 1:15], kei Josefa Simici [Josefa Simici—iTukutuku 1:17].)

  Sa tu o ira o ya, era lewe vuqa sara tale na parofita era sa raica na Turaga.

Veivosaki kei na veitaravi ni ivolanikalou

- Vakaevei ke a kaya mai o Paula na Joni 1:18, ni tukuni kina ni sega ni dua na tamata e raica na Kalou? (E rawa ni sauma o Jone ni so tale na ivolanikalou kei na parofita ni Kalou e rawa ni ra vukei keda e na veika oqo: [Vola na tolu na iyatuvosa kei na kena idusidusi vakaivolanikalou e na papanivolavola se mo vakabira kina na vosakotivi oti.])

Papanivolavola

Kilai ni Joni 1:18 (Raica talega Josefa Simici Ai Tukutuku 1:19)

1. E sega ni dua e rawa ni raica na Kalou ni bera ni vakaukauwataki se taqomaki e na kaukauwa kei na Yalo ni Kalou (raica V&V 67:11).
2. O ira ga sa kilikili era na raica na Kalou (raica Joni 6:46 kei na V&V 93:1).
3. E lewa na Kalou na vanua, na gauna se vei cei e vinakata me vakaraitaki Koya kina (raica Na Lako Yani 33:20 ka vakadutaitaka kei na Vakavakadewa i Josefa Simici, Na Lako Yani 33:20).

Veivosakitaki na ivolanikalou

Kerea na kalasi mera vaqara na ivolanikalou e volai oqo me qai wiliki vata: iVakatekivu 12:7, Na Lako Yani 24:9–10, kei Na Lako Yani 33:11. E na veitiki na vulici oqo kei na vei ivolanikalou tale e so e vakaraitaka ni ra raica na Kalou na tamata yalododonu.

- Na ituvaki vakacava e rawa ni yaco kina na ivakatakila?

  1. Me tu na leqa. Na kena ivakaraitaki, e vinakati dina e na gauna i Josefa Simici me vakalesui mai na kosipeli.
  2. Me kilikili na tamata.
  3. Na raivotu e na yaco e na lewa ni Turaga, e sega ni vakatau ki na tamata.

- E rawa mo vakamacalataka vua e dua na nomu itokani e na kena rawarawa duadua na iMatai ni Raivotu i Josefa Simici e ivakaraitaki ni nona daucakacaka na Turaga vei ira na nona parofita?

Tikidua veisoliyaki

Yaduataka vei ira na kalasi na ilavelave ni tikidua veisoliyaki "Vukei nomu iTokani me Kila na iMatai ni Raivotu i Josefa Simici" (e na itinitini ni lesoni). Sureta edua mai na kalasi me vakamacalataka ni sega ni veivakurabuitaki na iMatai ni Raivotu i Josefa Simici.

iDusidusi vua na qasenivuli: Na kato vatu e maroroi kina na peleti koula e sega ni veivakurabuitaki. Na peleti kaukamea e volai kina na itukutuku bibi e sega ni ka vou e na gauna makawa. O ira na daunivakadidike ni iyaya makawa edaidai era sa kunea e levu na veimataqali peleti kaukamea e volai kina na itukutuku maroroi.

Vukei ni tani mera Vakatorocaketaka nodra iVakadinadina

Veivosakitaki na ivolanikalou

- Na sala bibi cava me da vukea kina na noda itokani vakataki Paula me rawa me kila vakataki koya ni o Josefa Simici e tukuna na dina? (Tubera na kalasi e na veivosakitaki ni Yalo Tabu.)

E rawa ni da vakamacalataka ni iVola i Momani, e na Moronai 10:4, e kaya vei keda na parofita o Moronai kevaka eda via kila na dina, eda rawa ni kerea na Kalou e na yaca i Karisito. Kevaka eda yalodina ka vakabauta na Karisito, eda na kila na dina mai vua na Yalo Tabu.

Wilika na Moronai 10:4–5 ki na kalasi.

Eda rawa talega ni tukuna vei ira na noda itokani na ivakadinadina i Josefa Simici e na iMatai ni Raivotu (raica Josefa Simici—iTukutuku 1:5–26). E rawa ni da dusimaka me wilika vata kei na masumasu e na nona kerekere vua na Kalou. E na rawa ni vakila talega na dina "e na kaukauwa ni Yalo Tabu" (Moronai 10:4).

---

iVakadinadina kei na iColacola

Wasea na nomu ivakadinadina kei na nomu kila deivaki ni o Josefa Simici e a raica dina na Tamada kei Jisu Karisito. Vakauqeta na lewenikalasi mera kila vakataki ira na veika oqo.

Vukei nomu iTokani me Kila na iMatai ni Raivotu i Josefa Simici

1. E dau veivosaki na Kalou e na matana votu kei ira na parofita. Na Tamada Vakalomalagi se na iVakabula e veivosaki vakakina kei ira na parofita oqo:

Atama (iVakatekivu 3:8–13; V&V 107:54–55; Mosese 6:22)
Inoke (iVakatekivu 5:22, 24; V&V 107:49; Mosese 7:4)
Noa (iVakatekivu 6:9; Mosese 8:27)
Eparaama (iVakatekivu 12:7; 18:1; Eparaama 2:6)
Aisake (iVakatekivu 26:2)
Mosese (Lako Yani 24:1, 9–11; 33:11)
Aisea (Aisea 6:1)
Isikeli(Isikeli 1:1; 44:4)
Sitiveni (Cakacaka 7:55–56)
Taci Jereti (Ica 3:6–15)
Nifai (2 Nifai 11:2–6)
Jekope (2 Nifai 11:3)
Momani (Momani 1:15)
Josefa Simici (Josefa Simici—iTukutuku 1:17)

2. Ke dua e taroga na Turaga e na yalodina taucoko me kila na dina, e na vakaraitaka vua na Turaga mai na kaukauwa ni Yalo Tabu (raica Moronai 10:5).

iVakatakila

Lesoni
8

iNaki ni Lesoni

Era na vulica na kalasi na vakayagataki ni kaukauwa ni raivotu e na nodra bula.

Vakarautaki

1. Dikeva na vosa i Elder Dallin H. Oaks e Brigham Young University e na dua na soqoni tabu e na i ka 29 ni Sepiteba 1981, e na gauna a se turaganilewa kina e na Mataveilewai Levu kei Utah ni bera ni lesi me iApositolo. (E tabaki na vosa e na *New Era,* Seviteba 1982, tt. 38–46.)

2. Vakarautaka na peparaba se papanivolavola me vakayagataki e na lesoni oqo.

iKuri E so ni Lesoni

iVakamacala Taumada

Vakamacalataka na veika oqo e na nomu italanoa:

E a talanoa vei iko e dua mai na kalasi ni dua na drano totoka o rawa ni la'ki sili kina. E tiko na ki ni matamata ka lili e dua na kena notisi ka volai kina Sa Tabu, ia e tukuna o koya me kua ni leqataki ni kena ki e vunitaki e na dua na ruku ni vatu e na yasa ni matamata ka ra dau vakayagataka na drano e vuqa na tamata. Drau vakadeitaka kei nomu itokani mo drau lako. E dina na ka e tukuni vei iko, e totoka ka katakata na drano. Drau taleitaka sara na sili kina. E gaunisala, sa tauvi iko edua na milamila ka sa vulaci mai na kuli ni yagomu. Ni drau yaco i vale sa bobota na yagomudrau. Sa vinakati sara mo drau qaravi e valenibula ni a voleka sara ni drau mate.

E a sega ni tukuna na nomu itokani se a sega beka ni kila, ni benuci na drano e na veimataqali wainimate ca.

Veivosaki

- Na cava na nomu vakasama me baleta na tamata e cakava oqo vei iko? Vakaevei ke o kila ni a kila o koya na ka e na yaco? (Solia e so na gauna mera veivosakitaka na lewe ni kalasi na taro oqo.)

Oqo eso na ivadi i Setani. E dau yalataka na veika lelevu, me temaki iko, mo nanuma ni na basika mai kina na veika vinaka, ia e sega ni tukuna na veika dina e na yaco.

- E lawakitaki keda vakacava o Setani? (E tukuna ni vinaka na butako e na sitoa, na vakatavako, na tawasavasava, na wai ni veivakamatenitaki kei na ka kece e ca.) Na cava e yalataka, na cava e basika mai e na veika oqo? (Taura na veiisaunitaro e so.)

Papanivolavola se peparaba

Vakaraitaka na peparaba se mo vola na veika oqo e na papanivolavola:

Sala ni Lawaki i Setani

Cala	Veitemaki i Setani	Veika e na yaco
Butako	Vutuniyau vakatotolo	Beci, kilai vakaovisa, vesu
Mateni waigaga	Marau, vakaiyalayala	Vesuka na yago, mavoa na mona, tautauvi mate, mate
Bula dukadukali	Qara marau vakaikoya	Yali na buladodonu kei na veidokai vakaikeda, bukete e daku ni vakamau, tauvimate

E sega ni vakavuna duadua na ca e na bula oqo o Setani. Eke eda mai vuli ka vakatovolei. Na cava e so na veivakatovolei kei na leqa eda na sotava? (Bula gogo, yali na lewe ni matavuvale se itokani, vakacalaka, leqa vakailavo, veimecaki na veitokani, veika dredre e na vuli, kei na so tale.)

Na Tamada Vakalomalagi e kila na lomada. E vinakata me da rawa ka, ka sa solia vei keda na iloloma e so me da kua ni coko e na veitemaki i Setani. O koya e bibi duaudua oya na raivotu.

Papanivolavola

Vola e na papanivolavola: *"Na iVakatakila sa ikoya na vosa ni Kalou ki na Tamata."* (Dallin H. Oaks.)

iVakatakila oya na Vosa

mai vua na

Kalou

ki na

tamata

Na iVakatakila e Levu na kena iNaki

E a vakaraitaka o Dallin H. Oaks, e iApositolo edaidai, ni sa yaco oti vei keda na veivakatakila, ia e na soli tale mai e so (raica "iVakatakila," *New Era,* Sepiteba. 1982, tt. 38–46). E vosa vei keda na Kalou e veisiga. E yaco dina tiko.

Papanivolavola kei na veivosaki

Ni volai na veiinaki oqo e na papanivolavola (se na peparaba), kerea na kalasi mera vakasamataka na ivakatakila e so a sa yaco oti vei ira.

Na iNaki ni iVakatakila

1. Me vakadinadinataka
2. Me parofisaitaka
3. Me vakaceguya
4. Me tubera cake
5. Me tukuna
6. Me tarova
7. Me vakadeitaka
8. Me vakayaloqaqataka

(Vakauqeta na kalasi mera taro ka wasea e so na isolisoli vakayalo e na gauna ni lesoni. Na walu na inaki e volai e cake e sa dolavi tu vei keda.)

Viribaita na "Me vakadinadinataka" e na papanivolavola.

E kaya o Elder Oaks "na *ivakadinadina* ni Yalo Tabu ni o Jisu sa Karisito kei na kosipeli e dina e ivakatakila mai vua na Kalou" (*New Era,* Seviteba. 1982, t. 40).

E dodonu me da kerea na Tamada Vakalomalagi me vakaraitaka vei keda.

Viribaita na "Me parofisaitaka."

Na ivakatakila e na vakaraitaka na veika e na yaco. E kaya o Elder Oaks, "Ni sucu oti na ikalima ni luvequ, sa oti na neirau vakaluveni. Ni sivia e tini na yabaki keirau sa kila ni na sega tale ni tubu na levu ni neirau matavuvale, keirau a luluvu kina. Ia ni a tiko e na valetabu na watiqu, a vosa vua na Yalo Tabu ni na dua tale na luvena. A yaco na ivakatakila ka a parofisaitaki oya ni oti e dua veimama na yabaki ni a sucu kina na ikaono ni luvei keirau, ni oti e 13 na yabaki na neirau waraka" (*New Era,* Sevi. 1982, t. 40).

Viribaita na "Me vakaceguya."

"E so," e kaya o Elder Oaks, "e vakacegui ni ra raica e na raivotu na wekadra voleka era sa mate se vakila ni ra voleka . . . . E so e vakacegui ni kau laivi na nodra cakacaka se leqa na bisinisi se na nodra vakamau. . . . Na ivakatakila ni vakacegu e rawa talega ni kune e na veivakalougatataki vakamatabete.

"E dua talega na ivakatakila eda dau solia oya na kena vakadeitaki ni sa vosoti na noda ivalavala ca" (*New Era,* Sevi. 1982, t. 40).

Viribaita na "Me tuberi cake."

"E tu na gauna e na noda bula eda na vinakata meda cuqeni cake mai na yalobibi e vesuki keda kei na yalomalumalumu ni bula gogo vakayalo," e kaya o Elder Oaks (*New Era,* Sevi. 1982, t. 41).

Viribaita na "Me tukuna."

"E na so na gauna bibi, e soli na itukutuku e matana votu kei ira na kau itukutuku ka italai vakalomalagi, me vaka e vakamacalataki e na ivolanikalou e liu kei na gauna tale ga oqo. E rawa ni vakasolokakanataka na itukutuku na Yalo

Tabu. [E na kena o ya] na Yalo Tabu e cakacaka e na nona itutu vakaqasenivuli kei na dauvakatakila, "e kaya o Elder Oaks (*New Era,* Sevi. 1982, t. 41).

Viribaita na "Me tarova"

E solia o Nifai na ivakaraitaki ni ivakatakila e dau vakayagataki e na itatarovi, "Ia ko i au. . . . sa sega ni rawa me'u tukuna e so tale na ka ni sa tarovi au na Yalo Tabu" (2 Nifai 32:7).

E a kaya o Elder Oaks na veika a yaco e na gauna a peresitedi kina ni koronivuli na Brigham Young University:

"E na vica na yabaki sa oti au a vakarau sainitaka e na noqu valenivolavola e BYU na pepa sa vakarautaki oti, na itavi au dau cakava wasoma. Na ivola oqo e vakadeitaki kina e dua na sala me muria na University. Na veigacagaca kece sa dodonu. Ia, e na gauna me'u sa saini kina e a tuburi au vakasauri e dua na lomaocaoca ka vuna me'u biuta kina vakatikitiki na pepa ka kerea me railesuvi. Ni oti e vica na siga a kune e so na itukutuku vou ka vakaraitaka ke a vakamuri na lalawa e liu ke a vakavuna na leqa levu e na University e muri." (*New Era,* Sevi. 1982, t. 42).

Viribaita na "Me vakadeitaka."

E a tokaruataka o Elder Oaks na vosa i Elder Bruce R. McConkie ka vaka: " 'E nuitaki meda vakayagataka na isolisoli, taledi kei na igu, na vakasama, na lewa kei na galala ka soli vei keda. . . . [E kilai ni da] kerea e na vakabauta e na ka vinakati, meda cakava na veika kece e na noda kaukauwa me rawati na veika eda vaqara. . . . E namaki meda cakava e na noda kaukauwa na ka kece eda rawata, ka kerea na isaunitaro mai vua na Turaga, na veivakadeitaki ni da sa rawata na icavacava e dodonu'" (*New Era,* Sevi. 1982, t. 43).

E vakavuqa ni kerei keda na Turaga me da vakatulewa, ka kerea meda vakadeitaka vua. Me vaka ni da lesi i na itutu vakalotu ka me digitaka na ivukevuke se dua me veivukei. Meda vakadeitaka na veilesi ki na itutu vua na Turaga. E tukuna o Elder Oaks ni ra vakamuria taucoko na Vakaitutu Raraba na kena icakacaka vakaoya (raica *New Era,* Sevi. 1982, t. 43).

Viribaita "Me vakayaloqaqataka"

Na ivakatakila oqo e tuberi keda ki na cakacaka ni da se sega ni vakaqara ivakasala.

E talanoa oqo o Elder Oaks ka vakaraitaka kina na ivakatakila e veivakayaloqaqataki:

"Ni a se gonelailai, na buqu o Chasty Olsen Harris a yaco vua e dua na veivakaraitaki. E a vakaraici ira tiko e dua na ilawalawa gone ka ra vakatatalo tiko e na dua na uciwai ka mamaca tu, voleka ki na nodratou vale e Castle Dale, Utah. E vakasauri a rogoca ni dua e kaciva na yacana ka dusimaka vua mera kau tani mai na gone ki bati ni wai. E a siga vinaka ka sega na irairai ni dua na uca. E sega ni via kauwai ki na domo a rogoca ka mai qito ga yani. A tau tale vua na domo, ka vakariri. Eke sa vakamuria na ivakasala. E kumuni ira vakatotolo na gone, ka ra veicicivi ki na bati ni uciwai. Ni ra yaco ga e bati ni uciwai, a dua na tamani ualuvu vakasauri a kui sobu mai, a vu mai na dua na

uca bibi ka a tau mai na veiulunivanua e na vica na maile i loma ni vanua. Ke a sega na ivakatakilakila ni veivakayaloqaqataki o ya, era a kuitaki ka yali taucoko na gone" (*New Era,* Sevi. 1982, t. 44).

E kaya o Parofita Josefa Simici :

"E na qaqa e dua ke vakila na imatai ni yavavala ni yalo ni ivakatakila; me vaka ni drodro yani vei iko na vuku makare, e rawa ni na solia vei iko e so tale na vakasama, ni o sa vakila, o na rawa ni kila ni na yaco ga e na siga o ya se voleka sara; (me vaka) na veika e vakaraitaka e na nomu vakasama na Yalo ni Kalou, e na vakayacora; e na nomu vulica na Yalo ni Kalou kei na nomu kila, o na tuberi cake e na ivakavuvuli ni ivakatakila" (*Teachings of the Prophet Joseph Smith,* sel. Joseph Fielding Smith [Salt Lake City: Deseret Book Co., 1938], t. 151).

E na nodra ilesilesi vakalotu na cauravou kei na goneyalewa e na rawa ni soli vei ira na ivakatakila me vakayaloqaqataki ira e na nodra cakacaka. Na ivakatakila kei na idusidusi oqo e na tiko e na lomanibai ni Lotu ka na sega ni duatani mai e na ivakavuvuli ni kosipeli.

O cei e Kilikili?

Veivosaki kei na ivolanikalou

Na iVakatakila e isolisoli talei ni Yalo Tabu.

- O cei sa kilikili me soli kina na isolisoli talei oqo? (Mera sauma na taro na kalasi ka mo wilika na Vunau kei na Veiyalayalati 46:8–9 ki na kalasi. Vakabibitaka na veika oqo mai na tikina e 9: "O ira [na isolisoli ni Yalo Tabu] sa soli me yaga vei ira sa lomani au ka vakamuria na noqu ivakaro, *kei koya e vakaqara me cakava vakakina"* [*italics* e ikuri].)
- Na cava na ibalebale vei iko ni "vakaqara me cakava vakakina"? (Vakauqeta na kalasi mera sauma na taro vakataki ira, ia tuberi ira me mera raica na "vakaqara me cakava vakakina" e dusia ni tovolea e dua e na nona igu taucoko.)

Na iVakatakila, sa dua na isolisoli vakayalo e rawa ni soli vei keda kece keda lomana na Turaga ka tovolea me vakamuria na nona ivakaro. E na soli vei keda na veivuke ni Turaga e na veisiga yadua me veivukei e na noda caka dodonu e veisiga.

---

iVakadinadina kei na iColacola

Vakauqeta na kalasi mera na namaka e dua na siga e na macawa mai oqo e na via veitaratara kei ira na Turaga. Kerea mera vakasamataka na veimataqali ivakatakila e a kaya o Elder Oaks: me ivakadinadina, me parofisai, me vakaceguya, me veituberi cake, me tukuna, me tarova, me vakadeitaka, kei na me vakayaloqaqataki.

Solia na ivakadinadina ni kaukauwa ni ivakatakila e na nomu bula.

Lesoni
9

Nodra Veiqaravi Vakaveitaravi na Peresitedi

iNaki ni Lesoni

Me vukei ira na lewenikalasi mera kila na digitaki ni Peresitedi ni Lotu.

Me Vakarautaki

1. Vakarautaka me vakaraitaka na kedrau itaba o Josefa Simici kei Brigham Young na kena e rokataki.
2. Vakarau talega na itaba ni Mataveiliutaki Taumada edaidai kei ira na Kuoramu ni Le Tinikarua mai valenivola ni valenilotu se mai na itukutuku ni lotuvakayabaki sa oti e na Liaona.
3. E na papanivolavola se na peparaba sa vakarautaki tu, vakaraitaka na itaba ni Mataveiliutaki Taumada kei na lewe ni Kuoramu ni Le Tinikarua edaidai.

iKuri E so ni Lesoni

iVakamacala Taumada

Veivosaki

Ni a vakamatei o Parofita Josefa Simici e na Jiune 1844, a dua na leqa vakaitamera vei ira na ivavakoso ni Lotu. A takali na nodra Parofita ka ra sega talega ni se bau sota me sega ni nodra Parofita o Josefa ka Peresitedi ni Lotu. E se bera ni donuya me veisau na Peresitedi ni Lotu. E vuqa era sega ni kila me na digitaki vakaevei na Peresitedi vou.

- E digitaki vakaevei na Peresitedi vou ni Lotu?

Veivosakitaki na ivolanikalou

Wilika na Aisea 55:8. Vakamacala ni na digitaka na Turaga o koya e na Peresitedi ni Lotu. Sa tauyavutaka na Turaga na ituvatuva matau me vakamuri ni veisau na veiliutaki e na Lotu.

Wilika na Jeremaia 1:5. Vakamacala ki na kalasi e na bula e liu e a digitaki Jeremaia na Kalou me parofita ni bera ni a sucu. E digitaki ka tabaki ira kece na parofita na Kalou ni bera ni ra sucu. O ira kece na Peresitedi ni Lotu e a digitaki ira na Turaga me ra Peresitedi ni Lotu ni bera ni ra a sucu. (Raica talega Eparaama 3:22–23 kei V&V 138:53–56.)

Na Mataveiliutaki Taumada

Wilika na Vunau kei na Veiyalayalati 107:22. Vakamacala ni Mataveiliutaki ni Lotu e vakatokai me Mataveiliutaki Taumada ka lewena na Peresitedi, o koya na parofita, kei na rua na ivukevuke. (Vakavudua e kacivi e so tale na ivukevuke.)

- O cei e veiliutaki e na Lotu ni sa mate na Peresitedi ni Lotu?

Wilika na Vunau kei na Veiyalayalati 107:23–24. Vakamacalataka ni sa mate na Peresitedi ni Lotu, e na vakalalai na Mataveiliutaki Taumada, era suka na ivukevuke ki na nodra itutu e na Kuoramu ni Le Tinikarua ka vakatau ki na

tiki ni siga ni nodra dui tabaki, ka na veiliutaki na Kuoramu ni i Apositolo Le Tinikarua e na Lotu me yacova na gauna sa digitaki kina na Peresitedi vou kei na Mataveiliutaki Taumada.

Na iApositolo yadua e Parofita, Daurairai, ka dau ni Vakatakila

iTaba

Vakaraitaka na itaba ni Mataveiliutaki Taumada kei na Kuoramu ni Le Tinikarua. Vakamacalataka ni o koya yadua sa tabaki me iApositolo e tabaki talega me parofita, daurairai, ka dauvakatakila talega. Eda tokoni ira e na lotuvakayabaki mera parofita, daurairai, ka dauvakatakila. Vakamacalataka o ira na iApositolo yadua ni ra sa tabaki me iApositolo era sa taura na idola mera Peresitedi ni Lotu. Ia, e na sega ni rawa me vakayagataki me yacova ni sa iApositolo qase ka bula tiko(qase e na dede ni a taura tu na nona itutu). Ni mate na parofita, e na dabe vakailiuliu e na Lotu me Peresitedi ni Matabose ni Le Tinikarua me yacova ni sa vakadonui na Mataveiliutaki Taumada. E na gauna oya sa na Peresitedi vou ka parofita ni Lotu.

Ni sa mate na Peresitedi ni Lotu, na Kuoramu ni iApositolo Le Tinikarua e na veivakailiuliutaki e na Lotu. E na rawa ni vakayabaki na nodra veitakiliu me yacova ni sa digitaki na Peresitedi vou. Ni a Peresitedi ni Lotu, o Wilford Woodruff e a vakasala kivei ira na iApositolo ni a kaya mai liu e vinakata na Turaga me digitaka vakatotolo na lewe ni Kuoramu ni Le Tinikarua na Peresitedi vou e na gauna sa mate kina na Peresitedi ni Lotu.

Veivosaki

- Kevaka e mate edaidai na Peresitedi ni Lotu, o cei e na Peresitedi ni Lotu ka tarava? (Vakamacalataka ni na Peresitedi na iApositolo bula ka dede duadua e na veiqaravi vaka iApositolo. Oqo e sa vakadeitaki mai liu, e na veisautaka ga na Turaga e na veivakakatakilai.Tukuna ki na kalasi na yaca ni lewe ni Kuoramu ni Le Tinikarua oqo ka vakamacalataka talega ni iApositolo oqo e dua e sa dede daudua na nona iApositolo tu, ka tarava yani na Peresitedi ni Lotu. Vakadeitaka ni gauna e mate kina na Peresitedi o ira na ivukevuke era lesu ki na nodra ituvatuva e na Kuoramu ni Le Tinikarua ka vakatau ki na tiki ni siga ni nodra a tabaki kina itutu vaka iApositolo.)

Ni mate e dua e na Kuoramu, era na sudra cake o ira era tiko e muri vua ka kacivi vou e dua na lewe ni kuoramu me kena ikatinikarua. Na gauna e na digitaki kina e dua me iApositolo vou, na tikinisiga e tabaki kina e na lewa na nona itutu e na Kuoramu ni Le Tinikarua. Na iApositolo vou e na mai ka tinikarua ni Kuoramu.

Vakamacalataka ni Turaga e kilai ira kece era na mai Peresitedi ni Lotu. E lesi ira na Turaga mera iApositolo, ia e na gauna era mai Peresitedi kina ni Lotu era sa iApositolo dede duadua ni Kuoramu ni Le Tinikarua.

Ni a bera ni Peresitedi ni Lotu, o Spencer W. Kimball e a kaya, “E veivakarautaki levu e vakayacora na Turaga me baleta na veisau. Edaidai era lewe tinikava na iApositolo era taura vakawawa na idola, na tinikarua kei rau na ivukevuke i Peresitedi, e na vakayagataki ke vinakati, era sa tabaki ki na veiliutaki ka na veitosotosoi cake e na dede ni nodra itutu.

“Era lewe walusagavulu na iApositolo era sa tabaki mai na gauna i Josefa, ia e tinikadua ga era sa Peresitedi ni Lotu, e takoso e liu o mate, na nodra mate na

dauveiqaravi e tu e na lewa kei na idusidusi ni Turaga, e na yacova ga na veiliutaki o koya sa digitaki kina. Na veitosotosoi e vakatau ki na mate kei na bula. Na iApositolo vou yadua e digi koya e liu na Turaga ka qai vakaraitaka vua na parofita bula me tabaki koya" (e na Ripote ni Koniferedi, Okot. 1972, t. 29; se *Ensign,* Jan. 1973, t. 34).

Na iTutuvi ni Parofita

iTalanoa

Ni oti na vakamatei ni Parofita Josefa Simici, a veiliutaki e na Lotu na Le Tinikarua na iApositolo. E vuqa e na Lotu era lecava se me digitaki vakaevei na Peresitedi vou ni Lotu.

A ivukevuke i Peresitedi Josefa Simici o Sidney Rigdon ka tinikadua na yabaki, a dau vukei Josefa vakalevu. E a nanuma o Sidney Rigdon ni dodonu me sa Peresitedi ka tarava ni Lotu. E sega ni dodonu vua me veiliutaki e na Lotu na Kuoramu ni iApositolo Le Tinikarua ka vinakata sara me ra digitaki koya na ivavakoso me Peresitedi.

E a kaciva e dua na bose o Sidney Rigdon mera lewa na ivavakoso se o cei me veiliutaki e na Lotu. Ni ratou lesu mai e na kaulotu o Brigham Young, na iApositolo liu, kei ira na vo ni iApositolo e na Okosita 1844, ni oti e ono na macawa na mate nei Parofita Josefa Simici, e a kacivi na bose e Nauvoo. E rau vosa ruarua kina o Sidney Rigdon kei Brigham Young.

A kacivi tale edua na bose e na siga ka tarava e na 10 na kaloko e na mataka. A yaco na ka veivakurabuitaki e na bose o ya. Ni a tucake o BrighamYoung me vosa, e na gauna lekaleka wale, na kena irairai kei na domona e vakataki Josefa Simici.

iYaloyalo

Vakaraitaka na iyaloyalo kei Josefa Simici kei Brigham Young.

E a kaya o Wilford Woodruff, ka a qai Peresitedi ni Lotu e muri: "Au a rogoca mai vei iratou na lewe rua se tolu na itokani ni ratou vakadinadinataka na ka baleta na itokani o Young mai Nauvoo. O ira kece sara na a tiko e na soqo levu o ya, era rauta na vica na udolu na kedra levu era rawa ni vakadinadinataka kina. Au a tiko kina, na Tinikarua, kei na vuqa tale, keimami rawa ni vakadinadinataka taucoko. Na cava e soli kina vei BrighamYoung na irairai kei Josefa Simici? Baleta beka ni tiko o Sidney Rigdon kei na so tale era vinakata me ra iliuliu ni Lotu, era tu ka wanono e so tale ka ra lecava mera gole ivei. Na totolo ga ni tucake nei Brigham Young e na soqo o ya, e sa vaka na irairai kei Josefa Simici—na itutuvi i Josefa sa soli vua, kei na kaukauwa ni Kalou a tu vei Josefa Simici sa toki vua, e a soli vua na domoi Josefa, ka domo talega ni ivakatawa ni sipi. E sega tale ni dua e na bose o ya, vaka kina o Rigdon, e vakacala ni o Brigham sa nodra iliuliu dina, ni o koya e na sega ni vakatara me soli na yacana, ni oti na nona ivunau. Sa tu na ibalebale e na ituvatuva ni Kalou; e vakayarayara vei ira na tamata. Era a raica ka rogoca, o ya na kaukauwa ni Kalou" (e na *Journal of Discourses*, 15:81).

A tiko talega e na soqo o ya o Emmeline B. Wells. E a kaya: "Au a duri tu e na dela ni qiqi ka dreta na ose, me'u cere kina, ia o ira na dabe era a tucake e na taqaya. Au a raica matata, e ra nanuma kece ni o Parofita Josefa a sa tucake mai na mate. Ni a cavuta e vica na mala ni vosa o Brigham Young, era a

yalodei na tamata ni a sega ni o Parofita Josefa, ia na Peresitedi ni kuoramu ni iApositolo Le Tinikarua. Sa dua na ivakaraitaki talei, au qai kila se raica vakadua, io, au sa raica e vuqa" (Emmeline B. Wells, "My Testimony," e vakarautaka o Preston Nibley, *Faith-Promoting Stories* [Salt Lake City: Deseret Book Co., 1943], t. 137).

E a vakaraitaka na Turaga vei ira na tamata ni o Brigham Young, na iApositolo liu ni Kuoramu ni iApositolo Le Tinikarua, e na Peresitedi ka tarava ni Lotu.

Na Veisau ni Veiliutaki e Matau

Veivosaki

Sa vakamuria edaidai na Lotu na ituvatuva a tauyavutaka na Turaga me veisosomitaki matau kina na veiliutaki.

- O bau dikeva na veisau e yaco ki na Mataveiliutaki ni Lotu e na gauna e mate kina na Peresitedi?

Wilika na itukutuku i Peresitedi N. Eldon Tanner e baleta na kacivi nei Peresitedi Spencer W. Kimball me Peresitedi ni Lotu ka me parofita. "Ni bulu oti o Peresitedi Lee, o Peresitedi Kimball [a se Peresitedi tiko ni Matabose ni Le Tinikarua] a kacivi ira kece na iApositolo ki na dua na bose e na Siga Tabu, Tiseba 30, e na tolu na kaloko e na yakavi e na rumu ni Matabose e na Valetabu e Salt Lake. O Peresitedi Romney kei au [keirau a lewe ni Mataveiliutaki Taumada] keirau sa dabe e na neirau idabedabe vakailiuliu e na matabose, keimami lewe tinikava taucoko.

"Ni oti na sere, kei na masu nei Peresitedi Romney, e na yalomalumalumu a vakaraitaka na yalona vei keimami o Peresitedi Kimball. E a kaya ni siga Vakaraubuka e a tiko e na valetabu ka veivosaki kei na Turaga, e a tagi vakalevu e na kere ivakasala e na nona itavi vou kei na digitaki ni nona ivukevuke.

"Keimami vakaisulu vakamatabete tabu, keimami tu wavoki e na masu; e kerei au o Peresitedi Kimball me'u liutaka ka me masu o Elder Thomas S. Monson. Ni sa oti o ya, sa vakamacalataka o Peresitedi Kimball na inaki ni bose ka sa kerei ira sara na lewe ni kuoramu vakaveitarataravi vaka na kena e liu, a tekivu vei Elder Ezra Taft Benson, me vakaraitaka na nona nanuma e na Mataveiliutaki Taumada me sa tauyavu se me veiqaravi na Matabose ni Le Tinikarua. Yadudua era kaya kece,`Sa tauyavu edaidai,' ka levu na veivakacaucautaki vei Peresitedi Kimball e na itavi kei na Le Tinikarua.

"A veivakaturi o Elder Ezra Taft Benson me Peresitedi ni Lotu o Spencer W. Kimball. A tokona o Elder Mark E. Petersen ka a vakadonui. Sa vakaturi o N. Eldon Tanner me iMatai ni Daunivakasala, ka iKarua ni Daunivakasala, o Marion G. Romney, e rau vakaraitaka ni rau makutu e na taura na ilesilei ka vakadeitaka ni rau na solia na nodrau igu kei na gauna ki na itutu.

"Era vakadonuya kece na vakavakaturi. A veivakaturi o Elder Mark E. Petersen, na ikarua e na ituvatuva ni liu e na Le Tinikarua, na yaca i Ezra Taft Benson, ka liu e na ituvatuva ni le Tinikarua, me Peresitedi ni Kuoramu ni lewe Tinikarua. Oqo era sa vakadonuya kece.

"Era a veitabaki na lewe ni bose vei Spencer W. Kimball, ka domo o Peresitedi Ezra Taft Benson e na veivakalougatataki, tabaki, ka vakatikori Spencer W. Kimball me i ka tinikarua ni Peresitedi ni Lotu i Jisu Karisito ni Yalododonu Edaidai" (e na Ripote ni Koniferedi, Okot. 1979, tt. 62–63; se *Ensign,* Nov. 1979, tt. 43–44).

Papanivolavola se peparaba kei na veivosaki

Vakaraitaka na veika e volai e na peparaba se toqa e na papanivolavola na yacadra na lewe ni Mataveiliutaki Taumada kei ira na Matabose ni Le Tinikarua e na ituvatuva dodonu. (Me veivukei, taura mai na kedra itaba na Vakaitutu Raraba edaidai. Era tabaki vakayabaki e na mekesini na *Liaona.)* Vakamacalataka se a vu vakacava na ituvatuva ni veiliutaki e na gauna oqo vei iratou na Mataveiliutaki Taumada kei na Kuoramu ni Le Tinikarua .

Veivosaki

Eda na vakaitavi yadua ni sa digitaki oti na Peresitedi vou ni Lotu. Me da na qara na ivakadinadina ni Peresitedi, ka parofita ni Turaga, e a digi koya na Turaga.

---

iVakadinadina kei na iColacola

- Eda na rawata vakacava na ivakadinadina o ya? (Laiva na kalasi mera sauma na taro.)

Vakauqeti na kalasi mera kila yadua ni o koya sa digia naTuraga me veiqaravi vua, o ya na parofita, e soli vua na itutu e na sala e sa vakaraitaki.

Vakadinadinataka ni o ira na Peresitedi ni Lotu era lumuti me ra parofita ni Kalou, ka digi me liutaka na Lotu. Solia na nomu ivakadinadina ka baleta na parofita ka Peresitedi ni Lotu edaidai.

Brigham Young—Na Tisaipeli Qaqa

Lesoni
10

Sucu: 1 June 1801 **Yabaki ni Peresitedi:** 1847–1877

iNaki ni Lesoni

Me bucini yadua e lomadra na kalasi na gagadre mera tisaipeli yalodina i Jisu Karisito, ni ra vulica na bula i Brigham Young.

Me Vakarautaki

1. Raica mera yadua na Veiyalayalati Vou kei Na Vunau kei na Veiyalayalati na lewe ni kalasi.
2. Vakarau e so na penikau kei na veiyaya e gadrevi mai na valenivola ni valenilotu.
3. Vakarautaki na ilavelave tikidua veisoliyaki ni "Veitaro ni Kune Vosa i BrighamYoung" kei na "Iba ni Kune Vosa i Brigham Young."
4. Qara ka vakarautaka mo vakaraitaka na vei iyaloyalo oqo: *Kacivi ki na ilesilesi o ira na Gonedau* (62496; Yaloyalo Taurivaki ni Kosipeli 209); Na itaba e na iwasewase vakaroka i Brigham Young; na parofita edaidai; kei na *Sunflowers* mai vei Claude Monet e na iwasewase vakaroka.
5. Lesia e ono mai na kalasi ni bera ni tekivu me ra soli ripote leleka ka baleta na bula i Brigham Young. Ke ra lewe lailai wale na kalasi mo na solia o iko e so na ripote se wasea e so tale vei ira na kalasi mera yadua se rua na ripote. Tabaka se lavetaka ga iliga na ripote mai na lesoni.

iKuri E so ni Lesoni

iVakamacala Taumada

Papanivolavola kei na veivosaki

Vola na matanivola oqo e na papanivolavola ka tarogi ira na lewenikalasi me ra vakilakila mai na vosa bibi cava e rawa ni tuvani e na matanivola oqo. (kena isau: TISAIPELI).

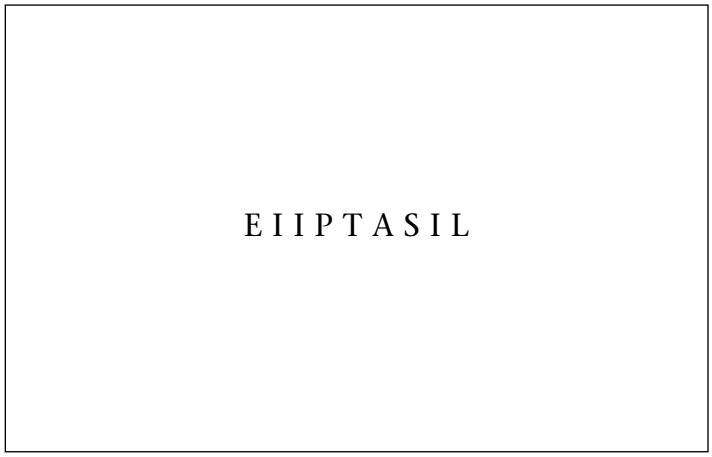

- Na cava na ibalebale ni vosa na *tisaipeli* ? (O koya e dauvakamuri Jisu Karisito.)

iYaloyalo — Vakaraitaka na iyaloyalo *Na Kacivi ki na ilesilesi o ira na Gonedau*.

Veivosakitaki na ivolanikalou — Mera raica ka wilika na kalasi e na Veiyalayalati Vou na Joni 8:31.

- E na rawa vakacava meda daumuri Jisu Karisito? (E na tosoya [na vuli kei na talairawarawa] ki na nona vosa [ivakaro].)

iYaloyalo — Veitikivitaka na iyaloyalo kei Brigham Young kei na iyaloyalo na *Kacivi ni Gonedau* ka vola e cake se ruku ni iyaloyalo i Brigham Young na vosa *Tisaipeli*. Wilika se tukuna na veika oqo:

Taro ni vaqara vosa — Eda vulica edaidai na bula i Brigham Young—na tisaipeli dina. (Mo veisoliyaka ki na kalasi na tikidua veisoliyaki kei na peni.) Eda na tekivu mai na ono na ripote leleka. Vakarorogo vakavinaka ka sauma na taro e tu e na tikidua veisoliyaki ni sa soli oti na ripote. E na vakayagataki na isaunitaro vakamalua e na gauna ni oga vakailala. Vakarogoca na ivakaraitaki e kune e na veiripote, se a tisaipeli vakacava i Jisu Karisito o Brigham Young.

Tomana tiko na ono na ripote a lesi vei ira na lewenikalasi.

Vulica na Yalo Malumalumu ni a se Gone

iMatai ni ripote — A sucu o Brigham Young e na 1 June 1801 e Whitingham, Vermont, ki na matavuvale vinaka ia a dravudravua. E tinikadua ga na siga na balavu ni nona vuli. Ni sa uabula e a kaya, "E a sega ni soli na galala me keimami vuli ni keimami a se gone, ia keimami vakaosoi e na vaqara itataviraki, ta kau, vaqiqi kau, kei na oga e na maliwa ni wakanikau ka basika kina na drakusi ni saulaca, yava kei na iqaqalo ni yava. [A vuli talega e na buli madrai, sava veleti, loba sucu kei na qaqi bata.]" (Preston Nibley, *Brigham Young: The Man and His Work* [Salt Lake City: Deseret Book Co., 1936], t. 1).

Kunea na iVola Uasivi

iKarua ni ripote — A toki o Brigham Young i Mendon, New York, e na 1828 voleka ki na vanua a tauyavu kina na Lotu. A wilika o koya e dua Na iVola i Momani e na 1830. O Samuel Smith, na tuakai Parofita Josefa, a qai tekivu e na imatai ni nona kaulotu ka volitaka e dua na ivola vei Phineas Young, na tuakai Brigham Young. A wilika oti o Phineas ka vakauqeti dina vakalevu. A solia na ivola vei tamana, a wilika, ni a vakabauta na ivakavuvuli e a solia sara vei Brigham. A dikeva vinaka o Brigham ka tukuna vei tuakana ni vakila e dua na ka dina ka vinaka e baleta na Momani.

A qai kaya e muri o Brigham Young, " 'Au vakasamataka vakabibi na veika kece ka voleka ni yabaki rua . . . ni bera ni vakadeitaki na lomaqu me'u ciqoma na iVola. Au dikeva sara vakamatailalai. . . me yacova ni'u sa vakila na kena dina . . . . au a vinakata me a balavu na gauna me'u vakadinadinataka ga vakaiau'" (Susa Young Gates and Leah D. Widtsoe, *The Life Story of Brigham Young* [New York: Macmillan Company, 1930], t. 9). A papitaiso o koya e na 1832.

Veivosaki e na Papanivolavola

- Na cava soti e a yaco ka vakarautaki Brigham Young me parofita? (Taura na veiisaunitaro me vaka, na vuli cakacaka, vulica na talairawarawa, a dusimaka vua na Turaga me toki i New York me taura kina Na iVola i Momani.)

E Lomani Parofita Josefa

iKatolu ni ripote

E sega e a bula vakatamata me vakamawe vakatitobu e na bula i Brigham Young me tautauvata kei Parofita Josefa Simici. E rau a sota na rua oqo, ka a qai rogolevu e muri, e na Seviteba 1832, ni oti e lima na vula mai na nona a papitaiso ka vica toka ga na macawa na nona leqa na imatai ni watina, o Miriam Works. Eratou gole i Kirtland, Ohio o Brigham Young, na tacina o Joseph kei Heber C. Kimball, a itokani, ka a vola o Brigham na nona sota. E kaya o Brigham Young, "Keitou a raica na Parofita, kei na rua se tolu na tuakana, eratou a tata ka cola buka. Sa ka levu na noqu marau ni rawa me'u lululu kei na Parofita ni Kalou, ka basika vei au na ivakadinadina dodonu mai vua naYalo Tabu ka dau parofisai, ni o koya oqo e rawa ni vakabauta e dua na tamata ni Parofita dina" ("History of Brigham Young," *Millennial Star* 25 [11 Jiulai 1863]:439).

A mai itokani dredre i Parofita Josefa Simici o Brigham Young ka daumuri koya, a tekivu mai na sota oya. E a kaya e na dua na gauna, "au via kailavaka na Aleluiya, e na gauna kece, ni'u vakasamataka ni'u a kilai Josefa Simici" (Brigham Young, *Discourses of Brigham Young* [Salt Lake City: Deseret Book Co., 1954], t. 458).

Vakamacalataka ni dau cakava taucoko o BrighamYoung na veika e vinakata vua na Turaga kei Parofita Josefa Simici.

Na Kaulotu i Igiladi

iKava ni ripote

Na lolobo ka wavokiti Nauvoo ka vu mai na uciwai na Mississippii a vuna me koro e basika wasoma kina na tauvi mate, era lewe vuqa na Yalododonu a tauvi ira na malaria ka vu mai na namu. E donuya na veikacivi vei Brigham Young kei ira na iApositolo me lako vua na Turaga mera biuta na nodra matavuvale ka lako ka vunautaka na kosipeli i Igiladi. Era biubiu e na tauvimate ka ra tauvimate talega na nodra vuvale. E a kaya o Brigham Young: "A malumalumu sara na noqu bula, ka'u sega kina ni rawa me'u taubaletaka na 160 na iyate ke sega ni dua e yabeni au me'u yaco ki uciwai. . .au biuta na watiqu ka tauvimate tu, kei na luvei keirau e se qai siga tini, kei iratou kece na vo ni luvequ era a se tauvimate tu ka ra sega ni rawa mera qaravi ira vakataki ira." ("History of Brigham Young," *Millennial Star* 25 [10 Okot. 1863]:646). E a biuti ira kece na nona vuvale ki na liga ni Turaga, ni o koya e nona dauveiqaravi ka sa tu na ivakadei ni ra na maroroi.

A tiko mai Igiladi ka rauta ni tinikarua na vula ka tinikaono na siga. E na nona a peresitedi ni tabana ni kaulotu, o koya kei iratou na nona itokani era a "papitaisotaka e vitu ki na walu na udolu [na tamata], tabaka e lima na udolu Na iVolai i Momani, 3,000 na iVola ni Sere, 2,500 na Millennial Star [A ivola tabaki ni tabana ni kaulotu e Igiladi], kei na 50,000 na ivola lalai ni lotu"

(*Millennial Star* 26 [2 Jan. 1864]:7). E vakaduri talega e dua na kabani ni waqa ka kauti ira na dua na udolu na lewenilotu vou ki Nauvoo.

Veivosaki

E a vakaitavi o Brigham Young vakadaukaulotu e na Lotu me tini na yabaki mai na gauna e lewe ni Lotu kina.

- Na cava e dusimaka na itukutuku ni bula i BrighamYoung oqo me baleta na nona yalododonu? (E solia kece na yalona me vakamuria na Parofita ka vakayacora taucoko na ivakaro ni Turaga.)

Veitaqomaki vei Parofita Josefa

iKalima ni ripote

A vola o Brigham Young:

"E na dua na gauna era lewe vica mai na Tinikarua, ka ivakadinadina ni iVola i Momani, kei na so tale e na Vakaitutu e na Lotu, era a bose e na rumu ecake e na Valetabu [Kirtland]. [Era bose ni lewe vica ka wili kina eso mai na Vakaitutu Raraba, era via vorati Parofita Josefa Simici ka vinakata mera vakasivoi koya ka vakaturi David Whitmer me Peresitedi ni Lotu.] Na Qase o John Smith, na itokani o Heber C. Kimball kei na so tale . . . era sega ni duavata kina. Au tucake [a kaya o Brigham Young], e na itautau ni vosa e matata ka veiuqeti ka'u tukuna vei ira ni o Josefa e Parofita, ka'u sa kila, e na rawa mera vosa kudrukudru se vosa vakacacataki koya e na kena levu taucoko, e na sega ni rawa mera vakarusa na ilesilesi ni Parofita ni Kalou, e na rawa ga ni ra vakarusa na nodra lewa, ka tamusuka na ivau ka semati ira vata kei na Parofita ni Kalou, ka vakalutudromuci ira kece i eli. E vuqa era a nini [e tukuna o Brigham] e na noqu saqata na nodra inaki . . . Ni oti na bose o ya era a sega ni yalovata na vukitani mera duavata e na dua na inaki" (*Manuscript History of Brigham Young, 1801–1844,* ed. Elden Jay Watson [Salt Lake City: Smith Secretarial Service, 1968], tt. 15–16).

Sega ni Vaqara iTutu

iKaono ni ripote

E na gauna sara eliu e na nona a cakacaka voli vakadaukaulotu, a dau soli vei Brigham Young e so na itavi bibi. E a kavetani ni keba o Saioni, e dua na imataivalu lailai e tauyavutaka na Parofita o Josefa e na 1834 me vukei ira na Yalododonu e Jackson County, Missouri, oqo o ira na vakasavi mai na nodra dui veivale. O Brigham e a Peresitedi tiko ni Kuoramu ni iApositolo ni Le Tinikarua ka liutaka talega na tabana ni kaulotu mai Igiladi. E a sega ni vaqara me taura na itutu e sa kacivi kina oqo. Na ka ga e vinakata me vunautaka yani na kena vakalesui tale mai na kosipeli ka me vulica na veika vuni vakalou mai vua na Parofita o Josefa Simici. E tukuna vaka oqo o Brigham, "Au na sega ni via sereka e dua na noqu gauna galala me'u vulica kina na ivakavuvuli e dau wasea na Parofita [o Josefa]. Oqo e dua vei ira na ka e rawati koya vakataki koya kina na nomu tamata yaloraramusumusu oqo" (e na *Journal of Discourses,* 12:270).

Veivosaki

- Na cava e tukuna o Brigham Young me baleta na ivakavuvuli ni Parofita? (E sega ni "via sereka e dua na noqu gauna galala me'u vulica kina na ivakavuvuli e dau wasea na Parofita.")

E talairawarawa o Brigham Young. E tucake e yasana na Parofita, ka tokoni koya e na veika kece. E tovolea talega me vulica na veika kece mai vua na Parofita.

- O na vakamacalataka vakacava e na dua ga na iyatuvosa, na nodrau veimaliwai o Brigham kei Josefa Simici? (Vakadonuya na veiisau ni taro, me vaka: E dau tokona na Parofita.)

Na Vakaqara vosa iba

Kevaka e vo tiko na gauna me talevi lesu tale kina na lesoni, vakamacalataka na isau ni taro ki na "Na iba Vakataro nei Brigham Young", e vunitaki tu na vosa. Me laurai na iba, mo vakaqara na vosa ka qai droinitaka e dua na laini momokiti wavokita na vosa. Na isaunitaro e rawa ni tuvani tu vakababa, vakadodonu, vakalakala se e so na vosa e vakanadaku tu na kena ituvatuva. (solia e 10 miniti mera vakaotia ka vakadodonutaka na ka me caka oqo ka toso yani kina ikarua ni lesoni.)

Na Tisaipeli E Vakamuria na Parofita ni Kalou

Na iYaloyalo, Papanivolavola, kei na kena Veivosakitaki

Vakaraitaka na iyaloyalo ni parofita ni gauna edaidai ka vola e yasana e na papanivolavola na *o iko*.

- Na cava e vakavulica vei keda na nodrau veimaliwai o Brigham Young kei Parofita Josefa me baleta na sala dodonu ni noda veimaliwai kei na parofita edaidai? (Meda dau talairawarawa, veitokoni, vuli mai, ka taqomaka na parofita.)

Veivosakitaki na ivolanikalou

Kerei ira na lewenikalasi mera wilika na Vunau kei na Veiyalayalati 1:38. Ka dusimaka talega vei ira na lewenikalasi na ka e tukuna na Turaga kevaka e vosa o Koya se nona tamata [na parofita], e rau vosa tiko e na vukuna.

iYaloyalo

Vakaraitaka edua na iyaloyalo ni senikau na *sunflower* e na gauna o tukuna tiko kina na italanoa oqo:

Na senikau na *sunflower* e ivakatakilakila ni yalodina."E dau tukuni tu baleta na senikau e dau laurai vakawasoma ka totoka oqo, ni dau vakamuria na cadra ni matanisiga me yacova sara ni sa la'ki tu donu e lomalagi, ka vakamuria tale mai na matanisiga e na yakavi me yacova sara ni sa mai dromu tale" (*Relief Society Courses of Study, 1986,* t. 171).

E dodonu meda vaka na senikau ni na *sunflower* ka me da yalodina vakataki Brigham Young. Meda vakamuri Jisu Karisito me vaka na noda vakamuria na parofita bula. O Peresitedi Gordon B. Hinckley ni Mataveiliutaki Taumada e kaya,"E lagilagi ka taleitaki na vosa ni yalayala ni [Kalou] vei ira na taura dei na nodra veiyalayalati ka bula e na talairawarawa ki na nona ivakaro vakalou" ("Bulataka na nomu iVotavota," *Ensign,* Nov. 1983, t. 82).

---

iVakadinadina kei na iColacola

Vakauqeti ira na lewenikalasi mera "tisaipeli" dina i Jisu Karisito e na noda vakamuria na parofita bula edaidai. Vakadinadinataka ni Lotu oqo e Lotu i Karisito; e lewa ka liutaka na nona Lotu na parofita bula edaidai.

Na iSaunitaro ni iBa Vakavosa nei Brigham Young.

1. Vermont
2. cakacaka vagumatua
3. iVola i Momani
4. Samuel Smith
5. Josefa Simici
6. Jisu, Parofita
7. haleluya (hallelujah)
8. Igiladi
9. Kirtland
10. tisaipeli

Na Iba Vakataro nei Brigham

Na isau ni taro e vunitaki tu e na iba. Wilika vinaka na itukutuku se na taro ka mo qai vaqara ka droinitaka edua na laini me wavokita na isaunitaro ni iba. Na isaunitaro e na rairai tuvani tu vakababa, vakadodonu, vakalakala se tuvani tu vakanadaku e na iba, mo vakagaqara sara vakavinaka. E vinakati meda tisaipeli vinaka ka gugumatua! E na gauna o sa raica kina na isau ni taro toqa wavoki sara ka vakalewena na vosa o ya e na kena vanua dodonu se o koya se bera ni vakaleweni.

1. A sucu mai na koro cava o Brigham Young? _____
2. E 11 walega na siga na balavu ni gauna ni nona vuli, ia e vulica e levu na ka bibi me baleta na bula mai na nona dau _____ _____.)
3. E rawata o Brigham Young na ivakadinadina ni kosipeli e na nona vulica na ___ _____ _____ ka soli kina nona vuvale.
4. O _____ _____, na imatai ni daukaulotu, e a solia na ivola ka vukea na nona saumak i o Brigham Young.
5. Na nona sotavi _____ _____ sa i koya edua na vuna levu ka veisautaki kina na bula nei Brigham Young e na nona se qai curuma wale na Lotu.
6. E dau tukuni koya vakalevu o Brigham Young me tisaipeli nei _____ Karisito kei Josefa Simici na _____.
7. E tukuna o Brigham Young ni dau via kailavaka na _____ e na nona dau vakananuma na nodrau veikilai kei Josefa Simici na parofita.
8. Me ivakaraitaki ni nona Tisaipeli vinaka ka talairawarawa, a biuti Amerika kina o Brigham Young e na dua na gauna dredre sara ni bula ni kacivi mai vua na parofita me kaulotu ki _____.
9. Na cava na yaca ni nodra itikotiko na Momani edau taqomaki Josefa Simici kina o Brigham Young e na gauna ni vukitani ka ra a lutu kina e levu na yalododonu? _____.
10. Na yaca cava era dau vakatokai kina o ira era dau vakamuri Jisu Karisito kei ira na parofita ki na yalodina? _____.

Na Iba Vakavosa nei Brigham Young

I B L E J U J A V C D T J R A
D V J C A K A C A K A J O H R
O E O O K O V A G U M A T U A
N R J L K Y O U U A T S I N T
T M O T A S L T O M O E A A I
L O S O K I R K L A N D H L S
O N E T J E M P A R O F I T A
O T F L L I L O J A H S G R I
K A A D A N S C M O V M I I P
H N S D E N G U A A D I L K E
E D I W O K S M C M N T A A L
S A M U E L S M I T H I D H I
E G I H O K A R E Y D U I S E
L E C S A O I N G E F L A A D
V V I U U Z H A L E L U Y A K

Brigham Young: Yavu ni Matanitu na Cakacaka Dodonu

Lesoni 11

iNaki ni Lesoni

Mera vakauqeti na lewenikalasi mera cakacaka dodonu e na noda vulica na bula nei Brigham Young.

Me Vakarautaki

1. Raica mera yadua na lewenikalasi na ilavelave ni Vunau kei na Veiyalayalati kei na iVola i Momani.
2. Lesia e le tolu se le lima na gone e na nomu kalasi me ra ripote mai e na veika oqo. (Na ripote me soli e na loma ni lesoni oqo me tabaki vakailavelave se me lavetaki ga e liga, me qai veisoliyaki vei ira na soli itukutuku era sa lesi.)
3. Kerea na veivakadonui ni Bisopi se Peresitedi ni Tabana me kerei e dua na cauravou, se goneyalewa e vakavakarau tiko me kaulotu me mai talanoataka vei ira na lewenikalasi se vakalougatataki koya vakacava na Turaga e na nona vakavakarau tiko. Kerei koya me talanoataka e so na ka e yaco se donuya. (Ke sega ni dua e tiko mo qai tomana ga na lesoni.)
4. Raica me vakaraitaki e dua na itaba ni maqusa e na gauna ni lesoni.

iKuri E so ni Lesoni

iVakamacala Taumada

Veivosakitaki ni iyaloyalo

Vakaraitaka na itaba ni maqusa e tiko e na daku ni lesoni. Vakamacalataka:

Oqo e dua na ivakatakilakila kei Brigham Young kei ira na vuda vakalotu na Momani, ka vakayagataki e na gauna era mai tauyavutaka kina na itikotiko e Utah. E dua na burenioni a mai toka e na vale rairai vinaka a tara o Brigham Young ka mani vakatoka me valenimaqusa. Na ivakatakilakila oqo a vakayagataki talega e na Valetabu e Salt Lake, ni a vakatakilai e na idola ni katuba na oni kei na kena bure. Na ivakatakilakila talega oqo a tiko e na drotini ni vanua o Utah.

Veivosaki

- Na cava e vakatakila vei Brigham Young kei ira na ivuvu ni Momani na maqusa? (Na burenioni kei na oni e ivakaraitaki ni valenicakacaka kei na cakacaka.)
- Na cava o nanuma e bibi kina na ivakatakilakila oqo vei ira? (Na ivakatakilakila ni oni e vakaraitaka vei ira mera cakacaka me rawa kina na nodra bula e na ulunivanua kei na buca e na Yasayasa Vakara. Me ivakananumi talega ni cakacaka e vinakata vei ira na Kalou mera cakava. E mai vakatoki talega na vanua vou era la'ki tawana e na Ra kei Amerika na Vanua ni Jesereti. Na *Jesereti* na yaca era vakatoka tu na kawa i Jereti me oni [raica Ica 2:3]. Ni ra a lako mai na kawa i Jereti ki na vanua yalataki, era sa kauta tiko mai na qele ni oni.)

Veivosakitaki na ivolanikalou

Dusimaka ni cakacaka e solia na Kalou vei Brigham Young me cakava e tautauvata vinaka sara ga kei na cakacaka e vinakata na Kalou meda vakaitavi kina edaidai. Kerei ira na lewenikalasi mera raica na ivola ni Vunau kei na Veiyalayalati ka wilika na Mosese 1:39.

- Na cava na cakacaka ni Kalou kei na noda cakacaka e na vuravura oqo? (". . .io me ra Tucake tale mai na mate na tamata kece ga, ka rawata na bula tawamudu")

Ripote

Na ripote leleka e nakiti me vakauqeta na veivosaki me qai tarava yani na taro me vukea na kena vakalailaitaki na duidui nei Brigham Young kei ira na lewenikalasi edaidai.

Na ivakaraitaki ni cakacaka nei Brigham Young e vakauqeti ira kina na Yalododonu e na loma ni gauna dredre ni nodra sasaga mera vakaitavitaki ira e na cakacaka ni Turaga. E na gauna era sa solia tiko kina o ira na vakaitavi na nodra ripote, kerei ira na vo ni kalasi mera vakarorogo sara vakavinaka mera raica ke rawa ni ra vakayagataka e so na ivakavuvuli oqo e na nodra bula.

Meda Rawata na Veika Dredre

iMatai ni Ripote

O Brigham Young, e vakataki Josefa Simici, ni tamata dau cakacaka ka daurairai.

E tovolea e na nona vinaka taucoko me vakayacora na veika e vinakata na Turaga e na gauna oqo. Sa vakadavora na yavu ni matanitu ni Kalou o Josefa, e sa nuitaki tale e so mera mai tomana na kena qaravi vakaoti na vo ni cakacaka. Na veika oqo e vukei keda meda kila na veika e so e cakava o Brigham Young. Kevaka me da vakadikeva sara vakavinaka na nona itavi vakaparofita kei na daurairai, eda na raica kina ni so na cakacaka e vaka me a sega ni rawata.

Raica mada oqo, e na gauna era sa vakatalai tiko kina na Yalododonu mera biuta mai na nodra itikotiko mai Nauvoo, Illinois, e a se veivakauqeti ga o Peresitedi Young mera na tara vakaoti na Yalododonu na Valetabu e Navoo. E na vinakati sara ga kina na solibula vakaitamera, na ilavo me levu, kei na taledi ni ra sa kila tale tikoga o ira na Yalododonu ni na sega ni vakavotukana se mera na vakacegu ka marautaka vakadede na valetabu.

Veivosaki

- Na cava e na nomu vakasama e surevaka kina o Brigham Young mera tara vakaoti na Yalododonu na valetabu e Navoo, ni kilai ni na sega ni dede na kena vakayagataki? (E sa kila o koya ni sa vakaroti ira na Turaga mera tara na valetabu [raica V&V 124:27], ka na vakayagataki ga vakalekaleka, era na rawa ni ra taura kina na Yalododonu na cakacaka tabu vakalotu mera gumatua ka vakaukauwataki ira kina, me rawa ni ra vorata na dredre e na nodra ilakolako ki na Ra.)

E Liutaki ira na Yalododonu o Brigham Young ki na Muaira ni Vanua

iKarua ni Ripote

Sa nuitaki vei Brigham Young, kei iratou na Kuoramu ni Le Tinikarua na cakacaka ni nodra qaravi na lewenilotu, mera liutaki na Yalododonu era vakabauta ki na Buca ni Great Salt Lake. Era tauyavutaka e tolunadrau na

itikotiko ki na ra kei Amerika, era tara na koro o Salt Lake City, me vaka e parofisaitaka o Parofita Josefa Simici, mera tamata kaukauwa e na veidelana e na Rocky Mountains.

Sa raica o Brigham Young e na raivotu na vanua e vinakata na Kalou mera vakaitikotiko kina na nona tamata: "Oqo na vanua sa dusimaka na Kalou me nodra na nona tamata. E da cemuri mai na itavuteke ki na buka waqa, mai na bukawaqa ki na loma donu ni buturara, eda sa mai tiko e ke eda na tiko kina vakadua . . . . Eda na tara kina edua na koro kei na kena valetabu kivua na Kalou Cecere taudua e na vanua oqo . . . eda na tara na veikoro vakadrau, mera soqoni mai kina na udolu vakaudolu na Yalododonu mai na veiyasai vuravura . . . . Era na sikova talega mai na Turaga kei na vuku" (Autobiography of James Brown, tt. 119–23; tauri mai vei Preston Nibley, *Brigham Young: The Man and His Work* [Salt Lake City: Deseret Book Co., 1936], tt. 127–28).

Veivosaki

- E mai kuria vakacava o Brigham na yavu vakayalo e tayavutaka na Parofita o Josefa? (E liutaki ira na Yalododonu ki na Ra, tauyavutaka na vanua, ka tauyavutaka talega na Lotu i Jisu Karisito e na dela ni ulunivanua.)
- Na ivakavuvuli cava e vakayagataka o Brigham Young kei ira na Yalododonu mera vukica kina na "vanua dravuisiga . . . me vaka na rosi" (Aisea 35:1)? (Vakabauta kei na cakacaka.)

E Vakayaloqaqataka o Brigham Young na Ligakaukauwa e na Cakacaka, iTovo Dodonu kei na Vuli

iKatolu ni Ripote

"Ni sa tekivu tiko na tara vale, na teitei ka tauyavutaka tiko na nodra matanitu, [e vakayaloqaqataki ira na Yalododonu o Brigham Young me ra kakua] ni guilecava e so na veika vinaka e baleta na nodra bula. E vakayaloqaqataki na vuli, Lotu, cakacaka ni liga, drama, na ivakatagi me ka ni soqo [vakasama] ka me vukei kina na tamata. Era na tara o ira na Yalododonu na nodra valenisoqo ka vakavulici ira na luvedra e na vuli ni vuku kei na vuli vakatagi. Ni sa tara oti na nodra vale era sa qai kumuni vakailala mera tara na valenisoqo ka vakayagataki talega me caka kina na lotu, na vuli, na danisi kei na drama" (Milton R. Hunter, *Brigham Young the Colonizer* [Salt Lake City: Deseret News Press, 1940], t. 359).

Veivosaki

- Na cava e sega walega ni vakayaloqaqataki ira kina na Yalododonu o Brigham Young mera gumatua se cakacaka vakauakauwa, ka mera dau taleitaka talega na nodra itovo vakavanua, me vaka na cakacaka ni liga, na sere, vuli, kei na drama? (E vinakati ira na Yalododonu me ra vakavinakataka na ivakatagedegede ni nodra bula—vakayago, ni vakasama, vakaveiwekani, kei na vakayalo.)

Na iDusidusi Vinaka

Na iKava ni Ripote

"E sega [walega] ni nona kila vinaka na veiliutaki o [Brigham Young] ka ra dau taleitaka na nona lewenivuvale kei ira na Yalododonu. E dodonu, yalovinaka, ka veikauwaitaki, ka vaka me tamadra kece. Era dau cakacakavata, na ta buka, na ta kau, tara wavu, samaki vanua ka tara gaunisala. E na gauna era sa lako tiko kina, ki na [Ra] o koya na imatai ni tamata e yadra e na mataka ka iotioti

me vakacegu e na bogi, e dau wavoki voli me raici ira na lewenilotu me lako vinaka tiko na veika kece, me qarauni talega mera vakacegui vinaka. E bibi duadua ni o koya e parofita ni Kalou. E rawa ni cudruva, ia, e daululoma ka veivakauqeti: e dau vinakata se taroga vakaukauwa, dau soli ka; liutaka na sala, ka dauveimuri. Na nona dau veiwali kei na nona yaloqaqa e vakadeitaka me nodra ikelekele ka inuinui na Yalododonu era sa mai yalolailai tu e na vuku ni nodra vakacacani" ("Brigham Young," *Presidents of the Church* [Religion 345 student manual], 1979, t. 61).

Veivosaki

- Era lomani koya ka taleitaki koya na lewenilotu Yalododonu e na nona itovo kei na nona veiliutaki vinaka? (Na nona vinakata me vukei ira, na veikauwaitaki kei na nona lomani ira.)

---

iLiuliu Yalovosota

Na iKalima ni Ripote

"E na [tolusagavulu-katolu] na yabaki [ni Peresitedi ni Kuoramu ni Le Tinikarua se Peresitedi ni Lotu] e a liutaki ira na [tamata]. Sa kila o koya na kena vakalou kei na bibi ni cakacaka. Mai [na yavu e vakadavora o Josefa, e mai tomana o Brigham Young] na kena tara na matanitu ka na robota yani na vuravura ka na la'ki yaco me veisautaka na vuravura me o Saioni" (*Presidents of the Church* [Religion 345 student manual], 1979, t. 61).

Veivosaki

- Na itovo cava nei Brigham Young e dau taleitaki vakalevu sara? (Na nona gumatua me tosoya na cakacaka ni Kalou dina, ni veisaqasaqa tu na kena meca.)

E na Vukei Keda na Turaga me da Sautu Vakalevu, me Vakataki Brigham Young

Veivosakitaki na veimalanivosa ni ivolanikalou

Kerei ira na lewenikalasi mera taleva lesu na 1 Nifai 3:7. Me ra raica tale na ivakaro e solia na Turaga vei iratou na luvei Liai me ratou lesu tale i Jerusalemi me la'ki kau mai na peleti parasa mai vei Lepani.

Me wilika icake e dua na lewenikalasi na 1 Nifai 3:7.

- Na cava e tukuna kina o Nifai ni na la'ki cakava na ka e vakarota na Turaga? (E tiko vei Nifai na vakabauta ni na vukei koya na Turaga me rawata kina na cakacaka.)

Vakadreta ni o Brigham Young, me vakataki Nifai, e kila ni cakava tiko na cakacaka ni Kalou. E vakabauta o koya kevaka e na cakava se tauyavutaka na matanitu kei ira tale na vo ni tamata, e na qarava na kena vo na Kalou. Vukei ira na lewenikalasi mera kila, kevaka eda tovolea e na noda igu na veiqaravi, e na veivuke mai na Kalou.

Vulagi

Ke sa soli vei iko na veivakadonui mai vua na bisopi se peresitedi ni Tabana mo qai kerei koya e vakavakarau tiko me kaulotu, me mai talanoataka e dua na veivuke bibi e vakayacora vua na Turaga e na nona vakavakarau tiko. Ke o sega ni kunea e dua, mo qai vakayagataka na papanivolavola ka veivosakitaka ga, ka tinia e na nomu ivakadinadina.

Papanivolavola kei na veivosaki

- Na cava e so na veivakalougatataki e rawa ni yaco mai vei keda e na cakacaka dodonu? (Na isaunitaro mo qai vola e na papanivolavola ka me tomani kina na veika oqo: yalodei, ivakarau, vakabauta, veivuke, loloma, vakanuinui dei, marau.)

E dau tukuna vei ira na Yalododonu o Brigham Young: "Na gauna e daucakacaka kina na tamata ka yalododonu, e na qai marau " (*Discourses of Brigham Young,* sel. John A. Widtsoe [Salt Lake City: Deseret Book Co., 1954], t. 235).

Na iVakadinadina kei na iTavi me Qarauni

Solia na nomu ivakadinadina kevaka eda na cakava na veika e tukuna vei keda na Turaga, veitalia ga na kena dredre se sa sega sara ni rawa, e na vukei keda na Turaga meda vakayacora na ka e vakarota vei keda. O na rairai vinakata mo wasea e dua na italanoa se dua na ka o sotava me vakamacalataka na nomu nanuma. Vakauqeti ira na lewenikalasi mera tara na matanitu e na cakacaka dodonu.

John Taylor—
Tudei e na Vakabauta

Lesoni
12

Sucu: 1 Noveba 1808 **Yabaki ni Peresitedi:** 1880–1887

iNaki ni Lesoni

Era na tauyavutaka na lewenikalasi na nodra vakabauti Jisu Karisito e na nodra vakamuria na ivakaraitaki nei John Taylor, ni vakamuria na veivakauqeti ni Yalo Tabu.

Me Vakarautaki

1. Raica mera yadua na lewenikalasi na Veiyalayalati Vou.
2. Vakarautaka mo vakaraitaka na iyaloyalo kei John Taylor mai na tabana ni iyaloyalo.
3. Kauta mai e dua na tiki ni tavoi se isulu me mai vakayagataki e na dua na tiki ni lesoni.

iKuri E so ni Lesoni

iVakamacala Taumada

Veivosaki

Vakayagataka na tolu na taro oqo me da veivosakitaka kina na bula nei John Taylor.

- O sa bau tadra mada, se sa yacovi iko mai edua na yalo, se dua na ka e vakauqeti iko mo vakayacora e dua na ka?
- E dua na ka o cakava kina?
- Na cava e qai yaco baleta na nomu nanuma?

Ni sa veivosakitaki oti na taro oqo (E rawa mo wasea e so na veika sa yaco oti vei iko), mo tekivuna na veivosakitaki John Taylor.

iYaloyalo

Vakarautaka na iyaloyalo kei John Taylor.

Ni se Lailai o John Taylor e a Tuberi cake e na Yalo Tabu

iTukutuku ni bula kei na veivosaki

E a sucu o John Taylor e na 1 Noveba 1808, e Milnthorpe, Westmoreland, Igiladi, ka ratou lewe tini na tacina. E dina eratou sega ni vutuniyau na nona matavuvale, eratou veimaliwai vakavoleka sara, dau qarava na lotu ka vakavulici mera qacoya na cakacaka. E dau cakacaka voli o John e na nodratou iteitei vakavuvale ka sa mai dau sivikau, me vakayagataki e na vuqa na ka.

E dina ni a papitaiso o John ni se lailai sara, e sega ni kauwaitaka vakalevu na nodrau lotu na nona itubutubu. E a tadra ni se gonelailai. “Ni a raica, e dua na agilosi, e na nona raivotu ni tucake tu mai lomalagi, ka uvuca tiko edua na biukila, me vaka e vosa raraba tiko i vuravura. Na ibalebale ni raivotu e qai kila e muri” (B. H. Roberts, *The Life of John Taylor* [Salt Lake City: Bookcraft, 1963], t. 28).

E vakaraitaki talega vei John Taylor ni nona itavi sa vakacolati kina me kaulotu e na yaco tale e na dua na vanua ka sega ni caka e Igiladi. E na gauna sa yabaki tinikaono se tinikavitu e sa lewe tu ni Lotu Wesele. "Ena dua na siga e na nona lako tiko i vunau [e italatala tiko ni nodra tabacakacaka], e tukuna vua na nona itokani, `Au kila sara tiko ga e lomaqu, au na lako i Amerika e na dua na siga me'u la'ki vunautaka na kosipeli!'" (Paul Thomas Smith, "John Taylor," e na *The Presidents of the Church,* ed. Leonard J. Arrington [Salt Lake City: Deseret Book Co., 1986], t. 77).

E na 1832 sa tadola vua na gaunisala me lako i Amerika. E na nona sokova na wasawasa e na waqa e ratou sota sara kei na dua na draki voravora ka sa taqaya kina o kavetani kei ira na nona kaimua ni na dromu na waqa ke sega ni veisau na draki. E sega ni yalo lailai o John Taylor. "E se vosa tiko ga vua na Yalo Tabu ka kaya, `Mo yaco rawa yani i Amerika mo la'ki vunautaka na kosipeli.' `E sa douvaka o koya na gaunisala e vakaraitaki vua me muria,'e qai tukuna, `E na gauna au lako yani kina e na dela ni dreke e na bogilevu, e voravora sara tu ga na draki ia a dei vinaka sara tu ga na yaloqu me vaka ga ni'u dabe tiko e na varada ni neitou vale. Au vakabauta ni'u na yaco rawa yani i Amerika me'u la'ki vakayacora na noqu iLesiLesi'" (Roberts, *The Life of John Taylor,* t. 29).

Veivosaki

- E vakarautaki John Taylor vakacava na Turaga e na nona iLesilesi e na veigauna e muri? (E na duidui na isaunitaro e ke kei na veitaro tale e so.)
- Na cava e na yaco vei John Taylor ke a sega ni vakarorogo ki na veivakauqeti ni Yalo Tabu?
- Eda na rawa ni vakataki John Taylor vakacava, meda tomana na noda vakabauti Jisu Karisito? (Sa kila vinaka o John Taylor ni liutaka tiko na nona bula na Turaga baleta ni vakarorogo vua ka vakamuria na veivakauqeti ni Yalo Tabu. Eda rawa ni vakamuria na ka o ya.)

E tiko vei John Taylor na Vakabauta ni na Liutaki koya na Turaga

Lesoni vakaraitaki kei na veivosaki

Vesuka na mata ni dua na nomu lewenikalasi e na itavoi ka kerei koya me digitaka e dua e rau kalasi vata me vakasalataki koya me vakamuria na nona vosa ni tukuna tiko vua na vanua me muria, wavokita na idabedabe, so na lewenikalasi me yaco ki na vanua o vinakata, me sosomitaka na matanitu silesitieli. E na gauna sa veidusimaki tiko kina o koya e digitaki me "veidusimaki," me ra qai tovolea na vo ni kalasi mera liutaki koya vakatani. (Tovolea mada me laurai!) E na gauna e sa yacova kina na lewenikalasi e vesu na matana ki na vanua e lakova tiko (na ivakatakarakara ni matanitu silesitieli), taroga sara na taro oqo:

- E da vuli vakacava e na lesoni Vakaraitaki oqo?
- (Taroga na lewenikalasi a vesu na matana): Na cava o digitaka kina na gone o ya me liutaki iko? (Mo vakaraitaka e so e dau digitaki baleta eda rawa ni vakararavi vua ka vakabauti koya ni rawa ni liutaki keda vakavinaka e na noda dui sala.)
- O na vakayagataka vakacava na ivakavuvuli oqo e na nomu bula? (Solia na galala vei ira na lewenikalasi mera wasea mai na nodra vakasama.)

Dusimaka ni o John Taylor e sa rui kaukauwa na nona vakabauta e na nona vakasaqara na dina ka talanoataka se wilika na veika e tarai John Taylor e na nona bula.

iTalanoa kei na veivosaki

E na gauna a biuti Igiladi kina o John Taylor e na 1832, e la'ki tiko i New York, ni oti ga e vica na vula sa toki sara i Canada e na yasana i cake ka se vunau tiko ga e na Lotu Wesele. E dua na nona lewe ni vavakoso o Leonora Cannon, e dua na marama vinaka ka qai mai wati John. Sa toso tiko na vunau nei John, ka sa via vakila talega mai ni dua na ka e se yali tiko e na lotu o ya. E qai vola e muri ka kaya: "Keimami soqo tiko e lewe vica baleta na neimami dau veivosakitaka na ivolanikalou; keimami kunea ni so na ivakavuvuli eratou vakavulica o Jisu kei iratou na iApositolo, e sega ni tiko e na Wesele, na Papitaiso, . . . se dua tale na lotu e vakavulica; keimami qai vakasamataka kevaka e dina na iVola Tabu, era sega ni dina na ivakavuvuli ni veilotu Vakarisito; kevaka era dina, e lasu na iVola Tabu . . . . E na neitou tomana tiko . . . , keitou masu ka lolo vua na Kalou; na inaki ni neitou masu, kevaka e tiko e dua e vuravura e soli vei ira na kaukauwa mera vunautaka na Kosipeli, me vakauta mai vei keitou e dua" (e na *Journal of Discourses,* 23:30).

- E vakaraitaka vakacava o John Taylor na nona vakabauta mai na nona vakasaqara na dina? (E na nona dau masu kei na lolo.)
- Na cava e masu ka lolo tiko kina o John Taylor? (E vinakata o koya me kauta mai e dua na dauveiqaravi vei iratou na dina.)

E qai vakauti Parley t. Pratt na Turaga me kaulotu i Canada, ka vukea sara me la'ki saumi kina na masu kei na vakabauta nei John Taylor.

Na Vakabauta na Kalou e Sota Vinaka kei na Bula nei John Taylor

- E rawa beka ni o tekivuna e dua na ilakolako ke sega tu na ilavo? (Me tiko vinaka na veika vakailavo ni bera ni ra gade e levu na tamata. Io, o John Taylor e dau cakava na nona cakacaka ni sega sara tu ga na ilavo.)

Raica e so na ivakaraitaki ni vakabauta nei John Taylor mai na veika e tarai koya e na nona bula. (Talanoataka e na nomu vosa.)

Ni sa lewe ni Lotu, o John Taylor eratou sa toki sara mai na nona matavuvale mai Canada i Kirtland, Ohio, vakalailai i Missouri, na vanua eratou a cemuri mai kina e na gauna e vakacacani kina na Lotu mai Missouri. E rerevaka sara o koya me biuti iratou na nona matavuvale i Nauvoo, Illinois, na vanua vou era soqoni tiko kina na Yalododonu, e na gauna a la'ki vunautaka kina na kosipeli e Igiladi. E tokoni John Taylor o Wilford Woodruff e na nona kaulotu i Igiladi. E na gauna e vunautaka tiko kina na kosipeli "ka sega na nomudou taga ni lavo, se na taga ni vaqa" (sega na ilavo), sa vakatautaka sara tu ga o John Taylor vua na Turaga me qarava na veika vakailavo, ka tukuna, e vinaka vei au me'u solia na noqu vakabauta vua na Turaga, mai vua e dua tale na tui e vuravura.' " (Roberts, *The Life of John Taylor,* t. 71). E na nona yaco i New York City, ni bera ni lako i Igiladi, e dua wale ga na peni e tiko e loma ni nona taga. E sega ga ni bau kaya o koya ni dravudravua. Ni tarogi se vakaevei na ituvaki ni nona bula vakailavo, e dau sauma o koya ni "levu tu na nona ilavo."

E na dua na siga e rau a sota kina kei Parley t. Pratt, ka tukuna vua, " 'Brother Taylor, au rogoca ni baci levu tiko na nomu ilavo?' . . . `Io, Brother Pratt, e dina qori.' `Au se qai vakarau tabaka sara ga oqo na noqu "Vosa ni iVakasala" kei na" [Millennial] Serekali, "Au vinakata sara tu ga oqo e so na ilavo, e rawa beka mo solia mada vei au e rua se tolu na drau na dola au na marau sara.' . . . `Au sa sureti iko me nomu taucoko na noqu ilavo.'

"E na gauna e vosa tiko kina sa buita na ligana e na loma ni nona taga o Elder Taylor me yamoca mai na sede kopa ka dau ivakatawa tiko ni nona taga. Sa qai muria mai e dua na dredre.

" 'Au kaya ga me vaka o dau vakaraitaka ni levu tu na nomui lavo,' e tukuna o Parley.

" 'Io, e tu vei au,' e sauma yani o Elder Taylor. `Au vakaisulu vinaka tu, o vakarautaka vei au na kakana na gunu kei na vanua meu moce kina; kei na veika kece, ka se vo ga vei au e dua na sede, au sega ni dinau, e sega so ni levu oya?' " (Roberts, *The Life of John Taylor*, tt. 72–73).

Veivosaki

- E dodonu mera sauma na daukaulotu na veika era dau vakayagataka. Ke o a bula tiko e na gauna nei John Taylor ka sega vei iko na ilavo, e na vakacava ke o sa kacivi mo kaulotu ki na vanua tani? (Mo vakadonuya e vuqa na veimataqali isaunitaro.)

Na veitaro me saumi lo

- E rawa ni o biuta laivi na veika vakavuravura mo vakarautaki iko e na nomu kaulotu? (Kerei ira na lewenikalasi mera vakasamataka na veika era na kerei kina mera biuta laivi me rawa ni ra lako kina e na kaulotu.)
- Na ivakavuvuli cava ni kosipeli mo vakaraitaka taumada? (vakabauta.)

E na nona yaco yani o John Taylor i Igiladi, e vunautaka e na imatai ni nona vunau e vakadinadinataka kina na raivotu e raica e na vica na yabaki sa oti ni dua na agilosi e uvu biukila tu ni se bera ni lewe ni Lotu kina. Na raivotu sa mai yaco. Sa lako mai na agilosi vei Josefa Simici ka sa vakalesui tale mai na kosipeli (wilika na Vakatakila 14:6–7). Era lewe levu sara na kai Igiladi era lewena na Lotu mai na cakacaka nei John Taylor.

Me tiko vei keda na Vakabauta mai na Veituberi kei na Veivakauqeti ni Yalo Tabu

Vakayagataki na papanivolavola kei na veivosaki

- Na veika vakacava e tu e na Lotu e na gauna edaidai e vinakati kina vakalevu na vakabauta me vaka e tiko vei John Taylor? (Vola e na papanivolavola na isaunitaro. E rawa ni okati kina na saumi ikatini, ivakacavacava, vakarau e na kaulotu, raici ira na malumalumu e na lotu kei na veituberi vakavuvale.)
- Na veika cava eda rawa ni solia meda rawa kina ni vakaukauwataka na noda vakabauta kei na noda talairawarawa vua na Kalou? (E na duidui na isaunitaro. Me vaka oqo, e so e na sauma mai e na solia taucoko na veika o taukena, me vaka na nomu basikeli, motoka se isulu vinaka. E so e na tukuna era na biuti ira na nodra itau se me biu tu mada vakawawa na vuli mera kaulotu mada. E so e na solia na nodra gauna se ilavo e na nodra vukei na so.)

Veivosakitaki na ivolanikalou

Mera wilika vata na lewenikalasi na Jemesa 2:20.

- Na cava e tukuna o Jemesa na iApositolo me baleta na vakabauta? (Ke sega na cakacaka, e na mate na vakabauta.)
- E vakayagataka vakacava o John Taylor na ivolanikalou? Eda rawa ni vakayagataka vakacava e na gauna edaidai? (Dusimaka ni da *vakayacora* na veika e vinakata vei keda na Turaga, e na liutaki keda o koya me vaka e cakava vei John Taylor, e na nona vakauqeta na Yalo Tabu. Ni da vakayacora na veika e vinakata na Turaga me da cakava ka solia na veika o taleitaka mo rawa ni qaravi Koya vinaka, e da na vakalougatataki kina.)

Ni sa tini na lesoni, mo qai wilika na vosa oqo mai vei Peresitedi John Taylor:

" 'E na tu na veika e na gauna sa bera mai, e na vinakati kina na nomu vakabauta, nomu igu taucoko, e na yalomu taucoko, na nomu vakabauta taucoko na Kalou, me rawa ni da saqata na veika eda na vakaogai kina. . . . Eda na sega ni rawa ni vakanuinui tiko ga ki na noda vuku; se na noda iyau; eda sega ni rawa meda vakanuinui ki na veika e yaco yadua vei keda e na veisiga; Meda vakanuinui duadua ga vua na Kalou me dusimaki keda, vakasalataki keda, liutaki keda, me vakavulici ka tuberi keda ka vakamacalataka talega vei keda'" (Joseph Fielding Smith, *Essentials in Church History* [Salt Lake City: Deseret Book Co., 1950], t. 479).

---

iVakadinadina kei na iColacola

Solia na nomu ivakadinadina ni na vakarabailevutaka na noda vakabauti Jisu Karisito na noda vakarorogo ka vakamuria na veivakauqeti ni Yalo Tabu. Ni da vakamuria na veivakauqeti ni Yalo Tabu, e na liutaki keda kina na Turaga e na veika kece eda na cakava e veisiga. Vakauqeti ira na lewenikalasi mera vakaukauwataka na nodra vakabauta.

Lesoni
13

John Taylor—Taqomaka na Noda Vakabauta Vakalotu

iNaki ni Lesoni

Mera tauyavutaka na lewenikalasi mera dau gugumatua e na nodra dau taqomaka ka bulataka na ivakarau ni kosipeli sa vakalesui tale mai, e na nodra vulica tiko na bula nei John Taylor.

Me Vakarautaki

1. Vakarau mo vakaraitaka na iyaloyalo e tiko e na loma ni ivoladusidusi oqo ni dua na vuni paini ka tubu wavokita tu na veikau.
2. Raica mera yadua tiko na lewenikalasi na Vunau kei na Veiyalayalati kei na Veiyalayalati Vou.
3. Vakarautaka talega na ilavelave ni serekali oqo na "Kau Vinaka" mera yadua na lewenikalasi (raica e na iotioti ni lesoni).

iKuri E so ni Lesoni

iVakamacala Taumada

iYaloyalo kei na serekali

Tukuna vei ira na lewenikalasi ni o na wilika e dua na serekali e tiko kina e dua na itukutuku bibi vei ira. Vakarautaka sara na iyaloyalo ni dua na vuni paini lailai e wavokita tu na veikau. Uqeti ira na lewenikalasi mera vakarorogo vakavinaka e na serekali me rawa me veivosakitaki na kena itukutuku. (Wilika na serekali "Na Kau Vinaka" e kune e na daku ni lesoni oqo, mera qai yadua na lewenikalasi na kena ilavelave.)

Veivosaki

- Na itukutuku cava e vakaraitaka na serekali? (Tekivuna e dua na veivosaki lailai, ka solia na galala vei ira na lewenikalasi mera soli vakasama me baleta na ivakavuvuli era taura rawa mai e na serekali. Vakabibitaka ni na soli vei keda na kaukauwa ni da sa biuta tani na ca.)
- Na cava na ibalebale ni *gauna dredre* ? (na gauna eda dui leqa tu kina ka da tovolea meda cakacaka se tovolea meda vorata me rawarawa na bula.)
- Na cava e tukuni tiko e na serekali ni na vakaukauwataka na vunikau? (E na tovolea me ciqoma na matanisiga, na lomalagi, na cagi, na rarama; kei na cagi kaukauwa.)

Vakamacalataka vei ira na lewenikalasi ni ra na vulica na kena vakaukauwataki na yagodra kei na yalodra na yalewa kei na tagane. Era na vulica talega e tolu na kena ivakarau mai na bula nei John Taylor. Ni ra sotava e so na gauna dredre era na via soro kina na tamata. Kerei ira na lewenikalasi mera rogoca na nona veituberi kei na itovo ni nona qarava na veitabana yadua. (Wilika se talanoataka tale na italanoa.)

E Taqomaki Josefa Simici na Parofita o John Taylor

iVakaraitaki kei na veivosaki

Ni sa curu oti e na Lotu o John Taylor e na 1836 a veisiko yani i Kirtland, Ohio, e na 1837. E na gauna talega oya era a sa tekivu vakacacana na Parofita o ira na tamata era dau tokona vakaukauwa na Lotu, ka mani vakavuna kina me biuti Kirtland mai na parofita. E tabaki John Taylor na Parofita me bete levu ka lesi koya me raica tiko na tabana ni Lotu e Canada. E na dua na gauna e muri, e na dua na bose e na Valetabu e Kirtland, ni sega ni tiko kina na Parofita, e dua na iapositolo "e qai vosa vakacacana na itovo ni Parofita. . . . Ni sa qai voleka ni tini na bose, e sa kerea sara o Elder Taylor [ke] rawa ni soli vua na galala me vosa. Sa soli sara vua na gauna. E sa qai tekivuna e na nodra dau vosa kudrukudru na Isireli vua na Kalou kei Mosese, ka qai taro:

" 'E kau mai vei na noda vuku, na kila na lawa, na cakacaka tabu kei na ivakavuvuli ni matanitu ni Kalou? O cei e kila na imatai ni ivakavuvuli nei Karisito? O cei e vakavulici ira e na vuravura vakarisito? Kevaka, eda se sega ni kila rawa tiko na imatai ni vakavuvuli, me vakataki au kei na milioni tale vakataki au, mai na vuli kei na vuku, eda na kila vakacava na mana ni matanitu? O Josefa Simici, mai na ivakaro ni Kalou Cecere, e a tauyavutaka na imatai ni vakavuvuli, o koya ga eda na rai vua me tomana tale mai na ivakavuvuli' " (B. H. Roberts, *Na Bula nei John Taylor* [Salt Lake City: Bookcraft, 1963], tt. 40–41).

Veivosaki

- Na yalo se itovo vakacava a vakaraitaka o John Taylor e na gauna oqo e na itukutuku ni Lotu? (Vola e na papanivolavola na isaunitaro. E na levu na veimataqali isaunitaro me vaka na yalodina, na yalodei, yalokaukauwa, vakaukauwataka na nomu ivakadinadina.)

Ni o sa wilika oti na imatai ni talanoa, wilika se tukuna tale na kena ivakarau. Tarogi ira na lewenikalasi mera raica tale na kaukauwa ni nona a taqomaka o John Taylor na vakabauta.

E Tarova o John Taylor na Boro Kuluta kei na Vuti ni Manumanu

iVakaraitaki kei na veivosaki

Era sa soqoni tiko mai e lewe levu na tamata mera mai rogoci Elder John Taylor me vosa e na vanua volekati Columbus, Ohio. Ni bera ni tekivu na bose, era sa mai tukuna vei Elder Taylor na lewe ni Lotu ni so na tamata era sa vakarautaka tu na kuluta kei na vutinitoa ka dokadokataka tiko me vakayagataki vua ke tovolea me vunau" (Roberts, *Na Bula nei John Taylor,* t. 53). Sega tale ni vakasuka o Elder Taylor, e sauma mai ni na vunau.

E tucake o Elder Taylor ka vakaraitaka vei ira na lewe levu era soqoni yani e na bose ni sa mai tucake tu " 'e na kedra maliwa na tamata, na tamadra era a la'ki valu me rawa kina na veivakalougatataki e soli vei ira na matavuvale vakatamata—na galala ni vakasama, ni vosa, ni volavola . . . , kei na galala ni qarava na Kalou me soli na galala oqori me dui lewai kina na ivakarau ni nodra lotu, na vanua me ra sokalou kina kei na lotu mera qarava —kei na galala tabu vakatamata . . . e yalataki e na lawatu ni matanitu o Amerika. . . . ' [Ka qai tukuna raraba o Elder Taylor,] `Sa tukuni vei au ni o kemuni o ni via boroi au e na kuluta ka vakavutinitoataki au, baleta tiko na noqu nanuma vakalotu. Na [veika oqo] o ni vulica mai vei ira na tamamuni? Sa i koya oqo na veivakalougatataki era solia kina na nodra bula na dra—sa i koya oqo na nomuni galala? ke dina oya, sa tiko oqo e dua me mate.' . . . Qo!, sa basuka na

nona sote ka kaya: Kemuni na turaga ni lako mai ka kauta mai na kuluta kei na vutinitoa sa vakarau tu oqo e dua vei kemuni. . . . Ni lako mai, na turaga! Lako mai, au sa tukuna tiko yani, Au sa vakarau tu!'

"Sega ni dua e toso, sega na vosa. Sa tucake tu o [John Taylor] vakadodonu, yalodei ka bolebole—e vakatulewa tu e na gauna oya.

"E na gauna e oti kina na nona ivakamacala sa mai ia na veigaluvi, ni vakalailai ga sa qai tabaka e dua na tamani vunau levu me tolu na aua. [Ni oti na soqoni,] era a se tukuna tiko ga mai na nodra . . . a via veiboro [mera boroya e na kuluta ka vakavutinitoataki koya], ia era a rere ka galu e na yaloqaqa nei Elder Taylor" (Roberts, *Na Bula nei John Taylor*, tt. 54–55).

Veivosaki

- Na cava na nomu namuma era sega ni tarai John Taylor kina na tamata? (Edei na duidui na isau ni taro, vakamacalataka ni o John Taylor e tiko vua na yalo me tucake ka taqomaka kina na ka e kila ni dodonu. Ni liwa na cagi ni veimecaki, e titobu vinaka na waka ni nona [ivakadinadina] me tautauri vinaka.)

E Vakaukauwataki ira na Lewe ni Lotu o John Taylor e na Gauna ni Veivakacacani

E yaco e so na veika oqo e na so na yabaki dredre vei ira na Yalododonu Edaidai. E na 1854 "e dua na ilesilesi bibi vei Peresitedi Young . . . e tukuni vei [Elder Taylor] me lako i New York City me la'ki kumuna, vakarautaka ka tabaka e na niusiveva ni Lotu na ivakavuvuli kei na cakacaka vakalotu me rawa ni vakamamadataka . . . ka vakadodonutaka talega na kena sa vakacacani tiko na Lotu Momani ni sa voleka oqo e dua na yabaki na kena caka tiko. . . . Era sa lesi tale e so na tacida [mera] tauyavutaka ka tabaka e na niusiveva ni Lotu [ni Yalododonu Edaidai] e na veikoro lelevu me vakataki . . . Washington, D.C.; . . . St. Louis; . . . San Francisco" (Francis M. Gibbons, *John Taylor: Mormon Philosopher, Prophet of God* [Salt Lake City: Deseret Book Co., 1985], t. 138). Sa laki vakaitikotiko o Elder Taylor i New York City me yacova sara na 1857.

E na gauna talega oqo na ituvaki ni veileti kei na kena vakacacani na Lotu sa yacova sara me sa tala i Utah mai Washington, D.C., na matanitu o Amerika e dua na mataivalu. E talai na mataivalu me la'ki tarova na talaidredre. E New York, o Elder Taylor e taqomaki ira na Lotu Momani mai vei ira na vakailesilesi vakamatanitu era via vakarusai ira. E bolei ira na meca ni Lotu " 'Mera vakadinadinataka ni Lotu "Momani" e sega ni savasava, vakaivolanikalou, vaka vakasama; se sega vei ira na nodra itovo vakavanua ni kai Utah me vaka e so na yasayasa vaka Amerika. Keitou vinakata na ivakadinadina; ni kauta mai na vu ni nomu sesewa se leqa, kemuni na turaga, ke tiko; keitou na sega ni levea na vakadidike, keitou kerei iko mo doudou ka bolebole mai' " (B. H. Roberts, *A Comprehensive History of the Church*, 4:63).

Me baleta na yalodra na tamata kei na lawa e coqa na Lotu baleta tiko na kena vakadonui na vakamautaka e dua se sivia na yalewa, e la'ki vakavuna kina na nodra vesu e lewe levu sara na tagane e na Lotu. Era lewe levu talega era la'ki vuni mera kakua ni vesu. E sa iApositolo dede taudua o John Taylor e na gauna sa mate kina o Brigham Young e na 1877 me yacova na gauna e mai Peresitedi kina ni Lotu e na 1880. Eratou a la'ki vuni e na 1885 o koya kei na nona ivukevuke, o George Q. Cannon kei Joseph F. Smith, ka vakararavi vua na Kalou.

Me da Vakataki John Taylor, Me da Jabeni ni Dodonu

E qaqa na bula nei John Taylor, e na nona dau taqomaka vakabalavu na ivakavuvuli ni kosipeli, "kei na nona sasaga vakadauvolavola, e sa mai kilai kina me `Dau Taqomaka na Vakabauta' ka `Jabeni ni Galala' " (Emerson Roy West, *Profiles of the Presidents,* rev. ed. [Salt Lake City: Deseret Book Co., 1980], t 90). E na nona yaloqaqa kei na yalododonu eda rawa kina ni vulica meda qaqarauni na Yalododonu, meda vakaqara ka boletaka na noda vakabauta ka jabeni ni yalododonu.

Ka me caka kei na veivosaki

Tarogi ira na lewenikalasi na cava era rawa ni cakava e na tolu na itutu oqo me ra soli vakasama mai e na kena taqomaki na ivakavuvuli ni kosipeli. (Me vakayagataki ga na veika o sa dau vakayacora me vaka na kena ivalavala vakavanua.)

iMatai ni itutu: Era soqo tiko e so na ilala e na vale ni dua na nodra ilawalawa ka ra sara retio yaloyalo tiko. E lako vinaka sara tiko na ka me yacova ni dua e veisautaka na iyaloyalo me yaloyalo dukadukali, sega tu na isulu, duka na ivosavosa, kei na kena kaukauwa na iyaloyalo e vakaraitaki.

iKarua ni tutu: E na nomu kalasi ni isitori, e vakavulica o qasenivuli ka tukuna talega eso na vosa tawa kilikili me baleta na Momani kei na ivakavuvuli ni vakawati lalai, ka o sa kila tu ni sega ni dina.

iKatolu ni tutu: E na rumu ni veisau, e dua na nomu itokani, e leweniLotu tiko, sa baci veiwali ca, ka duka.

Solia e so na gauna me veivosakitaki kina na tolu na itutu e tiko oqori e cake, ka wilika talega na itukutuku e vola o Elder Wm. Grant Bangerter, sa vakacegu mai na iMatai ni Kuoramu ni Le Vitusagavulu:

"E na gauna oqo au vinakata me'u vakamatatataka yani na noda itutu. E dina meda dau qaravi ira na tamata e na yalovinaka, dauveivosoti, kei na vakarokoroko, meda tokona kina na veika sa vakaraitaki vei keda. Eda na sega tale ni kerei meda vosoti ke sega vei keda na ivakavuvuli ni veilotu tale e so. Eda rawa ni veitalanoataka e na kena vinaka vakaveiwekani, io, eda na sega ni rawa ni kere veivosoti. Eda sega ni vakavuna na vakalesui tale mai ni Lotu, na Kalou e vakavuna mai. Ke ra sega ni taleitaka na Lotu se na kena ivakavuvuli, e da kila o keda na lewenilotu ni dina" (Wm. Grant Bangerter, "It's a Two-Way Street," *Ensign*, Jiulai 1986, t. 71).

iVakadinadina kei na ivolanikalou

Solia na nomu ivakadinadina ka vakabibitaka na noda dau tokona na Lotu kei na kena ivakavuvuli kei na veivakalougatataki e soli, keda wilika na ivolanikalou e rua oqo: Roma 1:16 kei na Vunau kei na Veiyalayalati 14:7.

Veivosaki

- Na cava e yalataka vei keda na Turaga, keda sega ni maduataka na nona kosipeli na Karisito? (Na vei vakabulai kei na bula tawamudu, e iloloma ni Kalou cecere taudua.)

iVakadinadina kei na iColacola

Tinia na lesoni ka vakaraitaka na nomu ivakadinadina e baleta na dina. Vakauqeti ira na lewenikalasi mera kakua ni rerevaka na kena vosavakacacani se na veika e dau vakaloloviratataki kina na Lotu. Na Dina e dau qaqa e muri.

Na Kau Vinaka

Na vunikau ka sega ni vala
Baleta na siga, lomalagi, cagi kei na rarama,
Ka tu taudua e na loma ni buca
Ka kumuna ga na nona ivotavota ni uca,
E sega sara ni tui ni veikau
E bula ka mate ni lailai wale.

Na tamata e sega ni cakacaka
Me rawata se tea nona qele,
Ka sega ni valataka na nona votavota
Ni siga, lomalagi, uca kei na cagi,
E na sega ni qaqa vakatagane
la e bula ka mate e guilecavi.

E dredre na bula ni kau vinaka,
Kaukauwa ni cagi, kaukauwa ni vunikau,
Yawa ni lomalagi, levu ni kena balavu
Kaukauwa ni cava na levu ni qaqa.
Mai na siga kei na liliwa, ni uca kei na waicevata,
Na kau kei na tamata e tautauvata.

E na tikina osooso e tubu na kau
E kune kina na peteriaki ni ruarua.
Era vakasala kei na kalokalo
Na kamusu ni taba e dusia na mavoa
Ni cagi levu kei na veileti.
Oqo na lawa wale ni bula.

(Douglas Malloch, me vaka e cavuti e na ivola i Sterling W. Sill,
Making the Most of Yourself
[Salt Lake City: Bookcraft, 1971], t. 23)

Lesoni
14

Daukaulotu e na Nomu Gauna ni Bula

iNaki ni Lesoni Mera vakauqeti na lewenikalasi mera daukaulotu e na nodra bula taucoko.

Me Vakarautaki

1. Vakarautaka e rua na peparaba se me volai e na papanivolavola na veika oqo:

Cokonaka—

"1. Na yalo ni veiqaravi;
"2. Na dau yalomalua ka vakavakarau;
"3. Na yalo ni cakacaka."
Thomas S. Monson

"Taumada, vakasinaita na [nomu]
vakasama e na dina;
iKarua, vakasinata na nomu
bula e na veiqaravi;
iKatolu, vakasinata na yalomu e na loloma."

Thomas S. Monson

2. Vakarautaka e na dua na tikinipepa me volai kina na tiki ni ivolanikalou me soli vei ira na lewenikalasi mera qai wilika e muri:

A. Mosaia 28:3, 5	B. Alama 29:1	C. V&V 58:26–29

3. Mera yadua na lewenikalasi na iVola i Momani kei na Vunau kei na Veiyalayalati.

iKuri E so ni Lesoni	iVakamacala Taumada
Veivosakitaki	O rawa beka ni vakasamataka e na nomu dau lagata e na kalasi ni Lalai na sere "*I Hope They Call Me on a Mission*"? (*Children's Songbook,* t. 169). Sa voleka mai na nomu yabaki mo rawata kina na nomu gagadre. O ira kece na cauravou bula kilikili era sa kerei mera kaulotu. Era vakauqeti talega o ira na vakawati era sa susuga oti na luvedra mera kaulotu. O ira na goneyalewa era sa kerei talega mera kaulotu ke ra bula kilikili ka me tiko talega vei ira na kena yalo. • Na cava na ibalebale ni vosa e tukuna o Peresitedi David O. McKay, ni "Na lewe ni Lotu taucoko mera daukaulotu!" (e na iTukutuku ni Lotu Vakayabaki, 6 Epr. 1959, t. 122) E vakaibalebaletaka o koya vei ira ni sa sivia na yabaki tinikaciwa ka lako yani? (Vakadonuya na isaunitaro mai vei ira na lewenikalasi.) Na veikacivi ni kaulotu, e lesia mai na Peresitedi ni Lotu. Ia, o keda taucoko na lewenilotu eda sa namaki meda daukaulotu e na noda bula taucoko.
iTaba Levu se Papanivolavola	Vakaraitaka na imatai ni itaba levu se volavola ga e na Papanivolavola E tukuna vakaoqo o Elder Thomas S. Monson ni tolu tiko na ka e dodonu meda cokonaka me rawa kina ni da daukaulotu vinaka: "1. Na yalo ni veiqaravi; 2. Na dauvosota ka vakavakarau; 3. Na yalo ni cakacaka" (*Be Your Best Self* [Salt Lake City: Deseret Book Co., 1979], t. 59).

Me tiko Taumada vua na Daukaulotu na Yalo ni Cakacaka

E tukuna vei keda na ivolanikalou, "Raica sa vinakata na turaga na yalo sa malumalumu ka talairawarawa" (V&V 64:34). E vakaoqo e na Vunau kei na Veiyalayalati 4:2, e soli me idusidusi vei ira na daukaulotu, ka kaya, "Ia ko i kemudou kece sa lesi mo dou qarava na cakacaka ni Kalou, mo dou qaravi Koya e na yalomudou taucoko, na nomudou kaukauwa taucoko, kei na nomudou nanuma kecega; io me kunei ni dou sa sega ni cala e na mata ni Kalou e na siga mai muri."

• Na cava e bibi kina ka yaga talega na kaulotu? (Kevaka e sega ni tiko kina na yalomu ka sega talega vei iko na vinakata, e na sega ni rawa mo na daukaulotu vinaka.)

iVolanikalou

Me wilika e dua na lewenikalasi na Mosaia 28:3, 5.

Sa tiko vata kei iratou na luve i Mosaia na kena yalo! Mai na nodratou veivakaliuci kei na ivakaraitaki, e tarai ira sara era dau yalokaukauwa tu ka ra sa papitaiso. O Alama Lailai talega e tiko vua na yalo.

Me wilika e dua na lewenikalasi na Alama 29:1.

E tomana o Alama ka vakaoqo,"Ia sa kilikili ga me'u vakavinavinakataka na ilesilesi sa kacivi au kina na turaga; raica au sa tamata ga, ka sa vakacalai au na nanuma ni lomaqu" (Alama 29:3).

- Na cava na nomu nanuma e digitaka kina na Turaga na tamata mai vua na agilosi me solia na nona itukutuku? (Vakadonuya na isau ni taro vinaka kece, vukei ira na lewenikalasi me ra raica na tamata e dodonu me vakaitavitaki koya e na kena tara na matanitu ni Kalou ke ra vinakata mera vakaitavi e na iotioti ni veilewai. Kevaka era na veivakavulici vei ira na tamata na agilosi, era na sega ni vakadeitaka na nodra vakabauta. E tukuna o Joseph Fielding Smith, "*E sega ni dodonu e na lawa ni Kalou me dola na lomalagi mera lako sobu mai na italai mera mai cakava vei ira na tamata na ka era rawa ni ra cakava vakataki ira na tamata*. . . . O na sega ni dusimaka rawa e na ivolanikalou na gauna e a lako mai kina e dua na italai mai Lomalagi ka mai solia vua e dua na tamata na ka e rawa ni cakava ga o koya, a dau talai talega mai na agilosi me mai tukuna vei ira na tamata na ka mera cakava ka vakauti ira yani mera cakava" [*Doctrines of Salvation,* comp. Bruce R. McConkie, 3 vols. (Salt Lake City: Bookcraft, 1954–56), 1:196].)

E rairai beka ni o sega ni kila e dua na cauravou sa biuta na veika cecere me dau kaulotu. Era lewe levu sara, e so era cakacaka vinaka, tiko vinaka vakavuvale ka veimaliwai vinaka, na sikolasivi, vakavuli se vakaqito, me ra qarava na tagane. E so vei ira e tiko vei ira na kena yalo mera kaulotu e na veigauna ni nodra bula. E so era cakava na ka e tukuna o Elder Monson, o ya mera bucina na kena yalo.

iTalanoa

E rua na ka e gadreva tu o Tomu. E na nona bula taucoko e nuitaka me daukaulotu me vaka eratou sa vakayacora na tuakana mai liu. E a sega soti sara ni dau vakabibitaka ka dau vakawalena tu ga e liu. E dua tale na ka e taleitaka sara e lomana, e dau tadra ka taleitaka sara vakalevu. E dau qito tiko e na itutu ni veitarovi e na timi ni rakavi vuli torocake ni Amerika, e tatadrataka e na dua na siga ni sa mai kerei me qito e na dua na timi ni koronivuli rogolevu ka mani vinakati sara me la'ki qito saumi e na dua na timi rogolevu ni Amerika. E vinakata o koya me yaco dina na nona tadra. Na ivakatagedegede ni nona qito e rawa ni rawata. E dua na ka marautaki vua e na nona kerei me mai qito e na koronivuli e tadra me qito kina! Sa dua na ka na marau ni yalona me yacova ni tarogi koya na nona dauniveituberi, ni kila ni Momani o koya, ka kaya, "O na sega beka ni vakasamataka mo kaulotu e na nomu lotu?" E na gauna o ya e kila kina na cava e bibi vua. Na nona vaka "Io" vua na nona dauniveituberi [qasenivuli] e tinia kina na nona taleitaki koya. E na so na gauna e dau nanuma lesu kina o Tomu ke rairai duidui sara vakalevu na nona bula ke a digitaka me taura na nona sikolasivi, ia, e a sega ni veivutunitaka na nona digitaka me kaulotu ni a vakasinaiti koya e na yalovinaka ka na sega beka ni rawata. Kevaka meda dikeva vinaka na veika baleta na bibi ni bula na qito e na sega sara na betena.

iTalanoa

E na 1950, ni tubu sivia na katakata ni yagona e dua na gone era taqaya sara ga na itubutubu ni gone. Era masulaka ga "me kua ni polio." E so e tauvi ira na mate na polio era mate kina ka so tale era lokiloki sara kina ka vakavuna na nodra sa sega ni yaga. E lewe vica wale era sega ni vakaleqai.

E na 1954, ni se vo tiko e ono na vula me kune e dua na kena iwali, sa tauvi Debbie, na nunu ni mate oqo [polio], ka se qai yabaki dua vakacaca. E dina ni a qai tubu cake mai e na lokiloki, e rau sa vakavinavinaka kina na nona itubutubu ni a vakabulai o koya. E dua na gone rairai vinaka o Debbie, e dredre dina vua na imatai ni yabaki ni nona bula ni a sele vakaruasagavulu-ka-rua.

Me yacova sara ni sa kalasi vitu, e dau vakavulici ga e vale o koya mai vei ira na qasenivuli ni nodratou tikina e na maliwa ni gauna e sega ni dau kau kina me la'ki sele. E dina sara ni sa dauvakanuinui e na nona ivakadre ni yava kei na yavana kau, ia, e vinaka sara ni vukei koya e na nona vuli kei na lotu. E votu sara mai na nona yalo vinaka kei na nona taleitaka na bula. Sa mai levu sara na nona itokani ka ra dau sureti koya e na qito kei na ogavata tale e dau vakayacori. Sa mai vakarabailevutaka na nona taledi ni dauvakatagi.

E rau vinakata na nona itubutubu me kakua so ni vakanuinui e na veivuke se me vakalomalomani koya, me vulica ga me rawa ni rawata vakataki koya na veika e vinakata. Oqo me tovolea me cakava taucoko na veika e vinakata. E dina e na so na gauna e dredre sara vua na veika, e a vakacavara ga vakavinaka o Debbie na nona vuli.

Ni sa rawata o Debbie na nona vuli toro cake e sega ni guilecava na kaulotu. Ke lako rawa se sega, sa yalona dina me kaulotu ka me wasea na kosipeli.

Ni kaulotu o Debbie, e sega walega ni dua na kaulotu vinaka. E vinakata sara vakalevu o koya na nona kaulotu. E levu sara na bula e veisautaki ka vakararamataki e na nona sa vakayacora e na yalonadina me qarava na Turaga.

---

iKarua, E vinakati na Dauvosota E na vakavakarau ni Kaulotu

- Ke sa gauna ni veitarogi, o qai sega ni vakavakarau, na cava e na manati iko ni sa solia mai o qasenivuli na pepa ni veitarogi? (Rere, cudru, madua.) Ke o dua vei ira na vakaitavi mo vakayagataka na nomu ivakatagi, se mo qitotaka e so na ka, se lagata e dua na sere, ke o se sega ni vakavakarau, o na madua beka kina?

E tukuna na Turaga,"ia kevaka dou sa vakarau vakavinaka tu, dou na sega sara ni rere" (V&V 38:30). Io, kevaka dou sa vakarau tu, o sa nanamaki sara tu ga e na ka o na vakarau cakava. Ke o sa vakavakarau ka nanamaki. E na vaka sara ga oqo na noda vakavakarautaka e yaloda meda kaulotu —ke da vakavakarau, eda via lako; ke sega na vakavakarau, e na vakarerei keda.

Veivosakitaki

Liutaki ira na lewenikalasi mo ni veitalanoataka na veika oqo mera vukei kina e na nodra vakavakarau tiko mera kaulotu:

1. **Vuli:** Ke da vulica na ivolanikalou kei na nodra vosa na noda iliuliu ni Lotu, eda rawa ni kila na ivakavuvuli ka vakavulica.

2. **Masu:** Ni da masu e da rawa ni ciqoma na Yalo Tabu ka kila na dina.

3. **iTavi:** Eda kunea na marau ke da vakaitavitaki keda.

4. **Vakaitavi e na Semineri, Matawilivola ni Siga Tabu, bete, kei na kalasi ni Goneyalewa:** Eda na vuli ka tubu ke da vakaitavi.

5. **Bula Dodonu:** Eda vakarautaki keda e na noda vakamuria na ivakaro ni Turaga e na veika e solia vei keda me vaka na nona ivakarau ni veivakavulici.

6. **Na qarauni ni iLavo:** Na kena maroroi na ilavo e na vukea na voli ni yaya ni kaulotu

7. **Bula Vinaka kei na Kana Vinaka:** E na noda vakamuria na Vosa ni Vuku, eda vulica ka vakamuria na ivakasala ni kana vinaka, kei na vakaukauwa yago e na vukei keda sara na vakavakarau e na kaulotu.

---

iKatolu, Bucini na Talairawarawa meda Cakacaka

Na veika e vitu oqo (na vuli, masu, itavi, kei na veika tale e so) e vinakati kina na gugumatua, vakayago, vakayalo, se vakavuku, se na veika taucoko oqori. Na yalo ni cakacaka e bibi taudua e na nomu vakavakarau e na kaulotu.

Veivosakitaki na ivolanikalou

Me wilika e dua na lewenikalasi na Vunau kei na Veiyalayalati 58:26–29. (Me vakamacalataka na "sega ni sota" na kena ibalebale "e sega ni vinakati.")

- E vakaraitaka vakacava vei iko na ivolanikalou na kena caka na nomu cakacaka vakaulotu? Vakaitavi ga? (Sega, me caka e na yalomu dina.)

Eda rawa ni Daukaulotu e na noda bula taucoko

Veivosakitaki

- Na cava e dodonu meda cakava meda daukaulotu, e dina ni se bera ni ciqomi na ilesilesi mai vua na parofita? (Na isaunitaro me tara tiko na bula dodonu kei na veivakauqeti mai vei ira na so.)

Era dau tukuna na Daukaulotu ni o ira na dauvakataroga na Lotu kei ira na curuvou mai e na Lotu era kilai ira na lewe ni Lotu ni Yalododonu Edaidai, o ira na tamata era vakaraitaka na yaga kei na nodra marautaka na kosipeli. E na veiyabaki e udolu vakaudolu na tamata era curu e na Lotu baleta na nodra raica na nodra bula vinaka na lewe ni Lotu e na nodra vakamuria na ivakavuvuli ni Kosipeli. Era lewe levu talega era sega ni via lewe ni Lotu baleta na ivakaraitaki era vakaraitaka e so na lewe ni Lotu era sega ni bulataka na bula vakarisito.

- Ke o vakaqara tiko e dua na lotu, se dua na sala ni bula, na cava o na vakaqara vei ira na lewena tiko? (Na isaunitaro me okati kina na yalovinaka, yaloraramusumusu, na ivakarau ni loloma vakarisito, vinaka, marau, yaloqaqa, vakabauta, veikauwaitaki, itovo vinaka, na marau.)
- Ke dua e vakaraici iko tiko, e na raica beka o koya na veika oqo? (Ke da namaka tiko na isaunitaro me sega; solia e so na gauna mera vakasamataka kina vakataki ira.)

se Papanivolavola

E solia talega mai o Elder Monson e so na ivakasala vinaka me baleta na nodra vakaukauwataki o ira e so.

Vakaraitaka na ikarua ni ivola levu se vola na itukutuku oqo e na papanivolavola: "iMatai, vakasinaita na [nomu] vakasama e na dina; ikarua, vakasinaita na nomu bula e na cakacaka; kei na ikatolu, vakasinaita na lomamu e na loloma" (Thomas S. Monson, *Be Your Best Self*, t. 168).

Eda rawa ni Daukaulotu vei Ira na Lewe ni Lotu

Eda rawa talega ni daukaulotu vakaitokani kei ira talega na kai noda era lewe ni Lotu tiko. Na cava soti eda kauwaitaki ira kina vakalevu na noda itokani era

sega ni lewenilotu ka guilecavi ira na lewenilotu era leqa tu e na veika eso vakalotu ka ra sega soti ni vakaitavi vakalevu e na Lotu? Era na vinakata talega na veivakalougatataki ni kosipeli.

iTalanoa

E rua na veitau vinaka o Marika kei Keni, e na gauna e rau sa cauravou cake tiko mai kina, e na nona dau muri ira e so na ilala kilai levu o Keni sa mani tekivu me kana tavako. E rawa sara vei Marika me vakamuri ira tikoga se me biuti Keni yani vakadua ka me lako ga e na nona lako. Ka mani sega. Dua na siga sa tukuna o koya vei nona itokani dredre "Keni, au diva mada ga mo kua ni kana tavako. Ke daru sa veitau tiko mai e na dua na gauna balavu, au sega ni taleitaka ni o kana tavako tiko." E vakamuria o koya na idusidusi e solia o Paula na iApositolo, me'u "vosataka vakadodonu" (Efeso 6:20). E veisautaka sara ga o Keni na nona itovo ni sa vosataka o koya na vosa ni veilomani.

E tukuna vakaoqo na Turaga, "Ia kevaka drau sa vunau tiko e na nomudrau bula taucoko ka sa saumaki mai kina e dua na tamata, sa na vuabale sara na nomudrau marau e na matanitu i Tamaqu!" (V&V 18:15). E sega ni tukuna o koya e dua e sega ni lewenilotu. Na yalo e na nomu kalasi ni Matawilivola ni Sigatabu se kalasi ni semineri e na tautauvata ga vua na Turaga se e dua sara na yalo mo takosova na wasawasa mo la'ki vakabula. E rawa talega ni yalo ni dua na wekamu. E rawa ni yalomu. Eda sega ni rawa ni vueti ira tale e so ke sega ni vakalougatataki na noda bula.

---

iVakadinadina kei na iColacola

Meda kakua ni guilecava ni kosipeli e dua na isolisoli talei ka noda itavi meda wasea vata kei ira tale na so. E uqeti keda na parofita ni Kalou meda daukaulotu e na noda bula taucoko. Me da tovolea sara meda vakarautaki keda meda rawata. Meda vakavakarautaki keda e na masu, vuli, kei na bula dodonu, na ivakaraitaki ni kaukauwa na noda vakaitavitaki keda e na veika dodonu. E tukuna vakaoqo o Elder Monson, me da vakasinaita na noda vakasama e na dina, noda bula e na cakacaka, kei na yaloda e na loloma. E na sala vata ga oya, me caudre vakakina na nomudou rarama e na matadra na tamata mera rawa ni kila kina na noda bula dodonu, veivukei, ka marau mera vinakata kina mera vakamuria na kosipeli ka vakalougatataki me vakataki keda.

Solia na nomu ivakadinadina baleta na bibi ni vakaro meda kaulotu ka veivukei sara vakalevu ke ra vakayacora na lewenikalasi oqo se mera bulataka.

Lesoni
15

Wilford Woodruff—Dauvakarorogo ka Dina

Sucu: 1 Maji 1807 **Yabaki ni Peresitedi:** 1889–1898

iNaki ni Lesoni

Me ra gumatua sara na lewenikalasi me ra vakamuria na ivakarau nei Wilford Woodruff, ni a yalododonu ka vakaraitaka na nona vakabauta e na gauna e vulica kina na kosipeli.

Me Vakarautaki

1. Vakarautaka mo vakaraitaka e dua na itaba kei Wilford Wooodruff mai na tabana ni iyaloyalo vakarokana.
2. Vakarautaka e dua na waqanitaba me volai tiko kina na *Au* e loma donu.
3. Me caka e rua na tikina volai:

Wilford Woodruff—Vakabauta ka Dina
_____—Vakabauta ka Dina

4. Vakarautaka mai e dua na wa balavu se wa ni culacula me rawa ni dodo mai na katubaleka ki na katuba ni kalasi.

iKuri E so ni Lesoni

iVakamacala Taumada

iYaloyalo

Vakaraitaka e dua na itaba kei Wilford Woodruff. Vakamacalataka ni ikava ni Peresitedi ni Lotu.

Vakaraitaki ka Veivosakitaki

Sa raica o Wilford Woodruff ni tiko e dua na tikina bibi ni bula oqo e tawacava. Vakaraitaka na nanuma oqo e na nomu vakadreta takosova na rumu na wa—me dua na muana me savu yani i matanikatuba na muana kadua me savu yani i katubaleka. Ke sega ni dua na katubaleka e na nomu kalasi mo qai vakadreta ga na wa mai na lalaga ka dua ki na yasana ka dua.

Vakamacalataka na wa e vakaraitaki tiko ni ka e tawamudu e tawayalani na balavu ni muana ruarua. Raitayaloyalotaka mada ni rumu oqo, sa i koya na gauna e sa vakarau tu me baleta na bula oqo. Me vaka na gauna, na tiki ni bula lailai oqo—e vuravura —ka vakaraitaka tiko na rumu oqo, e sega soti ni levu. E vakatau tiko kina na noda bula tawamudu, e na gauna bibi oqo.

E Qarava Vinaka o Wilford Woodruff na nona iTavi

Ni sa raica vakavinaka o Wilford Woodruff na bula e se bera mai, sa kila kina o koya ni na la'ki sauma vua na Tamana Vakalomalagi me baleta na nona bula e vakavuravura. E vinakata sara vakalevu me la'ki vakasavuya e dua na itukutuku vinaka.

E na kila oqori, raica mada na veimataqali sala e tovolea kina me vakabulai koya e na veilewai:

iMatai, e a daukaulotu. Dina ni a vunautaka na kosipeli e na nona bula taucoko, e tinikalima mada ga na yabaki e na nona veituberi e na cakacaka vakaulotu. E a papitaisotaka e sivia na dua na drau vakacaca na tamata. E a vakasamataki ira na lewe ni nodra vuvale na tamata oqo. Era na lewe levu sara!

E tukuna o Heber J. Grant baleti Wilford Woodruff, "Au vakabauta ni sega tale ni dua na tamata e vuravura oqo e saumakitaka e levu na tamata ki na kosipeli i Jisu Karisito" (*Gospel Standards,* comp. G. Homer Durham [Salt Lake City: The Improvement Era, 1969], t. 20).

E so na lewenikalasi era se tiko oqo e na lotu baleta na cakacaka vakalotu nei Peresitedi Wilford Woodruff. Ni da sa kaulotu, e levu vei keda e na sega ni vakau ki na vanua era vakaqara tiko kina na dina na udolu vakaudolu me vaka na gauna nei Woodruff. Eda se *rawa,* ni ivakaraitaki ni vinaka ka kaukauwa e na nodra bula na drau vakadrau e na noda gauna oqo.

Mai na veika lelevu sa rawati tu, e da sa nanuma ga ni rawarawa na itavi nei Wilford Woodruff, oqori e yawa sara mai na dina. E a dredre vua na veika kece.

iVakaraitaki

Vakasavuya na iVakaraitaki oqo.

E na dua na siga e na ceva kei Missouri, erau a taubale tiko o Wilford Woodruff kei na nona itokani e na siga taucoko ka sega na kana. E rau sa yaco mai e na dua na vale ni dauveiqaravi vakalotu, ka sega ni via solia edua na kakana lailai me rau vakayagataka se me dua na vanua me rau moce kina. Rau sa qai taubaletaka tale e tinikarua na maile me rau vakamuria sobu na uciwai.

E na nona ivola ni veisiga e vola kina vakaoqo o Wilford: " 'Na [dauveiqaravi] e daucaka cala oqo e sega ni solia vei keirau e dua na tiki ni madrai e lasutaka talega vei keirau na gaunisala, ni keirau sa takosova yani na vanua lolobo, na kena titobu e yaco sara i durui keirau na soso kei na wai e na tini na kaloko e na bogi levu, e na neirau vakamuria tiko na uciwai tatakelokelo. Keirau sa qai biuta mai na veilolobo ka takosova yani na veico balavu me keirau davo kina e na bogi.

" 'E na gauna keirau sa cabe kina mai na veilolobo, keirau sa rogoca sara na nodra qiri dramu kei na lagasere na kai Idia. Sa buto sara na vanua, keirau sa taubale vakadodonu ga yani e na vanua keirau sa rogoca kina na vosavosa, ni keirau sa volekata yani na nodra keba na Idia sa tavaki keirau sara tu mai e vica na tamani koli lelevu, era sa boici keirau era sega ni kodro se veikati. Sega ni bera era sa wavokiti keirau o ira na Osage ka veikidavaki sara mai o Mr. Jereu kei na watina ka marama ni Idia, e vakarautaka na keirau vakayakavi kei na neirau idavodavo, keirau sa vakavinavinaka kina vakalevu ni keirau sa rui oca dina.

" 'Ni'u sa davo sobu e na noqu ilokoloko, au nanuma sara me'u vakavinavinaka vua na Kalou e na yaloqu taucoko mai na duidui levu ni veikauwaitaki mai na butobuto ni dua na tamata dina eda kila ni dodonu me rarama sara na nona itovo . . ki na dauloloma, yalovinaka, kei na veiqaravi vinaka ni kai Idia kila. Au kerea vua na Kalou me saumi rau ruarua me rauti rau vinaka!'" (Matthias F. Cowley, *Wilford Woodruff: History of His Life and Labors* [Salt Lake City: Bookcraft, 1978], t. 48).

E dau talairawarawa ka yalomalumalumu. Na Parofita o Josefa Simici e dau kacivi koya tu me o "Wilford na Dauvakabauta" (Preston Nibley, *Na Peresitedi ni Lotu* [Salt Lake City: Deseret Book Co., 1974], t. 101).

Tikina Volai

Vakaraitaka na tikina volai na "Wilford Woodruff—Vakabauta kei na Dina" e na ruku ni itaba kei Wilford Woodruff.

O Peresitedi Woodruff e tiko vua na vakabauta levu mera vakabulai kina na bula. Oqo mai na nona ivola ni veisiga:

E na dua na siga e ratou sota kina e gaunisala o Wilford Woodruff, kei dua na yalewa kei na dua na tagane e tarogi koya sara na yalewa se kilai rau. E sauma yani o koya ni sega ni kilai rau. E qai tukuna na yalewa, "O a masulaka e na veitabaki ni liga na gone oqo mai Herefordshire [Igiladi] e na limasagavulu na yabaki sa oti. A se galu voli kina —sega ni bau vosataka e dua na ka me yacova sara ni o sa masulaka ka vakalougatataki koya: sa qai tekivu vosa kina" (*Wilford Woodruff,* sel. G. Homer Durham [Salt Lake City: Bookcraft, 1946], t. 314).

O Peresitedi Woodruff e Vakasakiti na nona iVakarau

Na tamata e levu na nona Vakabauta ka Yawa na nona Rai. Na levu ni nona vakabauta e rawa kina vua me raica ka ciqoma na veivakatakila bibi me liutaka kina na Lotu kei na nodra bula na lewenilotu. E sikovi koya na agilosi, na parofita o Josefa Simici kei Brigham Young ni rau sa mate oti e baleta ni vinakati koya na Lotu. E na nona tadra, e solia o Brigham Young vei Elder Woodruff "Na idola ni Valetabu [Salt Lake] ka tukuna vua o [Brigham] me la'ki vakatabuya vua na Turaga" (Cowley, *Wilford Woodruff*, t. 582). E qai mai vakataucokotaki ni sa vakatabuya o Peresitedi Woodruff na valetabu.

Eratou veisiko talega vei Wilford Woodruff o ira na vola na iTukutuku ni tiko Galala kei na Lawa ni Matanitu o Amerika. E vakaitavitaki koya sara ga e na cakacaka ni veivakabulai vakalotu vei Benjamin Franklin kei George Washington (wilika na ivola i Cowley ka cavuti mai cake, t. 586.)

E tamata dauloloma o koya. E na gauna a se Peresitedi tiko kina ni iApositolo Le Tinikarua, o Elder Woodruff "e veivosaki kina kei iratou na nona matabose, ni sa vakadonui mera kacivi e lewe ruasagavulu na cauravou ni Idia mera vuli e na Brigham Young Academy e Provo, me ra kaulotu vei ira na kai nodra. E dau nanumi ira vakalevu na Idia kei na nodra ilesilesi,—E matata vinaka sara ga vei koya ni rawa ni ra vuki mai na Lotu " (wilika na ivola i Cowley ka cavuti mai cake, t. 540).

Na Peresitedi kei Amerika, o Benjamin Harrison, a kerei Peresitedi Woodruff kei iratou na Peresitedi ni Lotu mera masulaki rau kei watina, e rau tauvimate tu. E na gauna e mate kina na wati Benjamin Harrison, a vakauta vei Peresitedi Harrison o "Peresitedi Wooddruff e dua na telekaramu ni loloma: ' . . . Na mate ni nomu itokani lomani e tarai keda kece me vaka ga ni neimami yadudua. Keimami via vakaraitaka yani na neimami loloma, ka vakanamata cake vei Koya sa Cecere sara, o Koya e tiko vua na ilesilesi ni tamata kece e ligana, me vakalougatataki, vakacegui ka tokoni iko e na gauna ni veivakatovolei kei na rarawa' " (wilika na ivola i Cowley ka cavuti mai cake, t. 580).

E Tamata ni Cakacaka. Ni da wilika na nona ivolaniveisiga, e da raica kina na nona dau taleitaka o Wilford Woodruff na cakacaka ni liga. Oti e dua na gauna e na nona cakacaka tiko e loga ni sila kei luvena, e a vola: "E se qai i matai ni gauna oqo me dua na luvequ e siviti au e na were loga ni sila se e na dua na cakacaka ni liga" (wilika na ivola i Cowley ka cavuti mai cake, t. 564). E na gauna oya a se qai yabaki walu kina.

E Solibula vua na Turaga e na Yalo Raramusumusu Na solibula vakayago kei na yadudua e tiki tiko ni talairawarawa vua na Kalou: "E sega ni dua na nona inaki e vinakata ga me cakava na inaki ni Kalou" (wilika na ivola i Cowley ka cavuti mai cake, t. 534).

E na veiyabaki eda dau vakalailaitaka kina na noda ogaoga, e se dau veisiko ga o Peresitedi Woodruff ki na veitikotiko lelevu se lalai e na ulunivanua. E vola e na dua na siga ni mai tao tu e na dua na cava kaukauwa sara ka rauta ni tinikadua na siga, ka mai birika yani na nona valelaca ka vakarautaka na nona idavodavo me vaka na ivakatawa ni sipi "Au kana madrai kei na pulumakau vakarua e veisiga ka vakavinavinaka, au gunu wai liliwa ka vakabulabulataki au. . . . E na so na siga au vodo ose me siga taucoko me yacova ni sa liwava na mataqu mai na cagi liliwa. Sa voleka sara me'u yacova yani na yabaki vitusagavulu ka tolu" (wilika na ivola i Cowley ka cavuti mai cake, t. 531).

E na dua na siga e parofisaitaka o Bisopi Edward Hunter, na Bisopi Liuliu, ni na Peresitedi ni Lotu o Peresitedi Woodruff "E cudruvi koya o Wilford Wooddruff. . . . ni sega ni vakaqara me vakacerecerei o koya" (wilika na ivola i Cowley ka cavuti mai cake, tt. 560–61).

E kila Vinaka na Veika sa Yaco Me ikuri ni nona cakacaka vakaulotu, ni a yaga sara vakalevu ki na Lotu na itukutuku ni Lotu e maroroya tu. Na taqa ni nona ivola ni veisiga e rauta beka ni vitu na udolu (wilika na ivola i Cowley ka cavuti mai cake, t. 600).

E rawa ni o vakataki Wilford Woodruff

Tukuna vei ira na lewenikalasi: Ni rawa mera vakataki Wilford Woodruff. E rawa ni o veisautaka talega na nodra bula na curuvou mai e na Lotu. E rawa ni o dau maroroya na ivola, ka tamata yalododonu.

iYaloyalo

Vakaraitaka e dua na waqa ni taba me tiko kina na vosa oqo na *Au* e na yasa ni itaba kei Wilford Woodruff, ka kaya:

Oqo na ivakaraitaki ni nomui taba. Ni o tiko oqo e vuravura, ka bula dodonu tiko, e na soli vei iko na veivakalougatataki, me vaka a soli vei Wilford Woodruff. E na nomu loloma, vakabauta kei na masu, e rawa talega kina ni o vukei ka vakalougatataki ira na tamata.

Tikina Volai

Vola na Vosa "_____ Vakabauta kei na Dina" e na ruku ni waqa ni taba.

Tovolea mo raici iko e na itaba. (Tukuna na yacadra: "Susan—Vakabauta kei na Dina, John—Vakabauta kei na Dina," ka tomani. Vakaraitaka na nomu dina yadudua.)

Tepi ni vidio, se na wili vola

Ke tiko na tepi ni vidio vakaraitaka na imatai ni tabana (38 sekodi), Na ivakadinadina nei Wilford Woodruff. Ke sega ni tiko, me wiliki na ivakadinadina nei Wilford Woodruff, ka tarava.

Na iVakadinadina nei Wilford Woodruff

"Au via vakadinadinataka na ka e tukuna na Parofita o Josefa Simici e na dua na bose levu e Illinois, ke a iliuliu ni matanitu ni vuravura me lewai ira kece na matavuvale vakatamata, e na tovolea sara o koya me vukei ira na tagane, yalewa kei ira na gone mera marautaka na nodra lotu. Oqori na ka e lomaqu e na siga edaidai.

"Au via vakadinadinataka ni o Josefa Simici e parofita dina ni Kalou, e a tabaki mai vua na Kalou me vakadavora na yavu ni nona Lotu kei na Matanitu e na iotioti ni tabagauna kei na taucoko ni gauna. Au vakadinadinataka e na vulai tubutubu ni 1844 e Nauvoo, e soqoni iratou na iApositolo Le Tinikarua o Josefa Simici ka solia vei iratou na cakacaka vakalotu ni Lotu kei na Matanitu ni Kalou; na idola kei na kaukauwa ni Kalou a vakatikori vua ka vauci e uluda. E tukuna o koya vei keimami me da cola na noda icolacola ni matanitu se eda na muduki tani. O au duadua ga au se bula tiko vakayago ka rogoca na ivakadinadina mai gusuna, au kila ni dina mai na kaukauwa ni Kalou e vakaraitaki kina vua.

"E na bose levu o ya e tucake tu o koya ka vakavulici keimami me tolu na aua baleta na veika ni Matanitu. E serau na matana, me vaka e virikovuti tu e na kaukauwa au se qai raica vakadua vua e dua na tamata vakayago.

"Au vakadinadinataka ni o Josefa Simici e tauyavutaka na edaumeni era taura tiko na Yalododonu Edaidai. Au a taura na noqu edaumeni e ligana kei na nona dauveiliutaki, ni'u kila ni vakavuvuli dina. Au sega walega ni taura na noqu edaumeni e ligana, au via vakadinadinataka talega ni o Brigham Young, Heber C. Kimball, Willard Richards, George A. Smith, John Taylor, kei na so tale na wekada era taura na nodra edaumeni mai na ligana kei na veiliutaki ni Parofita o Josefa, kei na watiqu talega o Phoebe, Bathsheba Smith, Leonora Taylor, Mary Smith kei na so tale au sega ni taura rawa na yacadra.

"E solia na nona bula na Parofita o Joseph baleta na vosa ni Kalou kei na ivakadinadina i Jisu Karisito, e na vakacerecerei ni solia nona bula ki na nona iVakabula e na serau ni Kalou kei na Lami. E na nona ivakadinadina e solia mai vei keda o koya, eda sa raica votu sara ga kina na kaukauwa ni Kalou ni vakaraitaki mai vua na Parofita Josefa.

"Oqo na noqu ivakadinadina, au katona e na dua na misini ni veivosaki e na i ka tinikaciwa ni siga ni vula o Maji 1897, e na i ka ciwasagavulu kadua ni noqu yabaki ni bula. O Wilford Woodruff."

---

iVakadinadina kei na iColacola

Solia na nomu ivakadinadina ka vakauqeti ira na lewenikalasi mera daukaulotu e na nodra bula taucoko. Vakadreta mera dau "gugumatua e na veiqaravi," me tu vei ira na "yalomatua me ra vakavakarau," ka makutu "me cakacaka" (raica lesoni 14).

Wilford Woodruff: Yalododonu ka Taqomaki mai Vua na Turaga

Lesoni 16

iNaki ni Lesoni

Era na vulica na lewenikalasi ni tiko dina o Setani ka na gadrevi kina na yalododonu kei na yaloqaqa me vakadrukai koya.

Me Vakarautaki

1. Vakadeitaka me ra rawa ni vakayagataka na lewenikalasi na ivolayavu ni cakacaka.
2. Wilika vinaka sara na veitiki ni ivolanikalou ni se bera ni o vakavulica na lesoni oqo. Vakabibitaka na veivosaki e na ivolanikalou ka taurivaki.

iKuri E so ni Lesoni

iVakamacala Taumada

Wilika na itukutuku kei Josefa Simici ni vola o Wilford Woodruff:

"Na vakabulai sa i koya na noda marautaka na noda galala mai vei ira na noda meca e na vuravura oqo kei ira tale ga na yaloca e vuravura ka lako mai. E na vuku i Jisu Karisito. E dodonu me veiliutaki o koya me yacova ni sa lako sobu mai i vuravura me vakamalumalumutaka na meca kece ga. . . .

" 'E dua tiko na ivakavuvuli e tiko eke e sega ni levu na tamata e vakasamataka. E na sega ni dua na tamata e na vakabulai vakavo sara ga ni sa vakayago. . . . Oqori sara ga na ka e yaco e na gauna e lutu kina na tevoro. E a vakasaqara tiko o koya na veika e sega ni dodonu, o koya gona na vuna a debelaki sobu mai kina e qai tukuni talega ni levu sara era a lako sobu vata mai kei koya. E ka levu sara na kena itotogi ka ni a sega ni vakatarai me taukena e dua na yago. Ia o Lusefa e na nona sasaga me saqata na lewa ni Kalou sa veilakoyaki voli e vuravura ka vaqara e so me vakarusa,'' Matthias F. Cowley, *Wilford Woodruff: History of His Life and Labors* [Salt Lake City: Bookcraft, 1964], tt. 174–75).

Veivosaki

Me veivosakitaki na sala e dau vakayagataka kina o Setani na veika ka tuvai koto oqo e ra me vakasagai ira kina na tamata, vakabibi vei ira na itabagone: (E rawa ni o vakuria e so na ka o nanuma ni na ganiti ira na lewenikalasi.)

1. Wainimate ni veivakamatenitaki
2. Yaqona ni Vavalagi
3. Bula tawasavasava
4. Vakamatei koya vakaikoya
5. Draiva vaka sakasaka "vodo vakalialia"
6. iValu
7. Dausiga

8. Vakacacani ira na gone

9. Vakalutu

Vakadreta na talairawarawa ki na kosipeli e na kauta mai na kaukauwa meda vorati Setani.

E na gauna a se ivukevuke tiko kina vei iratou na Le Tinikarua o Elder ElRay L. Christiansen, e vakamatatataka tale vei keda na "E nona cakacaka ca taucoko, e na sega ni rawa ni toso iliu ke da sega ni vakatarai koya me lako . . . . E na gauna e tiko kina e lomada na Yalo Tabu, o Setani e na tiko e tautuba" (e na Ripote ni Koniferedi, Okot. 1974, t. 30; se *Ensign,* Nov. 1974, t. 24).

E Taqomaki Wilford Woodruff na Turaga

E na gauna a iApositolo voli kina o Wilford Woodruff, e curumi koya na paisoni ni a drudruga tiko na manumanu a vakamatei e na paisoni. E tauva kece sara yani na yagona ka sa nanumi ga ni sa na mate. E qai solia vua o Peresitedi Brigham Young na veivakalougatataki oqo:

" 'Brother Woodruff, au tukuna vei iko e na yaca i Jisu Karisito, o na sega ni mate, o na bula tiko mo vakaotia na cakacaka o sa lesi kina e na vuravura oqo. Era tovolea sara vakaukauwa na meca me vakarusai iko, e taqomaki iko tiko na Turaga, me yacova ni sa oti na nomu cakacaka' " (Cowley, *Wilford Woodruff*, t. 368).

Ni a kilai tiko ni tamata yaga o Wilford Woodruff me baleta na nona yalododonu, a tovolea sara o Setani me vakamavoataki koya vakayago. E na nona veitaqomaki na Turaga kei na nona yalododonu, e vakabulai kina o Peresitedi Woodruff.

Wilika na veika oqo:

"E a vulica o Wilford Woodruff me titobu sara na nona vakararavi e na kaukauwa ni Turaga e na gauna ni nona bula. Me vaka e volai tu e na nona i vola, e levu sara na leqa kei na mavoa e tarai koya ka sa vakabulai ga e na loloma ni Turaga. E a lutu e na dua na loma ni taqe levu e sinai tu kina na wai ni a yabaki tolu; e lutu mai e na dua na dela ni kau e na vanua ni cakacaka nei tamana [na vale e dau maroroi kina na manumanu se yaya ni cakacaka], ka tau vakatoboicu e na vuloa; e musuka kina e rua na ligana; a voleka sara ni cumuti koya e dua na bulumakau tagane: e kamusu na yavana e na nona lutu mai e na qiqi ni ose; a caqeta na ketena e dua talega na bulumakau tagane; e bulu e na co madu e na gauna e bale kina na kena qiqi; a tiko e na loma ni qiqi e na gauna e vakatobuicu ni cicivaka sobu e na dua na baba na ose; e tinikalima na fiti na nona lutu volekata yani e dua na vunikau, ka tau e dakuna; a vakabulai mai ni voleka ni luvu; a dro ga me bula ni voleka ni vakamatei koya na liliwa qai raici koya e dua ni qasi tiko yani kina dua na qara e tiko e na toloni vuni apolo; a taya na yavana e na gauna e ta buka tiko kina: e kati koya na koli ka voleka ni vakaleqai koya na kena mate; a viritaki mai e na ose ka kamusu kina na yavana e na rua na tikina ka tamoi ruarua na yavana. E yaco taucoko na veika oqo ni bera ni yabaki ruasagavulu o Wilford!

"E muri e lutu vakarua e na dela ni qaqinivatu, ka voleka sara ni lauqaqi me mate. E na rua tale na gauna e yarataki koya na ose; na dakai a dodoki vua [i sarena] ka mani sega ni vanataki vinaka; e dua na vunikau a lutuka na serena, e ramusu kina e tolu na sui ni sarena ka mavoa talega kina na tolona, na sagana, kei na ligana" ("Wilford Woodruff: Tamata ni Vakabauta ka Gugumatua," *New Era,* Jan. 1972, tt. 30–31).

Veivosaki

Taroga na taro e veivosakitaki tiko e ke mera vukei kina na lewenikalasi mera kunea kina na galala kei na vinaka e vure mai na yalona kei na vakasama nei Wilford Woodruff e na nona vukei koya na Turaga e na nona leqa. (E sega ni vinakati sara me saumi mai; solia na galala vei ira na lewenikalasi mera vakaraitaka mai na nodra nanuma.)

- Na cava o nanuma baleta na nona dro bula mai na mate me vakavulici Wilford Woodruff me toro voleka yani kina vua na Turaga?
- E bau dua vei kemuni se lewe ni nomuni vuvale e vakabulai mai e na so na vakacalaka e vakamacalataki tiko e ke?
- Na cava e manati iko ni o sa kila ni taqomaki iko tiko na Turaga?
- Na itovo cava soti e vakaukauwataka na nona vakasama se yalo i Woodruff e na veika e yaco vua?
- E bale vei Setani na veika ca kei na vakacalaka? (Vakamacalataka ni tiko na vakacalaka dodonu kei na noda galala e vakavuna meda digidigi taucoko kina, e so na gauna e dau tiko na vakacalaka lelevu ka vakatuburarawa. O keda taucoko, eda rawa ni bula voleka sara vua na Turaga, ka vakararavi vua e na veika kece, me vaka e cakava o Wilford Woodruff. E na sala oqo e na vakamalumalumutaki kina vakalevu o Setani.)

Na Dodonu e Kaukauwa Vakalevu sara vei Setani

Veivosakitaki na ivolanikalou

Wilika ka veivosakitaka na ivolanikalou oqo:

Mosese 4:1–3: E a tovolea o Setani me kauta tani na kaukauwa kei na kena dokai na Kalou. E qai cemuri mai lomalagi.

Mosese 4:4–21: E a tovolea o Setani me vakarusai Atama kei Ivi. E a cudruvi rulaki o koya ka vakadodonutaki.

Mosese 1:12–22: E a tovolea o Setani me vakaisini Mosese; e a qai kune ka vakatalai ka cemuri e na lewa dodonu nei Mosese. (Na Tikina e 13 kei na 14 na ki ni kila se o cei o Setani; dusimaka vakavinaka vei ira na lewenikalasi. Ni a raici Setani o Mosese sa sega vua na lagilagi a qai raici koya tale o Mosese ka sega ni veisau.)

Maciu 4:1–11: E tovolea me vakarusai Jisu Karisito o Setani; E vakatalai koya tani na iVakabula. (Raica na ivakavakadewa nei Josefa Simici ni tikina e 1 e tukuna tiko ni o Jisu e vakauqeti e na Yalo Tabu e na lekutu me tiko *vata kei na Kalou.*)

O Josefa Simici—iTukutuku 1:15–16: A vakayagataka o Setani na nona kaukauwa me tarovi Josefa Simici me ciqoma na dina mai vua na Kalou, a qai vakatalai e na kaukauwa ni Kalou e na masu, kei na vakabauta nei Josefa Simici.

Na ivakaraitaki e tiko e cake e baleta tiko na bula ni parofita, me vakabibitaki ni o Setani e temaki keda kece ka vakavo ga o ira na lalai. E na noda yalododonu eda na rawa ni rawati Setani kei na nona kaukauwa. Era sega walega ni dodonu na parofita.

---

iVakadinadina kei na iColacola

Wilika na Vunau kei na Veiyalayalati 21:4–6.

Vakadinadinataka ni Kalou sa yalataka vei keda na nona veitaqomaki. Kevaka eda na talairawarawa vua na parofita kei na nona ivakaro, "io mo dou caka dodonu kina e mataqu [na Turaga,] . . .ia e na vakamalumalumutaka na Turaga na Kalou na kaukauwa ni tevoro; raica e na yavavala ko lomalagi e na vukumudou me vakacaucautaki kina na yacana" (V&V 21:4, 6).

E na saga o Setani me vakarusa na cakacaka ni Turaga. E na tovolea na nona igu taucoko me liutaki ira vakatani na Yalododonu. Me da kila talega na dodonu, na masu, kei na isolisoli vakamatabete e na vakadrukai Setani. E na kaukauwa na inaki ni Turaga.

Vakauqeti ira na lewenikalasi mera yalododonu.

Lorenzo Snow E Qarava na Kalou kei na Kainona

Lesoni
17

Sucu: 3 Epereli 1814 **Yabaki ni Peresitedi:** 1898–1901

iNaki ni Lesoni

E na noda vulica na bula nei Lorenzo Snow, era na vinakata na lewenikalasi mera qarava na Turaga e na nodra qarava na nodra itokani.

Me Vakarautaki

1. Raica mera yadua tiko na lewenikalasi na iVola i Momani kei na Vunau kei na Veiyalayalati.
2. Vakarau mo vakaraitaka na itaba vakaroka kei Lorenzo Snow mai na kena tabana.
3. Ni bera na kalasi droinitaka na "Na bula nei Lorenzo Snow—Na sala ni veiqaravi"na mape e na papanivolavola.
4. Lesi ira na lewenikalasi me ra ripotetaka mai e so na veika e yaco e na bula nei Lorenzo Snow. Tabaka mai se lavetaka na ripote e na lesoni oqo mera yadua na lewenikalasi mera ripote mai kina.
5. Vakarautaka mo vakaraitaka na itaba ni sotia e tiko e na lesoni oqo.

iKuri E so ni Lesoni

iVakamacala Taumada

Papanivolavola

Droinitaka ga na sala kei na ivola vakabiri e na papanivolavola (raica o koya sa caka oti tu). E na gauna ni lesoni o na vakalewena e na vanua sa vakarautaki e so na ivakaraitaki mai na bula nei Lorenzo Snow. E na kena itekivu me vaka oqo na irairai ni papanivolavola:

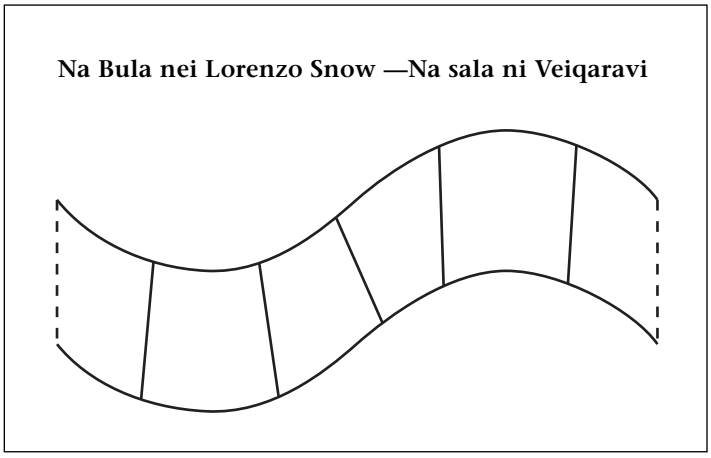

Na papanivolavola e na vakaoqo na kena irairai e na gauna sa vakaleweni tiko kina e na gauna ni lesoni:

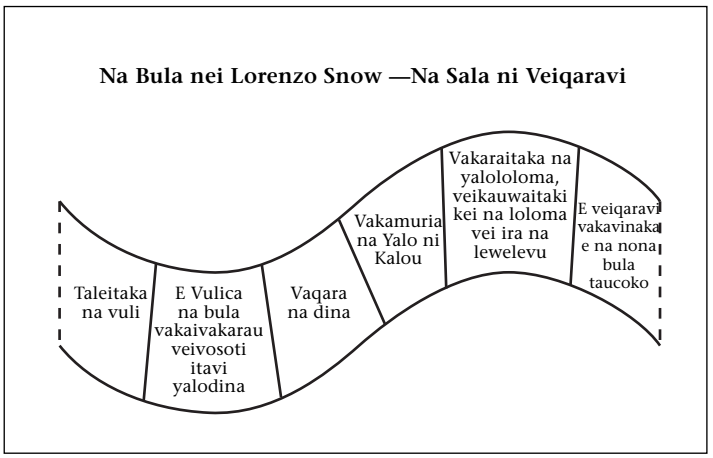

Edaidai eda na vulica kina na ikalima ni noda Peresitedi ni Lotu na nona dauloloma kei na nona dau veiqaravi vua na Kalou kei ira na nona itokani.

iYaloyalo kei na Papanivolavola

Taura cake na itaba kei Lorenzo Snow ka taro: O cei beka oqo?

O ira kece na curuma mai na bula vakavuravura era lakova e dua na "gaunisala." Edaidai eda na muria na sala e vakamuria o Lorenzo Snow e na nona bula.

E vakarautaki o Lorenzo Snow me veiqaravi e na bula mai iliu

iVakaraitaki kei na veivosaki

Wilika se talanoataka na veika oqo mai na bula mai liu nei Lorenzo Snow. Taroga vei ira na lewenikalasi me tekivu kina na veivosaki.

A sucu o Lorenzo Snow e na 3 Epereli 1814 e Mantua, Ohio. E dina ni a sucu e na dua na matavuvale Lotu, e na gauna a se lailai kina e sega so ni kauwaitaka vakalevu o Lorenzo na Lotu e na nona bula. E na gauna vata talega oqo e vakavulici koya na nona itubutubu me dauyalololoma, dauvakaitavitaki ka dauvosota. E dau dola tu ga na nodratou vale vei ira na veimataqali lotu. E na gauna tale ga oqo e sa dau taleitaka na wili vola kei na vuli, (wiliki Thomas C. Romney, *The Life of Lorenzo Snow* [Salt Lake City: Deseret Book Co., 1955], tt. 16–18.)

Papanivolavola

Vola e na imatai ni buloko *Taleitaka na vuli*.

Ni a se gone o Lorenzo e vinakata me sotia. Na matavuvale na Snow e na veigauna eliu e matavuvale dau susu sotia, ka so vei ira e "rogolevu sara", "Na cacalivaliva ni kena isulu, e dau veivakauqeti vakalevu, na [mataivalu] kei na kena ivakatagi e dau taleitaki sara vakalevu [vua]. . . . Na ganena lomani, o Eliza R., a dau rerevaka na cakacaka o ya ni na rawa ni kauti koya ki na . . . ivalu [ka] rawa ni mate kina vakaloloma, ka kerei koya sara vakabibi . . . me veisautaka na nona vakasama" (Romney, *The Life of Lorenzo Snow,* t. 19). A qai cula o Eliza na nona isulu ni sotia ka daramaka o Lorenzo e na gauna e sotia voli kina, me yacova sara ni sa solia na kovana mai Ohio na nona veivakadonui me turaganivalu.

iYaloyalo, Veivosaki, kei na Papanivolavola

Vakaraitaka na iyaloyalo ni sotia mai na ivola dusidusi oqo.

- Na veika cava soti e yaga vei Lorenzo e na gauna a se gone kina ki na gauna e sotia voli kina? (Na isaunitaro e na vakaoqo; na loloma, talairawarawa, na dauloloma, dau qarauna na nona itavi kei na yalodina.)

Vola e dua se rua na isaunitaro oqo e na gaunisala ni karua ni buloko.

E Lako o Lorenzo i Kirtland

E vukei keda na Kalou e na noda ivakadinadina. E a vukei Lorenzo Snow talega kina. Vakarogoca e so na ivakatakilakila e na nona tauyavutaka e na yalona dina o Snow na nona ivakadinadina ka vukei ira na so. (Talanoataka na ivakaraitaki oqo.)

iVakaraitaki

E vakaotia o Lorenzo na nona vuli e Oberlin College mai Oberlin, Ohio, ka sega talega ni kauwaitaka na veika vakalotu (*Presbyterian*) e a vakavulici tiko. O tinana kei Leonora na ganena e rau sa vakadonuya na ivakavuvuli ni Momani e na 1831, e dua tale na ganena o Eliza e lewe ni Lotu e na 1835 ka toki i Kirtland. E la'ki qasenivuli sara e na "koronivuli vakavuvale" nei Josefa Simici. Ni sa kila tiko o ganena na nona taleitaka o Lorenzo na vuli vosa vakaiperiu, e sureti koya sara me lako mai i Kirtland me mai vuli e na Nodra Koronivuli na Parofita. (Na koronivuli oqo e tauyavutaka na Parofita o Josefa Simici me tosoi kina na nodra vuli e so na itokani.) E qai toki cake o Lorenzo i Kirtland, ka rau la'ki veirai sara kei na Parofita o Josefa Simici.

Ni sa tini na "soqo ni veivakalougatataki" ka vakayacori e na valetabu e Kirtland, e rau sota sara kina o Lorenzo kei na tamana na Parofita, e na gauna a se Peteriaki tiko kina e na Lotu. E na nodrau veivosaki oqo e tukuna kina vua na Peteriaki, "Raica, Brother Snow, au kila ni o via kila na ivakavuvuli ni Momani.'

" 'Io,' e sauma sara o Lorenzo, `oqori na noqu inaki.

" 'Raica, kua so ni leqa, masu ga vua na Turaga me yacova ni o sa taura e dua na kena isau ka me cegu kina na lomamu; vulica tale mada, vakatautauvatataka kei na ivolanikalou kei na ivakavuvuli e vakavulici tiko; tovolea mo veivosakitaka kei ira na itokani ni sa veikilai tiko, e na sega ni dede o na qai kila na "Momani" e vu mai vua na Kalou, ni oti oya o na qai papitaiso'" (Romney, *Na Bula nei Lorenzo Snow,* tt. 24–25).

Veivosaki

- Na cava beka na nomu nanuma ni o rogoca na ivakasala nei Josefa Simici, Sr., vei Lorenzo? (vakadonuya na veiisau ni taro.)
- Na cava e ivakasala vinaka kina oqo? (Oqo na vuna era lewe levu sara era rawata kina na nodra vakadinadina ni kosipeli [raica Moronai 10:4–5].)

Kena iotioti, Na masu nei Lorenzo a saumi mai ka kila kina na dina. E a papitaiso e na 1836 o Lorenzo Snow me lewe ni Lotu i Jisu Karisito ni Yalododonu Edaidai.

Papanivolavola

- Na vosa se yatuvosa cava e rawa ni vakayagataki me vakamacalataka na ikabakaba (ikatolu ni buloko) e na bula nei Lorenzo Snow? (E so na isau ni taro; vakacurumi, papitaiso, vakadinadina.) Vola na isaunitaro dodonu e na ikatolu ni buloko.

Na Talairawarawa ki na Kosipeli e Vakaraitaki e na Cakacaka nei Lorenzo Snow vua na Kalou kei na Tamata

Veivosaki

E na gauna sa rawata kina o Lorenzo Snow na nona ivakadinadina, e sa tovolea sara ga me cakava na veika e so me qarava kina na Kalou, e dina na cakacaka oya e na vinakati kina na solibula levu.

E na vulai tubutubu ni 1837, ni bera ni dua na yabaki na nona vakadonui me lewe ni Lotu i Jisu Karisito ni Yalododonu Edaidai kei na nona ciqoma na nona itutu vakabete, sa lako o Lorenzo Snow e na nona imatai ni kaulotu, na itekitekivu ni levu sara na ilesilesi ni kaulotu.

E Vakavulici ira na Wekana o Lorenzo

Ni sa taubaletaka oti e tolusagavulu na maile e na ikarua ni siga ni nona kaulotu, a vakayaco bose sara o Lorenzo e na yasayasa ni tikotiko nei nona momo. A se qai imatai ni gauna oqo me vosa kina vei ira na lewe vuqa, e masu ka lolo voleka ni siga taucoko, e kerea na kaukauwa kei na veivakauqeti ni Kalou. E na yakavi oya e sega sara ga kina na ka me kaya, ia "Na Yalo Tabu e a tiko vakaidina kei au," e tukuna, "E vakasinaita na noqu vakasama e na rarama ka soli vakasama tiko mai me vosataki e na vosa dodonu. [E solia e dua na ivakadinadina vinaka ni kena vakalesui mai na Kosipeli, ka veivakauqeti sara kina.] Ni qai oti na ikarua ni bose," e qai tukuna, ". . . Au sa papitaisotaka ka vakadeitaka na noqu momo, noqu nei kei na vica tale na tavalequ, e dua vei ira o Adaline, e [muri] a qai mai watiqu" (Eliza R. Snow Smith, *Biography and Family Record of Lorenzo Snow* [Salt Lake City: Deseret News Co., 1884], t. 16).

Veivosaki

- Na cava e yaga kina na kaulotu nei Lorezo Snow? (E vakamuria o koya na vakaliuci na Yalo Tabu .)
- Na lesoni bibi cava o nanuma e vulica o Lorenzo Snow? (Me vakararavi vua na Turaga ka vakarorogo vua na Yalo Tabu.)

Papanivolavola

Tomana na vosa e nuitaki se yatuvosa kina ikava ni buloko ni gaunisala. (Na isaunitaro e rawa ni: vakamuria na Yalo Tabu, Vakarorogo vua na Turaga, Vakararavi vua na Turaga.)

E vuqa tale na veika vakaitovo e vulica o Lorenzo Snow e na vukei koya me Peresitedi ni Lotu. E na gauna e soli kina na ripote mo qai tovolea mo kila e so na veisau ni nona itovo.

Yalololoma vei Sister Young

E na vulai tubutubu 1840, e kacivi o Elder Snow me kaulotu i Igiladi. Ni se bera ni lako a sikovi ira sara na vuvale ni iApositolo era kaulotu tiko mai Igiladi ke ra vinakata me kauta e so na itukutuku vei ira na watidra. E raici wati Brigham Young sara ni tiko e na dua na vale tolonikau e se bera ni tara tu vakaoti, sa vakavuloa tu, ia na kena lalaga e se bera ni botani me vakarurugi iratou mai na cagi batabata, . . . ka biu tu na [Matavuvale] me ratou liwavi cagi ka sega talega na ivakaruru mai na draki ca. . . . e se qai lesu tiko mai e na dua na gauna, . . . vakaqara bulumakau me lobaka na kena sucu, a se yali tu mai na bulumakau ka vakanuinui kina me baleta na medratou sucu na gone. E na noqu tarogi koya

ke dua na itukutuku me vakau vei watina," e nanuma o Lorenzo, "e sauma mai o koya, `O sa raica na qau ituvaki, tukuna vua me kakua ni leqa, se me lomaocaoca baleti au—au nuitaka ga ni na vakayacora sara na nona ilesilesi e na vanua ni kaulotu me yacova sara ni sa vakacavara e na itovo vakarokoroko na cakacaka a lesi kina, ' Na nona ituvaki ni vale, na bula, kei na dravudravua ni veika au raica au sa loloma sara kina vakalevu. E vo tiko vei au e so na ilavo, ka sega ni sauma rawa na noqu ivodovodo ki na vanua au lako tiko kina e na kaulotu, au na sega ni nuitaka me sauma lesu vei au, ka sa kena yakavi ga oya me'u na lako kina. Au tara na noqu taga ka'u taura mai na vo ni lavo e tiko kina ka solia vua, e sega ni vinakata o koya; e na kaukauwa ni noqu via solia vua, e a lutu kina ki na fuloa na ilavo ka la'ki ciqi sara e na maliwa ni kau ni fuloa, e mani oti e kaya na neirau veiba ka'u sa tatau me'u sa la'ki vakavakarau, ka'u biuti koya me qai tomika cake na ilavo koya e na gauna e vinakata kina." (Smith, *Biography and Family Record of Lorenzo Snow,* t. 47).

Veivosaki

- Na mataqali itovo cava o raica vei Lorenzo Snow? (Loloma, yalololoma, yalovinaka, veikauwaitaki, veitokoni.)

Papanivolavola

Tomana tale na vosa se yatuvosa ki na ikalima ni buloko ni gaunisala. (E so na isau ni taro: Yalovinaka, yalololoma, lomani ira na tamata.)

Vakayagataki ni Matabete me Veivakacegui: Na Mana

E na vula o Maji 1891, e a tiko o Elder Snow e na dua na lotu levu vakayabaki ni iteki e Brigham City, e dua na goneyalewa yabaki tinikalima na yacana o Ella Jensen a mate kina. E tauvi koya na matetaka bibi ka katakata ka sivia e dua na macawa. Sa kila o Ella ni sa na mate ka sa vakamoce sara vei iratou na nona matavuvale. A rawa ni rogoca na domo ni tagi ni nona itubutubu kei ira tale na so, ka loma leqa sara kina vakalevu. Na yalona sa la'ki curu ki na vuravura ni yalo sa vica na aua na kena tiko kina.

E na gauna e vosa tiko kina o Elder Snow e na lotu vakayabaki, e dua na tiki ni pepa e a mai soli vua ka sa volai tiko kina ni sa leqa o Ella. E kere vakacegu sara o koya, ka kaya "ni dua e kaci mai me veisiko yani vei ira na so era yalorarawa tiko" (Romney, *The Life of Lorenzo Snow,* t. 413). E kerei Elder Rudger Clawson me sala vata kei koya, ka rautou lako vata sara kei tamai Ella ki na vale nei Jensen. E ratou lako sara ki na rumu sa davo matemate tu kina na goneyalewa oqo. E sa kerei Peresitedi Clawson sara o Peresitedi Snow me lumuti Ella, ka na vakalougatataki koya o Peresitedi Snow, na nona vakayagataka na domona e na " 'domo vakurabuitaki, me vakarota: "Lesu mai, Ella, lesu mai. Na nomu cakacaka e vuravura oqo e se bera ni oti." ' . . .

" ' . . . Ni oti e dua na aua, na veiqaravi nei Peresitedi Snow, . . . sa dolava o koya na matana. E a rai wavoki sara e na loma ni rumu ka [taro], "E vei o koya?" [Sauma sara yani o rau na nona itubutubu,] "O cei?" "O, Brother Snow," e tukuna o koya, "e kacivi au lesu mai' " (Romney, *The Life of Lorenzo Snow,* tt. 413–15).

Veivosaki

- Na lesoni cava eda vulica me baleti ira na vukei e na mataqali leqa vaka oqo? (Vakadonuya e vuqa na kena veimataqali isau ni taro: E dodonu meda buita tu na veika eda cakava tiko ka qarava na veika e bibi vakatotolo, e rawa talega ni vakayagataki na matabete mera vakalougatataki kina na so.)

Veivosakitaki na ivolanikalou

Wilika kei ira na lewenikalasi na Vunau kei na Veiyalayalati 42:29.

- Eda na vakaraitaka vakacava vua na iVakabula na noda loloma? (E na noda dau qaravi koya ka vakamuria na nona ivakaro.)
- E rawa vakacava meda qarava na Turaga? (Wilika na Mosaia 2:17.)

Papanivolavola

E veiqaravi tu ga e na nona bula taucoko o Lorenzo Snow. E vakaraitaka e na veigauna na nona via vakayacora na veika e tukuna vua na Turaga. O koya e dua na tamata e rawa ni liutaki ira na Yalododonu me ra soli bula baleta e na nona bula taucoko sa ivakadinadina ni nona vinakata me soli bula talega. Tomana na: *E Veiqaravi vinaka e na nona bula taucoko* e na papaloaloa.

---

iVakadinadina kei na iColacola

Vakauqeti ira na lewenikalasi mera vakamuria na veika e cakava o Lorenzo Snow. Era na rawa ni vakayagataka vinaka na nodra gauna, na nodra taledi, kei na nodra vakaliuca na Matanitu ni Kalou, ka vakavotukana na kena bulataki.

E na gauna eda qaravi ira kina na noda itokani, eda na kila kina na iVakabula kei na nona loloma mai na vakadinadina levu ni kaukauwa ni Yalo Tabu.

Solia na nomui ivakadinadina ni kaukauwa ni veiqaravi e na noda bula.

iVolanikalou

Tinia na lesoni e na nomu wilika i cake na Vunau kei na Veiyalayalati 76:5–10 e baleta tiko na veiyalayalati ni Turaga vei ira na qaravi Koya e na yalododonu.

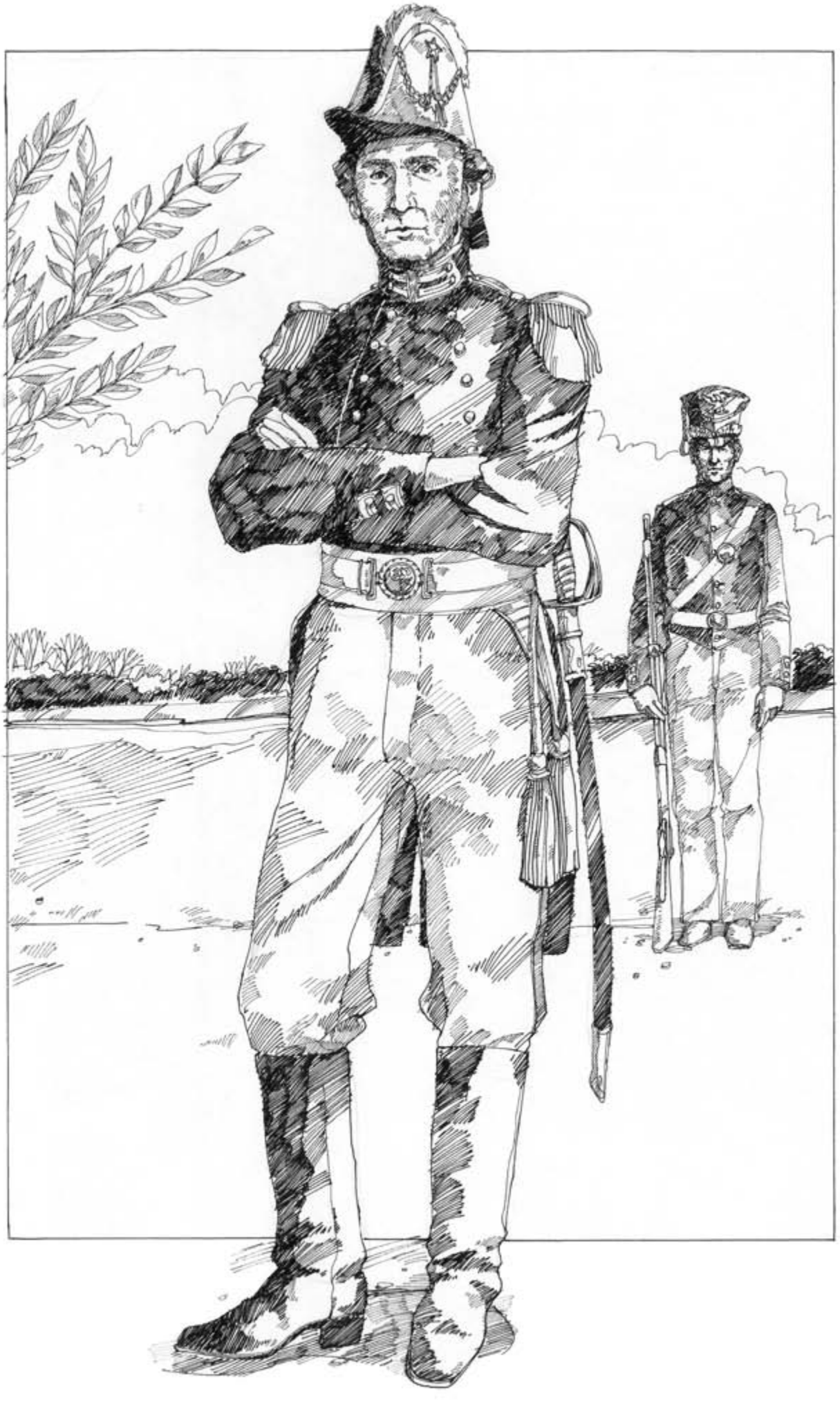

Lesoni
18

Lorenzo Snow: Vakailavotaki ni Matatanitu ni Kalou

INaki ni Lesoni

Era na gumatua sara na lewenikalasi mera vukei ira na wekadra ke ra vakailavotaka na kena tara na matanitu ni Kalou e vuravura.

Me Vakarautaki

1. Raica me ra yadua na lewenikalasi na Veiyalayalati Vou kei na Veiyalayalati Makawa, iVola i Momani, kei na Vunau kei na Veiyalayalati.
2. Vakaraitaka na itaba kei Lorenzo Snow, Joseph F. Smith, Wilford Woodruff, kei Heber J. Grant ka tiko e na tabana e rokataki tu.
3. Ke tiko, vakarautaka me vakaraitaki na iyaloyalo na *The Windows of Heaven* e na tepi ni vidio *Moments in Church History* (53145).
4. Tabaka se lavetaka vakaliga na vosa ni parofita me baleta na ikatini ka lesia e va na gone mera qai wilika.

iKuri E so ni Lesoni

iVakamacala Taumada

iVakarau

Vakamacalataka na *The Windows of Heaven* e tukuna na veika oqo:

E dau levu sara na gauna e vakayagataka o Peresitedi Snow eliu e na nona dikeva na veika e baleta tiko na ilavo ni Lotu ka tiko talega vua na kena kila. E na gauna e mai Peresitedi kina ni Lotu e na 1898, e dua na icolacola e mai tiko vei ira na Yalododonu na kena vakailavotaki na Lotu. Era sega ni sauma tiko na lewenilotu na nodra ikatini me vaka e vinakati. "Na yabaki ni veivakavacacani, na lawa tawa dodonu ni meca, na isaulevu ni [veilewai] e vakavuna na dredre vakailavo e na Lotu ka voleka sara ni leqa vakailavo. E na nona kerekere vua na Turaga e na masu, e sa tukuni vei Peresitedi Snow me lako i St. George, me sikova e so na itikotiko lelevu e na nona lako. [E lako na ilakolako e na 1899; i St. George e rauta ni tolunadrau na maile ki na ceva kei Salt Lake City.] Na inaki ni kumuni ilavo oya me baleta tiko na Lotu, o Lorenzo kei ira tale na itokani era digitaki era lako sobu ki na ceva ni tikotiko mai Utah" (Heidi S. Swinton, "Lorenzo Snow," e na Leonard J. Arrington, ed., *The Presidents of the Church* [Salt Lake City: Deseret Book Co., 1986], t. 174).

Na Tepi ni Vidio kei na Wilivola

Vakaraitaka na tepi ni vidio, tikina e 6, *The Windows of Heaven.* Ke sega ni tiko, wilika na veika oqo:

Mai St. George, e taura kina o Peresitedi Snow e dua na ivakatakila veivakurabuitaki. E tukuni vua ni kevaka era bulataka tiko na Yalododonu na lawa ni ikatini e tiko oqo, e na vakalougatataki na Lotu taucoko kei ira na Yalododonu yaduadua ka na vakamamadataki talega na nodra icolacola vakailavo. E tukuna o Peresitedi Snow:

"E sa yaco mai na gauna vei ira na Yalododonu Edaidai, era gadreva me ra vakavakarau vinaka me baleta na gauna sa bera mai, mera vakayacora na gagadre ni Turaga oya mera sauma taucoko na nodra ikatini. Oqo na ivakaro ni Turaga vei kemuni, e vosa talega ni Turaga vei ira kece na vakaitikotiko e na vanua vaka Saioni. Ni'u sa biuti kemuni [na kai St. George] mo ni vakasamataka na veika oqo, ka kila vakataki kemuni ni sa yaco mai na gauna mera tucake mai na lewenilotu yadua ka sauma taucoko mai na nodra ikatini. E na vakalougatataki ka lomani keda sara vakalevu na Turaga e na tabagauna sa oti yani; e sa na yaco talega mai na gauna, e na vakaroti keda kina na Turaga meda tucake ka vakayacora na ka e vinakata meda vakayacora ka me kua ni vakabekataki tale. Na itukutuku au sa mai vakasavuya tiko e na iteki ni Saioni oqo au na la'ki vakasavuya talega ki na iteki ni Saioni era sa tauyavutaki oti. E na sega ni dua na tagane se yalewa e rogoca na noqu kaci oqo me na bula vinaka ke na sega ni sauma taucoko na nona ikatini (18 Me 1899, MS, 61:533.)" (Lorenzo Snow, *The Teachings of Lorenzo Snow,* Clyde J. Williams, comp. [Salt Lake City: Bookcraft, 1984], t. 155).

E qai yalataka o Peresitedi Snow vei ira na Yalododonu e St. George ni na vakatauca na Turaga na uca. E ra a donuya tiko e dua na dausiga Levu.

Veivosaki

- Na ivakavuvuli cava e vakabibitaka na Turaga vei Peresitedi Snow me wali kina na ituvaki vakailavo baleta na Lotu? (Na ikatini; me qarauni vakavinaka.)
- Na cava e yalataka o Peresitedi Snow vei ira na Yalododonu e St. George ke ra sauma vakadodonu na nodra ikatini? (E na tau na uca.)

Na iVolanikalou kei ira na Parofita ni Yalododonu Edaidai era Vakavulica na Bibi ni iKatini

Veivosakitaki na ivolanikalou

Mera wilika na lewenikalasi ka makataka na Vunau kei na Veiyalayalati 119:4.

E vakabibitaka na Turaga na ivolanikalou na *ikatini* me "dua na ikatini ni lavo bula e na dua na yabaki": *ikuri ni lavo* oqo e nanumi me ilavo e rawati.

Vosa cavuti kei na iYaloyalo

Me qai wilika o koya sa lesi oti na itukutuku oqo. Ke o vinakata, vakaraitaka na kedra itaba na parofita e na gauna sa wiliki tiko kina na nodra vosa.

O Peresitedi Wilford Woodruff

"Au vinakata mera kila na itokani ni dua na ka oqo, na noda ikatini, noda cakacaka, kei na noda itovo ni cakacaka e sega ni baleta na nona bula vakalou o Koya sa Cecere sara, ia me baleti keda" (Emerson Roy West, *Na iTukutuku ni Peresitedi* [Salt Lake City: Deseret Book Co., 1972], t. 155).

O Pesitedi Lorenzo Snow (e na dua na soqoni bibi e na valetabu e Salt Lake, e na 2 Julai 1899)

"Na ikatini e sega ni saumi taucoko e sega ni ikatini e na mata ni lawa e vakaraitaka na Turaga" (*Na Bula nei Joseph F. Smith,* comp. Joseph Fielding Smith [Salt Lake City: Deseret Book Co., 1938], t. 308).

O Peresitedi Joseph F. Smith

"Na lawa ni ikatini e dau vakatovolei kina na tamata yadua. Ke dua na tamata e sega ni vakamuria na ivakavuvuli oqo e na kilai ni sega ni duavata kei na sautu kei Saioni, ka sega ni vakayacora na nona itavi vakalewenilotu" (*iVakavuvuli ni Kosipeli* [Salt Lake City: Deseret Book Co., 1939], t. 226).

O Peresitedi Heber J. Grant

"Au solia na noqu ivakadinadina—au kila na ivakadinadina au solia yani e dina–ni o ira na tagane kei na yalewa era sa yalodina vua na Kalou, o ira na sauma na nodra ikatini . . . sa solia talega vei ira na Kalou na vuku mera rawa ni vakayagataka kina na vo ni nodra ilavo, ka vakalevutaka na kena yaga vei ira, ka rawata sara e levu na ka mai vei ira [se o ira] na sega ni yalododonu vua na Turaga" (West, *iTukutuku ni Peresitedi,* 1972 ed., t. 231).

Veivosaki kei na papanivolavola

Vola e na papanivolavola na ka era tukuna na Peresitedi ni Lotu vei keda me baleta na lawa ni ikatini. (Na ikatini e baleta na noda bula vakalou; na veivakalougatataki vakayalo, e sega walega ni veivakalougatataki vakailavo; na kena saumi walega e dua na tiki ni ikatini e sega ni vakamuri kina na lawa ni ikatini; na lawa ni ikatini e veivakatovolei; o ira era sauma vakavinaka na nodra ikatini era vakayagataka vakavinaka na nodra ilavo mai vei ira na sega ni sauma.)

E Vakayagataki Vakacava na Vakacavacava ki na Lotu?

Na ivakacavacava ki na Lotu e vakayagataki e na veitabana ni matanitu ni Kalou:

Papanivolavola kei na veivosaki

Droinitaka na ivakatakarakara e ra e na papanivolavola ni bera ni tekivu na gauna ni kalasi:

Vakailavotaki na Matanitu ni Kalou

Mai na ikatini

- Na vale (valenilotu kei na valetabu)
- Na veika baleti ira na Daukaulotu
- i Yaya ni vuli kei na kena vakavaletaki (Vuli torocake kei na semineri)
- Na itukutuku kei na cakacaka baleta na vuvale
- Na veika tale e so (me vaka na ivola dusidusi oqo)

Na ivakacavacava tale e so

- iVakacavacacava ni lolo
- Na ilavo ni kaulotu

} Tomani tale na isau ni taro ni oti na veivosaki

Vakayagataka na ivakatakarakara me vakamacalataki kina na veika oqo:

Na ikatini e dua na ivakacavacava levu eda solia ki na Lotu. E saumi taucoko kina na veigacagaca lalai e na kena cicivaki na Lotu, me vaka na vale (na vale ni lotu kei na valetabu), na cakacaka ni kaulotu, na iyaya ni vale kei na kena parokaramu (na vuli torocake sara kei na semineri), na itukutuku kei na cakacaka baleta na vuvale na kena saumi, kei na kena cicivaki (me vaka talega na isau ni vola dusidusi oqo). Ia, e sega walega ni ikatini e nodra cau ki na Lotu na lewenilotu.

Veivosaki

- Na cava tale e so na ivakacavacava [se soli] o solia kei iratou na nomu matavuvale ki na Lotu? (Vola na isau ni taro, e na duidui, e na veilaini yadudua ni i vakatakarakara. Na isau ni taro e na okati vata kina na ivakacavacava ni lolo, na ilavo ni kaulotu. Raica na dela ni vakatakarakara.) Vakamacalataka na cakacaka wale e na yalovinaka e tautauvata sara ga na soli lavo.

Na ikuri ni kalougata ni o solia, na marau ni veiqaravi, na kena iyaragi, kei na veika e na rawa mai e na ivakacavacava vei ira na lewe ni matanitu ni Kalou.

Na Tamada Vakalomalagi e na Vakalougataki ira na Soli ka me Tara kina na Matanitu

Sotava ka veivosaki taki

Na Yalayala

Wilika se talanoataka e nomu vosa ga na veika e sotava o Elder Angel Abrea, ni Le Vitusagavulu:

"Au nanuma sara e na 1957, na gauna au se isosomi tiko kina ni peresitedi ni tabana mai Argentina, Au sa lewa sara me'u vakatarogi ira na lewe ni Lotu me baleta tiko na bibi ni kena saumi na ikatini. Keirau sa mani veivosaki sara kei na dua na itokani vinaka ka lewe tiko ga ni tabana na yacana o Jose, baleta tiko na dredre ni nona saumi ikatini. Au taro wale tu ga vakasakasaka, `Brother Jose, na cava o sega ni sauma tiko kina na nomu ikatini?' Au kila ni sega ni namaka o Jose me dodonu sara na noqu taro.

"E galu vakalailai ka qai sauma mai vakaoqo: `O sa kila vinaka, Peresitedi, e rua tiko na luvequ. Na isau ni cakacaka ni keli qara sa rui tiko sara i ra. E na vula oqo me'u volia na ivava ni luvequ mera vakayagataka i vuli; e sega vei au na ilavo.'

"Au sauma sara yani na nona vosa, ka tukuna, `Jose, au tukuna sara yani vakadodonu vei iko ke o sauma na nomu ikatini e na yalodina, o na rawata na ivava ni vuli nodrau na luvemu ka rawa talega mo sauma na veika me baleta na nomu vuvale. Au na sega ni kila e na cakava vakacava na Turaga, au kila ni dau vakayacora na veika e yalataka. E sega walega oya,' au tomana tale ka kaya, `Ke o raica ni sa sega vei iko na ilavo, au na solia lesu vei iko na ilavo o sauma kina na nomu ikatini mai na noqu taga.'

"E na noqu sa lesu tale tiko i vale, au vakasamataka tale e a dodonu na ka au vakayacora. O au mada ga au se qai vakawati, se qai tekivu e na noqu cakacaka, e tu talega na noqu leqa vakailavo. Au leqataka talega na noqu ivava, kua mada ni se kauwaitaki iratou na matavuvale nei Jose! e na noqu yaco yani i vale e tokoni au sara na watiqu ka vakadeitaka vei au ni lako vinaka na veika, e na bogi koya e sega tale ni dua e masulaki Brother Jose kei na tuvaki ni nona bula vakailavo me vakataki au.

"Ni oti tale e dua na vula, keirau se baci dabe kei Jose. Ni sinai tu na wai ni matana voleka ni sega ni vosa rawa, sa qai tukuna: `Peresitedi, e sega ni vakadinati rawa. Au sa sauma na noqu ikatini; au sa rawata talega na veika au gadreva, au sa volia talega na nodrau ivava na luvequ, au rawata taucoko na veika oqo ka sega mada ga ni tubu na kequ isau. Au kila ni karona na Turaga na nona *yalayala!' "* (e na Ripote ni Koniferedi, Okot. 1981, t. 34; se *Ensign,* Nov. 1981, tt. 24–25).

iVolanikalou kei na papanivolavola

E na papanivolavola, vola na tiki ni ivola *Malakai 3:10* ka vola talega na *Vunau kei na Veiyalayalati 82:10.* Lesia e dua na lewenikalasi me wilika mai e cake.

Veivosaki

E nuitaka o Elder Abrea me vakalougatataki Jose na Turaga ke na vakamuria na lawa ni ikatini.

- E sa bau solia oti na Turaga na yalayala oqo? (Io, e na sovaraka mai na veivakalougatataki vei ira na sauma na nodra ikatini.)

---

iVakadinadina kei na iColacola

Tinia na lesoni ka solia na nomu ivakadinadina ni na karona na Turaga na nona veiyalayalati, ke da vakamuria na ivakaro ni ikatini, eda na vakalougatataki. Vakauqeti ira na lewenikalasi me ra wasea e so na veika era donuya baleta na kalougata kei na marau e kunei mai na kena saumi na ikatini kei na itavi tale e so. Vakauqeti ira na lewenikalasi mera veivuke mai e na kena tara na matanitu ni Kalou.

Me Yaga na Veivakauqeti Vakaicaba

Lesoni
19

iNaki ni Lesoni

Era na raica na lewenikalasi ni gauna dredre e rawa kina mera sotava na veika vinaka kei na veika e ca, mera digitaka na veika vinaka me vukei ira e na nodra lesu tale vua na Tamada Vakalomalagi.

Me Vakarautaki

1. Tovolea mo kauta mai e dua na kabasi kei na makeneta ke rawa (me dua na lewenikalasi me tiko vua na veika oqo). Ke na dredre na kunea e dua na makeneta, me qai dua ga na kaukamea me na veisosomitaki, me vaka e dua na ivako levu, na iqamu se na veika e tautauvata. (Na ka siliva se sitila e na rauta.)
2. Kauta mai e so na pepa kei na peni mera yadua na lewenikalasi.
3. Mera yadua talega na lewenikalasi na iVola Tabu, kei na iVola i Momani.

iKuri E so ni Lesoni

iVakamacala Taumada

Na ka ni Lesoni

Taura cake na kabasi ka tarogi ira na lewenikalasi e na taro oqo:

- Na cava oqo?
- Na cava e cakava?
- E vakayagataki vakacava?

Na kabasi e dusia e dua na sala (ki na vualiku), ka na vukei keda sara vakalevu me dusimaka na vanua eda na lako kina kei na vanua eda tiko kina. (Raica e dua na lewenikalasi, e dua beka na yamata[sikaut], me mai taura tiko na kabasi mera qai lako mai na vo ni kalasi mera mai raica na vanua e dusi tiko kina. Tosoya na liga ni kabasi, e na nomu vakatosoya e batibatina e dua na tiki ni makeneta. Tukuna vei ira na lewenikalasi mera la' ki dabe.)

- E na vakatautauvatataki vakacava e na nomu bula na ivakaraitaki o se qai raica oti ga oqo? (E vaka na idusidusi ni kabasi na noda bula. E so na ka e na dreti keda tani mai na noda gaunisala se na vakavuna meda via muria. Keda dina tiko e na noda sala, eda muria tiko na ivakavuvuli vinaka, e na vakavinakataka na noda bula.)

Na Lomaocaoca e veisautaka na iVakarau

Veivosakitaki na ivolanikalou

Me ra wilika na lewenikalasi na Alama 37:38–41.

E na gauna eratou se tiko kina mai na lekutu, o Leimani, Lemueli, kei na so tale era a talaidredre, e mani sega ni yavala na idusidusi ni polo. Ia, e na gauna era yalovakabauta kina, e dusimaka sara vakadodonu na sala na idusidusi. Na itovo vinaka e rui bibi keda tovolea meda vakamuria na sala dodonu.

Ka me caka kei na veivosaki

Vakarautaka vei ira na lewenikalasi na peni kei na pepa ka kerei ira mera vola, ka tuvana na yaca ni tamata se na veika e vakaukauwataka na nodra bula. (Tekivuna e na 1 na ka bibi taudua kina 10 na veika e sega so ni bibi.)

- Na veika cava so se tamata era vakaukauwataki iko tiko? (Vakadonuya na isau ni taro e so.)
- O cei beka o kila e na rairai tiko vua na veika o vinakata? (Na kena isau e na: itubutubu,vuvale, iliuliu ni cauravou, kei na so tale.)
- Na kaukauwa cava e na vakaliuca na nodra inaki? (o ira na nomu itokani, na kena kacivaki, retio yaloyalo.)

Na ogavata oqo e duidui e na veikalasi. Tovolea mo vakaraitaka na veika e dau lavaki vei keda. Vakauqeti ira talega mera kila na kena bibi ni nodra vakavulici ira na nodra itokani kei ira na nodra vuvale mera vakamuria na sala dodonu.

E kauwaitaka na Turaga meda muria na sala dodonu. E lomani keda ka vinakata meda vuku ka qaqarauni e na veika eda okati keda kina.

O Joseph F. Smith, na i ka ono ni Peresitedi ni Lotu, e tukuna: (Wilika na veika oqo, se vakamacalataka ke ganita.)

"Na noda marau se na ogavata eda marau kina e na vakatau sara ga ki na tamata eda veimaliwai se vanua eda tiko kina. Meda qarauna vinaka na tamata se na vanua eda veilasamaki kina; meda dau qarauna ka vauci e na noda itavi vei ira na noda itubutubu, kivei ira na noda itokani kei na noda Lotu. Meda kila vinaka na veika eda marautaka me vakadonui mai vakalou. Me vakadonui talega mai vei ira na noda itubutubu, o ira na wekada vakalotu kei ira talega ka vakamuria na ivakavuvuli e veiganiti kei na [veimaliwai] kei ira na lewe ni Lotu. Na ka e dau veivakalasai kei na kena tiko e na vanua vinaka ni lasa, e na vinaka sara kei na kena dauveivakalasai, me qai kua ga ni lakovi se vakayagataki kevaka era tamata tawa kilikili na kena itaukei ka sega talega ni qarauni vinaka se maroroi" (Joseph F. Smith, *iVakavuvuli ni Kosipeli* [Salt Lake City: Deseret Book Co., 1939], t. 320).

E rawa Talega ni ra iVakavuvuli ca o Ira na nomu iTokani kei ira na nomu iTaba

iTalanoa kei na Veivosaki

O Elder Robert D. Hales, e na nona a vosa e Brigham Young University, e solia kina e rua na ivakamacala me ivakaraitaki ni ra rawa ni vakavulici keda vakaca o ira na noda itokani se o ira eda itabavata:

"E tiko na lesoni vinaka me vakavulici vei ira na tiko e na veiyanuyanu. E na gauna era dau tobo qari kina era dau tawana e na dua na basikete e raraba na botona. Ke biuta e dua ga na qari e na loma ni basikete e na tovolea me qasi mai tuba. Ni o sa biuta vata e rua na qari e na loma ni basikete, e na tovolea e dua me qasi mai tuba, na kena ikarua e na tovolea me dreti koya tale ki loma. . . .

"Au nuitaka meda kila e dua tale na lesoni au vulica . . . oqo mai vua na noqu momo. E baleta tiko na koli kila na *coyote* ni vualiku kei Amerika kei na sipi. E dua na koli vuku. E rau vakalaivi rau na luvedrau lailai na tama kei na tina ni koli oqo me rau la'ki qito e na dua na loma ni veikarasi. Ia, e raica sara mai e

dua na luvenisipi lailai e qito tiko e na loma ni bai ka kaya: Sabu, e rairai levu sara toka ga na nodrau lasa?' Sa biu sara na nona bai me la'ki qito kei rau na luveni koli. Ni sa raica ni lako sobu mai na luveni sipi ka lako sobu talega yani na koli levu oqo ka vakamatei koya" ("Na gaunisala oqo; ka Sega tale ni dua na gaunisala," *Brigham Young University 1981– 82 Fireside and Devotional Speeches* [1982], t. 67).

- E vakaibalebaletaki vakacava e na nomu bula na italanoa oqo? (Ni o sa veivosakitaka na lesoni oqo, tarogi ira na lewenikalasi mera dui tarogi ira kevaka e tu e na italanoa oqo e so na ka me baleti ira na nodra itokani.)

Taro saumi lo

Tarogi iko mada: Au dau dreti ira na noqu itokani se era dau dreti au i ra o ira?

Vakasamataka e na dua beka na gauna o kila ni a vakamuria e dua na tamata na ilawalawa ca se itokani ca. Vakasamataka ni dau tini e na vakaloloma, leqa se na rarawa na veimurimuri vakaoqo. Na ka meda cakava me vakasamataki vakabibi ka sega ni kakasetaki. (Qarauna mo kua ni vakayagataka vakasakasaka e dua na yaca se na ka o donuya era kila na lewenikalasi e na vakaleqa e so se na vakavuna mera vakasesewataki ira kina na tani. E rawa mo vakayagataka na italanoa se dua na ivakaraitaki era sa kila vinaka na lewenikalasi ka sega ni veivakacacani ke talanoataki tale).

Vakasamataka na levu ni rarawa e na vakamamadataki kevaka meda na vulica meda vukei ira na noda itokani mera muria na sala dodonu ka kaukauwa talega mera vorata rawa na veitemaki.

Me wilika e dua na lewenikalasi na vosa nei Peresitedi Spencer W. Kimball e na gauna a se lewe voli kina ni Kuoramu ni Le Tinikarua:

"Io, kevaka mera vulica na noda gone na yavu ni vuli e vakadonui raraba, mera vakamuri ira na gone vinaka se itovo vinaka, mera kakua ni veimaliwai kei ira na vakaloloviratаki keda! Laivi ira mera digitaka na nodra itokani, e rawa ni taqomaki ira e na nodra tovolea mera rawata na veika cecere. Mera kua ga ni digia na nodra itokani me uqeti ira me yalowele ka sega ni qarauna vinaka na veika." (*Love versus Lust,* Brigham Young University Speeches of the Year [Provo, 5 Jan. 1965], t. 8).

Na noda iTokani kei na noda iCaba era rawa ni kauta mai na ivakavuvuli yaga

Na itukutuku lekaleka

Me kua ni ca na nodra ivakavuvuli na noda itokani kei ira eda tabavata. Wilika na itukutuku oqo:

"E dua na vatu lailai vulavula e na ibulubulu e dusimaka tiko na ibulubulu ni dua na yalewa lailai. E ceuti e na vatu ni bulubulu na vosa oqo: `Era dau kaya na nona itokani, "E rawarawa me da vinaka ni tiko o koya kei keimami" (*File Favorites,* comp. Albert Zobell, Jr. [Salt Lake City: Bookcraft, 1968], t. 62).

iBalebale kei na Vakatovotovo

E solia o Elder Hales e dua na ibalebale ni itokani rawarawa: "Na cava na ibalebale ni itokani? Na noda itokani o ira na tamata era vakarawarawataka na noda bulataka na kosipeli i Jisu Karisito" (Robert D. Hales, "Na gaunisala oqo; E Sega tale ni Dua," e na *Brigham Young University Speeches of the Year, 1981–82,* t. 67).

Wilika na ibalebale ni itokani nei Elder Marvin J. Ashton: "Na noda itokani dina e sega ni tamata e dau cuva ka vakadonuya na noda itovo se sega ni kauwaitaka na noda itovo e sega ni vinaka. Na noda itokani na tamata e veikauwaitaki" (Marvin J. Ashton, "E Sega ni Lasa kevaka eda Dravudravua," *Ensign,* Sept. 1982, t. 73).

Taleva lesu tale na veika o sa vola tu me baleta na ivakavuvuli ka toqa na ivakavuvuli e veiganiti kei na itokani dina.

Meda yaloqaqa kevaka e da via itokani, vakabibi sara ga ni ra lewe levu era muria tiko na sala cala. E so na gauna o ira na cauravou lalai, e na Lotu talega, era dau sega ni veitaleitaki, vakabibi sara ga kevaka era sega ni veikilai vinaka se kaivata. E so e na mosi sara vei ira ni ra sega ni lewe ni Lotu. E dodonu meda itokani dina—veirokorokovi—vakabibi vei ira na sega ni lewe ni ilala, se sega ni kauwaitaki, se o ira era sega ni lewe ni Lotu.

E Vakarautaka na Turaga na Vanua me Kune kina na iColacola Vinaka Vakaitabavata

Veivosakitaki na ivolanikalou

Kerea e dua me wilika icake na Mosaia 18:7–10.

- Na itovo vakacava e tukuni tiko e na ivolanikalou e itovo ni itokani dina? (Vakadonuya na veiisaunitaro tale e so.)
- E na veivanua kece e vuravura eda na kunea e vei na mataqali itokani vakaoqo? (E na Lotu; e so e na tukuna, e na gauna ni kaulotu se e na valetabu.)

E vakavulica o Peresitedi David O. McKay na yalololoma e dua na inaki bibi e tauyavutaka kina na Turaga na Lotu. E vakasalataki keda, kevaka eda na digitaka meda kua ni kauwaitaka na talei ni veitokani kei na ivakavuvuli ni Lotu ka vakaqaqara itokani kei na veivakaukauwataki e na dua tale na vanua. E tukuna vakaoqo o koya:

"E na maliwa ni bula kamikamica e vakalougatataki na veimaliwai ni tagane kei na yalewa ni vinaka, cecere sara ka vakaturaga na nodrau sasaga. E ikarua ki na na veiwekani kei na Kalou e kauta mai na veivukei, veivakayaloqaqataki, kei na ivakavuvuli ni noda itokani. Na veiwekani e iyau mareqeti. Me vaka na cagi, na wai se na siga ki na senikau, vunikau, kei na tubu ni kau lalai, mo dredre, loloma kei na loloma ni itokani ki na bula e na veisiga ni tamata. `Ni o bula, dredre, ka lomana na nomu itokani, ka lomani iko talega e vaka eda vakatakatataki keda e na matanisiga ni bula.' E dua na ivakavuvuli bibi e na nona tauyavutaka na Turaga na nona Lotu me solia kina vei ira na tamata cecere se lolovira, na vutuniyau kei ira na dravudravua, na kaukauwa kei ira na malumalumu na galala mera veimaliwai kei ira na tamata e na rara ni veituberi, kei na veimaliwai vakalotu. Oqo e na rawa ni kune e na kuoramu ni matabete, mataisoqosoqo, kei na soqo ni Sakaramede. O koya e sega ni vakayagataka na isolisoli oqo, se sega ni raica na kena yaga, e vakua na yalona" (e na Ripote ni Koniferedi, Epr. 1940, t. 116).

- O cei e dodonu me nomu ivakavuvuli vinaka taudua? (Tamada Vakalomalagi, na iVakabula, kei na Yalo Tabu.)

E noda iVakavuvuli Vinaka, na Tamada Vakalomalagi, na iVakabula kei na Yalo Tabu

Veivosakitaki na ivolanikalou

Lesia e dua me wilika i cake na Joni 15:13

- E vica na ivakaraitaki e vakaraitaka na iVakabula eke ni lomani keda? (Na levu ni nona loloma e solia kina na nona bula.)
- O cei na ivakavuvuli levu taudua e na noda bula? (Na iVakabula.)

E yalataka na iVakabula kevaka eda vakamuri Koya—ka mai nona itokani dina—eda na vakaivotavota kei Koya—na bula tawamudu (wilika V&V 93:45).

Na iVakadinadina kei na iBole

Eda vulica tiko na nodra bula na parofita e na gauna edaidai. Eda sa raica tale ga na tamata era digitaka vakamatau na ivakavuvuli vinaka e na nodra bula. E na nodra vakamuria, era gumatuataka sara na nodra taledi kei na nodra maqosa, ka vakalougatataki mai vua na Turaga, ka mai ivakavuvuli vinaka ki na nodra bula na lewelevu na luvena na Tamada Vakalomalagi.

Solia na nomu iVakadinadina ni da na taqomaki ka marau e na noda digitaka na ivakavuvuli vinaka, vakabibi e na noda vakamuria na iVakabula kei na nona parofita.

Vakauqeti ira na lewenikalasi mera vakaqara na ivakavuvuli vinaka, mera mai ivakavuvuli vinaka e na nodra bula na nodra itokani kei ira na nona matavuvale, ka biuta tani na ivakavuvuli ca. Vakauqeti ira mera daululoma vei ira na tamata taucoko, vakabibi vei ira na leqa tiko. E talanoataki ira na lolovaka tiko na yalodra o Peresitedi McKay, io, e so e “lolovaka” e na veiyalayala era sega ni lewa rawa.

Taro saumi lo

Sauma lo na taro oqo:

- O na sega beka ni via vukea e dua o raica e na veisiga ni via kana tu baleta ni lailai na kakana?
- O raica beka e veisiga, ia ka sega ni kila, ni dua e vinakata me vakani na yalona mai na nona sega ni vakaitokani?

Lesoni
20

Joseph F. Smith—Domo ni Qaqa

Sucu: 13 Noveba 1838 **Yabaki ni Peresitedi:** 1901–1918

INaki ni Lesoni

Era na vakauqeti na lewenikalasi me ra vakaraitaka na yalodra savasava ka qaqa e na nodra vakabauta na Turaga o Jisu Karisito me vaka e vakaraitaka o Peresitedi Joseph F. Smith.

Me Vakarautaki

1. Vakarautaka na peparaba ni ivolanikalou se mo vola e na papanivolavola: Same 23:4 kei na Roma 8:31.
2. Vakarautaka mo vakaraitaka na itaba kei Joseph F. Smith e na tabana e rokataki, Mary Fielding Smith kei na luvena tagane o Joseph F. Smith kei na nodratou qiqi. (62608; iYaloyalo Taurivaki ni Kosipeli 412).
3. Vakarautaka na peni kei na pepa vei ira na lewenikalasi.
4. Ke rawa, vakarautaka e so na Vunau kei na Veiyalayalati (1981 edition) mera raica talega kina na mape, "The United States in 1847," tabana 298.

iKuri E so ni Lesoni

iVakamacala Taumada

Vakatovotovo

Veisoliyaka na peni kei na pepa. Taroga taumada eso na taro oqo me tekivu kina na kalasi. Kerei ira na lewenikalasi mera vola mai na isau ni nomu taro e na tiki ni pepa me kua ni volai na yacadra e na nodra tiki ni pepa ni na veitalanoataki vakamalua.

- Na cava o cakava e na macawa e se qai oti ga oqo, e vinakati kina na yalodei?

Veivosaki

- Na cava o nanuma ni o vakasamataka na yalodei? (Vakadonuya na isaunitaro tale e so.)

Yalodei e "na kaukauwa ni vakasama se na savasava ni da doudou, taqomaka, ka douvaka na veika e veivakaleqai, rerevaki se dredre" (*Webster's Tenth New Collegiate Dictionary,* s.v. "yalodei.")

- E rawa ni yavutaka na tamata na nona kaukauwa kei na nona itovo? (Io.)
- E rawa ni o vakasamataka e dua na iliuliu levu, e na Lotu se na taudaku ni Lotu e dau vakaraitaka na yalodei? (E na duidui na isaunitaro, oqo e so kei na yacadra Josefa Simici, Spencer W. Kimball, Columbus, George Washington, se o iratou na lako cake ki na vula. E na so beka na turaga ni noda vanua.)
- E rawa beka ni o vakasamataka e dua na iliuliu levu e na loma se taudaku ni Lotu e vakaraitaka na datuvu levu? (E levu e na kaya ni sega; veitalia, ciqoma ga na veiisaunitaro e tukuni mai.)

Na yalodei e dua na ka e vinakati e na veiliutaki. Na vuravura e taleitaka na yalodei ka na muria talega na iliuliu yalodei. Na vuravura e sega ni taleitaka na dadatuvu.

Era Tokoni Joseph F. Smith na Tamata yalodei Vakayago ka Vakayalo

iYaloyalo

Vakaraitaka na itaba kei Joseph F. Smith.

E na 13 ni Noveba 1838, e sucu vei Mary Fielding Smith e dua na luvena tagane, o Joseph Fielding Smith, e Far West, Missouri. (Me kilai: oqo e *sega* ni o Joseph Fielding Smith ka ikatini ni Peresitedi ni Lotu, ia na tamana, na ikaono ni Peresitedi.) A lailai sara o Joseph me kila na leqa e yacovi tinana se o ira na Yalododonu e ligadra na ilala ca mai Missouri e na nodra vinakata mera vakarusai ira na Momani; e na gauna a se yabaki ono kina ka vakaitikotiko mai Nauvoo, sa qai via vakila mai na bula dredre era donuya tiko kei na veileti: na tamana, o Hyrum, kei na tamana lailai o Joseph era u a vakamatei mai vei ira na ilala cudrucudru e na valeniveivesu mai Carthage. Ni se lailai sa raica tiko ka sa vakadinadinataka tiko mai na yalodei ni tamata rogolevu e so. Na tinana, o Mary Fielding Smith, a dua talega na ivakaraitaki ni yalodei kei na kaukauwa ni yalona. E sega ni vakurabuitaki ni se lailai o Josefa sa vakaraitaka tiko na dei ni yalona. Ni se bera sara ni yabaki walu sa draivataka na nodratou qiqi-dreti e na bulumakau mai Montrose, Iowa, i Winter Quarters, Nebraska.

E Vakaraitaka o Joseph F. Smith na nona Yalodei ni a se Gone

iYaloyalo

Vakaraitaka na iyaloyalo kei Joseph kei tinana ni rau takosova na buca.

Talanoataka na veika e so e yaco e na nona bula:

E na draki liliwa ni 1847–48 e rau a tiko kina o Joseph kei tinana mai Winter Quarters (sa tikitiki tiko vaka Omaha, Nebraska) ka vakavakarau tiko me rau lako i Salt Lake Valley.

Mape

Mera raica na lewenikalasi na mape “kei Amerika e na 1847”, e na tabana 298 ni Vunau kei na Veiyalayalati (1981 tabaki) kei na itoqa cacavukavuka ka vakaraitaki ni sa takosova na iyalayala e ra ni vanua o Iowa.

E na gauna era vakasavi kina na Yalododonu mai Nauvoo ka yaco yani i Iowa e na vula ililiwa. Era a mai vakacegu ni bera ni ra takosova yani na duanaudolu na maile ki na Salt Lake Valley. E a mai tauyavutaki o Winter Quarters me dua na vanua ni vakacegu mera tea talega kina na kedra kakana na muri mai.

E se qai yabaki walu kina o Josefa ka lesi sara me qaravi ira na manumanu e na gauna dredre oqo ka vakila na bibi ni nona itavi e na kena qaravi na bulumakau. E kila o koya na kena yaga e na nodra itosotoso ki na ra.

E na dua na mataka o koya kei Thomas Burdick, edua na gone erau yabaki vata, ni rau a dua se rua na maile mai na koro e na nodrau vakatawa bulumakau ka veitau ose kei na rika keli ni wai. E rau kidacala ka rere ni rau raici ira na kai Idia ni ra sa veitau tiko mai vei rau.

“O Thomas . . . ni sa raici ira na kai Idia a tekivu cici i vale ka kacivaka, `Idia!’ `Idia!’” (Joseph Fielding Smith, comp., *Life of Joseph F. Smith* [Salt Lake City: Deseret Book Co., 1938], t. 135).

Na imatai ni ka e yaco e na vakasama i Joseph me vakabulai ira na bulumakau e liu ni kila kevaka e na sega ni qarauni na bulumakau e na sega ni rawa na lako i Winter Quarters e na yabaki oya. E rua na kai Idia erau sa cici siviti koya me rau cemuri Thomas, sa biuta tu na nona ose ka sa cici i nodratou. Eratou a vesuka na ose a vodoka tiko o Thomas. E a yaco sara o Joseph ki na bulumakau e liutaki ira tiko na kena vo ka sa vakagolei ira tiko ki vale ni bera ni ra yacovi koya yani na kai Idia. E na nona tovolea me vakagolei ira na bulumakau kei na kakaila ni kai Idia era rere kina na bulumakau ka sa tekivu mera cici. E so vei ira na ilala kai Idia era sa toboki koya ni a tovolea me dro tani mai vei ira.

"E dua vei ira," e tukuna, "e vodo mai i yasaqu imawi ka dua tale e yasaqu imatau, rau taura na ligaqu kei na yavaqu ka laveti au cake; e na gauna vata talega oqo erau sa vakamaluataka sara na nodrau ose ni rau sa laveti au cake, e na gauna vata talega oya sa cici kina na noqu ose, rau veidredrevaki tiko ga ka tavulaki au sobu ki na qele, era qai dui veirikayaki ga na ose era muri tiko mai mera kua ni butuki au. Era sa qai toboka na noqu ose na kai Idia ka ra veitau tale ki na vanua era lako mai kina" (Smith, *Life of Joseph F. Smith,* t. 136).

Na yalodei kei na gugumatua, e vakavuna me vakasosataki ira tiko kina na kai Idia o Joseph ni bera ni ra yaco mai o ira mai na koro mera mai vakarerei ira na kai Idia. E dua na ose e sega ni kune ka ra kune taucoko na bulumakau, baleta ga na yalodei i Josefa.

E na gauna a sa yabaki ciwa kina e draivataka e dua na qiqi dreta e va na bulumakau i Salt Lake Valley, ka la'ki lesi tale me la'ki qaravi ira na bulumakau. E sega mada ga ni yali se mavoa vakasakasaka e dua na bulumakau e na gauna ni nona veiqaravi. E dua tale na siga e vakabula kina e dua na luve ni bulumakau lailai mai vei ira na koli kila.

Na Yalodei e vu mai na Vakabauta

Veivosaki

- E kauta mai vei o Joseph F. na nona yalodei? (E na duidui na isau ni taro, e so oqo: mai vei tinana, mai vei tamana, nona momo, mai vua talega na Tamada Vakalomalagi.)
- Na cava e solia vei keda na yalodei? (Vakabauta.)

Peparaba se Papanivolavola

Vakaraitaka na peparaba se ivola ni Same 23:4 kei na Roma 8:31 e na papanivolavola.

Na vakabauta e yavu ni yalodei ka sa raica o Joseph ni levu sara na vakabauta e vakaraitaka o tinana. E dau tukuna wasoma vei iratou na luvena e dua na italanoa oqo me vakamacalataka na vuna e kaukauwa kina na nona vakabauta e na masu.

E na gauna eratou a se tiko kina e Winter Quarters, ni se gone o Joseph eratou ilakolako vata kei tinana kei na ganena o Joseph Fielding, i St. Joseph, Missouri. Eratou a la'ki volivoli me baleta tiko na iyaya e na vakayagataki e na nodra toso mai Winter Quarters i Salt Lake Valley. E na nodratou lesu tale tiko i vale eratou mai keba volekata e so na ilala tagane era vakatawa bulumakau tiko. E na nodratou tovolea me ra kua ni veimaliwai na nodratou bulumakau kei na nodra na keba tiko i yasadratou eratou a sa biuta me ra

dara tu ga na kedra ivua e na gauna era vakacagicagitaki kina e na bogi. E na matakalailai ni siga ka tarava sa sega ni laurai na nodratou bulumakau. E rau sa vakaqaqara e na mataka taucoko o Joseph kei na vugona ka rau lesu tale mai me rau mai vakadewataka ni sa yali na nodratou bulumakau. A yaco yani iliu o Joseph ki na qiqi dre ka vola," 'E na noqu a yaco yani au sa raici tinaqu sara ni tekiduru ka masu tiko. Au mai tucake sara tu vakadua ka toso voleka yani vua me'u rogoca na nona masu vua na Turaga me yalovinaka me kua ni biuti iratou tu e na gauna ni leqa vakaoqo, ka me vukei iratou me ratou kunea na rua na nodratou bulumakau, me ratou tomana kina na nodratou ilakolako. E na gauna e tinia kina na nona masu ka tucake mai, au tu sara tu ga e yasana. Na imatai ni ka au raica e matana talei edua na dredre, sa luluvu tu mada ga na yaloqu mai na veika e yaco tiko, na dredre o ya e solia vei au na veivakaukauwataki au a sega tu ni a vakila eliu'" (Smith, *Life of Joseph F. Smith,* t. 132).

E vakayaloqaqataki Joseph kei na vugona ka nona momo o tinana me rau kana ka vakacagicagi vakalailai me qai vakaqarai na manumanu. Sa cudru o ganena ni rau sa oca na vaqaqara e vei vanua, e dredre o tinana ka lako sobu yani ki na dua na uciwai. E rau sota sara kei na dua na tamata a keba tiko e yasadratou e na bogi ka vakabula sara mai vua ka kaya, " 'Kemuni, au raica na nomu bulumakau e na yasana o ya [ka dusia tu na vanua cala, ni se qai kida na mataka'" (Smith, *Life of Joseph F. Smith,* t. 133). E sega mada ga ni raikivi tale o tinai Joseph ka lako ga e na nona lako. Ni sa raica na ivukivuki nei tinai Joseph na tagane oqo sa vodoka sara na nona bulumakau ka lako yani ki na vanua era sa kumuni tiko kina na nona bulumakau ka vakasavi ira tani sara vakatotolo. Sa raica sara o Sister Smith na nona bulumakau ni vesu tu e na dua na vunikau e na bati ni uciwai me sega tu ni laurai. E a sega ni dau leqataka o Mary Fielding Smith ni vakanuinui vua na Turaga ka sega vei ira na tamata. (wilika Smith, *Life of Joseph F. Smith,* tt. 132–33.)

E sega ni dede, e na nodratou lako yani i Salt Lake Valley, e raica tale o Josefa e dua na ivakaraitaki ni nona vakabauta. Ni ratou sa voleka sara yani i Saioni, sa malumalumu e dua na nodratou bulumakau ka sa rairai tauvi mate ka wawale sara vakalevu ka mani davo sobu ki na qele. E taura sara mai o tinana e dua na tavaya waiwai vakatabui ka kerei ganena kei na dua tale na tamata me rau masulaka na bulumakau baleta ni na yaga e na nodratou ilakolako. "E rau sova sara na waiwai e na ulu ni bulumakau o rau na veitokani oqo, ka rau masulaka sara . . . me vakaga e caka vua e dua na tamata. Ni oti ga o ya, sega ni bera sa tucake sara na bulumakau ka sa dre sara na nona ivua me vaka ga ni sega ni dua na ka e a yaco" (Smith, *Life of Joseph F. Smith,* t. 150).

A mai mate o tinana ni sa yabaki tinikatolu, ni a yacova yani na yabaki o ya sa raica oti o koya e levu sara na ivakaraitaki ni yalodei, vakabauta, kei na yalodina mai vei tinana, ka rawa ni vakayavutaka kina na nona bula.

Veivosaki

- Na ivakatagedegede ni yalodei cava o vinakata kevaka o se qai yabaki tinikalima mo kaulotu e na nomu takosova na wasawasa kivei ira na tamata, o sega mada ga ni kila na nodra ivosavosa (A sega ni tiko e dua na koronivuli ni kaulotu se vuli ni kaulotu e na gauna oya) na kakana kei na itovo e vou ka sega ni matau? (Vakadonuya na veiisaunitaro e so.)
- Vakaevei na lako ka sega tu na ilavo se kakana?

Ni sa yabaki tinikalima o Joseph F. Smith sa kacivi me kaulotu ki na Sandwich Islands,[Hawaii e na gauna oqo]. E a tauvimate sara e na gauna e yaco yani kina, e vakayagataka na gauna oya me vulica kina na nodra ivosavosa, me rawa kina ni vosa vei ira na itaukei ni vanua. E vulica o koya na nodra ivosavosa e na duanadrau na siga. E vulica talega o koya me taleitaki ira kei na kedra kakana talega. E so tale na daukaulotu era a sega ni via kaulotu ka ra sa lesu tale kina nodra dui vanua. E so era a nanuma ni o ira ga na kai Amerika kei na kai Iurope, ka sega ni o ira na itaukei era rawa ni veisau, ia, sa kila vinaka o Joseph na Turaga, e na vukui Peresitedi Brigham Young, ni vakauti koya me kauta yani na rarama ni kosipeli kivei ira na tamata dauloloma, yalovinaka—na itaukei ni vanua.

Ni oti e tolu na yabaki, ka se bera ni yacova na yabaki era dau kacivi kina na kaulotu edaidai, e a vakagalalataki me lesu tale i nona vanua e na nona lesu tale me vaka na nona a lako yani i yanuyanu, sa vaka ga me kena itovo mera cegu mada ka vakaqara cakacaka na elders me isau ni sulu, kakana kei na nodra ivodovodo lesu i Salt Lake City. Ni sa yaco yani i San Bernardino, sa tauri sara o Joseph me draiva ni lewe vica na ose me takosova na vanua veidravuisiga me yaco sara yani i Salt Lake.

E na gauna talega oqo e levu sara era sega ni taleitaki ira na Momani. Era a beitaki Brigham Young kei ira na lewenilotu e na veivakamatematei e caka mai Mountain Meadow, ni so era sega ni lewe ni Lotu era a lako tiko i California mai Utah e na 1857. Era a lako tale tikoga mai na mataivalu ni Amerika i Utah baleta na veibeitaki vakailasu ni tamata cakacaka ni matanitu mai Utah o ira na vakacacani ira na Yalododonu Edaidai. “Era lewe levu na tamata e na vanua raraba e tu e yalodra na laba” era tukuna ni ra na vakamatei na Momani era sotava (Smith, *Life of Joseph F. Smith,* t. 188). E baleta na ka oqo, era sa dau lako vakailala lalai na lewe ni Lotu mera veitaqomaki.

E na dua na yakavi eratou sa mai cegu ka keba tiko na ilala nei Josefa F. “ era sa vodo ose yani e so na ilala mateni . . . . ia sara tiko na vosaca na veirulaki ka vosa cudru vaka tiko ni ra na vakamatei ira ga na Momani kevaka era na volekati ira mai i gaunisala. . . . e so vei ira na lewe ni Lotu, ni ra sa rogoci ira ni ra sa lako mai, era sa la’ki vuni sara e na dua na bati ni uciwai, mera kua ni laurai. O Joseph F. a se . . . cabuka tiko. [E sa lako sara tiko yani me la’ki biuta na buka. E rau sota sara kei na dua vei ira na ilala mateni era se qai vodo cake ga ka tiko e ligana na nona dakai, ka kaya, na noqu itavi meu [vakamatei] ira kece na Momani’ keirau sota. . . . E na domo levu, ka cudrucudru [E kaya vei Joseph], “O iko . . . o Momani?’ [Sega sara ni via kauwaitaka o Joseph na dakai e dodoka tiko mai vua,] rau veisotari mata sara ga . . . qai tukuna yani o koya na isau ni nona taro e na yalo dei, `Io saka; e na kena roka kece sara, karakarawa dina, sega ni siyawa.

“Oqori e [vakidacalataka] sara na tamata oya; ka . . . taura na ligai [Elder Smith] ka qai kaya,

“ ‘Sa vinaka, Sa qai dua o iko . . . na tamata vinaka taudua au se qai sotava! Mai lululu, koya, au marau ni’u sotava e dua na tamata e sakitaka na nona vakabauta’ “ (Smith, *Life of Joseph F. Smith,* t. 189). Na tamata oya e vaka me nodra iliuliu tiko ni i lala, e na gauna sa vodoka yani kina na nona ose era sa qai muri koya yani na kena vo. E a tukuna o Peresitedi Smith ni sa namaka sara

tu ga me lauvana e na gauna e tukuna kina ni a Momani, ia e a vakadeitaka ga.

- Na mataqali yalodei cava, vakayalo, se vakayago, e vakaraitaka o Joseph F. e na gauna o ya? (ruarua sara ga.)
- E rawa ni dua na tamata me rere ka dei tikoga na yalona? (Ni ra solia oti na lewenikalasi na nodra nanuma, wilika na itukutuku oqo nei Elder Marion D. Hanks.')

"Na yalodei e sega ni baleta ni da sega ni rere; na yalodei dina e vakaraitaki e na lomadei ni cakacaka ka sega kina na rere, na meca, na lialia ni lewevuqa se na doudou vakaitabavata. Na yalodei dina oya na vakaitavi e na cakacaka dodonu veitalia na icolacola, na veicoqacoqa se na rere," (e na *Vital Quotations,* comp. Emerson Roy West [Salt Lake City: Bookcraft, 1968], t. 74).

Na bula oqo e sega ni rawarawa vei Peresitedi Smith. E na gauna ni nona peresitedi e levu sara na veicoqacoqa e na Lotu. O ira na isoqosoqo vakapolitiki era sega ni taleitaki ira na Momani mai Utah, era vakayagataka na niusipepa, mera kaburaka e na veivanua taucoko na itukutuku ni o Peresitedi Joseph F. Smith na tamata me sevaki. E sega ni via kauwaitaka o koya na nodra vosa na kena meca ka sega ni sauma na nodra ca. E tukuna o koya ke rawa ni gumatua na Parofita Josefa Simici me saqata na veivakacacani e donuya, ke rawa talega ni saqata na iVakabula ka vosota lo, e na rawata talega o koya. E a sa kila tu o koya ni na dua na gauna e na qaqa na dina. Na nona vakabauta e solia vua na yalodei. E na gauna taucoko oqo era sa lewe levu tiko mai na lewe ni Lotu. Sa sega ni rawa ni tarova o Setani kei ira na nona ilala. O ira na Yalododonu Edaidai era lomana, vakarokorokotaka, ka doka na tamata yalodei. Era lewe levu na kena meca era rokovi koya ni bera ni oti na nona bula.

Veivosakitaki na ivolanikalou

"Era sa kalougata ko ira era sa vakacacani e na vuku ni valavala dodonu: ni sa nodra na matanitu vakalomalagi" (Maciu 5:10).

E na vinakati na yalodei meda vorata kina na veitemaki kei na kalouca ni bula. E na vakabauta eda rawa ni cakava na ka e cakava o Peresitedi Joseph F. Smith.

---

iVakadinadina kei na iBole

Solia na nomu ivakadinadina ki na dina ni vakabauta ni na kauta mai na yalodei me mai qarava na vereverea ni bula. Vakauqeti ira na lewenikalasi mera vakaraitaka na dei ni yalodra e na nodra dui bula.

Lesoni
21

Joseph F. Smith: Veivueti Vei ira na sa Mate

iNaki ni Lesoni

E na noda raica na Vunau kei na Veiyalayalati 138 kei na kena vakaivolanikalou, era na kila kina na lewenikalasi na veisorovaki ni iVakabula sa dua na veivakalougatataki levu.

Me Vakarautaki

1. Vakarau mo vakaraitaka na itaba oqo:
   a. O Joseph F. Smith e na tabana rokataki.
   b. Na vunikau tubu yadua e veikau (raica t. 67) kei na itaba ni veikau (e na lesoni oqo).
   c. Na daukaulotu (ke vinakati).

2. Vola vakaliga se me lavetaki e na misini na ilavelave ni veitarogi vei ira yadua na lewenikalasi; vakarautaka talega na penikau (raica na iotioti ni lesoni).

3. Ke tiko na tepi ni vidio na *iVakadinadina ni Peresitedi ni Lotu i Jisu Karisito ni Yalododonu Edaidai* (53242) vakaraitaka na tikina na "Joseph F. Smith."

Me kilai: Baleta ni sega ni lewe levu e kila tiko na ivakavuvuli ni sorovaki ni mate, sa kerei talega mo veivakavulici vakamalua ka me veitalanoataki vakalevu na iulutaga. E vakabibitaki me vakavulici na kalasi e na veituberi ni Yalo Tabu mera rawa ni kila na lewenikalasi na nomu ivakadinadina.

Vakadeitaka mera kila na lewenikalasi na ibalebale ni *sorovaki.* ("Mo sereki mai na vesu e na kena saumi na ilavo ni sere" [*Webster's Tenth New Collegiate Dictionary,* s.v. "sorovaki"].)

E na vuku ni nodrau ivalavala ca o Atama kei Ivi, eda sa na mate vakayadua kina, ka a soli koya kina o Jisu me vueti keda, se me sauma na noda ivalavala ca. E rarawa ka mate e na vukuda meda bula kina. A mai sauma o Jisu e na vukuda. E vakatokai o ya me veisorovaki. Sa mai yaco kina me noda dauveivueti.

iKuri E so ni Lesoni	**iVakamacala Taumada**
Veitarogi mai liu	Tekivuna na kalasi e na nomu veisoliyaka vei ira na lewenikalasi na ilavelave ni veitarogi iliu kei na penikau. Vakamacalataka vei ira mera sauma e na dina se lasu na itukutuku e na soli yani. Tukuna talega vei ira me ra dui makataka ga na nodra dui pepa ni bera ni oti na lesoni.
iYaloyalo kei na veitalanoa	• O sa bau rogoca e dua ni tukuna, "E sega ni raica rawa na veikau e baleta na vunikau." Na cava na ibalebale ni vosa oqo? (Eda sa dau raica na vunikau e na veisiga —se na veika e voleka vei keda—[vakaraitaka na itaba ni dua na vunikau e voleka]. Na veika e dau voleka vei keda e dau bibi, eda dau sega ni raica na kena itaba taucoko. [Vakaraitaka na itaba ni veikau.])

- E na italanoa kei Camelot, na cava e a veisautaki Arthur kina na daucakamana, o Merlin, me manulevu ka rawa kina ni vukatubu i macawa e dela i vuravura? (Me solia vei Arthur me raica vakavinaka kina na vuravura ka me vakavulici talega vua ni sega na iyalayala ni veimatanitu. E liu e dau raica ga na veikau, e lekaleka kina na ivakarau ni nona rai. Ke ra sega ni kila vinaka na lewenikalasi na italanoa kei Camelot, vakaraitaka vei ira na ka era dau raica na daulako ki na taudaku ni vuravura se e na dela ni ulunivanua.)
- Na cava e so na nomu "vunikau," na veika e voleka vei iko o nanuma oqo ni rui bibi? (Era na rairai tukuna na qito, qaqa e na qito, taleitaki, rairai kei na ivukivuki e talei e na gauna oqo.)
- Ke o rawa ni raica na nomu bula me yacova na tawamudu, e bibi vakacava na "vunikau" oqo? (E na duidui na isaunitaro. Vakamacalataka na levu ni ka e sega ni bibi.)
- Na cava na nomu nanuma e vakaraitaka kina na Turaga vei ira e so na nona parofita, me vakataki Eparaama kei Mosese, na raivotu ni vuravura mai na ivakatekivu ki na iotioti? (Raica na Mosese 1:27–39 kei na Eparaama 3.)

E vakaraitaka tiko na Turaga na ivakaraitaki raraba ka levu sara mai na ka e nanuma tiko se raica rawa e dua na tamata e na gauna oqo. Eda sa kalougata ni da vakaparofita o koya e vakaraitaka ka talanoataka na iyaloyalo rabailevu.

Me ra kua ni Rerevaka na Mate na Yalododonu Edaidai

Na Taro kei na Vosa e Vakasamataki

- E dau vakalomaocaocataki iko se lomabibi e na nomu kila ni o na mate e na dua na siga? Vakasamataka na taro oqo; Rogoca sara vakavinaka na ka e kaya o Peresitedi Joseph F. Smith:

A kaya vakaoqo o Peresitedi Smith, "Au marau ni'u a sucu me'u bula, mate, ka'u na bula tale. Au vakavinavinaka vua na Kalou baleta na nona vuku. E solia vei au na marau kei na vakacegu na ka e sega ni solia rawa vei au na vuravura, ke kauta tani vei au na vuravura . . . . Sa sega ni dua na kena yaga me'u vakaloloku, e na gauna ni mate. E dina, au malumalumu ka dau tagi e na gauna e mate kina na noqu itokani se kaivata. . . . Ia, e sega ni dua na betena meu vakaloloku, se rarawa baleta na kena yaco mai na mate e vuravura. . . .Na rerevaka na mate [vakayago]e sa kau tani mai vua na Yalododonu Edaidai" (Gospel Principles [Salt Lake City: Deseret Book Co., 1939], t. 428).

iYaloyalo kei na veivosaki

Vakaraitaka na itaba ni daukaulotu.

- E bau dua na lewe ni nomu vuvale se e dua o bau kila sa kaulotu? Sa bau dua e tagi e na gauna e biubiu kina? Baleta beka na cava? Era vakaloloku? (e na vaka beka oqo na isau ni taro: Era tagi, ka ra sega ni vakaloloku. Era sa kila ni ra na sega ni veimaliwai tale kei ira, io era kila e na dua walega na gauna lekaleka na nodra veibiu.)
- Na mataqali veisotari cava tale e tiko se e na yaco e na gauna e vakacegui mai kina e dua e na daukaulotu? (Veimarautaki, marau, dokadoka.)

E vakatautauvatataka o Peresitedi Smith na mate kei na vakacegui mai na kaulotu (raica *iVakavuvuli ni Kosipeli,* t. 440). Na daukaulotu e vakadonuya na kaci ni kaulotu, ka vakacavara na inaki ni nona kaulotu, ka lesu tale i vale. Eda

a kacivi taucoko ki na kaulotu e na noda lako mai ki na vuravura oqo. Eda sa lako mai ka vakacavara tiko na inaki ni noda kaulotu, e na dua na siga eda na lesu tale ki na noda vale vakalomalagi meda la'ki veimarautaki kina kevaka eda sa vakamuria tiko na ivakaro ni Tamada Vakalomalagi.

E Vakavulici vei ira na Yalododonu Edaidai na iVakaraitaki ni Bula Raraba mai vei ira na Wekada

Veivosaki

- E dua beka e sa mate o vinakata mo sikova, me vaka e dua na wekamu se nomu itokani? Se dua o via kila, me vaka o ira na tukamu se dua na tamata mai na gauna makawa? na tamata qaqa? (e na rairai tukuna beka na nomu qasenivuli e dua e vinakata me sikova ka me talanoataka na cava e yaga kina na veisiko.)

- Na cava eda vakabauta kina na Yalododonu Edaidai ni da rawa ni sota tale kei ira na wekada e na gauna eda sa mate kina? Eda kauta mai vei na vakabauta, se vakanuinui oqo?

iVolanikalou veivosaki

Raica vata kei ira na lewenikalasi na ivolanikalou oqo: Mosese 5:9–10; Isikeli 37:5–6, 12, 14; Taniela 12:2; Jope 19:25–26. Vakadreta ni o ira yadua na parofita ni Veiyalayalati Makawa era a raica eliu na gauna ni tucaketale Levu mai na mate.

E lewe levu talega na parofita mai na iVola i Momani era raica talega eliu na tucaketale (raica Alama 11:40–45).

Veivosaki

- Na ivakadinadina cava e tiko vei keda ni parofisai mai na ivolanikalou e na yaco? (Na isaunitaro e na duidui, tovolea mo raica me tukuni na ivakadinadina oqo.)

Na iVakadinadina era Vola o ira na Daunivolavola e na Veiyalayalati Makawa kei na iVola i Momani Maciu 27:52–53; 3 Nifai 11:14–15.

Na iVakadinadina Edaidai. Eratou vakadinadinataka o Josefa Simici, Jr., Oliver Cowdery, kei Sidney Rigdon ni ratou raica na Turaga o Jisu—o Koya ka vako e na kauveilatai e Jerusalemi—ka vakaraitaki koya talega vei ira (raica V&V 76:14, 20; 110:2).

Kila tiko na nomu Tiko Vakalekaleka e Tawacava

Veivosaki

E na gauna oqo mo vakadodonutaka kina na veitarogi (dina se lasu). E na veika sa volai tu oqo na itukutuku cala e na muria yani na itukutuku dina mai na veitarogi. Veivosakitaka na ivolanikalou oqo:

D 1. E a bula tu na yaloda ni bera ni da sucu mai e vuravura. (Raica V&V 49:17.)

L 2. Ni bera ni da sucu eda sa vakayago viciko ka vakasui me vaka oqo. (Ni bera ni da sucu eda a yalo. Raica V&V 138:56.)

D 3. E na gauna eda sucu kina eda sa vakayago ka rawa ni da mate. (Raica Mosese 6:59.)

D 4. E na gauna eda mate kina e na veitalatala na yago kei na yalo. E na vuca na yago ka lako cake na yalo ki na vuravura ni yalo. (Raica Alama 40:21.)

D 5. E na vuravura ni yalo e na caka kina e dua na veilewai lailai. O ira na yalododonu era na lako i parataisi ka ra lako ki na valeniveivesu ni yalo o ira na caka cala. (Raica Alama 40:12, 14; V&V 138:20–22.)

L 6. E na iotioti ni yabakiudolu, o ira ga na yalododonu era na vakaturi cake ka cokotivata na yalodra kei na yagodra, ka na sega ni veitawasei. (E na *ivakatekivu* ni yabakiudolu, era na vakaturi cake ka cokotivata na yalodra kei na yagodra o ira na yalododonu ka sega tale ni veitawasei.(Raica na V&V 88:96–101.)

L 7. O koya e taukena na yago vakavuravura, ka bulataka na ca, ni mate e na sega ni vakaturi cake. (O ira na vakayago vakavuravura, ka bulataka na ca, ni ra mate era na qai vakaturi e na *iotioti* ni yabakiudolu, e na solia kina vei ira na galala mera raica lesu tale se veivutuni ke ra digitaka. Raica V&V 88:101.)

Kevaka eda na vakaturi cake taucoko, na cava eda vakamuria kina na ivakaro? (O ira era vakamuria na ivakaro e na nodra na bula tawamudu ka bula vakalou. Raica Eparaama 3:26.)

Na Raivotu nei Peresitedi Joseph F. Smith Baleta na kena Sorovaki na Mate

E vakadinadinataka o Peresitedi Joseph F. Smith ke sega na ivakadinadina nodra na so, se ni ivolanikalou se dua na ivola e volai, e "ciqoma na ivakadinadina ni Yalo e yaloqu, ka'u vakadinata vua na Kalou, agilosi kei na tamata, au na sega ni rerevaka e dua na ka, Ni'u kila ni bula tiko na noqu Dauveivueti, au na raici koya e na matana votu, ka tucake vata kei koya kei na yagoqu sa vakaturi e na vuravura oqo, kevaka au vakabauta; na Kalou sa vakaraitaka vei au. Au na ciqoma na ivakadinadina, solia na noqu ivakadinadina, ni dina" (*iVakavuvuli ni Kosipeli,* t. 447).

Ke da wilika na Vunau kei na Veiyalayalati 138, eda na kila kina na vanua e vakadeitaki kina na vakasama oya. E na itukutuku ni nona raivotu na parofita oqo me baleta na sorovaki ni mate. E na gauna e wilika tiko kina na ivolanikalou ka vakasamataka tiko na iulutaga oqo, e leqataka sara ga o koya na itukutuku nei Pita me baleti Jisu e na nona la'ki vunau vei ira na yalo i valeniveivesu ka tukuna talega na nodra mate o ira na talaidredre e na gauna nei Noa kei na waluvu levu. E vaka oqo na ka a wilika, "E na vuku ni ka oqo sa vunautaki kina na itukutuku-vinaka vei ira talega era sa mate tu, mera lewai me vaka na tamata me mate na yagodra, ia me ra bula ga vua na Kalou e na yalodra" (1 Pita 4:6).

E taleva lesu tale o Peresitedi Simici na raivotu o ya: "E na noqu vakasamataka vakatitobu na ka e volai tu, e tadola na noqu vakasama, ka curumi au na Yalo Tabu ni Turaga, ka'u raici ira yani na mate, o ira na lalai kei ira na cecere sara. Ka ra sa mai tiko vata kece e na dua na vanua na ilawalawa levu vakayalododonu, o ira na vakabauta na ivakadinadina kei Jisu e na gauna era a bula tu kina e vuravura. . . . au raica yani ni ra marau tu ka reki, era mai marau vata tu e na siga ni nodra vakabulai sa yaco mai. Era sa mai kumuni ka waraka tu na nona lako mai ni Luve ni Kalou ki na vuravura ni yalo, me mai vakatakila vei ira na nodra sorovaki mai na ivau ni mate. . . . Na yalo kei na yago [me] mai duavata ka sega tale ni veibiu, me rawa kina ni ciqoma na vuabale ni marau" (V&V 138:11–12, 15–17).

Ni bera na raivotu, e via vakasamataka vakabibi o Peresitedi Smith me baleta na taro, ni lako duadua vakacava o Jisu e na kedra maliwa na yalo ca ka vunau vei ira ni a tiko e na nona ibulubulu e na tolu walega na siga? e na raivotu oqo e vakaraitaka ni sega ni lako duadua ga na iVakabula, e soqoni ira na nona tamata yalodina mera la'ki veivakavulici.

Veivosaki

- E vakavulica vakacava na Karisito na nona kosipeli vei keda e vuravura? E sikovi ira yadudua se vunau vakaiwasewase se vakaisoqosoqo? (Sega. E vosa vei ira na nona parofita, solia vei ira na kaukauwa kei na lewa, era qai wasea ka tauyavutaka.)

Eda vakavulici mai vua e sa kacivi, e vakatalega kina o ira e na valeniveivesu ni yalo. E dua na ka e lasa kina ni raica o Peresitedi Smith "na ilala levu" e tukuni Atama na Tamada, o Ivi na Tinada, kei ira na parofita lelevu mai na itabagauna mai liu sara, ka tukuna, "Era a tiko kina o ira kece oqo kei na lewe vuqa tale; io, o ira talega na nodra parofita na Nifai. . . ." (V&V 138:49).

Na cava na noda itavi e na Sorovaki ni mate?

O ira na yalo dodonu era sa vakaotia na nodra bula e vuravura era na osooso e na veivakavulici vei ira na tiko e na valeniveivesu ni yalo. O keda na bula tiko e vuravura meda vakayacora na cakacaka vakalotu e vuravura me baleti ira — na papitaiso kei na cakacaka ni valetabu ni oti talega na cakacaka ni kena volai ni kawa. Eda rawa ni veivuke mera vakabulai o ira na mate, ia, meda veivuke talega meda vakabulai keda e na noda dau talairawarawa.

Meda vakasamataka mada vakabibi na inaki ni noda bula e vuravura: sa soli vei keda na yago, eda sa veitarogitaki, vakavoui na noda vakabauta ka vakaukauwataki. Eda sa na rawa ni solibula me da rawata kina na ka eda vinakata. E tukuna vakaoqo o Peresitedi Joseph F. Smith, "E tiko e keri e dua na ka kamikamica e na kila [na sorovaki], kei na kena vakasamataki e na talairawarawa ki na cakacaka vakalotu kei na ivakavuvuli ni kosipeli, . . . e na sucu tale, vakabulai mai na ivalavala ca, tucake mai na ibulubulu, ka vakataki Jisu meda lesu tale ki na iserau i Tamada. Na Mate e sega ni kena iotioti" (*iVakavuvuli ni Kosipeli,* tt. 447–48).

---

iVakadinadina kei na iColacola

Vakauqeti ira na lewenikalasi mera kila ni da sa kila na inaki ni bula, ni da bula tiko meda raica yani na veikau taucoko ka sega walega ni vunikau. Meda dau maroroya na noda inaki tawamudu me savasava e na noda vakasama ka saga e na noda igu meda rawata.

Tepi ni vidio ni ivakadinadina

Ke tiko vakaraitaka na gauna oqo na tepi ni vidio, ikarua ni tikina (51 na secodi), na iVakadinadina nei Joseph Smith.

Na veitarogi iliu

Sauma na taro ke donu vola(D) ke cala vola(C) e na vanua e vakarautaki e na itukutuku oqo

_____ 1. E bula mai liu na yaloda ni da se bera ni sucu mai e vuravura.

_____ 2. Ni da se bera ni sucu eda a vakayago viciko kei na sui me vaka ga ni da bula tu oqo.

_____ 3. E na gauna eda sucu kina eda taukena kina na yago e rawa ni mate.

_____ 4. E na gauna eda na mate kina e na veitalatala na yago kei na yalo. E na vuca na yago na yalo e na lesu tale ki na vuravura ni yalo.

_____ 5. E na vuravura ni yalo eda na lewai kina. O ira na yalododonu era na lako i parataisi o ira na caka ca era na lako kina valeniveivesu ni yalo.

_____ 6. E na iotioti ni yabakiudolu, o ira ga na yalododonu era na sorovaki, ka na vauci vata tale na yalo kei na yago, e na sega tale ni veitawasei.

_____ 7. O ira na taura na yagodra vakavuravura, ka bulataka na ca, e na sega ni sorovaki e na gauna era mate kina.

Heber J. Grant—Na Gugumatua

Lesoni 22

Sucu: 22 Noveba 1856 **Yabaki ni Peresitedi:** 1918–1945

iNaki ni Lesoni

Era na kila na lewenikalasi na vakabauta, gugumatua, kei na qacoya e vakaitovotaki koya kina o Peresitedi Heber J. Grant e na nona bula, mera vakamuria ka vakayagataka e na nodra dui bula.

Me Vakarautaki

1. Raica mera yadua na lewenikalasi na iVola i Momani.
2. Vakarautaka mo vakaraitaka na itaba kei Heber J. Grant e tiko e na lesoni oqo.
3. Ke tiko na tepi ni vidio *Testimonies of the Presidents of The Church of Jesus Christ of Latter-day Saints* (53242) vakaraitaka na tabana e tiko kina o "Heber J. Grant."
4. Ke rawa mo qai kauta mai na veika oqo me mai vakaraitaki e na dela ni teveli: na polo ni baseball, isala ni baseball, sasabai ni baseball, dua na peni iqi (se dua na peni se vuti ni toa e dau vakayagataki me peni), kei na dua na ivola ni sere.

iKuri E so ni Lesoni

iVakamacala Taumada

iTalanoa

Ni sa yabaki ciwa o Heber J. Grant, sa mate na tamana o Jedediah M. Grant (e na gauna oya e lewe ni Mataveiliutaki Taumada), ka ra tiko laivi mai e dua na gone lailai sara kei na watina e na ituvaki ni bula dravudravu sara. E so e nanuma e na sega ni vinaka na ituvaki ni bula ni gonelailai— e na sega ni bula rawa, ke a sega ni taqomaki koya vinaka na tinana.

E na gauna sa sega ni sauma rawa kina o wati Jedediah na veika e volia, eratou sa volitaka na nodratou vale totoka e tiko e Main Street i Salt Lake City ka wasei na ilavo vei ira taucoko na lewe ni vuvale na Grant. Na tinai Heber e nona iwasewase e limanadrau na dola. E vakayagataka na ilavo oqo me volia kina e dua na vale ka dauculacula tale toka ga vakalalai me ikuri ni nodrau ilavo kei Heber.

E vuli vinaka sara o Heber mai vei tinana, e na vakalougatataki rau na Turaga ke tiko na nodrau vakabauta, cakacaka kaukauwa, ka vakamuria na ivakaro. Ni se lailai sa kila na dredre ni bula kei na rawaka. " E na so na bogi ni cagicagi ka batabata na draki ka sega na buka me waqa ka lailai sara na kakana, ni vica ga na paodi na bata kei na suka mei vakarau ni dua na yabaki. E na dua na gauna ni Siga ni Sucu a tagi o [Rachel Grant] baleta ni sega vua na tini na sede me volia e dua na loli mei [Heber] e na gauna ni marau" (Ronald W. Walker, "Heber J. Grant," e na *Na Peresitedi ni Lotu,* ed. Leonard J. Arrington [Salt Lake City: Deseret Book Co., 1986], t. 218).

E na dua na siga ni a taubi na uca, a biu e vica na beseni me soqona na turu ni uca e na nodrau vale ni cicila tu na dokana. E veisiko mai o Bisopi Edwin D. Woolley (na tukai Peresitedi Spencer W. Kimball) me mai solia na ilavo ni ivakacavacava ni lolo me vakavoutaki kina na doka ni nodrau vale. E a vakasukai koya lesu tale na yada nei Grant, ni kaya e toso vinaka tiko na nodrau bula e na dua na siga e na tara o luvena e dua na vale vou.

E na maliwa ni bula dredre e sotavi rau, sa kaukauwa ga na sasaga me vakamarautaki kina na Tamada Vakalomalagi e na gaunisala erau vakamuria ka bulataka na kosipeli.

Na vakabauta ni tina kei na luvena, e na gauna dredre, sa nodrau itovo na titobu ni gugumatua. E a vakaicilitaki ira na vulagi e na nodrau vale o tinai Heber me saumi kina na veika e rau gadreva kei na luvena. Sa vulica o Heber na yaga ni cakacaka kaukauwa ka sega ni via vakaiulubale tale baleta na ituvaki ni nodrau bula me kudruvaka. E na dua na gauna e muri a qai tara kina o Heber e dua na vale totoka nei tinana, ka qai kerei Bisopi Woolley me vakatabuya e na gauna e oti kina. Na ka e a yaco a solia edua na vuli levu vua ka vakauqetá na yalona ka vakavinavinaka ni sa mai rawata e dua na ka cecere sara o Heber J. Grant.

iVolanikalou kei na veivosaki

Me wiliki ka vulici vata na 1 Nifai 7:12. (Eda na rawata na veika kece ni vakamuri na inaki ni Turaga, ka meda vakayagataka noda vakabauta.)

- E na vakaukauwataka vakacava na vakabauta na nomu itovo? (Me da vakainuinui vua na Turaga e na gauna e tiko kina vei keda na vakabauta. Na levu ni noda vakabauta e na vukei keda meda vakamuria na vakaro, ka yacova na ivakatagedegede ni da sa vakamuria ka vakayacora na veika e vinakata na Turaga, eda na vakaitovotaki keda vakavinaka.)

Veivosakitaki

- Na cava soti e vinakati kina na vakabauta e na nomu bula? Me da itovo vinaka kina? (Rogoca na nodra ivakamacala kece.)

Na Yalo kei na Qacoya e Rawa kina na Cakacaka Vinaka

iYaloyalo

Vakaraitaka na iyaloyalo kei Heber J. Grant e tiko e na lesoni oqo.

Oqo e tolu na ivakavuvuli mai na bula nei Heber J. Grant e vakaraitaka kina na yalona kei na nona qacoya me rawata na ka. (Ni o sa wilika ka vulica, vakayagataka na iyaya e vakaraitaki tiko e na dela ni teveli e vakaraitaki tiko me vakamatatataki kina na italanoa. Me vakaoqo, kerei ira na lewenikalasi mera tovolei vakayagataka na peni iqi mera vakamurimuria na ivolavolai ni "sitivikiti" se me so vei ira mera tovolea na laga sere ka sega na ivakatagi.)

iMatai ni vakavuvuvli

Wilika ka veivosakitaka na veika oqo:

E tukuna o Heber, " 'Ni'u a lewe [gone] dua ga, e susugi au vakavinaka mai o tinaqu. Io, au a qaravi mai e na ivakavuvuli me vinaka kina na noqu bula, na ivakavuvuli e na so na gauna e dau balavu ka vakamareqeti sega ni sivia sara. Au vulica na noqu itavi me vaka na sasamaki na sava veleti ka lailai sara na ka au cakava me tautauvata kei ira na gone era yabaki vata me vaka na viri vatu me vuka e na noqu tubu tiko mai. Io, e na gauna au sa lewena kina e dua na timi ni baseball o ira keimami yabaki vata kei na so era qase vakalailai keimami timi vata e na imatai ni lewe ciwa na [qito], o ira era gone mai vei au

era qito tiko e na ikarua ni timi, o ira na gone sara, ka'u qito kei ira era lewe tiko e na ikatolu ni timi. Oqo e baleta ni'u sega ni viritaka rawa na polo mai na dua na itutu ki na dua tale, e dua tale na vuna au sega ni rawa ni cici se tavia na polo. E na gauna au tomika kina na polo, era dau tabaka na kaila na gone, "Viritaka mai ike, malai!" Era veiwalitaki au na gone noqu itokani ka la'ki vakavuna kina me'u bubuluitaka kina ni'u na lewena ka na qito e na dua na siga e na imatai ni lewe ciwa [timi] ka na winitaka talega na jabeni ni vanua o Utah. . . . Au dau . . . masi i vava me yacova ni'u sa rawata e dua na dola me voli kina noqu polo ni baseball ka lako yani kina vale ni maroi manumanu nei Bisopi Edwin D. Woolley, me'u la'ki vakatovotovo kina me vica vata na aua. Ka la'ki vakavuna kina me'u kacivi me'u gone vucesa taudua e na loma ni ikatinikatolu na tabana vuqa. E vuqa na gauna e dau mosi kina na ligaqu ka dredre sara me'u moce e na bogi, au tosoya tiko ga na noqu vakatovotovo ka vakavuna kina me'u la'ki qito kina e na ikarua ni ciwa ni timi. Qai dua na siga, au a lewena kina e dua na timi ni lewe ciwa vinaka sara ka la'ki jabeni mai California, Colorado, kei Wyoming, ka rawata kina na noqu inaki me yacova ni'u sa vakacegu mai e na qito baseball ' (Bryant S. Hinckley, *Heber J. Grant* [Salt Lake City: Deseret Book Co., 1951], tt. 37–38).

iKarua ni vakavuvuli

" 'Na tinaqu', e kaya o Heber, " 'e a tovolea me vakavulica vei au me'u [laga sere] ni'u [se] lailai sara, e leqa ni'u domo vela, au la'ki lewena e dua na kalasi ni laga sere e vakavulica o Parofesa Charles J. Thomas, ka tovolea vakaukauwa me vakavulici au . . . a qai la'ki soro ga mai. E tukuna o koya au na sega ni rawa, e na vuravura oqo, ni vulica me'u laga sere . . . [e rawa beka meu] vulica na isolisoli vakalou oqo e na dua tale na vuravura. . . . [A qai tukuna vei au e dua na noqu itokani] ni da rawa taucoko ni vuli lagasere ke da domo vinaka, rawa ni vosota, ka me dauvakatovotovo vakalevu'" (Hinckley, *Heber J. Grant,* t. 470). E qai dua na siga e sa rawata na laga sere o Peresitedi Grant e vuna na levu ni nona vakatovotovo.

E muri e qai tukuna, e na gauna au a sikova tiko kina e dua na iteki i Arizona kei Elders Rudger Clawson kei J. Golden Kimball, "Au tarogi [rau] ke rau na sega ni kauwaitaka na noqu na lagata e dua na drau na sere e na siga oya. Rau nanuma ni'u veiwali tiko ka rau sa vakadonuya sara. Keitou sa lesu tale tiko mai e na dua na [ose vakaqiqi] mai Holbrook i St. Johns, me vaka e onosagavulu na maile na kena yawa. Ni'u sa lagata oti e vasagavulu rau sa tukuna vei au ke'u na lagata tale na vo ni onosagavulu e na tauvi rau na [mate ni nave]. Au sega ni via kauwaitaka na nodrau kerekere me yacova ni'u sa lagata oti na i ka duanadrau ni [sere]" (Hinckley, *Heber J. Grant,* t. 47).

Na nona talelitaka na sere o Heber J. Grant e tawayalani. E dau vukei ira na daunisere ka vakayaloqaqataka na kaburaki ni matasere levu ni Tabernacle e na vei Siga Tabu. E vukei ira na mata sere e na nodra "veisiko i California kei Chicago ka vakadonuya na [kena tauyavutaki] na Matabose ni Sere ni Lotu" (Hinckley, *Heber J. Grant,* t. 41).

iKatolu ni ivakavuvuli

Ni a se cauravou lailai, e vinakata o Heber me dauniyau ni baqe ni kabani na Wells Fargo baleta ni kila ni isau levu cake sara mai e na masi ivava. E kila talega o koya me toroya cake mai na ivakatagedegede ni nona volavola, ke vinakata na mataqali cakacaka oya. "Ni tekivu na nona volavola e leqa sara vakalevu ni rau sa raica tiko e lewe rua na nona itokani rau sa veivosaki ka kaya, `Na volavola oqo e vaka na mawe ni yava ni toa.' `Sega,' e tukuna e dua

vei rau, `na kena irairai e vaka e tibika na liva na tavaya ni iqi.' [Na vosa oya] e lauta sara ga na yalo i Heber" (Hinckley, *Heber J. Grant,* t. 40). E saga e lomana me vakatovotovo me rawa kina ni vinaka cake sara mai vei rau na nona itokani. E qai tukuna e muri na levu ni pepa e vakayagataka e na nona vakatovotovo e rawa ni vakasinaita kina e dua na motoka.

E sa qai yaco ga mai, ni sa vulica vinaka ka vakadeitaka na nona taledi, sa dau kerei o koya me dau vola "ivola ni veikidavaki, ivola ni vakamau, na volai ni kena maroroi na ka, na sitivikiti ni veika e noda, kei na ivola vakalawa" (Hinckley, *Heber J. Grant,* t. 40). E na gauna o ya na veika e dau volai ga e liga ni a se bera ni dau tabaki. E na nona levu ni maqosa e soli kina vua e dua na cakacaka sau levu me la'ki San Francisco me daunivolavola, ka a sega ni vinakata. "E muri e [veivakavulici] me dauvolavola kei na dauniyau e na University mai Deseret [University of Utah]" (Hinckley, *Heber J. Grant,* t. 40).

iVolanikalou kei na veivosaki

E tukuna na Turaga e na Vunau kei na Veiyalayalati 6:8: "E dina, e dina, au sa kaya vei kemudou; a ka kece ga dou sa kerea vei au, e na soli vei kemudou; ia sa rawa mo dou kitaka na veika yaga e vuqa, kevaka dou sa kerea vakakina."

- E iyau kaukauwa na qacoya kei na gugumatua? (Io! ke tiko vei keda na yalo dodonu ka gugumatua e na noda inaki, sa vakadeitaka vei keda na Turaga ni o keda "na inaki ni cakacaka vinaka.")
- E vakacava ni o se cauravou lailai, o dau qacoya ka gugumatuataka na veika o sasagataka me vinaka kina na nomu cakacaka?

Tepi ni vidio ivakadinadina

Ke tiko, vakaraitaka na tepi ni vidio, ikatolu ni tabana(1 miniti, 10 na sekodi), ni iVakadinadina nei Peresitedi Heber J. Grant. Ke sega,wilika na ivakadinadina oqo:

" 'Au vinakata me'u solia na noqu ivakadinadina vei iko . . . ka tukuna vei iko ni'u kila ni o Jisu Karisito e luve ni Kalou, na Tamada Tawamudu. Au kila ni o Josefa Simici e Parofita ni Kalou, ka me vukei keda na Kalou meda bula, mera raica mai na so, na noda ivalavala vinaka, ka ra vakaqara mai na inaki ni bula kei na veivakabulai, au cavuta, e na yaca i Jisu Karisito, Emeni'" (Preston Nibley, *Na Peresitedi ni Lotu* [Salt Lake City: Deseret Book Co., 1941], tt. 322–23).

---

iVakadinadina kei na iColacola

Solia na nomu ivakadinadina ka vakauqeti ira na lewenikalasi mera okata e na nodra bula na ivakatagedegede cecere ni vakabauta, qacoya kei na gugumatua. Veivosakitaka talega kei ira na sala mera rawata kina na veika e vakavulici e na lesoni oqo.

Lesoni
23

Heber J. Grant: Yaloqaqa ni Ravita na Turaga

iNaki ni Lesoni

Era na kila na lewenikalasi na vakararavi vua na iVakabula e na kauta mai na veivakalougatataki.

Me Vakarautaki

1. Raica mera yadua na lewenikalasi na iVola i Momani kei na Vunau kei na Veiyalayalati.
2. Vakarau mo vakaraitaka na itaba kei Heber J. Grant e tiko e na lesoni.
3. Vakarautaka e dua na ivakatakilakila me volai kina na : Me qai tomani tale na italanoa.
4. Raica mai ke dua e rawa ni lagasere duadua.
5. Vakarautaka e dua na peparaba me volai kina na : "E na veivuke ni Turaga au na cakava na noqu maqosa taucoko, kei . . . na nona veivuke au na sega ni rere ka'u rawa ni na toso tiko." Heber J. Grant.

iKuri E so ni Lesoni

iVakamacala Taumada

- Na cava na ibalebale mo *vakanuinui* vua e dua se dua na ka? (Na kena ibalebale oya mo dau vakabauta, veivuke, vakanuinui vua, vakamuria, taqomaka, se raica cake.)

iYaloyalo

Vakaraitaka na itaba kei Heber J. Grant e na lesoni oqo.

E dina ni a dredre sara na bula nei Heber J. Grant, e a vakalougatataki ga baleta na nona vakabauta, dau qacoya, ka gugumatua e na vei ka kece. E vuqa na ka e cakava ka rawata, e qai dau sega ni qaciqaciataka. E kilai ni dau tukuna na veivuke ni Turaga e rawata kina na veika kecega meda bula marau kina.

E na Vakalougatataki Keda na iVakabula ke da Vakararavi Vua e na Yalo Raramusumusu

iVakaraitaki

"E na vulai batabata ni 1880, ni se qai yabaki ruasagavulu ka va o [Heber J. Grant] e sa [kacivi] sara o koya mai vei Peresitedi John Taylor me dabe vakailiuliu e na iTeki mai Tooele. . . . E kurabuitaka sara vaka levu na ilesilesi o [koya], e sega tale ni via kudru ka sa vakadonuya ga [E vakaitikotiko o koya e Salt Lake City, e sivia ni tolusagavulu na maile mai Tooele]" (Preston Nibley, *Na Peresitedi ni Lotu* [Salt Lake City: Deseret BookCo., 1941], t. 280). E via vakakila o Heber J. Grant ni na sega ni rawata ka lomatarotaro vakalevu baleta na cakacaka e na vakaitavi kina. Io, e vakadonuya ga na veikacivi ka tovolea sara me vakayacora vinaka.

E qai nanuma lesu tale o Peresitedi: " 'Ni'u se cauravou lailai, ka'u se sega so ni kila na vosa e matadra na lewe vuqa e na noqu bula, se e na dua na gauna, me tini mada ga na miniti, au a kacivi me'u dabe vakailiuliu e na iteki i Saioni. Au a vakasamataka ni'u a vunautaka na veika kece au rawa ni vakasamataka, ni so na ka au tukuna vakarua, ni oti e vitu veimama na miniti au sa sega ni vakasamataka tale e dua na ka me'u tukuna ka raica sobu na noqu kaloko ni liga. . . .

" 'E na Sigatabu ka tarava a saga sara o koya. Ni oti e ono se vitu na miniti sa sega na ka me'u tukuna. Na Sigatabu tale ka tarava e se tautauvata tu ga na noqu itavi ni veiqaravi. E na Sigatabu tale ka tarava au sa kauta yani e vica na noqu [itokani] era dau matai sara e na vosa] ka keitou lako sara ki na ceva ni vanua o Tooele, na itikotiko yawa taudua, ki na koro o Vernon [e voleka ni onosagavulu na maile mai Salt Lake City]. . . . E dua toka na valenilotu kau e vakayagataki tiko, au sa lako sara yani me u la'ki sota kei . . . John C. Sharp, e bisopi tiko e na gauna oya e na tabanalevu i Vernon, Au rai wavoki ka'u kaya: "Au kidacala, au tarogi Bisopi sara, e sega ni dua e lako mai i Lotu."

" '"Io," e tukuna o koya, "Au kila ni na tiko kina e so." . . . Se bera ni keitou raica na valenilotu . Ni keitou sa yacova yani na dela ni ulunivanua, au sa raica e so na qiqidre e yasa ni valenilotu, ka'u se sega ni raica e dua me curu yani i lotu. "Io," Au tukuna sara, "au sa raica tu yani oqo e so na qiqidre, ka'u se sega ni raica e dua me curu yani i valenilotu." e tukuna o koya: "Au vakabauta ni so e na tiko e valenilotu." Keitou curu yani i valenilotu ni vo e rua na miniti me rua na kaloko, sa oso sara tu ga na valenilotu, sega tale ni bau lala tu e dua na idabedabe, o keitou na iotioti ni tamata me keitou curu yani. E tekivu sara na Lotu e na rua donu na kaloko. . . . [E na gauna ni vosa,] Au tucake sara me'u vosa me rauta e lima, ono se vitu na miniti. . . .'" (Preston Nibley, *Na Peresitedi ni Lotu* [Salt Lake City: Deseret Book Co., 1977], tt. 224–25).

iVakatakilakila

Taura cake na iVakatakilakila: Na italanoa me tomani.

O Sa Kerei

Vakatovotovo

Tekivuna na ogavata ni kalasi, "O sa kerei." Solia vua e dua na lewenikalasi na sere me laga. Kerei koya me kua tale na vakatovotovo me lagata ga.

Veivosaki kei na papanivolavola

O sa bau rogoca oti ni kaya e dua: "Au sega ni cakava rawa oqo!" "Au sega ni kila na cakava!" "Au se bera ni cakava vakadua!" "Au kere veivuke!"

Vola e so na veika era tukuna e na papanivolavola. Kevaka e rawa ni vakamacalataki koya kina e dua, me vakatautauvatataka na ka e vakila o Heber J. Grant e na gauna a kacivi kina mai vei Peresitedi Taylor me la'ki peresitedi ni iteki mai Tooele. Taleva lesu tale na imatai ni ka e sotava ka vakabibitaka na tikina oqo:

1. E se qai yabaki ruasagavulu ka tolu o Heber.
2. Se bera ni vosa e matadra na lewevuqa e na nona bula se me bau vica mada ga na miniti.
3. E rere me vosa vei ira na tamata.
4. E sega ni kila na nona itavi se cakacaka.

Veivosaki

- Na cava e cakava o Peresitedi Grant “Ni o sa tarogi” ni sotava? (Solia na galala vei ira na lewenikalasi mera soli vakasama.)
- Taroga na daunisere: E rau tautauvata vakacava na nona itutu kei koya e nei Peresitedi Grant? (Na itovo ga ni vakasama ni da sega ni rawata na ka, se sega ni matau, kei na rere ni da se bera ni vakaitavi kina vakadua e rawa ni tautauvata e yasana ruarua.)

Vakaoti na iTalanoa

Vakaotia na nomu wilika se talanoataka tale na veika e sotava o Peresitedi Heber J. Grant mai Tooele.

E tukuna o Peresitedi Grant:

“Au a tucake me’u solia na noqu vosa lekaleka me lima, ono se vitu na miniti, ia au tucake ka vosa me vasagavulu kalima na miniti na kena balavu, e na galala kei na veivakauqeti ni Yalo ni Turaga ka’u se qai bau marautaka vakadua ni’u vunautaka na kosipeli e na yabaki vasagavulu sa sivi yani me tekivu mai na siga o ya. Au a sega ni tarova rawa na wai ni mataqu e na vakavinavinaka e na bogi koya, ni’u tekiduru sobu ka vakavinavinaka vua na Kalou e na veivakalougatataki cecere ni Yalo Tabu. . . .

“Au vulica tale e dua na lesoni e na Sigatabu ka tarava ka’u vakavinavinakataka sara vakalevu, e dina au sega ni marautaka sara. Au a la’ki Grantsville, na tabanalevu taudua e na iTeki i Saioni mai Tooele, au qarava na Turaga me vaka e dau cakava o Oliver Cowdery e na gauna e tukuna kina vua na Turaga, “Au via vakavakadewa.” . . . Io, ni sega ni rawa, e qai tukuni vua e muri, ni a sega ni vakasamataka vakavinaka taumada, ka sega ni masulaka, ka sega ni vakayacora na nona itavi. Au tukuna vua na Turaga ni’u via vosa tale vei ira na Yalododonu e Grantsville [me vaka au a cakava i Vernon]; Au tucake ka lima ga na miniti na noqu vosa, au sa buno ca, au vakabauta, e vaka au toni mai e na dua na uciwai, sega sara ga ni dua tale na ka au tukuna. Au mai “leqa,” au tukuna mada, baleta na noqu vosa, me vaka ga e dua na kai vuravura e leqa. A sega ni turu na wai ni mataqu ni vakavinavinaka, au biuta mai na valenilotu ka taubaletaka yani e vica vata na maile na kena yawa, i na lomanibai ni co madu kei na kena era vesu tu, ka’u taubale sara yani vakayawa me kua ni dua e raici au, ka’u tekiduru sobu e dakuni veico madu ka’u tagi e na yalomalumalumu. Au kerea vua na Kalou me vosoti au, ni’u guilecava na tamata e na sega ni rawa ni vunautaka na kosipeli ni Turaga o Jisu Karisito e na kaukauwa, na igu, kei na veivakauqeti vakavo sara ga kevaka era sa vakalougatataki e na kaukauwa e vu mai vua na Kalou; au qai tukuna vua e kea, ni u a se cauravou lailai, kevaka e na vosoti au baleta na noqu dau nanumi au vakataki au . . . , Au na tovolea me’u nanuma e na gauna o ya ka lako yani na vu ni veivakauqeti’” (Nibley, *Na Peresitedi ni Lotu,* tt. 225–26).

E levu sara na gauna e vosa kina o Heber J. Grant vei ira na nona itokani lomani e na iteki mai Tooele e na nona dau vakasalataki ira e na kosipeli. “ ‘Mai na veika tale e so,’” e tukuna o koya, “ ‘au tukuna vei ira na tamata [ni’u sa vakadonuya me’u kacivi e na veiliutaki e na iteki], au sega mada ga ni kila na [cakacaka me baleta tiko na veikacivi], ia, e na veivuke ni Turaga au na tovolea e na noqu igu taucoko, vata kei na nona veivuke au sega ni rerevaka na veika ki liu ‘“ (Nibley, *Na Peresitedi ni Lotu,* tt. 224–25).

Veivosaki

- Na cava e rawata kina o Peresitedi Grant e so na veika e sotava ka leqa sara e na so tale na ka? (E na yalomalumalumu e lako vua na Turaga me la'ki vakasalataki koya kina e na ka e sotava. E na veika tale e so e sotava e sa nanuma ga ni vukei koya kina na Turaga ke sega ni kerea na nona veivuke.)

Vakasama kei na taro

- Na cava o na cakava e na gauna mai muri kevaka o na kacivi e na dua na itutu se kerei mo cakava e dua na ka, ni o kila ni o sega ni rawa ni cakava?

Peparaba

Wilika vata kei ira na lewenikalasi na vosa nei Peresitedi Grant e na peparaba: "E na veivuke ni Turaga au na cakava e na noqu vinaka taucoko, kei . . . na nona veivuke au na sega ni rere io e na veika kece au na rawata." Heber J. Grant.

iVolanikalou kei na veivosaki

Me wiliki vata na veiivolanikalou oqo: Vunau kei na Veiyalayalati 112:10; 1 Nifai 3:7; kei na Vunau kei na Veiyalayalati 30:1–3.

E vinakata na Turaga meda nanumi Koya ka vakanuinui vua e na veivakayaloqaqataki e na noda sotava na dredre ni bula. E sa yalataki ni da na kalougata ke da vakamuria na ivakavuvuli.

Vakabauta na iVakabula ka vakamuria na nona iVakaro

iVakaraitaki

E talanoataka o Peresitedi Grant na veika e sotava baleta na veivakalougatataki ni Turaga keda vakamuria na nona ivakaro ka vakanuinui e na nona veivuke vakalou.

" 'Au nanuma ni'u a se cauravou a tiko vei au e $50.00 ka'u vinakata me'u maroroya e na baqe. Ni'u lako e na mataka lailai ni Lotulevu e na soqo ni lolo—e dau caka na soqo ni lolo e na Lotulevu ka sega e na Sigatabu—e taro sara na bisopi ka kere ivakacavacava, au a lako ka solia vua na $50.00. E veisautaka sara o koya taura e lima na dola biuta e na loma ni nona drowa ka vakasuka mai na noqu veisau e $45.00 ka tukuna o ya na noqu iwasewase.

" 'Au tukuna, "Bisopi Woolley, na dodonu cava o butakoci au kina ka sereka na Turaga mai na nona dinau vei au? O a vunautaka edaidai eke e na vakalougatataki keda vakava na Turaga? O tinaqu e dawai, e vinakata o koya e $200.00."

" 'E kaya vei au, "Noqu tagane, o vakabauta kevaka au taura na vo ni $45.00, o na taura na nomu $200.00 vakatotolo?"

" 'Au kaya : "Io."

" 'A taura.

" 'Ni'u sa taubale lesu mai na soqo ni lolo ki na vanua au cakacaka tiko kina, e curumi au e dua na vakasama. Au vakauta sara e dua na telekaramu vua e dua na tamata ka taroga vua e vica na mataqali sitivikiti ni matanitu [bond] e rawa ni volia o koya ka sau vinaka sara e na loma ni vasagavulu kawalu na aua. . . . E walesi tale mai ka kaya ni vinakata na kena levu au rawata na noqu tubu e na $218.50.

" ' E na siga ka tarava au taubale sobu sara vei bisopi ka kaya vua: "Bisopi, Au sa rawata e $218.50 ni'u sa sauma e $50.00 na dola ni vakacavacava e na siga ka dua ka sa vo e $21.85 me ikatini. Au na tovolea me'u vakaqara na duidui ni

$21.85 kei na $18.50. E sega ni solia sara vei au na Turaga na noqu ikatini kei na noqu tubu na va ki na dua." (*Peresitedi ni Lotu* [Religion 345 student manual], tt. 176–77).

iVolanikalou kei na veivosaki

Me wiliki vata na Vunau kei na Veiyalayalati 82:10: "Raica ko i au na Turaga, au na vakayacora na noqu yalayala kevaka dou sa muria na noqu ivakaro; ia kevaka dou sa sega ni muria na noqu ivakaro, dou na sega ni rawata na ka sa yalataki."

- Na cava eda rere kina e na so na gauna, se lailai na noda vakabauta, ka talai rawarawa ki na ivakaro ni Turaga ni yalataka vei keda na kena veivakalougatataki kevaka eda na vakamuria? (Vakadonuya na veimataqali isaunitaro, ka vakamatatataka talega na veivakalougatataki e na so na gauna e na sega ni totolo sara, me vaka na iotioti ni vakaraitaki mai na bula nei Peresitedi Grant. Io, na Turaga e na dina ke yalataka e dua na ka: e na sega ni rawa me lasu.)

E na noda tomana tiko na noda talairawarawa ki na ivakavuvuli ni kosipeli, na veivakalougatataki e na yaco mai e na vakalevutaka talega na noda vakabauta na Tamada Vakalomalagi. Meda vakabauta ka vakararavi vua na iVakabula, na veivakalougatataki e na yaco mai e na noda bula. Na noda vakararavi vua na Turaga kei na noda talairawarawa e na vakavotukana, na noda vakanuinui vua na Turaga e na matau e na noda bula ka toso voleka yani vua na Tamada Vakalomalagi.

---

iVakadinadina kei na iColacola

Tovolea mo wasea na veika o sotava kei ira na lewenikalasi me baleta na nomu vakanuinui vua na iVakabula. Solia na nomu ivakadiandina ki na dina ni ivakavuvuli ni kosipeli.

Vakauqeti ira na lewenikalasi mera vakararavi vua na iVakabula. Ni so na veika e dredre e na nodra bula, vakauqeti ira mera vakasaqara na kaukauwa ni Turaga ka vakanuinui vua me sauma mai na nomu taro ka vukei iko mai.

Lesoni
24

Mo Vuli mai na Malumalumu kei na Veivakatovolei

iNaki ni Lesoni

Era na vakila na lewenikalasi na veivuke ni Turaga e na nodra malumalumu kei na veivakatovolei e na vakaukauwataki keda kina.

Me Vakarautaki

1. Vakarautaka e so na iVola i Momani kei na Vunau kei na Veiyalayalati mera yadua na lewenikalasi.
2. Ni se vo e rua se tolu na siga ni bera na kalasi wilika taucoko mada na ka me caka e na kalasi, "Me moici na Malumalumu kei na Veivakatovolei me da Kaukauwa kina." Vakarautaka mai e so na iyaya lelevu ki na kalasi ka me qai volai tiko kina na: "Na Veivakatovolei yadudua kei na Malumalumu." Na iyaya me vakarautaki me vaka e dua na taga raisi, taga qele, se taga nuku; vica na vatu levu; na ivola bibi lelevu; se iyaya ni cakacaka bibi. Vagalalataki iko mo rawa kina ni vakarautaka na iyaya kei na pepa e lako vata. Lesia rawa e lewe rua na gone me rau vukei iko e na kena vakayagataki e na kalasi, ka vakarautaka talega e dua na isulu makawa ka savasava me taqomaki kina na isulu nodrau isulu na vakaitavi.

iKuri E so ni Lesoni

iVakamacala Taumada

Papanivolavola kei na veivosaki

- Na cava na veivakatovolei? (E dua na ka e vinakati kina na kaukauwa ni nomu itovo, vakabauta, se ivakavuvuli.)
- Na cava na nomu malumalumu? (E dua na ka o leqa tiko kina, se sega ni rawata.)
- Na cava e so na veivakatovolei kei na malumalumu o dau donuya e na veisiga? (Laivi ira na lewenikalasi me ra sauma mai na nomu taro. Vola na nodra isaunitaro e na papanivolavola.)

Raici lesutale

Eda vulica tiko na veika baleta na bula nei Heber J. Grant. Na cava soti na veivakatovolei kei na malumalumu e a donuya?

1. E na gauna a se lailai sara kina o Heber a mate o tamana.
2. E na gauna e tubu cake tiko kina o Heber e gone "lila sara" ka midimidi koya.
3. E sega so ni vakalougatataki vakalevu o koya e na qito—me vaka na basiketibolo.

4. Sega ni rawata na laga sere.

5. E ca sara na nona volavola.

6. E dredre sara vua me dau vosa e matadra na lewe vuqa.

7. E rau dravudavua kei tinana e na gauna se gonetagane lailai kina.

Veivosaki

- E na gauna e da biuta mai kina na bula mai liu meda mai vakayago ka vakatovolei, e soli *wale* mai na malumalumu kei na veivakatovolei? (Sega.)

iVolanikalou kei na veivosaki

Me wiliki vata na Ica 12:27.

E vakauti keda mai i vuravura na Tamada Vakalomalagi meda mai vakatovolei. Eda vakadonuya na malumalumu kei na veikavatovolei kei na veika era kauta vata mai. E kila vinaka na Tamada Vakalomalagi ni rawa me da vakakaukauwataki kina.

Eda na Toso i Liu ni da Vukica na noda Malumalumu kei na Veivakatovolei meda Kaukauwa kina.

E vakatau sara ga e na cava eda na cakava ki na malumalumu se na veivakatovolei, e rawa ni tosoya na noda bula na luve ni Kalou se e na vakaleqa. O Heber J. Grant e dua na ivakaraitaki ni dua, veitalia na vakatitiqa, malumalumu kei na veivakatovolei e dau vakararavi ga vua na Turaga e gumatua ka bula mai e na veileqa e sotava.

iVakarau

E vakamalumalumutaki Heber J. Grant na imatai ni gauna e kacivi kina me iApositolo. A se qai yabaki ruasagavulu kalima o koya e na gauna e kacivi kina mai vei Peresitedi John Taylor.

Ni oti e ono na vula na nona a tabaki me iApositolo, mai na Okotova 1882 ki na Feperueri 1883, e vakila o Peresitedi Grant e se sega ni vakaitavitaki koya rawa e na cakacaka ni Turaga me vaka na ka e vakila e vinakata vua na iVakabula. E vakila na nona malumalumu vakayalo kei na nona itovo e se sega soti ni se vinaka vua. A kaya o koya:

"E rua na yalo e tiko vei keda, e dua e tukuna vei keda meda cakacaka vakaukauwa me vinaka, ka dua e tukuna vei keda na noda malumalumu kei na noda sega ni rawata na veika. Mai na Okotova, 1882, ki na Feperuari 1883, e vakamuri au voli na Yalo Tabu e na bogi kei na siga, me tukuna tiko vei au ni'u se tawakilikili me'u iApositolo ni Lotu, ka dodonu me'u vakacegu. Ni'u vakadinadinataka ni o Jisu na Karisito, e luve ni Kalou bula, na iVakabula ni tamata kece ga, e vaka me vakaoqo mai vei au e dua na domo: `O lasu! O lasu! O sega ni raici o koya" (Heber J. Grant, *iTuvaki ni Kosipeli,* comp. G. Homer Durham [Salt Lake City: Deseret Book Co., 1969], tt. 194–95; raica talega na *Na Peresitedi ni Lotu* [Religion 345 student manual], t. 177).

E na vula itubutubu e na 1883, e a lako tiko yani o Heber J. Grant kei na so na liuliu ni Lotu vei ira na Idia na Navajo e na nodra itikotiko. Na gaunisala e gole koso i na imawi, ka dua na gaunisala vinaka sara e dodo toka yani vakadodonu. E a taroga sara ke dua na leqa ni muri na gaunisala dodonu ki liu, na sala e

wavokita e dua na ivakata vakaitamera ka la'ki sota tale kei na gaunisala levu e na yasana ka dua. Ni sa raica o koya ni tiko vinaka, sa tukuna sara vei iratou na nona itokani, " 'Au vinakata me'u tiko duadua. Dou liu yani'" (*Gospel Standards,* t. 195; raica talega *Na Peresitedi ni Lotu* [Religion 345 student manual], t. 178).

O Peresitedi Grant e qai vakamacalataka na ka e sotava e muri. E vakaoqo na kena itukuni:

"Au vodo tiko yani me'u la'ki sota kei ira na [ilala] e na yasana ka dua, e vakaga ni'u raica, se'u rogoca, oqo e dua na ka dina e na noqu bula, au a raica na Matabose mai Lomalagi. E vaka ni'u a rogoca tiko na vosa e veivosakitaki tiko. Au a vakarorogo sara e na noqu via kila na veika e veivosakitaki tiko. O iratou na Mataveiliutaki Taumada kei ira na Matabose ni iApositolo Le Tinikarua era se sega ni se yalovata se o cei na rua me tawana na ilesilesi ni Kuoramu ni Le Tinikarua. E dua na itutu e rauta ni rua na yabaki, na kena ikarua e dua na yabaki, ni oti na Koniferedi ka se sega ni dua e digitaki me tawana. e na Matabose oqo [me vaka ni raica tiko] e tiko kina na iVakabula, na tamaqu, kei na Parofita o Josefa Simici. Eratou a veivosakitaka tiko na cala e tiko e na kena sega ni vakatawani na rua na idabedabe lala o ya ni qai oti tale e ono na vula era sa na tiko taucoko kina na lewe ni Kuoramu, eratou sa qai veivosakitaka tiko se o cei era vinakata me tawana na itutu, ka vakaqara talega na iwali ni cala e na kena a sega ni digitaki o koya e dodonu me tawana na itutu oya me na qai vakau yani e dua na raivotu. E a qai soli mai vei au ka tukuna o Parofita Josefa Simici kei tamaqu e na yacaqu ka kerea me'u kacivi e na dua vei rau na itutu oya. Au dabe toka ga e na vanua au tiko kina ka'u tagi e na levu ni noqu marau. E soli vei au ka sega mada ga niu cakava e dua na ka meu rawata kina na itutu vakalou oqo, vakavo ga ke laurai ni'u bulataka tiko mai na bula savasava, ka kamikamica. E soli kina vei au, baleta na nona rawa ni solia na nona bula e na dua na gauna ni [kena Vakavoutaki], vei ira na lewenilotu e liu, e na nona mate e na vuku ni nona vakabauta, ka vinakata kina na Parofita o Josefa kei tamaqu na itutu oya, e baleta tale tiko ga na nodrau cakacaka e na yalodina au a kacivi kina e sega ni baleta e dua na ka levu au vakayacora vakataki au se rawata. E soli talega kina vei au baleta o irau na tamata oqo, na Parofita kei na tamaqu, e rawa ni cakava vei au; tekivu mai na siga o ya sa vakatau duadua sara ga vei au na noqu rawata na noqu bula se sega. . . .

"E sega tale na tamata e marau tu vakataki au e na Okotova 1882, ki na Feperueri, 1883, ia e tekivu mai e na siga oya, au sega ni via kauwaitaka tale, e na siga se na bogi, na noqu yalodina me'u iApositolo, au sega ni via vakatitiqa tale ni'u rogoca na iotioti ni nona vosa vei au o Joseph F. Smith: `Me vakalougatataki iko na Turaga, noqu tagane, e vakalougatataki iko na Turaga; e dua tiko na nomu icolacola levu. Nanuma tiko oqo na cakacaka ni Turaga e sega ni cakacaka ni tamata. E ka levu taudua na Turaga mai vua e dua tale na tamata. "E kila vinaka o koya o cei e na liutaka na nona Lotu, ka sega ni dau cakacala. E vakalougatataki iko na Kalou'" (Heber J. Grant, e na Ripote ni Koniferedi, Epr. 1941. t 5 raica talega *Gospel Standards,* tt. 195–96 kei na *Peresitedi ni Lotu* [Religion 345 student manual], t. 178).

Moici na Malumalumu kei na Veivakatovolei me Kaukauwa

Vakatovotovo kei na veivosaki

E so na gauna eda dau osooso sara ga mai na malumalumu kei na veivakatovolei yadudua. Na yaloleqaleqa kei na lolovira e dau vakaosoosotaka na noda vakasama kei na noda cakacaka. E na vukei keda na Turaga keda vukei keda vakaikeda.

Kerei ira na vakaitavi mera mai tucake e mata ni kalasi.

- Ni o sa vakatau tiko e na yalomalumalumu sa volai tiko e na papanivolavola, taroga tale na taro oqo: Na cava e so na malumalumu kei na veivakatovolei e sotavi ira tiko na noda gone edaidai? (Ni ra sa dusimaka na lewenikalasi vakaraitaka talega na yalodra, sa gauna oqo mo veisoliyaka kina na iyaya bibi, yadudua, vei ira na lewenikalasi e mata ni kalasi. Ni o sa vakayagataka oti na iyaya bibi, mera vakabibitaki kina na lewenikalasi, tarogi ira sara e na taro oqo.)
- E vakacava na gauna o vakabibitaki kina? (au malumalumu mai kina, au wawale mai kina, au yaloraramusumusu mai kina kei na vuqa tale)
- E vakaososotaki iko vakacava na veika bibi o kauta tiko e na vanua o lako tiko kina se na ka o cakava tiko? (Kerei ira na lewenikalasi me ra soli vakasama.)
- E vakatautauvatataki vakacava na itavi oqo e na nomu dau kauta tiko na nomu malumalumu kei na veivakatovolei e na veisiga? (Me vaka sa tukuni oti na malumalumu kei na veivakatovolei e rawa ni vakaocaocataki keda vakalevu.)
- E vei eda rawa ni kunea kina na veivuke? (E sa kila vinaka na Tamada Vakalomalagi ka sa qarauna tiko na dredre ni bula eda sa sotava tiko. E tiko o koya me veivuke. E rawa ni vukei keda meda kauta laivi na noda malumalumu kei na veivakatovolei. [Vukei ira na lewenikalasi mera maroroya na veika era laveta tiko ka la'ki dabe yani.])

iVolanikalou kei na veivosaki

Me wiliki ka veivosakitaki kei ira na lewenikalasi Mosaia 24:10–16.

- E na gauna eda sotava tiko kina na veivakatovolei, na malumalumu kei na veika tale era dau vakavuna, eda na vakamamadataka vakacava na noda icolacola ka meda dui raica na yaloda? (Raica na veika e vulici mai na Mosaia 24:10–16.)

Eda vulica—

1. Na vakasama ni yalo ni tamata e vakaliuci cake vua na Kalou (raica na tikina e 12).
2. Baleta na nodra vakabauta era rawa kina ni vorata na veivakatovolei (raica na tikina e 14).
3. Era vakabauta na Kalou ni na vukei ira mera colata na nodra icolacola e na yalomalua (raica na tikina e 15).

Ni da sa vorata na veivakatovolei kei na malumalumu, e na yaco mai na kena vinaka kei na kena icocovi keda vakasaqara na veivuke ni noda iVakabula. Ni sa yalataka o Koya: " . . . ia kevaka era sa vakamalumalumutaki ira ka

vakabauti au, au na vakaukauwataki ira e na veika era sa malumalumu kina" (Ica 12:27). E tukuna talega vei keda na iVakabula, me vaka e tukuna vua na Parofita o Josefa Simici e na nona vesu tu mai na valeniveivesu mai Liberty: " . . . mo kila sara na luvequ ni ko na kalougata vakalevu, kevaka ko sa vosota rawa na veika kece oqo" (V&V 122:7).

---

iVakadinadina kei na iColacola

Solia na nomu ivakadinadina ka vakauqeti ira na lewenikalasi me ra lako vua na Turaga, e na vakabauta, me ra la'ki vukei e na nodra malumalumu kei na nodra vakatovolei. E nanuma o koya na nona iyalayala me vakaukauwataka na veika malumalumu e na noda bula.

George Albert Smith: Sauma na Veika Vinaka

Lesoni
25

Sucu: 4 Epereli 1870 **Yabaki ni Peresitedi:** 1945–1951

iNaki ni Lesoni

E vakaraitaki na veivakalougataki ni kosipeli e yaga wale ga kevaka eda vakayagataka.

Me Vakarautaki

1. Vakarautaka mai e so na tiki ni vuata era na taleitaka na lewenikalasi. (ka kauta tale tiko ga mai e so na pepa tawelu kei na so na taga palasitika ni benu). Raica: Me kua ni tamusuki na lolo ke vakavulici na lesoni oqo e na Sigatabu ni lolo.
2. Vakarautaka mo vakaraitaka na itaba kei George Albert Smith e tiko e na itaba rokataki kei na iyaloyalo *Na Karisito kei ira na Lalai* (62467; iYaloyalo Taurivaki ni Kosipeli 216) mai na valenivola ni valenilotu.
3. Vakarautaka e va na tabanipepa ka me tiko kina na yaca oqo John Smith, George A. Smith, John Henry Smith, kei George Albert Smith me volai yadua e na boto ni pepa. Vakarautaka talega mai e va na tiki ni papa mera vakayagataka na lewe va me ratou vakataqara kina na pepa ka volavola
4. Vakarautaka talega mo solia vei koya se o ira na qaqa e na kilakila mada na "iliuliu ni Lotu" na icocovi lalai me nodra.
5. Kauta mai na peni kei na pepa vei ira na lewenikalasi.
6. Raica talega mera yadua na lewenikalasi na iVola Tabu kei na iVola i Momani.

iKuri E so ni Lesoni

iVakamacala Taumada

Vakaitavi vata

Veisoliyaka vei ira na lewenikalasi mera yadua na tiki ni vuata kei na tawelu pepa. Vakadreta vei ira mera vakayagataka na taga ni benu kei na so tale na pepa tawelu o vakarautaka, ke gadrevi. (Me kua ni tamusuki na lawa ni lolo ke vulici tiko na lesoni oqo e na Sigatabu ni lolo .)

iVolanikalou kei na veivosaki

Ni o sa vakayagataka tiko na vuata, vakasamataka na vuata ni vunikau e a raica o Liai e na nona tadra (Wilika 1 Nifai 8:10–12, 17–18.)

- E vakamacalakataka vakacava o Liai na vuata? ("E kamikamica duadua . . . ka . . . vulavula, sega tale ni dua na ka e vulavula vakaoya au se qai raica" [1 Nifai 8:11].)
- Na cava e vakila o Liai e na gauna e kania kina na vuata? (E solia vua "na marau levu" [1 Nifai 8:12].)
- E vakarawarawataki vei ira kece na tamata na vuata? (Io.)

- Era lako kece mai mera mai kania na vuata? (Sega, o Leimani, Lemueli kei na so tale era sega ni kania na vuata; raica na tikina 17–18.)
- Na cava era sega ni lako mai kina? (E baleta ni ra sega ni vinakata me ra lako mai; raica na tikina 18.)
- Na cava e bibi kina na noda digitaka meda ciqoma na veivakalougatataki, se kania na vuata ni kosipeli? (Na kena vinakati se sega, ni ciqomi.)

E Vuqa na veika Vinaka e a Cakava o George Albert Smith e na nona Bula

iYaloyalo

Vakaraitaka na itaba kei Peresitedi George Albert Smith.

E a yabaki tolusagavulu ka tolu o George Albert Smith e na gauna a tokoni kina me iApositolo, ka a Peresitedi ka parofita ni a yabaki vitusagavulu kalima. E levu sara na veika vinaka e vulica mai vei tamana, tukana, tukana vakarua, era a iliuliu dokai taucoko ni Lotu.

Vakaitavi vata

Tuvana e va na idabedabe e na matanikalasi. Solia vei iratou na lewe va me ratou yadua na tabanipepa. Me dua vei ira na yaca oqo me volai tiko e na boto ni pepa: o John Smith, George A. Smith, John Henry Smith, kei George Albert Smith. Solia talega, me ratou yadua na peni kei na papa me vakataqari kina na tikinipepa e vakayagataki. Vakaraitaka vei ira na lewenikalasi o ira na "iliuliu ni Lotu era veisiko tiko." Tekivu wilika sara na kedra ivakamacala. E na gauna o sa yaco mai kina vua e dua tale na iliuliu, tukuna vei ira na lewenikalasi e tiko vua na yaca oya me volavola. Me vola o koya na veika e baleta na iliuliu e matataka tiko.

Ni sa wili oti taucoko na kedra ivakamacala, era rawa ni taro na lewenikalasi (e rawa me ra volavola talega) vei ira na matataka tiko na iliuliu ni Lotu. Na kena ivakaraitaki, e na rairai taro beka e dua na lewenikalasi: "E a yabaki vica o George A. Smith e na gauna e kacivi kina me iApositolo?" Ke taro e dua ka sega ni sauma rawa na taro o koya e matataka tiko edua na iliuliu, o koya e taro me la'ki sosomitaki koya me matataka e dua vei iratou na "iliuliu ni Lotu e veisiko tiko." Ke dua vei ira oqo e sauma rawa tiko na taro e na taura tiko ga na nona itutu e na matanikalasi e na gauna e caka tiko kina na lesoni. Na taro taucoko e tarogi tiko mai me lako mai e na kena vakamacalataki e na gauna a wili kina, me ra vakarorogo kina o koya na "iliuliu e veisiko tiko" kei ira na lewenikalasi.

1. **John Smith:** Na tukai Peresitedi George Albert Smitha vakarua o John Smith, na taci Joseph Smith, Sr., ka tamana lailai na Parofita o Josefa. E a kacivi o John Smith me imatai ni peresitedi ni iteki e Salt Lake Valley ka dua vei ira na iliuliu e levu na nona cakacaka e na imatai ni gauna ni batabata era tiko kina na Yalododonu e na buca. O koya a dua vei ira na veiliutaki vei ira na Yalododonu e na gauna era a vuka mai kina na mimimata ka kania na drau ni itei e na vulai katakata e na 1848. E na 1849 ki na 1854 e lesi o koya me Peteriaki ni Lotu.
2. **George A. Smith:** "George A.," a kena i kacivi, na luvei John Smith na tukai Peresitedi George Albert Smith. E rau veiyacani o "George A." kei Peresitedi Smith. A rau veitatacini na Parofita o Josefa, o George A. Smith ka gone

taudua e na tabagauna o ya me kacivi me iApositolo, ni a se yabaki ruasagavulu karua kina. E a vakaitavi o koya e na kena tauyavutaki na itikotiko nodra na lewenilotu ka lewe ni Kuoramu ni Le Tinikarua e na vica na yabaki ni se bera ni digitaki me ivukevuke nei Peresitedi Brigham Young.

3. **John Henry Smith:** A luvei George A. Smith, o John Henry Smith, na tamai Peresitedi George Albert Smith. O John Henry, vakataki tamana, a lewe ni Kuoramu ni Le Tinikarua. E muri a qai lesi me ivukevuke nei Peresitedi Joseph F. Smith. Na itovo ni bula nei John Henry kei watina e dau kilai tu me rau dau loloma ka lomani ira na kai nodrau kei ira na wekadrau. O John Henry Smith e dua vei ira na itokani taleitaki nei Peresitedi George Albert Smith. Ni da veitalanoataki koya tiko, e vakaoqo o Peresitedi Smith, "Sega tale ni dua na tamata e vinaka cake mai vei tamaqu" (Preston Nibley, *Na Peresitedi ni Lotu* [Salt Lake City: Deseret Book Co., 1941], t. 337).

4. **George Albert Smith:** E dua na ka talei e a vakaraitaki e na iyalayala e a tukuni e na veivakalougatataki vakapeteriaki e soli vei George Albert Smith ni vo e vica na vula ni bera na nona siganisucu. E tukuna vua na peteriaki:

   " 'O na qai dua na parofita kaukauwa e na kedra maliwa na luvei Saioni. E na qaravi iko na agilosi ni turaga, na veivakalougatataki kei lomalagi e na vakacegui iko. . . .

   " 'O na vau e na raivotu ni lomalagi ka vakaisulutaki e na veivakabulai me vaka na qameni, ni o na lesi mo tamata qaqa e na mata ni Turaga, ka iApositolo qaqa ni Lotu kei na matanitu ni Kalou e vuravura, e na sega ni dua na Lewenivuvale nei tamamu e na kaukauwa cake e mata ni Kalou me vakataki iko, e baleta e na sega tale ni dua e na sivi iko, . . . e na kaukauwa na nomu vakabauta e na iserau ni Turaga, me vaka na taci Jereti, ni o na tiko ga e vuravura me yacova ni sa cegu na lomamu e na bula, ka dua vei ira na ilumuti ni Turaga ka mai tui ka bete i Koya sa Cecere sara" (Doyle L. Green, "Tributes Paid President George Albert Smith," *Improvement Era,* June 1951, tt. 404–5).

Ni sa oti na nodra taro na lewenikalasi, solia sara na nodra icocovi vei ira na rawata na veitarotarogi.

A Vukei George Albert Smith na Vakasama Kilikili me Taura kina na Vua ni Kosipeli

- Na cava na nomu vakasama ke soli vei iko na veivakalougatataki vakapetereaki me vaka e a soli vei Peresitedi Smith? (Rogoca na nodra ivakamacala kece.)

Veivosaki

E na sega na betena na veivakalougatataki ni peteriaki kevaka eda sega ni bulataka na bula kilikili ni veivakalougatataki ni Turaga. A kila vinaka o George Albert Smith na veika oqo ka sa vakavakarau mai kina ni se lailai me mai vakayacora na itavi e lesi kina. Oqo na veika mai na gauna oya:

E a tukuna o Peresitedi Smith, "Ni'u a se gonelailai yabaki tinikatolu, au a la'ki vuli ki na Brigham Young Academy. Au kalougata sara ga ni so noqu lesoni e vakavulica o Dr. Karl G. Maeser e dua vei ira na qasenivuli rogolevu

a tauyavutaka na koronivuli ni Lotu. . . . Au sega ni nanuma rawa na veika e vakavulici e na gauna au vuli tiko kina, io, e dua ga na ka au na sega ni guilecava rawa. . . . Dua na siga a tucake o Dr. Maeser ka kaya:

" 'E na sega walega ni o na lewai e na veika o cakava, o na lewai talega e na veika o vakasamataka.'

"Ni'u a se cauravou lailai, e sega sara ga ni matau vei au me'u qarauna na noqu vakasama, au veilecayaki sara ga ni'u vakayacora, au lomaocaoca kina. E a kabiti au vaka na co ca. Ni sa qai oti e dua na macawa se tini na siga e sa qai matata vei au na kena ibalebale. Au sa qai taura rawa na ivakavuvuli e tiko kina. E na dua ga na gauna e qai kasa kina vei au na ibalebale ni ka e tukuna: Na cava na vuna, o na lewai kina baleta na nomu vakasama, baleta talega ni oti na bula vakavuravura, e na taucoko na nomu vakasama. E dua na ivakavuvuli au kalougata kina vakalevu e na noqu bula, o ya e la'ki vakavuna kina e na levu na gauna me vukei au sara ga me'u kakua ni vakasamataka ni noqu bula kei na cakacaka, e yavutaki mai na noqu vakasama" ("Pres. Smith's Leadership Address," *Deseret News* [Church section], 16 Feb. 1946, t. 1).

Na ivakavuvuli oqo e donuya mai na gauna vinaka e na bula nei George Albert Smith, ni yabaki tiko ga o ya , sa tekivu kina me cakacaka e na vuravura ni bisinisi sa qai yabaki tinikatolu oqo ka sa dau qaravi koya vakaikoya ni sa cakacaka tiko e na kabani daucula isulu ni cakacaka e na ZCMI, na sitoa levu ni sulu e taukena na Lotu e Salt Lake City.

Veivosaki

- E kaukauwa vakaevei na noda vakasama me lewa na noda bula? (e na duidui na isaunitaro, ia mo tusanaka ni noda vakasama e tiki ni noda ilakolako dodonu e veisiga.)

iVolanikalou kei na veivosaki

E tukuni vakalevu e na ivolanikalou na kaukauwa ni vakasama. (Ni ra vakamuria tiko na lewenikalasi e na iVola Tabu, raica me dua me e na kalasi e na Vosa Vakaibalebale 23:7: "Ia me vaka na vakanananu ni lomana, sa vakakina o koya.")

A sa kila o George Albert Smith, ni oti na itavi ni bula, e da na isoqoni ni noda vakasama.

E Vakavinavinakataka o Peresitedi George Albert Smith na iTovo Vinaka

Me wiliki vata na Alama 29:5.

Veivosaki

- Na cava e kaya o Alama e na vakatau tiko kina na noda taura se sega na veivakalougatataki mai lomalagi? (Kevaka eda vinakata *ka* digitaka se sega na vinaka.)

E vakavinavinaka o Peresitedi George Albert Smith e na veika e veisautaka na nona bula. E tovolea sara me vakaraitaka na nona vakavinavinaka e na nona bulataka na bula vinaka.

E na vula o Feperueri 1909 a tauvi mate bibi.

E donuya tale tiko ga na gauna ni batabata a tadra kina o George Albert ni a sikovi koya na tukana o George A. Smith. (E sega ni macala sara na tiki ni siga ni tadra ia, na veika a yaco e na gauna oya eda rawa ni kaya kina na gauna ni

tadra e viavia donuya tiko na gauna a tauvimate tu kina e na 1909–1912. Eratou a lako tiko i St. George o George Albert me la'ki vakabulabula kina e na gauna ni liliwa e na 1909–1910 na gauna e tadra kina.) Na tadra oqo a veisautaka sara ga na nona bula. E vola vaka oqo na ka e sotava:

"E na vica na yabaki sa oti au a tauvimate bibi kina. E vakaoqo, au kila era a nanuma na lewe vuqa vakavo ga o watiqu ni'u na mate. Keitou lako vakavuvale i St. George, Utah, me'u la'ki vakabulabula kina. Keitou vodo sitima ni vanua, ka la'ki vodo qiqi dreti e na ose, ka caka vinaka e dua na idavodavo i loma me rauti au.

"Ni keitou sa yaco yani i St. George keitou a vakarautaka me dua na valelaca e baleta na ituvaki ni noqu bula, ka caka talega e dua na kena fuloa me dua na fute na kena cere, e keitou dau viviga cake na yasa ni valelaca kina ceva me curu mai loma na siga kei na cagi bulabula. Au malumalumu sara ka dredre na noqu veitosoyaki. E dua na cakcaka levu vei au na veivukiyaki ni'u davo tu.

"Qai dua na siga, e na ituvaki ni noqu bula, e vaka au a tadra ni'u sa mate. E vaka ni'u sa mai tucake ka vakanadakuya tu e dua na drano totoka, ka qarava yani e dua na veikau lelevu. E sega tale ni dua au bau raica, e sega na waqa e kele tu e na drano se dua na ka me ivakaraitaki se'u a yaco yani vakacava ki na vanua au sa la'ki tucake tu kina. Au sa kila, se vaka au kila ni'u sa vakayacora oti na noqu cakacaka vakavuravura au a lesu tale tiko i vale. Au a veiraiyaki, me'u raica e dua. E sega ni dua na ivakatakilakila ni tamata e vakaitikotiko e kea, na drano totoka ga e dakuqu kei na veikau e mataqu.

"Au a tekivu vakararai sara, sega ni dede au a kunea e dua na sala e loma ni veikau oqo e vaka e vakayagataki vakavudua, a ubia tale mai na co. Au a vakamuria sara na sala o ya, a sa bau balavu toka na vanua au muria e loma ni veikau, au raica sara e dua na tamata sa vakadodonu tiko mai vei au. Au raica sara ni dua na tamata levu, au a vakatotolo sara me'u yaco vua, baleta ni vaka sara ga na tukaqu. E na gauna e se bula tiko kina e voleka ni tolunadrau na paodi na kena bibi, e dua na tama ni tamata levu. Au nanuma sara na levu ni noqu marau ni'u raici koya ni lako tiko mai. Keirau a veiyacani ka'u dau doka sara vakalevu ni keirau veiyacani.

"Ni sa volekati au o tukaqu e na vica na fute sa tu sara vakadua. Na nona tu vakadua, au a mani tu talega vakadua. Qai—oqo au vinakati ira na cauravou, goneyalewa kei ira na so mera kua sara ni guilecava—e wadravi au mai vakadodonu ka kaya:

" 'Au via kila na cava o cakava ki na yacaqu.'

"Au a raica na veika kece au sa cakava [e na bula vakavuravura] sa vakaraitaki mai vei au me vaka e dua na iyaloyalo se me vaka au sara iyalolyalo tiko—na ka taucoko au cakava. Na veika taucoko e baleta na bula vakavuravura au raica me yacova sara na noqu mai tucake tu o ya. Au sa raica na veika me baleta na noqu bula sa vakaraitaki vei au ka takali yani. Au a dredre ka'u rai yani vei tukaqu ka kaya:

" 'Au sega ni vakarogocataka na yacamu mo madua kina.'

"E a toso mai ka mokoti au, e na gauna vata ga o ya, au yadra mai kina ka'u sa vakila tale kina na veika e vuravura oqo. Sa suasua tu na noqu ilokoloko me

vaka e dua e sova kina e dua na vokete wai–e suasua e na wai ni mataqu e na noqu vakavinavinaka ni'u sauma rawa na taro nei tukaqu ka'u sega ni madua" (George Albert Smith, "Your Good Name," *Improvement Era,* Maji. 1947, t. 139).

Veivosaki

- Na cava e vakaraitaki e na italanoa oqo me baleta na veika e vinakata o Peresitedi Smith e na nona gauna ni bula? (E via vakayacora na cakacaka vinaka ka me dokai rau na nona itubutubu vakalomalagi kei rau na tiko e vakavuravura.)
- E rawa ni da vakavulici keda meda vakasamataka na veika vinaka, gadreva na veika vinaka, ka kitaka na vakasama vinaka kei na veika o gadreva?

Liutaki ira na lewenikalasi mera raica vata na isaunitaro oqo:

1. Tiko e na vanua e vakaraitaki kina na ivakavuvuli vinaka.
2. E na nonu nanuma tiko na veika o sotava, ka vinaka.
3. E na noda kerea na Kalou me vukei keda me da lomana ka vakavinavinakataka na isolisoli vinaka ni kosipeli. (Me vakadeitaki na ivakavuvuli oqo, o na vinakata e dua na lewenikalasi me wilika na Mosaia 5:2. Eda raica e ke ni rawa ni veisautaka na Turaga na yalodra, na ka era vinakata, na lewe vuqa baleta na nodra vakabauta ka kerei koya e na veivuke oya.)
4. Meda veisautaka vakatotolo na noda vakasama se na veika eda vinakata e sega ni veiganiti kei na inaki ni Kalou kei na kena e veiganiti kaya.
5. Mo maroroya na veiyalayalati e a vakayacori e na gauna ni papitaiso ka vakavoui na veiyalayalati oqo e na vei Sigatabu e na gauna e vakayagataki kina na sakaramede.

- Na kaukauwa vinaka cava e rawa e na noda bula? (Veivosakitaki na veisau ni taro.)

iYaloyalo kei na veivosaki

Vakaraitaka na itaba na *Karisito kei ira na Lalai*

- Era vakarorogo tiko vakacava na lalai vua na Turaga? (Era vakaraitaka tiko na veivakabauti, veikauwaitaki, era vakarorogo tiko, ka vakamuria na veiliutaki ni Turaga era kila ni vinaka vei ira.)

E tiko vei keda na galala, meda vakavulici ka vakalougatataki kina mai vua na Kalou, kevaka eda vakaraitaka na dina kei na yalo qacoya era vakaraitaka na gone vua. E vakaraitaka o koya e na tiko vata ga kei keda. Kevaka eda vakaraitaka e na veika eda cakava kei na noda masu e na noda vinakata na nona veivuke kei na veivakalougatataki, e na solia vakarawarawa sara vei keda.

E balavu sara na bula vakacakacaka nei Peresitedi George Albert Smith. E na soqo ni veibulu vua, e tukuna vakaoqo o Elder Matthew Cowley, "Na Kalou e taleitaka na tamata vakalou, au kila deivaki na ilakolako lekaleka duadua e lakova na tamata ni Kalou oqo e na veiilakolako kece sara e taura o koya ka se qai cakava ga oqo" (Doyle L. Green, "Tributes Paid Peresitedi George Albert Smith," *Improvement Era,* June 1951, t. 405).

iVakadinadina kei na iColacola

Solia na nomu vakadinadina kei na nomu veivakauqeti vei ira na lewenikalasi me ra raica vinaka na veika e vinaka e na nodra dui bula ka vakasaqara na sala mera vakavinavinakataka kina e na macawa oqo, e na nomu vakananuma na vosa ni veivakauqeti, se caka veika vinaka. Vakadeitaka vei ira ni ra na marautaka na nodra bula ke ra vakayacora na veika oqo.

Lesoni
26

George Albert Smith: Veiqaravi e na Loloma

iNaki ni Lesoni Era na vulica na lewenikalasi na loloma, me vaka e vakaraitaki e na nona bula o Peresitedi George Albert Smith, ni kaukauwa e na veivakabulai.

Me Vakarautaki

1. Vakarautaka na vosatabaki se peparaba me volai kina na veika oqo:

Loloma.
Na loloma e vakaqarai ira na tauvimate kei na oca.
Na loloma e tu vakarau me veiqaravi.
Na loloma e kunea na gauna me vukea na tani.
Na loloma e veivosoti.

2. Lesia e va na lewenikalasi mera wilika yadua na ivakarau e vakaraitaka na loloma nei George Albert Smith. Solia yadua vei ira na ilavelave o koya e volai vakaliga se tabaki ni ivakaraitaki kei na pini ni yaca ni tamata o matataka tiko (Elder Ezra Taft Benson, na luve yalewa i Peresitedi Heber J. Grant, se o D. Arthur Haycock).

3. Ke vaka e tiko vei iko na tepi ni video na *iVakadinadina nodra na Peresitedi ni Lotu i Jisu Karisito ni Yalododonu Edaidai* (53242), vakaraitaka na tikina "George Albert Smith."

4. Lavetaka vakaliga se tabaka na "iNaki nei Peresitedi George Albert Smith" vei ira yadua na lewenikalasi. (Raica iotioti ni lesoni.)

iKuri E so ni Lesoni

iVakamacala Taumada

iVakaraitaki

Wilika na veika oqo:

"Na we ni iKarua ni iValu levu kei Vuravura e rairai ca ka sega ni taleitaki. E lima na yabaki na kena balavu. Era lewe limasagavulu vakacaca na matanitu era a vakaitavi kina.

E qai kilai ni ra lewe limasagavulu ka lima na milioni na tamata era mate kina. Ka vakayagataki kina e milioni vakamilioni na dola. E milioni vakamilioni na kai Iurope kei Esia era vakaleqai e na kakana, vale, kei na isulu. Na rarawa,

veimecaki, kei na yalolailai a yacovi ira na veimatanitu kei na veimatavuvale. E tarai keda kece [e na noda dui bula] na tiko e vuravura na iKarua ni iValu levu.

"E na ika 21 ni Me, 1945, na gauna sa qai matata kina na levu ni veivakamatematei kei na veivakarusai e na gauna ni ivalu, e na gauna talega o ya e sa vakarautaki tiko kina o George Albert Smith ki na itutu e sa tabaki kina mai liu me mai Peresitedi ni Lotu" (*Na Peresitedi Lotu* [Religion 345 student manual], t. 195).

E dua na ivakaraitaki levu e vakaraitaka o Peresitedi Smith e na nona loloma baleta na vuvale vakavuravura. Na ivakaraitaki ni nona daululoma e vakaraitaki e na itukutuku nei Peteriaki Joseph F. Smith, na makubui Peresitedi Joseph F. Smith.

"E sega ni noqu itavi me'u tukuna na mataqali itavi cava e na vakaitavitaki kina o Peresitedi George Albert Smith. E dua na ka au kila, e na gauna oqo ni itukutuku kei vuravura, e a vinakati sara ga kina na loloma e na kedra maliwa na itokani edaidai. Au tomana ka tukuna yani, ni'u kila oqo, e sega tale ni dua na tamata keirau veikilai e dau lomani ira na matavuvale vakavuravura, taucoko ka yadudua, vakabibi me sivi Peresitedi George Albert Smith" (e na Ripote ni Koniferedi, Okot. 1945, tt. 31–32).

E na Noveba 1945, ni oti na iKarua ni iValulevu, e veisiko o Peresitedi Smith vei Harry S. Truman, na peresitedi kei Amerika. E mai talanoataka o Peresitedi Smith vakaoqo:

"Au a sikovi koya, ka veiciqomi sara mai vakavinaka—Keirau a sota oti e na dua na gauna iliu—ka'u tukuna vua: `Au lako tiko ga mai me'u mai kila vei iko, na turaga na Peresitedi, e na vakacava na nomu nanuma baleta na nodra na vakau kakana, isulu kei na iyaya ni moce na lewenilotu ni Yalododonu Edaidai i Iurope.'

"E dredre ka raici au mai, ka qai kaya: `Na cava o via vakauta kina i kea? E sega ni vinaka na nodra ilavo.'

"Au sauma: `Keimami sega ni vinakata na nodra ilavo, raici au lesu mai o koya ka kaya: `Na kena ibalebale o na solia ga vei ira?'

"Au tukuna sara: `Io, keimami na solia ga vei ira. O ira na taci keimami ka ganei keimami era leqa tu. Sa vakalougatataki keimami na Kalou ka vo levu tu, keimami na marautaka sara ga vakalevu ke na veivuke na matanitu e na kena vakau na iyaya.'

"E tukuna o koya: `E donu sara tu ga na sala o tiko kina oqori,' ka tomana mai, `keitou rawa ni veivuke e na kena sala rawarawa taudua.'

"Au dau vakasamataka na ka oya e na levu sara na gauna. Ni oti e dua se rua na miniti na neirau dabe tiko e kea, e kaya tale o koya: `Na cava na balavu ni gauna e na tauri iko kina mo vakarautaka na veika oqo?'

"Au tukuna vua, `Sa vakarau tu.'

"Na matanitu mo vakasamataka e a vakacacana na kakana ka sega ni via tei witi e na gauna ni ivalu, au tukuna vua:

" 'I Peresitedi, e na gauna e vakasalataki keimami kina na veiliutaki e Washington me keimami vakacacana na keimami kakana, keimami sa tara lololo tiko kina ka vakasinaita kina na witi, ka sa levu na neimami manumanu, e na gauna oqo na ka keimami vinakata na qiqi kei na waqa me vakau kina na kakana levu sara, isulu kei na iyaya ni moce vei ira na kai Iurope era leqa tu. E tiko e dua na neimami soqosoqo e na Lotu e tiko vei ira e rua na udolu na lacadrau sa vakarau tu' " (George Albert Smith, e na Ripote ni Koniferedi, Okot. 1947, tt. 5–6).

---

iNaki nei President George Albert Smith

E na gauna a mai iApositolo kina o Peresitedi George Albert Smith e mai vola yani e so na inaki kei na veika e via cakava.

Vakaitavi kei na veitalanoa

Me ra yadua na lewenikalasi na ilavelave ni tinikadua na inaki nei Peresitedi George Albert Smith e vola me baleti koya. Kerei ira yadua na lewenikalasi me ra wilika yadudua.

- Na mataqali igu vakacava e vinakati me rawa kina na inaki?
- Na veika cava me solibulataka o Peresitedi Smith me rawata kina na vei inaki oqori?

Me ra vakauqeti na lewenikalasi me ra vakarautaka eso na inaki me baleti ira.

Vakaraitaka o George Albert Smith na iVakavuvuli ni Loloma e na Vosa kei na Cakacaka

Talanoataka vei ira na lewenikalasi ni levu na i talanoa e baleta na loloma kei na veikauwaitaki vei ira na tamata nei Peresitedi Smith. E vakavulici keda e na veika e cakava, e levu na ivakavuvuli e okati kina na vosa oqo na *loloma.*

Vosavolai kei na peparaba

Vakabira na vosa na *Loloma.* E botona vakabira talega mai na vosavolai se peparaba: Na loloma e vakasaqarai ira na tauvimate kei na malumalumu.

Vakaitari

Lesi ira na lewenikalasi me ra wilika na italanoa oqo me ra dara talega na pini ni yaca ni tamata era matataka tiko. Vakamacalataki ira, solia talega e so na ivakamacala e veiganiti ni bera ni ra wiliwili.

E tukuna o Elder Ezra Taft Benson, na lewe ni Kuoramu ni Le Tinikarua e na 1951:

Elder Ezra Taft Benson

"E na sega ni cegu na noqu vakavinavinaka e na nona veisiko yani o [Peresitedi George Albert Smith] i neitou vale e [Salt Lake City] e na gauna au a se daukaulotu kina e na veivanua vaka Iurope e na iKarua ni iValu Levu. Vakabibi na veisiko e na loma ni bogi e na gauna e tauvimate bibi kina na luvequ lailai ni voleka sara me leqa. E sega e mai tukuna, e kune galala o Peresitedi Smith me lako ki neitou vale me tabaka na uluna na gonelailai, ni a keveta tiko o tinana ka vica na aua ka yalataka kina ni na bula. Oqo o Peresitedi Smith, e dau levu na nona soli gauna me veivuke, vakabibi vei ira na tauvimate, kei ira na vinakata na nona veivuke" (Ezra Taft Benson, mai na Ripote ni Koniferedi, Epr. 1951, t. 46).

Tikina Volai, peparaba kei na Vakaitavi

Vakabira na tikina volai se na peparaba: Na loloma e tu vakarau me veiqaravi.

Oqo na luve i Peresitedi Heber J. Grant yalewa.

Na Luve i Peresitedi Heber J. Grant yalewa

" E na dua na gauna a lesu tiko mai e na dua na soqo vakalotu o [Peresitedi Smith]. [Au a sala vata tiko mai ka'u raici koya] ni rai takosova na iyatu dabedabe ka raica yani e dua na tina ni gone kei na luvena, e vaka me bini e yasana na iyaya. E tovolea sara o koya me la'ki vosa vua, ka tarogi koya me baleta na nona qaravi.

" 'Ni oti ga e vica na miniti sa lako sara o Peresitedi Smith me la'ki vosa vua na tina ni gone o ya. E lesu tale mai ki na neitou idabedabe ka mai tukuna, "Io me vaka sara ga au vakila tiko. E dua na vanua yawa e lako tiko kina na tina ni gone o ya; au sa raica na nona tikite. Au sega ni kila rawa e volitaka tu vakacava vua na tamata e volitaka vua na tikite ni sega ni vakaraitaka vua e dua tale na gaunisala rawarawa vua me taura. Baleta e na la'ki wawa vakadede mai Ogden kei na nona yaco yani i Chicago. Sa tiko vei au na nona tikete au na sobu i Ogden me'u la'ki rai ke rawa ni'u veisautaka me taura tale e dua na sitima ni vanua me kua ni la'ki wawa tu vakadede e Ogden se Chicago." '

"E na gauna e kele kina na sitima ni vanua sa sobu sara o Peresitedi Smith ka la'ki vakadodonutaka na tikite ni yalewa oqo me vakarawarawataka kina na nodrau ilakolako na veitinani. Oqo na ivakaraitaki ni veikauwaitaki ni tamata oqo" (Arthur Ray Bassett, "George Albert Smith: On Reaching Out to Others," *New Era,* Jan. 1972, t. 52).

Tikina Volai, na peparaba kei na vakaitavi

Vakabira na tikina volai: Na loloma e kunea na gauna me vukea na tani.

Oqo o Brother D. Arthur Haycock, na vunivola ni vica na parofita.

O Brother D. Arthur Haycock

"E na ilakolako nei [Peresitedi Smith]. . . ki na Ra e Loma, e a vakatotolo tiko me la'ki vodo e na dua na sitima ni vanua, e na gauna vata a o ya e takosovi koya mai kina e dua na tina ni gone kei iratou na luvena e va me ratou lululu vua. E dua e a taura na kena itaba, qai vakau e dua na kena ilavelave vei Peresitedi Smith kei na dua na ivola lailai: `Au vakauta tiko yani oqo vei iko e baleta na iyaloyalo e vakamacalataki dina kina na mataqali tamata keimami vakabauta ni o iko. Na vuna keimami karona kina e baleta ni o sa rui tamata osooso, dina ni o dau vakatotolotaki ki na nomu motoka kei na sitima ni vanua sa waraki iko tu mai, o se dau vakagalalataki iko mo lululu kei iratou taucoko na lewe ni matavuvale oqo'" (D. Arthur Haycock, "A Day with the President," *Improvement Era,* Epr. 1950, t. 288).

iVolavolai levu kei na ivakaraitaki

Vakabira na ivola volai: Na loloma e veivosoti.

Talanoataka na italanoa oqo:

"E dau kauwaitaki ira vakalevu sara na tamata era sa biuta mai na Lotu o Peresitedi George Albert Smith, ka tovolea me vakaraitaka vei ira na nodra malumalumu.

Oqo e dua na ivakaraitaki. E dua na ilala levu era sa biuta na Lotu ka la'ki tauyavutaka tale e dua na nodra lotu vou. Era cudruvaki ira eso na iliuliu ka ra lewa mera sa kua ni vakarorogo ki na Lotu ka cakava ga na ka era vinakata. E sa qai sikovi ira na ilala oqo o Peresitedi Smith e na 1946. Era sa la'ki sota ka ra lululu, vosa vei ira, masu vata ka tagi baleti ira. E tarai ira yadua na nona veisiko. E i rairai ka itovo vaka na parofita. Era kila ni sa i koya na parofita. Era lewe tinikarua na drau na tamata, era vakila na loloma dina ni Karisito e tarai ira yani mai vei koya sa lumuti mai vua na Turaga, oqo e la'ki vakavuna kina mera lesu tale kina ka vakarurugi e na Lotu ka ra a sa biuta mai" (*Presidents of the Church* [Religion 345 student manual], t. 202).

E Vakarota o Peresitedi Smith meda Veilomani

Ni a vosa tiko me vaka e dua vei ira na dau vakadreta na vosa na *loloma,* e na nona bula taucoko a tukuna vaka oqo o Peresitedi Smith vei ira na lewe ni Lotu:

"Kakua ni guilecava ni veitalia na veika o sa solia vakailavo, ka veitalia talega na nomu vinakata na veika vakavuravura mo marau kina, ia, na nomu marau e na tautauvata ga kei na nomu isolisoli kei na nomu loloma cecere kei na nomu yalovinaka kei na nomu loloma vei ira na nomu veikilai e vuravura. Sa tukuna na Tamada Vakalomalagi ka vakamatatataka vakaoqo, o koya sa kaya ni lomana na Kalou ka sega ni lomana na tacina e sega ni yalodina" (George Albert Smith, "To the Relief Society," *Relief Society Magazine,* Tis. 1932, t. 709).

E na gauna a se lewe tiko kina ni Kuoramu ni Le Tinikarua o Elder Spencer W Kimball, e tukuna oqo baleti Peresitedi George Albert Smith: "E vaka vei au na nona ivukivuki taucoko, kei na vakasama ni noda Peresitedi e vakaraitaka mai na lomana taucoko kei na yalona ni lomana na Turaga, kei ira na nona itokani. E dua tale beka na tamata vakavuravura e na levu cake na nona lomana?" (e na *Church News,* 11 Epr. 1951, t. 11).

Tepi ni Vidio iVakadinadina

Kevaka e tiko, vakaraitaka na tepi ni vidio, na ikava ni tabana (1 miniti, 19 secodi), ni iVakadinadina nei George Albert Smith.

Na itovo kei na nodra yaloloma na noda veiparofita e vakaraitaka na loloma ni Tamada Vakalomalagi vei keda. E kaciva ira yadua na tamata me ra vakarautaka na veika me ganiti keda e na gauna oqo. Na ivakaraitaki iGeorge Albert Smith e na soli kalougata vua e vulica na ivakavuvuli ni tamata rogo levu oqo. Na nona loloma e dua na veivakalougatataki i vuravura ka duatani e na gauna ni rarawa kei na veivakalolomataki e vakasinaita na vuravua. Na nona loloma e veivakayalovinakataki vei ira na Yalododonu Edaidai e vuravura taucoko.

E dua na isolisoli levu meda tauyavutaka o ya na isolisoli ni loloma. Me vaka na loloma vakayalo, oqo e na lako mai e na nomu tomana tiko na veiqaravi vua na Kalou kei ira na nomu itokani, e na noda vakasaqara na veivuke ni Kalou e na masu, kei na noda vulica na nona kaukauwa.

---

iVakadinadina kei na iColacola

Solia na nomu iVakadinadina ka vakauqeti ira na lewenikalasi me ra dau vakaraitaka na nodra loloma me vakataki Peresitedi Smith vei ira na nona itokani.

iNaki nei Peresitedi George Albert Smith

1. “Au na nodra itokani na sega ni vakaitokani ka kunea na marau ni’u qarava na veika era vinakata na dravudravua.”
2. “Au na sikovi ira na tauvimate kei ira na leqa tu ka vakauqeti ira me ra vakabauta me ra vakabulai
3. “Au na vakavulica na dina ki na nodra kila kei na veivakalougatataki ni kawa tamata. taucoko”
4. “Au na vakasaqarai ira na sese tu ka tovolea me’u kauti ira lesu mai ki na bula dodonu kei na bula marau.”
5. “Au na sega ni vakasauraratataki ira na tamata me ra bulataka na noqu isausau ia me’u lomani ira me rawa king me ra cakava na veika dodonu.”
6. “Au via tiko vata kei ira na lewe levu me’u vukei ira e na nodra leqa mera marau e na nodra bula vakavuravura.”
7. “Au na tovolea me’u kakua ni vakabekaei e na itutu cecere ka tovolea me tarova na veivakalevulevui mai vei ira na itokani mamada.”
8. “Au sega ni nakita me’u vakacacana e dua, e sega mada ga o koya e vakacacani au, ia au na tovolea me’u caka vinaka vua me wili me keirau veiwekani.”
9. “Au na tovolea me’u biuta laivi na yalokocokoco kei na yalovuvu ka marautaka na nodra rawa ka na luvena na Tamada Vakalomalagi.”
10. “Au na sega ni cata e dua na tamata bula.”
11. “Eda kila na iVakabula ni kawa tamata a sa solia mai vei keda i vuravura na yavu duadua e na vakatorocaketaki keda meda marau kina eke kei na gauna sa bera mai ka’u kila ni sega walega ni itavi e isolisoli veivakalougatataki me vakatetei na dina oqo.”

(Cavuti e na ivola i Bryant S. Hinckley, “Greatness in Men: Superintendent George Albert Smith,” *Improvement Era,* Maj. 1932, t. 295.)

Lesoni
27

Kune vakacegu e na Gauna Dredre

iNaki ni Lesoni

Me ra na raica na lewenikalasi ni da na bula sautu e na gauna ni leqa kevaka eda kila na noda bula e dodonu se savasava.

Me Vakarautaki

1. Vakarautaka mai e dua na iseru savasava kei na so na tiki ni pepa.
2. Vakabira na qito ni "vakasama" e na papanivolavola ka ubia na vosa e na pepa vulavula sikuwea ka nabataki tu.

1	2	3	kauta na bula
5	6	7	8
9	10	11	na vakabauta

Na naba 4 kei na 12 sa cereki tu.

3. Raica me ra yadua na lewenikalasi na iVolatabu.

iKuri E so ni Lesoni

iVakamacala Taumada

Vakaitavi

Kerea e dua na lewenikalasi me seruta vakavica na uluna ka taura voleka na iseru e na yasa ni tikitiki ni pepa basu. Raica na pepa ni kabita na iseru.

- Na cava e rikava se kabita yani kina na tiki ni pepa na iseru? (E vaka me solegi tu na iseru e na livaliva ka la'ki vaka kina na makeneta.)

Ni o sa raica na kaukauwa ni livaliva e na iseru e na kena vakayagataki vakaoqo, e na vakatalega kina na kaukauwa ni tamata e dau cakava tiko na cakacaka ni Kalou. O koya sa yalododonu e na tiko vata kei koya talega na kaukauwa ni Kalou.

Eda sa vulica ni a bulataka o Peresitedi George Albert Smith na bula dodonu ka vakamuria na ivakaro ni Kalou. Dina ni so na gauna e dau yaco na ka vakarerevaki e na nona bula, e sega ga ni dau via kauwaitaka vakalevu o koya.

- Na cava a yao tiko e vuravura e na gauna e kacivi kina me parofita ni Lotu? (E donuya tiko na iKarua ni iValu Levu.)

Oqo na itukutuku e tukuna o koya ni se iApositolo kina e na imatai ni iValu Levu: E rairai sinai tu e vuravura na leqa, e na butobuto na lomalagi, na tibi ni liva, na uneune mai na lomana ki na batibatina, eda kila ni bula na Kalou, ka dodonu na noda bula, e na tawayalani na noda marau kei na bula sautu baleta ni vakadonuya na Tamada na noda bula" (George Albert Smith, na Ripote ni Koniferedi, Okot. 1915, t. 28).

E vosa tiko o Peresitedi Smith e na bula sa sotava. Ni se cauravou sa kacivi o koya me la'ki veiqaravi e na tabana ni kaulotu ki na veiyasana ki na ceva. E levu na yabaki era dau sega ni dau taleitaki na daukaulotu ki na Ceva kei Amerika. E so era kuitataki, mokulaki, vakamatei se vakacacani vei ira na itaukei ni vanua.

E na dua na yakavi e a tiko kina o George Albert Smith e na dua na vale ni lewenilotu kei na vica tale na elders kei na peresitedi ni kaulotu, o J. Golden Kimball. E na bogi ni ra se qai vakarau moce, era sa kumuni e so na ilala. E talanoataka vakaoqo o Peresitedi Smith :

"Voleka sara tu ga na tinikarua e na bogi levu keitou yadra mai baleta na levu ni mamaue kei na kaikaila e tautuba ni vale keitou moce tiko kina. Sa tucake sara o Peresitedi Kimball [J. Golden] ka tekivu vakaisulu. . . . Era sa tukituki e katuba ka ra vosavosa ca, era tukuna tiko mai mera lako mai tuba na Momani ke sega era na lauvana. E tarogi au sara mai o Peresitedi Kimball se'u na duri cake ka vakaisulu au a tukuna vua ni sega, au na davo tu ga e na noqu idavodavo, e baleta ni'u kila e na vukei keda na Turaga. E sega ni dede era sa tekivu vanavana. Era sa wase vaka va na ilala era kaikaila tiko e tuba ka tekivu vanavanalaka mai na vale. Era a veivukayaki na tikitiki ni kau e na veiyasana kece. Ni oti e vica na sekodi a tekivu tale. A sega ni yacovi au na rere. Au a davo tu ga vakadua e na noqu idavodavo, au sotava tiko oqo e dua na gauna dredre e na noqu bula, au kila ke'u vunautaka tiko ga na vosa ni Kalou ka vakamuria na nona ivakavuvuli e na taqomaki au na Turaga, ka mani dina" (George Albert Smith, "How My Life Was Preserved," e na *A Story to Tell,* comp. Primary Association General Board kei na Deseret Sunday School Union Board [Salt Lake City: Deseret Book Co., 1945], tt. 155–56).

- E a domobula o koya? Na cava na vuna a sega ni taqaya kina vakalevu e na gauna vakarerevaki e sotava tiko kina na veika oqo? (Vakadonuya na veimataqali isau ni taro.)

Na iSasabai ni Kalou e Taqomaki ira na Yalododonu e na gauna ni Leqa kei na Veivakatovolei

iVolanikalou kei na veivosaki

E soli vakasala na iApositolo o Paula vei ira na lewe ni Lotu e na nona gauna ni ra sotava tiko na veivakatovolei levu. E na gauna o ya, era dau vakacacani ka vakamatei o ira na vakamuria na ivakavuvuli vakarisito.

Kerei ira na lewenikalasi mera wilika na Efeso 6:10–18.

iYaloyalo kei na veivosaki

- Raica lesu tale na gauna a sega kina ni taqaya o George Albert Smith ni a lauvana tiko. Na gaunisala cava e vakarautaki koya kina e na isasabai ni Kalou?

Vola e na papanivolavola: *Vakaioro na tolomudou e na lomadina*.

- E vakarautaki koya vakacava e na dina? (E vakamuria o koya na dina ni vakavulici mai vua na nona itubutubu kei rau na tukana kei buna.)

Vola e na papanivolavola: *Sa tu e na lomaseremudou na isasabai ni valavala dodonu*.

- E a tauyavutaka vakacava o koya e na yalododonu? (E na nona vakamuria na ivakaro. Nanuma ni a tukuna vei tukana e na nona raivotu ni a sega ni vakayacora e dua na ka e na madua kina o tukana. E baleta talega ni a vakadonuya na nona kacivi me kaulotu.)

Vola e na papanivolavola: *Ka sa vakaivava na yavamudou me vakarautaki e na kosipeli ni sautu*.

E a la'ki vakaraitaka o Peresitedi Smith na yalona e na gauna e donuya yani kina na imatai ni nona lotuvakayabaki ni tabana ni kaulotu.

"Na neitou lotu [ena veikau mai Mississippi] e tekivu sara ga ni oti na katalau e na mataka keitou sega tale ni via kana me yacova sara na yakavi. Keimami tiko ka marautaka na veivakauqeti nei koya sa cecere sara, ka vakalougatataki, ka veitalia ga na veivakaocai kei na leqaleqa e maliwai keimami. E na gauna talega oya e levu kina na veimecaki e vakaraitaki e Mississippi kei na vanua ki na ceva kei Amerika, ia, e vaka ga keitou vakila ni keitou lakova yani kina na iserau ni Tamada Vakalomalagi, ni biuti keitou vakasauri na rere kei na ririko" (George Albert Smith, mai na Ripote ni Koniferedi, Okot. 1945, t. 115).

- Na cava e gauna kina ni sautu na koniferedi—"na vakarautaki ni kosipeli ni sautu"? (Vakadonuya na veiisau ni taro tale e so.)

Vola e na papanivolavola: *Mo dou kauta na vakabauta mei sasabai*.

Ni se lailai sara o Peresitedi Smith sa vakaraitaka tiko na nona vakabauta. Ni se cauravou lailai, e a tauvi George Albert Smith e dua na matetaka na taifoiti. E a vakasalataki tinana o vuniwai me davo tu o koya me macawa tolu, me kua ni kania na kakana kaukauwa, ka soli vua e so na kofi me gunuva. Ni oti e vica na yabaki, a tukuna o Peresitedi Smith:

" 'E na gauna a lako kina na vuniwai, au tukuna vei tinaqu ni'u sega ni via gunu kofi. Au a vakavulici e na Vosa ni Vuku, ka a vakaraitaka na Turaga vei Josefa Simici, e vakaroti keda meda kakua ni gunu kofi.

" 'E a vakasucuma o tinaqu e tolu na gone i vuravura ka rau a mate e lewe rua. E dau ririkotaki au vakalevu.

" 'Au kerei koya me lakovi o Brother Hawks, e dua na qasenivuli ni tabana levu. E cakacaka o koya e na vale ni buli kaukamea, e tamata dravudravua ka yalomalua e sivia sara na nona vakabauta e na kaukauwa ni Turaga.

" 'E a lako mai o koya, ka mai qaravi au ka masulaki au me'u bula.

" 'Ni veisiko tale mai o vuniwai e na mataka lailai ni siga ka tarava au sa qito vata tiko kei ira na noqu itokani e tautuba. A kurabui vakalevu. E a mai vakaraici au tale ka raica ni sa mamada sara na noqu tauvimate ka'u sa rairai bulabula sara.

" 'Au a vakavinavinaka vua na Turaga ni'u sa bula tale. Au kila ni vakabulai au o koya'" (Magazine article in a scrapbook [GAS Collection, U of U, Box 124, Scrapbook 1], t. 4; e cavuti mai vei Glen R. Stubbs, "A Biography of George Albert Smith, 1870 to 1951" [Ph.D. dissertation, Brigham Young University, 1974], t. 12).

Vola e na papanivolavola *iSala ni Veivakabulai* kei *na iSeleiwau ni Yalo Tabu*.

- Na ivakadinadina cava e tiko ni a kerea o George Albert Smith na tiki ni sasabai ruarua oqo? (Me ivakaraitaki, e dau tukuna o koya ni imatai kei na ikarua ni Valu Levu na sautu e na yacovi ira ga na lewe ni veimatanitu era ciqoma na Yalo ni Kalou [raica na Ripote ni Koniferedi, Epr. 1948, t. 180].)

Vakaitavi

Me ra wase rua na lewenikalasi, me qitotaki na "qito ni vakasama" sa vakabiri tu e na papanivolavola ka ubi tu e na pepa. Me talai e dua na gone ni timi yadua ki na papanivolavola me la'ki digitaka ka cega e rua na sukuwea. Na inaki ni qito me cegai vata e rua na sukuwea. Ke rau tautauvata na sukuwea, me kua tale ni ubi, e na rua kina na poidi e nona na timi e cega na sukuwea e tautauvata. Ke sega e na, biu lesu tale na pepa e na kena vanua.

E solia o Peresitedi George Albert Smith na nona iyalayala vei ira na lewenilotu meda dau nanuma e na gauna ni leqa:

"E tiko e rua na kaukauwa e na vuravura oqo. E dua na kaukauwa ni Tamada Vakalomalagi kei na kaukauwa nei Setani. E sa vakatau sara ga vei keda na vanua cava eda vinakata me da tiko kina, vua Tamada Vakalomalagi se vei Setani.

"Sa levu sara na gauna au dau tukuna na ka e dau tukuna o tukaqu. O koya tale ga e vosa mai na itutu oqo, o koya a solia vei au na yacana. Ni a vakasalataki iratou na nona matavuvale, e a kaya vakaoqo, `E dua tiko na iyalayala, e matata vinaka sara tu ga. E na dua na yasa ni itoqa [laini] e nona na Turaga. Na yasana ka dua e nona na tevoro.' E qai kaya, `Ke o tiko e na yasa] ni Turaga, o na bula kina, e baleta na meca ni bula dodonu taucoko e na sega ni takosova rawa na itoqa oya.'

"Na cava na kena ibalebale? Vei au, na kena ibalebale, o ira na vakamuria tiko na bula dodonu, e na nodra vakamuria tiko na ivakaro ni Tamada Vakalomalagi era na bula, ia era na leqa o ira era sega ni kauwaitaka na nona ivakavuvuli kei na veituberi" (George Albert Smith, e na Ripote ni Koniferedi, Okot. 1949, tt. 5–6).

E dau vakatovolea vakalevu na noda vakabauta na Kalou kei na noda yalododonu. Kevaka e rawa ni da "tudei," me vaka e tukuna o Paula, meda vakavakarau ka "dara" na "yaragi ni ivalavala dodonu." Ni tu vei keda oqo, eda sa rawa kina ni toso iliu ni da kila ni na vinaka na veika kece. Na nona yalododonu e na kauta mai na sautu e na gauna dredre. Meda veivukei me rawa ni da "tucake vata e na yasa ni Turaga."

---

iVakadinadina kei na iColacola

Solia na nomu ivakadinadina ka vakauqeti ira na lewenikalasi mera dara na iyaragi kece ni Kalou.

Lesoni
28

David O. McKay: Doka na Vuvale kei na Lewena

Sucu: 8 Sepiteba 1873 **Yabaki ni Peresitedi:** 1951–1970

iNaki ni Lesoni

Ni ra vulica na bula nei Peresitedi David O. McKay, era na doka mai kina na lewenikalasi na vuvale me tikina tabu ni vakavakarau.

Me Vakarautaki

1. Vakarau mo vakaraitaka na iyaloyalo kei Peresitedi David O. McKay e na tabana rokataki ni ivola oqo.
2. Raica mera yadua na lewenikalasi na iVola i Momani.
3. Mera yadua talega na lewenikalasi na drau ni pepa kei na peni.
4. Vakarautaka e dua na peparaba kei Peresitedi McKay me volai kina na nona itukutuku: "E dua na noda iyau talei na noda matavuvale" (David O. McKay, mai na Ripote ni Koniferedi, Epr. 1964, t. 5).

iKuri E so ni Lesoni

iVakamacala Taumada

Na ibalebale kei na veivosaki

- Na cava na ibalebale ni "doka"? (Na ivakaraitaki ni vakarokoroko vua e dua e vakaitutu, vakacerecerei, vakaturaga.)
- Na *doka* e vosa ka cakacakataki? (Io! Ni da doka e dua na ka, eda na sasaga, ka vakauqeti mai vua na tamata o ya se na ka o ya.)
- Vakasamataka e so na ka o dau doka se dua o dau doka. E dau yaga vakacava e na nomu bula?

E Dokai ira na Nona Kawa o David O. McKay

iTukutuku

O David Oman McKay a ikaciwa ni parofita ka Peresitedi ni Lotu i Jisu Karisito ni Yalododonu Edaidai. E levu na veika e rawata a vu mai na loloma kei na nona doka na nona itubutubu, kei tukana buna, kei na veimaliwai veilomani ni nodratou matavuvale. O ira na tukana kei na bui nei Peresitedi McKay erau kawa vakaturaga, yalodina, ka kawa e dau doka ka, rokova vakabibi sara o koya.

Na waka ni kosipeli e na matavuvale na McKay e tekivu sara mai na veimama ni-1800—se vica ga na yabaki e na kena vakalesui tale mai na kosipeli ki vuravura. E na kedra maliwa na veidelana e na 1850, mai Sikoteladi, o William kei Ellen Oman McKay, na tukana kei na bui Peresitedi David O. McKay, erau a ciqoma na kosipeli.

E na yabaki 1856 eratou biuti Sikotiladi mai ka soko i Amerika. Na nona dokai rau na tukana kei na buna o Peresitedi Mc Kay e titobu sara, e na gauna a se lailai sara kina o koya, e dau vakarogoca na nodrau italanoa na tukana kei na buna e na gauna era taubaletaka kina na buca i Utah. Oqo e so na italanoa taleitaki vua:

E na gauna eratou yaco yani kina i Amerika, “o rau na matavuvale nei [William kei Ellen] rau sa toki sara i Iowa, ka rau la’ki vakavale ka tekivu cakacaka sara me yabaki dua, ka maroroi ilavo me baleta tiko na ilakolako takoso e na buca ki Utah. Ni oti na yabaki sa rua sara na nodratou bulumakau yabaki rua, rua na bulumakau yalewa, dua na bulumakau tagane qase, dua na qiqi vakalaca, kei na vica tale na iyaya lalai, erau sa marau sara ka namaka tiko na ilakolako ka 1,000 na maile a vakarau tekivu. E na yakavi ni veitalatala, Jiune 13, 1859, e yaco kina e dua na veivosaki. E tukuna kina o Kavetani Brown ni dua tiko na yada kei na luvena lailai e tiko na kedra maliwa ka leqa tiko e na nodrau ilakolako e na bibi ni nona tauvimate na tina e sega ni taubale rawa kina `E dua beka vei kemuni e rawa ni vakagalalataka na nona qiqi me rau vodo kina na yada oqo kei na luvena?’ Era sinai vinaka taucoko tu na qiqi dre, ka sega ni dua vei ira na soqoni tu e sauma mai na taro. O William e dau taqomaka vinaka na watina, ka namaka o koya me vodo qiqi takosova na buca o watina e na ilakolako oqo, me qai taubale o koya. E la’ki tukuna sara o koya vei watina o Ellen Oman ka kaya: `Nau, e tiko oqo e dua na yada kei na luvena e vinakata me lako talega ka leqa tiko, ni sega ni rawa ni taubale. Me dua e vakagalalataka e dua na qiqi me vodo kina. Au mani sega ni tukuna e dua na ka e na bogi.’

“E sauma mai vakatotolo o koya ka kaya, ‘O lesu tale ka la’ki tukuna vua ni rawa ni mai vakatawana na idabedabe e dodonu me noqu!’ E na nona ivakaro ga oya, a la’ki tukuna ka a mani taubaletaka o Ellen kei watina na 1,000 na maile ka takosova yani na buca!” (comp. Llewelyn McKay, *Home Memories of President David O. McKay* [Salt Lake City: Deseret Book Co., 1956], tt. 19–20).

Mai vei rau na itubutubu yalo vakaturaga oqo e vu mai kina na gonetagane kei na goneyalewa yalo vakaturaga: tagane e gone taudua, o David McKay, na tamai Peresitedi McKay.

E rau vakamau o David McKay kei Jennette Evans e na 1867 ka rau la’ki vakaitikotiko sara i na Ogden Valley me la’ki tekivu kina na nodrau bula. Na vale e rau tara e Huntsville, Utah, e se tu ga edaidai, e se tu ga kina e levu na veika e na gauna a sucu kina o David O. McKay e na i 8 ka Sepiteba 1873. O koya e matai ni tagane, ka ikatolu ni gone e na matavuvale lewe tini

iVakaraitaki

E sa kila tiko mai o Peresitedi David O. McKay na veivakalougatataki ni vale kei na matavuvale ni se lailai.

“Ni se qai yabaki vitu o David, a rau sa mate na ganena qase, sega ni dede sa kacivi sara o tamana me kaulotu yabaki rua i Sikoteladi. E sa bukete tale tiko ga o Mrs. McKay ka namaki me vakasucu e na loma ni tini na siga. Na vuvale me qaravi; ka vakani na lewena gone. Ia, na lotu me liu. Oqo na veivakatovolei ni vakabauta. E na gauna e vodoka kina na nona ose o Elder McKay me sa lako, e roqoti luvena cake e ligana, reguci koya, ka vakamoce vua, e qai kaya, `David, raici tinamu tiko kei iratou na lewenivuvale. E na gauna talega oya e cava kina na nona gone ka tubucake me cauravou, e baleta na itavi bibi sa nuitaki vua.

“Na tikina e dredre taudua na nona dau rerevaka na bogi vei, o ya e baleti ira na Idia kei ira na ilala ca ni ra dau mai veitulevaki. `Dua na bogi, au sega ni rawa ni moce, au nanuma ni’u rogoca na vosavosa e yasa ni vale. Au rere sara vakalevu, au sa qai nanuma me’u masu me vaka e rau vakavulica vei au o rau na noqu itubutubu. Au nanuma ni’u rawa walega ni masu e na gauna au dau

yadra kina e na moce ka tekiduru sobu, oqo e dua na ka dredre vei au. Au sa qai yadra cake mai ka tekiduru e yasa ni noqu idavodavo ka masu vua na Kalou me taqomaki tinaqu kei iratou na noqu vuvale. Qai dua na domo, e vosa mai vakamatata vei au me vaka na noqu vosa tiko yani oqo vei iko, ka kaya, "Kakua ni rere; e na sega ni dua na ka e na vakaleqai iko." Na vanua e lako mai kina, se na cava oya, au na sega ni tukuna. O iko ga mo na lewa. Vei au o ya na isau ni taro dodonu' " (John J. Stewart, *Remembering the McKays* [Salt Lake City: Deseret Book Co., 1970], tt. 13–14).

Veivosaki

E tukuna vaka oqo o Peresitedi McKay, " 'Ke vaka au taroga se cava na yaca ni ka e vinakati duadua e vuravura, au na sega tale ni lomalomaruataka ni *tina ni gone yalomatua;* na kena ikarua, *na tama ivakarau vinaka'"* (Llewelyn McKay, *Home Memories,* t. 4).

Vakaitavi

Me vakaraitaki na bibi ni vakamuria na ivakaraitaki vinaka, solia mera yadua na tiki ni pepa kei na penikau na lewenikalasi. Vakamacalataka ni o na solia vei ira e tinikaciwa na ivakaro leleka mera muria. (Na vakaro e na vakayacori yadudua e na caka e na iyaloyalo oqo:)

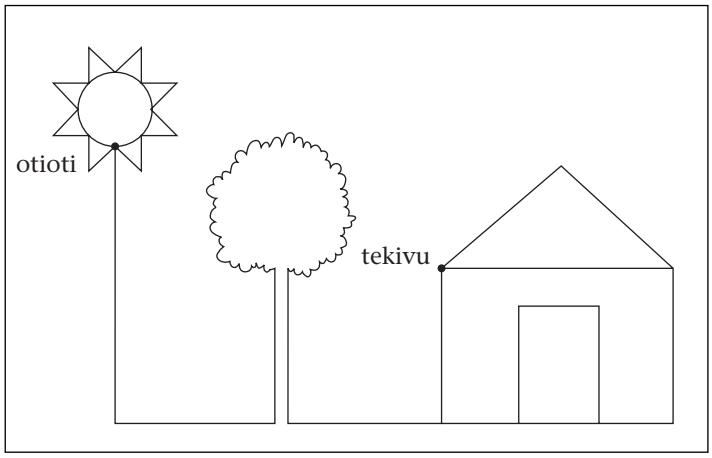

Kakua ni se vakaraitaka na iyaloyalo vei ira na lewenikalasi me yacova ni ra vakaotia na nodra droini.

Vakauqeti ira talega na lewenikalasi mera se kua ni veivosakitaka se talanoataka na vakaitavi e na gauna e caka tiko kina. Wilika na ivakaro oqo vei ira e na kalasi:

Tekivuna e na penikau e na lomadonu ni pepa, toqa e dua na laini me kua ni cegu—

1. i ra me 2 na idi
2. ki na imatau me 3 idi
3. i cake me 2 idi
4. vakalakala cake ki na imawi me 2 na idi
5. vakalakala sobu ki na imawi me 2 na idi
6. vakadodonu ki na imatau me 3 na idi
7. lako sobu me 2 na idi
8. ki na imawi me 2 na idi
9. i cake me 1 1/2 na idi
10. i cake ki na imatau me 1 na idi

11. i ra me 1 1/2 na idi
12. i cake ki na imawi me 4 na idi
13. i cake me 2 na idi
14. Me dua na iwirini (me 2 idi vakababa)
15. i ra me 2 na idi
16. i cake ki na imawi me 2 na idi
17. i cake me 4 na idi
18. Droinitaka edua na ka momokiti
19. droinitaka eso na ucuna momoto wavokita na ka momokiti o se qai cakava oti
20. Sa oti!

Solia na galala vei ira na lewenikalasi mera soli vakasama me baleta na vakaitavi. E na so e vinakata mera vakaraitaka na nodra droini. O na rogoca e so na ivakamacala vakaoqo: "Oqo e dua na ka veilecayaki!" "Au sega ni taura rawa na ka o vinakata me keimami cakava!" "A lako vinaka sara tiko mai me yacova . . ."

Papanivolavola kei na veivosaki

Kitaka tale na vakaitavi e na gauna oqo, mo liutaka ka vakamuria tale na vakaitavi, tekivu droini e na papanivolavola e na gauna e wiliki tiko mai kina na ivakaro.

- Na cava e bibi kina meda vakamuria na ivakarau vinaka? (E bibi sara; e na vakaitavi e na vakarawarawataka sara na droini baleta ni o rawa ni raica na kena icakacaka.)
- Na cava e bibi kina *meda* dau ivakaraitaki vinaka? (Na ivakaraitaki era vakayacora na maliwai keda e dau mai vakaukauwataka na noda bula me vaka na noda ivakaraitaki e dau vakaukauwataki ira na so.)
- O cei o dau vakaukauwataka e na nomu dau vakaraitaka na veika o dau cakava? (Vakadonuya na veiisaunitaro e so, vakadreta ni o ira na noda itokani kei ira na cauravou kei na goneyalewa era dau vakaukauataki vakalevu.)

O Peresitedi David O. McKay e dau bulataka na ivakaraitaki vinaka kei na kaukauwa e na nona bula. Na nona kawa, vuvale, kei na vale e ivakaraitaki vinaka. E titobu sara e na matavuvale nei McKay na yavu ni kosipeli a mai vakaukauwataki e na veitabagauna e na kena qaravi kei na talairawarawa. E kila o Peresitedi McKay na kaukauwa vakamatavuvale baleta ni a mai isema dredre o koya. E tukuna o koya:

Peparaba

"E dua na isolisoli bibi na noda vuvale" (mai na Ripote ni Koniferedi, Epr. 1964, t. 5).

E vakavulica o koya, " 'E sega na cakavinaka e na rawa me sosomitaka na leqa ni vuvale. . . Na itikotiko dravudravua sara . . . ni tiko kina na loloma ka duavata na vuvale e dredre cake sara vua na Kalou kei na tamata e na itabagauna oqo [mai na iyau levu duadua]. E na vuvale vakaoqo e na rawa ni caka mana kina na Kalou ia e na cakava sara. . . . Na yalosavasava kei na vuvale savasava e na sega ni yawa ma i Lomalagi'" (mai vei J. E. McCulloch, *Home: The Savior of Civilization* [Washington, D.C.: The Southern Co-operative League, 1924],t 42; mai na Ripote ni Koniferedi, Epr. 1964, t. 5).

Na taro e vakasamataki

- Vakasamataka na vuvale kei na matavuvale o sa lewena tiko oqo. Na cava so na kaukauwa ni nomu vuvale?
- Na cava o na veisautaka? (O na rairai vinakata mo kerea vei ira na lewenikalasi me ra vola nodra vakasama e na daku ni pepa a vakayagataki e na vakaitavi.)
- Na vakavakarautaki cava, se inaki o sa vakarautaka, me vukei iko me dua kina na nomu vuvale totoka vakataki iko me ivakaraitaki? (Me vukei ira na lewenikalasi e na taro oqo, o na rairai vinakata mo raica lesu tale e so na itovo eratou vakaraitaka na vuvale nei Peresitedi McKay, me vaka na loloma, na cakacaka, talairawarawa, kei na soli bula.)

iVolanikalou kei na veivosaki

E tiko e na ivolanikalou e so na ivakaraitaki ni matavuvale dokai. E dua e vakaraitaki e na ikalima ni wase ni vola i Ilamani. Ni a vakatoka yaca kina o Ilamani vei rau na luvena o Nifai kei Liai ka vakavulici rau me rau bulataka na bula me vaka na tukadrau e liu.

Wiliki vata na Ilamani 5:6–7.

O Peresitedi David O. McKay e vu mai e na ivakaraitaki vinaka, kei na vuvale vakaitovo. E a vakavulica na matavuvale kei na ni vale me yavutaki e na kosipeli. E taleitaka o koya na bula vakavuvale, ka bulataka vakavinaka sara me ivakaraitaki ka bikeni vei ira na lewe vuqa.

“ ‘Na neitou itikotiko e dua ga na vale makawa e loma ni vanua,’ e kaya, ia `e sega na vale ni tui e kune kina na loloma, kei na veilomani dina ni itubutubu, kei na veitacini. Vei au na tikina lomani duadua, ka itikotiko talei taudua e vuravura’ ” (Stewart, *Remembering the McKays,* t. 13).

---

iVakadinadina kei na iColacola

Solia na nomu ivakadinadina ka vakauqeti ira na lewenkalasi mera nanuma tiko na bibi ni nodra dui bula. Era lewena tiko e dua na vuvale ka vaka matavuvale talega, e rawa me ra ivakaraitaki vinaka ka kaukauwa.

David O. McKay—Mata ni Kalou ki Vuravura Raraba

Lesoni
29

iNaki ni Lesoni

E na noda vulica na bula nei Peresitedi David O. McKay, iApositolo ka Parofita, era na kila vinaka kina na lewenikalasi na ibalebale ni "mata ni matanitu" se mata ni Lotu i Karisito.

Me Vakarautaki

1. Vakarau mo vakaraitaka na iyaloyalo kei David O. McKay e na tabana rokataki tu.
2. Raica mera yadua na lewenikalasi na Vunau kei na Veiyalayalati.
3. Vakarautaka e dua na peparaba se vakarau mo vola e na papanivolavola na itukutuku oqo: "Se o Cei o Iko, Vakayacora Vinaka na Nomu iTavi."
4. Ke tiko na tepi ni vidio ni *Testimonies of the Presidents of The Church of Jesus Christ of Latter-day Saints* (53242) mo vakaraitaka na tabana "David O. McKay."

iKuri E so ni Lesoni

iVakamacala Taumada

E mai ikaciwa ni parofita ka Peresitedi ni Lotu i Jisu Karisito ni Yalododonu Edaidai o David O McKay, mai na 1951 kina 1970. E kacivi me iApositolo ni se qai yabaki tolusagavulu ka rua, ni bera ni oti na nona cakacaka vakalotu ni onosagavulu ka tolu na yabaki, e sa lakova oti e sivia na dua na milioni na maile e na nona veiqaravi vakaitalai ni Karisito.

- Na cava na italai? (Na mata, mata ni matanitu vanua, se na daukauitukutuku.)

A Vulica o David O. McKay na iTovo e Vinakati me iTalai kina ni Turaga

Na veika e tarai keda e na noda bula e vukei keda meda tauyavutaka kina na veika e ganita me vukei kina na cakacaka ni Turaga. Eda na rawa ni kila vinaka na vuna e italai kina o Peresitedi McKay i Karisito e na noda vulica e so na veika e sotava e na nona bula.

iMatai ni ka e Sotava : A Ciqoma o David O. McKay na Nona Veivakalougatataki Vakapeteriaki

"Ni vo tiko e vica na macawa me yacova na ikatinikava ni yabaki ni nona bula, sa taura o David na nona veivakalougatataki ni peteriaki. Ni sa soli oti na nona veivakalougatataki, sa biuta na ligana o Peteriaki [John] Smith e tabai David, ni rau veiraici tu, ka kaya vua, `Noqu tagane, e tu eso tale na ka mo cakava mai na qito mapolo. . . .' E a kuri o Peteriaki vei David:

" 'I Brother David Oman McKay, o se cauravou ga ka vinakata mo vakavulici, ka'u sa kaya oqo vei iko, vuli mai vua na nomu itubutubu ka na vakatakila vei iko na sala ni bula mo vakarautaki iko rawa e na gauna oqo e na ilesielsi bibi, sa dikevi iko tiko na mata ni Turaga . . . . Sa vakarautaka tiko na Turaga na ilesilesi mo cakava, o na raica kina e levu na tiki vuravura. . . . Sa nomu ivotavota mo dau bose vata ka veivakavulici kei ira na tacimu ka veiliutaki vei ira na tamata ka vakauqeti ira na Yalododonu mera dauvakabauta' " (Jeanette McKay Morrell, *Highlights in the Life of President David O. McKay* [Salt Lake City: Deseret Book Co., 1966], t. 26).

iKarua ni ka e Sotava: E Taleitaka o David O. McKay me Vuli

E vakalougatataki o Peresitedi McKay e na gumatua ni vuli. Ni se qai yabaki tinikaono, sa mai vuli e na Weber Academy e Ogden, Utah. Ni oti mai kea, a la'ki vuli sara e na University e Salt Lake City o koya, o tuakana kei rau na ganena yalewa lalai. E a la'ki sota kina kei Emma Ray Riggs, e muri a mai watina me sivia e onosagavulu-ka ciwa na yabaki.

E dua na bula vinaka a donuya e na vuli torocake na *university* vakabibi sara ga na nona vulica kina na veiliutaki, na cakacaka kaukauwa, kei na vuli lesoni. E dua na dau qito rakavi vaka Amerika o David, peresitedi ni kalasi sara icake, ka gone vuku taudua e na nona kalasi. Na nona taleitaka na vuli vakabibi na kena vulici na ivola e vu mai na nona yabaki e na vuli torocake. E vulica na veika vakavavalagi, e dau cavuqaqataka e levu sara na tiki ni vola mai vei ira na daunivolavola rogolevu.

iKatolu ni ka e Sotava : A Kaulotu o David O McKay

Ni sa vakacavara na nona vuli e na vuli torocake na [university], sa vakarau sara me vakamautaki Emma Ray ka a qasenivuli tiko e na Weber Academy, ni a soli vua e dua na cakacaka vakakonitaraki. A veisautaka na lomana e na gauna a kacivi kina me kaulotu i Sikoteladi. Na imatai ni rua na vula ni nona kaulotu a dredre sara vua. E na dua na gauna lekaleka wale e liu, e a dua na cauravou rogolevu e na University e Utah. E na gauna oqo e sa mai tiko e na kedra maliwa na vulagi ka sega ni dua e kilai koya. E a talanoataka o koya vakaikoya na nona yalomalumalumu kei na nona vukei mai vua na Turaga:

"Au a vakanananu i vale ka via datuvu edaidai. . . . Au se qai biu vuli ka dau taleitaki ira na cauravou kei na goneyalewa. . . . Au a tiko vata kei Peter G. Johnston, e dua na noqu itokani dredre duadua e vuravura. . .Ni keirau lesu tiko mai na tauni, au sa raica sara e dua na vale e tara tu vakavo e na yasana imatau vei au, e na mata ni katuba au raica kina e dua na tikinivatu e vaka e ceuti tu. E vaka e sakasaka vei au na kena irairai, au tukuna sara vei Elder Johnston, `Au na la'ki raica se na cava oya.' Ni bera ni'u yacova yani au sa raica e dua na ibole e ceuti tu e na vatu:

" 'Se O Cei O iko,Vakayacora Vinaka na Nomu iTavi.'

"Au a tukuna vei Elder Johnston. . . . Keirau a taubale galugalu, au a tukuna e yaloqu, se na yalo e lomaqu, `O lewe ni Lotu i Jisu Karisito ni Yalododonu Edaidai. Vakabibi sara ga ni o italai na Turaga o Jisu Karisito. O sa vakadonuya na itavi mo matataka na Lotu.' . . .

"E na yakavi oya, ni bera ni keirau lesu i vale, au sa ciqoma na ibalebale itukutuku a ceuti e na vatu, mai na siga talega oya keirau sa tovolea me rawa na neirau itavi vakakaulotu e Sikoteladi" ("Vosa nei Peresitedi. McKay vei ira na Cauravou kei na Goneyalewa e na Pioneer Stake," *Church News,* 21 Sepi. 1957, *Highlights in the Life of President David O. McKay* [Salt Lake City: Deseret Book Co., 1966], t. 26).

E na nona gumatua me vakayacora na nona itavi ni kaulotu e Sikoteladi, e vulica kina o Elder McKay me "cakava vinaka na nona itavi" ka veiliutaki sara e na tabana ni lotu oya. E dua na nona ivukevuke e na peresitedi ni tabana ni kaulotu a la'ki parofisaitaka:

" ' "Me'u tukuna mada vei iko, Brother David, o Setani e vinakata iko me wasei iko tani me vaka na witi, io, na Kalou e nanumi iko tiko, kevaka e kaukauwa na nomu vakabauta, o na dabe e na matabose ni veiliutaki ni Lotu" ' " (Morrell, *Highlights in the Life of David O. McKay,* tt. 37– 38).

- E a vukei Peresitedi McKay vakacava na tolu na veika e sotava e na cakacaka e digitaki koya kina na Turaga? (E na duidui na isau ni taro; vakabibitaka na veika e sotava ka vukei David O. McKay me ciqoma ka kila kina na kena bibi me "vakayacora vinaka na nona itavi" ni talai i Karisito kei na nona Lotu.)

- Na itovo cava e taura o David O. McKay ni sotava e tolu na veika oqo? (Taleva lesu tale na veika a sotava sa veivosakitaki oti, ka liutaki ira na lewenikalasi e na kena veivosakitaki vakaoti.)

iMatai ni ka a Sotava Mai na nona veivakalougatataki vakapeteriaki e vulica kina o David O. McKay—

1. E rawa meda vakavulici; e qarauna sara okoya me vakamuria na ivakavuvuli ni nona itubutubu.
2. Me vakayagataka vinaka na nona gauna. (Me vaka a sa tukuna oti vua na peteriaki ni levu na veika yaga me cakava ke kua soti na qito mapolo.) E tukuna talega vua na Turaga ni vinakata me vakacakacakataki koya.

iKarua ni ka e Sotava Ni taleitaka o David O. McKay na vuli, e a vulica kina me—

1. Dau vuli lesoni.
2. Dau cakacaka.
3. Me tauyavutaka na nona ivakatagedegede ni veiliutaki.
4. Me vakatorocaketaka na dei ni yalona.
5. Dau taleitaka na vuli.
6. Me dau vakavakarau ka me liutaki ira na nona itokani.
7. Me vakatorocaketaka na itovo ni veimaliwai.
8. Me vakamatautaki koya e na nona taleitaka na veika vakaivola.

iKatolu ni ka e Sotava Na veika e vulica o David O McKay ni a daukaulotu voli,–

1. Me dau yalomalumalumu ka dau vakararavi vua na Turaga.
2. E bibi meda matataka na Karisito.
3. Me vakadeitaka e yalona na vosa meda "Vakayacora Vinaka Na noda iTavi".

E a vakayagataka o David O. McKay na nona maqosa taucoko me qarava na Turaga kei na Lotu

Ni sa vakacavara o David O. McKay na nona kaulotu i Sikoteladi, sa vakamautaki Emma Ray Riggs sara ka vakadonuya me veivakavulici e na Weber Academy. E na gauna talega oya e a kacivi kina me veiliutaki e na Matawilivola ni Sigatabu e na iteki mai Weber. E na gauna a taura tiko kina na itavi oya, sa vakaraitaka o Peresitedi Joseph F. Smith ni vinakati David O McKay na Turaga me lewe ni Kuoramu ni iApositolo Le Tinikarua. Sa vakadonuya o Peresitedi McKay na veikacivi e na Epereli, 1906 ka a tokoni kina. Na itavi o ya me matataka na Karisito e mai bibi sara na kena ibalebale e na gauna o ya, ka tomana tiko yani me "vakayacora vinaka na nona itavi."

Na ivakatagedegede ni veivakalougatataki ni Turaga vei David O. McKay e na veiyabaki a sa oti yani, sa mai yavu ni kaukauwa vua, e na nona vakayacora na itavi e vakacolata vua na Turaga. Ni a se cauravou a sa iApositolo—ka vakavulici e na veika vou e sotava—baleta na nona yalovakabauta, e vakalougatataki koya kina na Turaga.

iVolanikalou kei na veivosaki

Wilika vata kei ira na lewenkalasi na Vunau kei na Veiyalayalati 43:9–10.

- Na cava eda vulica e na ivolanikalou oqo? (E na vakalougatataki keda na Turaga e na "caka dodonu tiko ga e mataqu" [V&V 43:9]. O ya e so na veika eda matataki koya kina.)

Ni da raica mada e so na veika e sotava o Peresitedi McKay ni a iApositolo voli kina, ka la'ki parofita sara, eda raica kina na veiyavu vinaka e tuberi mai kina ka iyaragi bibi vua na Turaga me vakayagataka. Era vakadeitaka talega na rawaka vakailiuliu nei Peresitedi McKay. Meda veivosakitaka mada e so na veika e sotava kei na veika vinaka.

Vakarokorokotaki kei na Dokai ni iTubutubu

E vakamatautaki koya o David O. McKay e na nona vakarokorokotaka ka doka na nona itubutubu ni se cauravou ka vakaukauwataki koya e na nona ilesielsi vakaveiliutaki e na Matawilivola ni Sigatabu kei na gauna a se qai iApositolo kina. Era lewe levu na cakacaka vata era sa qase sara mai vua, e dau rokovi ira ka veidokai. E a vakamuria na ivakasala ni nona veivakalougatataki vakapeteriaki kei na "veivakavulici ni nona itubutubu."

Veimalimai Vinaka kei na nona iTovo

"Na vulai vuata e na 1920 . . .e lesi Elder McKay kina o Peresitedi Heber J. Grant me veisiko wavoki kina e vuravura e na vuku ni Lotu. E tukuni vua me la'ki vakadikeva na cicivaki ni Lotu e na so na vanua yawa sara, e na gauna vata talega oqo me vakayaloqaqataki ka vakauqeti ira na lewenilotu kei ira na iliuliu; me la'ki raica talega na kena cicivaki na tabana ni vuli ni Lotu e na Pasifika; ka sa vakauqeti talega me, vakatabuya na vanua rerevaki o Jaina me vunautaki kina na kosipeli. E okati vata tiko na ilesilesi oqo na kena vakameautaki na ituvaki ni Lotu vei ira na vakaitavi vakamatanitu kei ira na lewenivanua ka vakaraica talega na sala me tomani kina na kena vakatetei na Lotu e na veivanua e sikova" (Francis M. Gibbons, *David O. McKay: Apostle to the World, Prophet of God* [Salt

Lake City: Deseret Book Co., 1986], t. 100). E na Tiseba 1920, eratou tabaka na ului David O McKay o Peresitedi Heber J. Grant kei na vica tale na iApositolo ka vakalougatataki koya ka vakatikori e na ilesilesi o ya.

Na nona vulica na veimaliwai vinaka ni se lewenikalasi e na University e Utah e a vukei koya vinaka sara e na gauna e sikova tiko kina na veivanua e vuravura. E sota ka veitalanoa kei ira na udolu na lewenilotu kei ira talega na sega ni lewenilotu e na veivanua e vuravura e a sikova. Era lomani koya ka vakarokorokotaki koya na tamata kecega mai na veivanua. Era sa mai veivosakitaka na lewe vuqa na veika era vakila kei na kena taleitaki ni nona itovo nei Peresitedi McKay.

Tauyavutaki kei na kena Lewa

E na 1908 e a kacivi Elder McKay o Peresitedi Joseph F, Smith me lewe ni Komiti ni Vakavinakataki ni Lotu. E vakayagataki kina na nona a dau sotava na mataqali veiqaravi ka a dau vulici e na gauna e liu . E muri e na 1961, e a qai vakacaucautaka o Peresitedi Harold B. Lee na cakacaka nei Peresitedi McKay e na Komiti ni Semasemati na Veika ni Lotu:

"O [Peresitedi McKay] sa veidusimaki tiko vei keimami meda toso iliu, vakameautaka me vinaka, ka vakayacori na cakacaka vakamatabete, na mataisoqosoqo, kei na veitabana meda rawa kina ni maroroya na noda gauna, na igu, kei na noda cakacaka me baleta na inaki ni kena a tauyavutaki na Lotu" (mai na Ripote ni Koniferedi, Okot. 1961, t. 81).

E a vakakaukauwataka tale o Peresitedi McKay na parokaramu ni lotu vakavuvale; e a la'ki vakaukauwataki talega na veituberi ki na vuvale; kuoramu ni matabete e lesi tale vei ira oqo e so na icolacola; daukaulotu, itukutuku ni vuvale, kei na cakacaka ni veiqarauni sa torocake sara ka tara e levu na valetabu e veiyasai vuravura. Na kena inaki, me vakadeitaki na parokaramu ni Lotu ka vakavakarau ni kena tubu na iwiliwili ni lewenilotu e tekivu mai e na nona a se Peresitedi voli.

Gumatua me Vuli

Na nona vuli e na Weber Academy kei na University e Utah e vakadeitaka e yalona kei na nona vakasama na nona taleitaka na ivola talei vakamareqeti vakaperitania. Na nona vuli, ka taleitaki ira na dauvola ivola kei ira na dauvolavola era dau qoroya na vakarorogo ni dau solia na nona ivakadinadina ni iVakabula e na veiyasa i vuravura. E dau vakavulica na ivakavuvuli ni kosipeli ka dau wilika vata mai na ivola nei Shakespeare kei ira na dau volavola rogo e na ikatini-kaciwa ni senituri. Na nona taledi ni qasenivuli e kilai levu ka dau vakayagataka vakavinaka.

Vakarokorokotaka na Vuvale kei na Lewena

Na bula nei Peresitedi McKay e vakaraitaki ni gugumatua kei na dokai ni vuvale kei na lewena. E vosa mai na kila ni vakawati, na vuvale kei na kedra dokai na yalewa. Na nona veivakavulici vakaparofita baleta na vuvale kei na lewena e sa ivakaraitaka na nona qarava vakavinaka na nona itavi vakaperesitedi o Peresitedi McKay.

David O. McKay "Vakayacora Vinaka na nona iTavi"

E a "vakayacora vinaka na nona itavi" o Peresitedi David O. McKay e na gauna balavu e cakacaka kina e na Lotu. Ke mani tiko e na dua na veisureti mai vua na Ranadi o Iisapeci mai Igiladi se veimaliwai tiko kei ira na lewenivanua wale sega ni vakaitutu, o Peresitedi McKay e votu levu vakayago ka vakayalo. E dua na nona itokani e tukuna e dua na kena italanoa vakaoqo.

"Au nanuma sara na gauna au a tiko kina mai New York ni lesu tiko mai Iurope o Peresitedi McKay. Sa veivosaki oti tu me tauri na kena itaba, e a osooso na dau veitaba, ia e na levu ni nodratou vinakata na kena itaba na kabani ni niusipepa na United Press eratou a tala yani na nodratou dauniveitaba—sa matau vua na veitaba baleti ira na daucakaca e New York. E lako yani ki na rara ni waqavuka, tiko yani i kea e rauta e rua na aua, ni lesu tale mai e na nona la'ki veitaba, sa kauta tiko mai e dua na ibinibini taba levu. E a dodonu me tabaki koya ga vakarua. E cudruvi koya sara na nona iliuliu, `Na cava, o la'ki vakaoti gauna tu kina kei na iyaya ni veitaba o kauta tu?'

"E sauma lesu na dauniveitaba vakalekaleka, ka tukuna e rawa vua me sauma na iyaya a la'ki vakayagataka, ka ratou rawa ni totogitaki koya baleta na balavu ni gauna e yali tu kina. E laurai vua ni tarai koya na ka, e a cakava. Ni oti tale e vica na aua e kacivi koya na ivukevuke ni-peresitedi ki na nona valenivolavola, e via kila se na cava e a yaco. E qai tukuna vaka oqo o dauniveitaba, `Ni'u se gone lailai, e dau wilika vei au o tinaqu na Veiyalayalati Makawa, e na yabaki taucoko ni noqu bula au dau vakasamataka se vakevei tu na irairai ni parofita ni Kalou. Io, e na siga ni kua au sa qai raica kina e dua' " (kune e na "Memories of a Prophet," *Improvement Era,* Feb. 1970, t. 72).

Tepi ni vidio kei na ivakadinadina

Ke tiko, vakaraitaka na tepi ni vidio, na ikalima ni tabana (1 miniti, 6 sekodi), ni iVakadinadina nei David O McKay.

E na Sigatabu, 18 ni Janueri 1970, e rauta tiko na 6:00 na kaloko e na mataka ni se qai kida na rarama me Sigatabu e na dela ni buca e Great Salt Lake, e a mate o David Oman McKay ni sa yabaki ciwasagavulu ka ono. Na rogo ni nona mate e tete sara vakatotolo e vuravura raraba. Na ivakaraitaki ni rarawa kei na veidokai a vakau yani. E kilai levu o koya e vuravura me mata ni vanua o Amerika yalo vakaturaga. E bibi duadua, ni kilai ka lomani mai vua na noda iVakabula, ka mata dina i Karisito.

Na luvei David O. McKay, Robert R. McKay, e a vakadinadinataki tamana vaka oqo:

"Au rawa ni tukuna oqo, ka'u rawa talega ni vakadinadinataka o au, na yabaki taucoko ni noqu kilai koya mai vale, na iteitei, e na cakacaka vakabisinisi, e na Lotu, au sega ni raica e dua na itovo se dua na kena vosa, ke mani vakavulica tiko e dua na ose e talaidredre, me'u vakatitiqataka kina e na noqu vakasama ni dodonu me parofita ni Tamada Vakalomalagi. Oqo na noqu vakadinadina" (mai na Ripote ni Koniferedi, Epr. 1967, t. 84).

iVakadinadina kei na iColacola

Solia na nomu ivakadinadina ka vakauqeti ira na lewenikalasi me ra railesuva tale na nodra bula mera raica na isolisoli vinaka ni Kalou vei ira. Vukei ira talega mera kila ni ra vinakati mera mata ni Lotu ni Turaga. Vakabibitaka: E vinakati iko na Turaga! Vakauqeti ira: "O cei o iko, Vakayacora vinaka na nomu iTavi."

Lesoni
30

Vakarau ki na Nomu iTikotiko Tawamudu

iNaki ni Lesoni

Era na vakamatautaki na lewenikalasi e na itovo kei na kila—na veika—bibi ni vakavakarautaki kina itikotiko tawamudu.

Me Vakarautaki

1. Raica mera yadua na lewenikalasi na iVola i Momani kei na Vunau kei na Veiyalayalati.
2. Vakarautaka mo vakaraitaka e dua na itaba kei Peresitedi McKay kei na watina o Emma.
3. Vakarautaka talega e dua na peparaba ka me volai kina na : “E rawa meda cakava na noda itikotiko me vaka na tiki i lomalagi. Ia, au nanumi lomalagi me vaka na itomani ni itikotiko uasivi.” David O. McKay
4. (E digi) Wilika vakavinaka na vakaitavi ni kalasi, “Na isaluwaki ni iTikotiko Vakalomalagi.” Me vakarautaki na veika oqo ni bera na kalasi. Na veika oqo me tiko: na apironi, na isala ni daunivakasaqa (ke tiko e dua), dua na beseni levu ni uli kakana, na iuli ni kakana livaliva, se dua na sepuni me uli kina na kakana.
5. Vakarautaka me volai e na dua na tikinipepa levu na vosa e na vakayagataki e na vakaitavi ni “iSaluwaki ni iTikotiko Vakalomalagi”: Yalo Tabu, Veitemaki kei na valavala ca, Vakawati e na Valetabu, Tina, Tama, na gone, Bulataka na Kosipeli, Vulici ni iVolanikalou, Masu, Tiko e na Bose, Vakarokoroko, Veivosaki, Vosa ni Vuku, Vakakaukauwa, Kana Vinaka, Vakacegu, Loloma, kei na Sega ni Dau Kocokoco.
6. Ke vinakati: Vavia mai e so na bisikete se dua tale na ka e vavi ni vakamuri na kena icakacaka. Kauta mai ki na kalasi e na dua na kena taga, veleti, se na bolu. Kua ni vakacacana na lawa ni lolo ke Sigatabu tiko ni lolo oqo.

iKuri e so ni Lesoni

iVakamacala Taumada

Papanivolavola kei na veivosaki

- E na nomu nanuma e vaka tu evei o lomalagi? (Vola na isau ni taro e na papanivolavola. E so na isau ni taro e na vakaoqo: e sautu, levu kina na loloma, mamarau, vaka na vale, vakarokorokotaki.)
- Na cava o vakabauta kina ni o lomalagi e vakatuoqo? (Vakadonuya e levu na veimataqali isau ni taro.)

Veivosakitaki na iVolanikalou

E solia vei keda na ivolanikalou na ivakaraitaki ni ituvaki mai lomalagi?. Wilika kei ira na lewenikalasi na ivolanikalou dusimaki oqo:

Ilamani 3:28. Na Lomalagi e dola vei ira na vakabauti Jisu Karisito.

Alama 18:30. Na Lomalagi na itikotiko ni Kalou kei ira na agilosi.

Mosaia 2:41. Na Lomalagi sa tikina eda na tiko vata kina kei na Kalou ka bula marau vata.

Veivosaki

- O rawa ni dua na gauna o vakasamataka kina ni, "E vaka tu beka oqo o lomalagi!" Na cava e vakataki "lomalagi" kina? (Solia na galala vei ira na lewenikalasi me ra sauma mai na taro; e na duidui na isau ni taro.)

Peparaba

Vakaraitaka na vosa nei Peresitedi David O. McKay:

" 'E rawa ni da vakarautaka na noda itikotiko me vakataki lomalagi. Io, au raici lomalagi e itomani ni itikotiko uasivi' " (John J. Stewart, *Remembering the McKays* [Salt Lake City: Deseret Book Co., 1970], t. 6).

Na qaqa ni sere "E vei o Lomalagi?" e vakaukauwataka na vosa nei Peresitedi McKay. E vaka oqo na qaqana:

Sere

Wilika na qaqa ni sere.

E vei o Lomalagi? E yawa li?

Au via kila ke yawa sara mai vua na kalokalo rama.
E vei o Lomalagi? Vakaraitaka na kena sala?
Au vinakata me'u vuli tubucake ka lako kina e na dua na siga.
E vei o Lomalagi? E yawa li?

Au via kila ke yawa sara mai vua na kalokalo rama.
E vaka vei au e sega so ni yawa.
Ke o tiko vata kei ira o lomani ira, e tiko sara ga oqori kei iko.
(Janice Kapp Perry [Provo, Utah: © 19770].)

Taro

- E vei se cava o Lomalagi? (Na tiko e vale kei ira na nomu daulomani.)

Ke rawa ni kune o lomalagi e na vale uasivi, e dodonu meda vakarautaka na noda vale me uasivi ka vakavakarau ki na itavi vakaliuliu e na noda vale mai muri? Na veivuke me vakarautaki na vale uasivi ka veiliutaki kina e dua na itavi levu.

---

iSaluwaki ni iTikotiko Vakalomalagi

Veivosakitaki

- Na cava e so na "isaluwaki" ni vale vakalomalagi? (Me vukei ira na lewenkalasi e na isau ni taro, tekivuna na vakaitavi vata.)

Vakaitavi

Vakarautaka na veika e ganiti me vakayagataki e na vakatovotovo me vakatalega kina na Tikina Volai tu e na pepa. E na rairai mo solia vei ira na lewenkalasi na vosa sa volai oti tu e na pepa, e na gauna o tukuna kina e dua na kena "isaluwaki," me qai kauta mai na lewenikalasi e taura tiko na pepa e volai tu kina na isaluwaki oya me kauta mai ki na teveli e vakarautaki tu ka mai biuta e na loma ni beseni ni uliuli.

Tokara sara na isulu ni vakasaqa kei na isala ni dauvakasaqa, ke tiko, tekivu wakia vata sara na kena veimataqali saluwaki ni kakana e na loma ni beseni, vakayagataka na beseni levu, sevuni se na iuli ni kakana, ni ra sa kauta mai na isaluwaki ni kakana na lewenikalasi, na vosa ka volai tu e na pepa me mai biu e na loma ni beseni. Tekivu uliuli sara, ka kaya tiko na veika oqo:

Oqo na iSaluwaki ni Vuvale Vakalomalagi.

iMatai, ni tekivu, sureta na Yalo Tabu ki na nomu itikotiko
Tukia na veitemaki kei na valavala ca ka biuta vakatikitiki e na yasa ni beseni levu.
Wakia vata e dua na Vakawati e na Valetabu, e dua na tina (o koya e lomani Tama), dua na Tama (o koya e lomani Tina).
Tekivu mo biuti ira yadudua na gone.
Ulia vata na Kosipeli vulici ni Volanikalou, na Masu, nomu tiko wasoma e na Lotu.
Kuria e na Yalo Loloma kei na Veivosaki.
Ukutaka e na Vosa ni Vuku: Dauvakaukauwa yago, Kania na Kakana Dodonu, kei na Cegu.
Sova yani na loloma e na veika kece.
Veiqaravi e na Yalo ni Veikauwaitaki.

Ni o sa vakaotia na kena isaluwaki, mo qai cega na kakana [keke se na kakana tale e so] o vakarautaka mai ni bera ni tekivu na kalasi. Sureti ira na lewenikalasi mera yadua. Tukuna vei ira, me vaka na kena kana vinaka na keke kei na veikakana tale eso, na vakawati vinaka e na rawa talega ni bula balavu ke tiko kece na kena isaluwaki. Ke Sigatabu ni lolo oqo me kakua ni vorati.

Bulataka na iVakavuvuli ni Kosipeli e iVakarau ni Vuvale Vakalomalagi e Vuravura

Raica tale na isaluwaki ni vuvale vakalomalagi e na kena veitarataravi ni kena vakayagataki. Oqo e na rairai vukei ira na lewenikalasi mera kila na bibi ni kena bulataki na ivakavuvuli ni kosipeli e na noda vakavakarau e na noda dui vale.

Tikina Volai

Taura tale mai na tikina volai ni isaluwaki mai na beseni ka vakabira ki na dua na vanua era rawa ni raica taucoko na lewenikalasi. Me veivosakitaki mada.

Yalo Tabu

Na Yalo Tabu e isolisoli vei keda ni oti na noda papitaiso. Kevaka e da bula dodonu tiko, e na vakayalovinakataki ka vakasalataki keda e na veika rerevaki kei na veitemaki eda na sotava.

Veitemaki kei na iValavala ca

Vakabibitaka meda kakua ni temaki e na veika e na vakacudrui se na vakadruka na noda inaki e vakadavori tu meda rawata kina na marau tawamudu.

Vakawati e valetabu

Taleva lesu tale vei ira na lewenikalasi mera maroroa vinaka na inaki oqo.
O na rairai vakasalataki ira mera vakaliliga na itaba ni dua na valetabu e na nodra rumu se itikotiko.

iTaba

Vakaraitaka na itaba i Peresitedi McKay kei watina o Emma, e tiko e na lesoni.

E tukuna o Peresitedi David O. McKay: "Na cauravou kei na goneyalewa e bulataka na bula marau mera vakarautaki ira ki na vakawati e vinakata na Kalou —na nodrau duavata na tagane kei na yalewa yalododonu me vauci na nodrau vakamau e na valetabu nei koya sa Cecere Sara" (*Gospel Ideals* [Salt Lake City: *Improvement Era,* 1953], t. 465).

Gonelalai

Noda vulica meda lomani ira na gonelalai e bibi vei keda yadudua e na noda vakavakarau tiko ki na vuvale tawamudu. Vakauqeti ira na lewenikalasi, vakabibi vei ira na cauravou, mera dau kauwaitaki ira na tacidra.

Vulici na iVolanikalou

Vakauqeti ira na lewenikalasi mera dau vulica e na veigauna na ivolanikalou e vale. Na itovo e dau vulici ni da se lalai eda dau matau kina ni da sa qase.

Vakarokoroko

Vukei ira na lewenikalasi me ra kila na vakarokoroko, ni vakamatautaki ni ra se lalai sara, e na vukei ira sara vakalevu e na gauna era na sa qase kina matau ni. Me vakabibitaka ni sega walega ni ivalavala vakaturaga kei na itovo. E okati talega kina na yalovinaka.

Veivosaki

- Na cava e so na itovo vakavanua eda dau vakayagataka vakawasoma? (e na duidui na isaunitaro.)
- E dina ni so na itovo ni vakarokoroko e na duidui mai na itovo matau eso ni veivanua, e sa dau tu ga o koya e dau vakayagataki raraba e na veitovo vakavanua. Na cava e so na itovo vakarokoroko e dau vakayagataki raraba? (e na duidui na isaunitaro, raica me veivosakitaki e so oqo: na yalovinaka, vakavinavinaka [na kena tukuni na yalovinaka kei na vinaka vakalevu], na nodra vakarokorokotaki na [noda itubutubu, o ira na veiliutaki, kei ira na qase].)

Veirogorogoci

Veivosaki

- E loma ni macawa sa oti, e vica na veivosaki e tinikalima na miniti se balavu o vakayacora kei ira na tamata oqo: na tinamu, kei tamamu, tacimu se kei ganemu? (Solia na galala vei ira na lewenikalasi me ra sauma mai. Me raici vakayadua, liu o nau, me taravi o Tamamu, ka veituvatuvai yani. Vakadreta na bibi ni kila na veitarataravi. Vakauqeti ira me ra vakatovolea kei rau na nodra itubutubu se na lewenivuvale tale e so. Nanuma tiko na veivosaki e lewena talega na vakarorogo.)

Vosa ni Vuku, Vakakaukauwa yago, kei na Cegu

- E vakaevei na noda vakamuria na ivakasala ni Vosa ni Vuku e na noda vakavakarau tiko meda lewe ni matavuvale tawamudu?

iVolanikalou kei na veivosaki

Me wiliki ka veivosakitaki kei ira na lewenikalasi na Vunau kei na Veiyalayalati 89:3, 18–21.

Loloma

E vakavulici keda na iVakabula e na nona vakaraitaka na loloma. Na nona ivakaro e rawarawa sara, ka momona, ni a kaya:

"E dua na vunau vou ka'u sa solia vei kemudou, Mo dou veilomani; me vaka ka'u sa lomani kemudou, mo dou veilomani talega vakakina" (Joni 13:34).

Sega ni Kocokoco

Vakadreta vei ira na lewenikalasi na sega ni kocokoco e ka vakosipeli.

E a kaya o Peresitedi McKay:

"E vukei keda na Kalou e na noda tara na itikotiko eda rawa ni vakila kina na yalo vakalomalagi. Eda kila ni rawa; e sega ni tadra; se ka ni vatavatairalago. Ni da tiko vata ka veiyaloni totoka vakaveiwatini na tama kei na tina e na vakaukauwataki sara e na gauna e yacovi keda kina na voravora ni bula" (David O. McKay, *Gospel Ideals,* t. 473).

---

iVakadinadina kei na iColacola

Tinia e na nomu ivakadinadina kei na nomu vakauqeti ira na lewenikalasi me ra vakadavora na nodra inaki ka sega tale ni vakadonuya e dua tale na ka e lailai mai na vakamau e na valetabu. Vakauqeti ira me ra tekivu sara ga oqo e na vakavakarau ka cakava na nodra itikotiko me lomalagi e vuravura oqo, ka vakayagataka na "isaluwaki" ni vale vakalomalagi sa veivosakitaki oti e na lesoni oqo.

Lesoni
31

Sa Ka Talei na iVolanikalou

iNaki ni Lesoni

Era na vulica na lewenikalasi na taleitaki ni vulici na ivolanikalou keda bulataka na kena ivakavuvuli.

Me Vakarautaki

1. Vakarautaka e so na Vunau kei na Veiyalayalati kei na iVola i Momani me baleti ira na lewenikalasi.
2. Vakarautaka na pepalevu, se me volai e na papanivolavola na veika oqo: 3 na Ki me Taleitaki kina na iVolanikalou.
3. Vakarautaka na ki pepa e so ni ivolanikalou, se vakarautaka mo droiniaka e na papanivolavola:

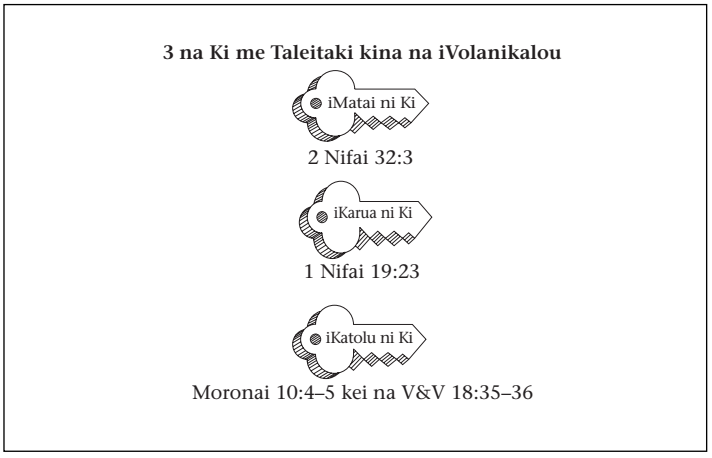

4. Me volai vakaliga se me tabaki e na misini na ivola me veisoliyaki na "Bulataka na iVakavuvuli ni iVolanikalou" vei ira na lewenikalasi (raica na itinitini ni lesoni oqo).
5. Raica lesu na itukutuku e vakayagataki e na veisisivitaki na kila na ivolanikalou.
6. Kauta mai e dua na ituiki ki na kalasi.

iKuri E so ni Lesoni

Vakaraitaki kei kena veitalanoataki

iVakamacala Taumada

- Taura cake na itui ki dina ka taroga: Na cava e vakayagataki kina? (Vakadonuya na isaunitaro e so. E na vaka mai oqo e so na isaunitaro: me sogota na katuba, dolava na katuba, yavalati kina na motoka se motopai, ka so tale.)

Vevalevu kei na papanivolavola

Eda na raica edaidai na tolu na ki e na yaga vei keda ka vakaibalebaletaka ka tabu ki na na ivolanikalou. (Vakaraitaka na peparaba se vola e na papanivolavola: na 3 na Ki me Taleitaki kina na iVolanikalou [raica na sabolo ni kena ivakaraitaki e na papanivolavola e na icavacava ni lesoni oqo mo se raica rawa kina na kena irairai e na gauna o na vakayagataka kina].)

Vakabira se mo droinitaka na iMatai ni Ki e na papanivolavola. Kerei ira na lewenikalasi me ra vakasaqara ka wilika na ivolanikalou e veiganiti kei na iMatai ni Ki

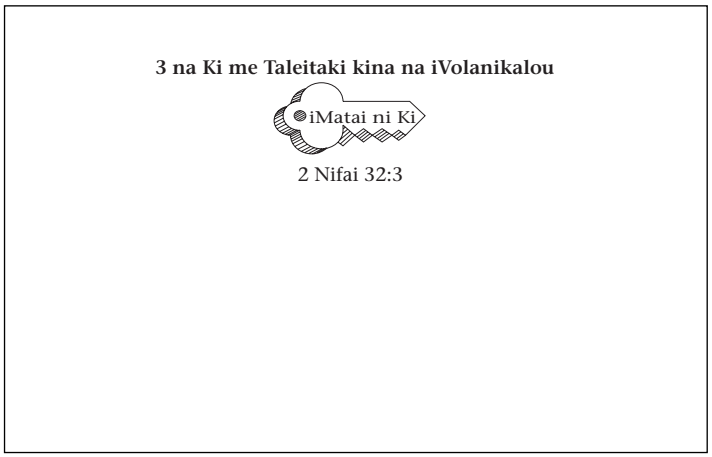

Veivosaki kei na papanivolavola

- Na cava na iMatai ni Ki? ("Vulica se 'tugana' ki lomamudou na ivolanikalou." Vola na isaunitaro e botona, se yasa ni iMatai ni Ki.)
- Na cava na duidui ni wilika kei na vulica na ivolanikalou? (E na noda vulica na ivolanikalou, e da tovolea meda kila na ivolanikalou. E da sa kila vinaka na ibalebale ni vosa e volai tu e na tiki ni pepa kei na italanoa se ivakavuvuli e vakavulici tiko.)

Peparaba se papanivolavola

Vakabira se droinitaka na iKarua ni Ki e na papanivolavola

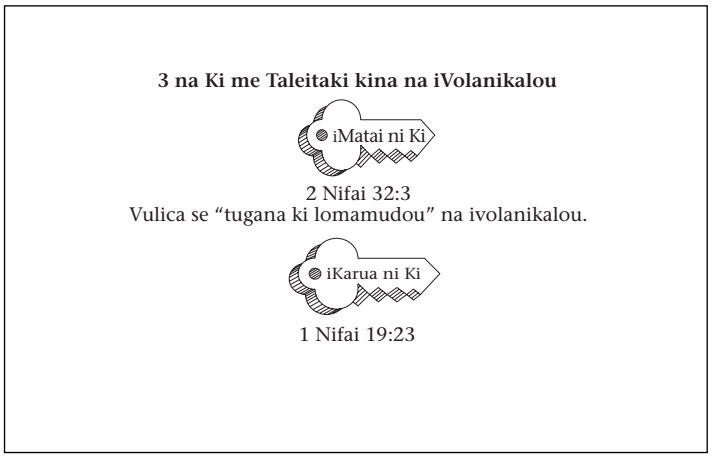

- Na cava na iKarua ni Ki ("Na ivakavuvuli ni ivolatabu me keimami kila." Vola oqo e rukuna se yasa ni iKarua ni Ki.)
- Na cava na ibalebale me "tugani ki lomamudou na ivolanikalou"? (Vakadonuya na veiisaunitaro, ka vakadeitaka ni wili kina na veivakatautauvatataki keda kei na ivolanikalou.

Bulataka na iVolanikalou

E dua na gaunisala meda "bulataka kina na ivolanikalou" meda dau tarogi keda wasoma e na mataqali taro vakaoqo(me ra yadua na lewenikalasi na ilavelave ni pepa veisoliyaki, ka wilika vei ira).

Vakabibitaka na veitabana oqo:

E dina meda "Bulataka na iVolanikalou" e na sega ni veisautaka na ituvaki ni noda bula. E da na vulica tiko mada e liu na kena ivakavuvuli. Na vuku e sega ni vakayagataki vakavinaka e na sega kina na kaukauwa me veisautaka na noda bula.

Peparaba se papanivolavola

Vakabira se droinitaka na iKatolu ni Ki e na papanivolavola.

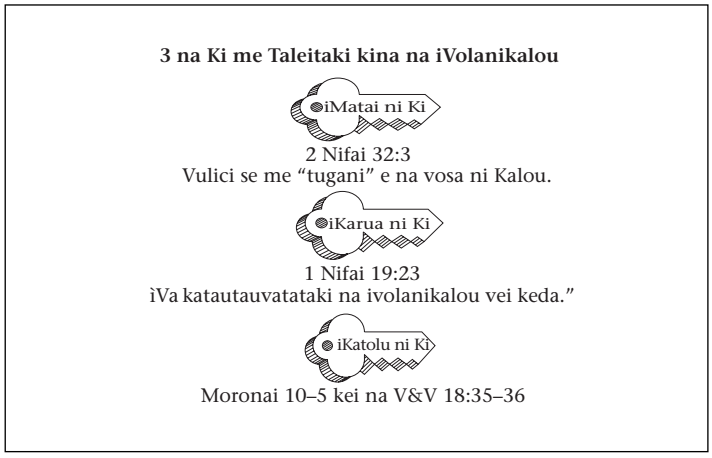

Veivosaki kei na papanivolavola

- Na cava na iKatolu ni Ki? (Eda na rawa ni kila e na Yalo —na kaukauwa ni Yalo Tabu—na dina ni ivolanikalou," Vola na isau ni taro volekata na Ki.)

iVakadinadina

Vakadinadinataka ni na yaga na tolu na Ki oqo me taleitaki kina na ivolanikalou kei na kena ibalebale. Vakadeitaka vei ira na kaukauwa ni ivolanikalou e rawa ni veisautaka na noda bula.

Vakayagataki ni Tolu na Ki

iVakaitavi

Kerei mo tosoya vakatotolo na tabana ni vakaitavi vakalasi ni lesoni oqo kei na veisisivi kila na ivolanikalou. Wasea me rua vinaka na timi. Vola na veiivolanikalou e na papanivolavola me vaka e vakaraitaki tiko e na itinitini ni lesoni oqo.

Raica vata na idusidusi kei ira na lewenikalasi. E na gauna o sa wilika kina na idusidusi, vola sara tiko na vosa namaki mai na ivolanikalou e na papanivolavola.

1 Nifai 3:7. *Lako ka la'ki Cakava*
2 Nifai 2:25. *Na Lutu i Atama, Marau*
Mosaia 2:17. *Qarava na Tamata, Qarava na Kalou*
Alma 37:35. Vulica Vuku,*Tabagone*
Alma 41:10. *Cakacala, Marau*

Sa kena gauna oqo meda "veisisivi vakasaqara na ivolanikalou" ni se qai vakaraitaki oti ga na kena idusidusi. Na kena inaki edaidai m*e da* vakayagataka kina na veika e da sa vulica. (Wilika na veika oqo vei ira na lewenikalasi.)

E na rua na rauni na veisisivi oqo. Au na solia e dua na kena ivakaraitaki lalai ni veisisivi vaqara ivolanikalou e na veiwavoki: e na imatai ni wavoki e dua na vosa nuitaki e na ikarua ni raudi na iyatu vosa. Ni o sa raica na ivolanikalou e ganita laveta sara na ligamu. O koya na lewenikalasi e raica e liu na ivolanikalou e vinakati e na soli vua kei na nona timi e dua na poidi. Ni sa soli oti na poidi ni veisisivi oya, au sa na tekivu wiliwili me yacova na lima na udolu, vaka oqo [dua na udolu, rua na udolu, tolu na udolu. . . .) Ni'u sa yacova yani na lima na udolu, au sa na kaya me "Cegu". O ira taucoko na lewenitimi era kunea na tiki ni ivolanikalou era na rawata e yadua na poidi ki na timi (ke ratou lewe lima na lewenitimi ratou kunea na tiki ni ivolanikalou, e na soli ki na timi oya e lima na poidi). Me qai kilai o cei e qaqa, e na soqoni vata taucoko na levu ni poidi e rawata na timi oya qai wasei mai na levu ni gone e na dua na timi.

Na kena ivakaraitaki oqo: kevaka era lewe lima e na dua na timi ka ruasagavulu ka lima na poidi ni timi oqori mera qai wase mera ya lima.

(Vakayagataka e vitu na miniti e na veiwavoki ni veisisivi vakasaqaqara ivolanikalou. Qarauna tiko me toso tiko vakatotolo na veisisivi. Era na qacoya sara na lewenikalasi ke tiko na icocovi ni veisisivi oqo. E na rairai beka o na solia e rua na icocovi vua na timi e qaqa. Mo marautaka na veisisivi oqo, mo nanuma tiko ga na inaki ni veisisivi oqo me vakadeitaki kina vei iko ni rawa ni taleitaki na ivolanikalou ka yaga vei keda kece.)

iMatai ni Wavoki: Tekivuna na imatai ni wavoki ni o solia na imatai ni Ki ni vosa o vakabira e na papanivolavola mai na ivolanikalou o wilika. Mo qai lewa ga na kena ituvatuva e vakayagataki e ke. (Kakua ni wilika na isau ni taro, e kovuti tiko.)

Lako ka Cakava (1 Nifai 3:7)
Na Lutu nei Atama, Marau (2 Nifai 2:25)
Qarava na Tamata, Qarava na Kalou (Mosaia 2:17)
Vulica na Vuku, Cauravou kei na Goneyalewa (Alama 37:35)
iValavala ca, Marau (Alama 41:10)

iKarua ni Wavoki: Tekivuna na ikarua ni wavoki ni o wilika na iyatuvosa oqo (na isau ni taro e kovuti tu).

1. Na cava e kerei ira kina na Cauravou kei na Goneyalewa o Peresitedi Ezra Taft Benson me ra wilika na iVola i Momani? (Alama 37:35.)
2. Na lutu i Atama eda vakalougatataki kina o keda. (2 Nifai 2:25.)
3. Au sega ni kila se'u na rawa ni kaulotu. Au sega ni vosa rawa vei ira na tamata.(1 Nifai 3:7.)
4. Na cava e vinaka kina na yaloqu ni' u dau vukei ira na tamata? (Mosaia 2:17.)
5. Na cava eda dau vakaitavitaki keda kina e na cakacaka vakalotu e na vei yabaki? (Mosaia 2:17.)
6. Ke'u butako e na noqu veitarogi ni fika, au na rawata na A e na noqu ripote ka'u na marau sara kina vakalevu. (Alama 41:10.)

3 na Ki me Taleitaki kina na iVolanikalou

2 Nifai 32:3
Vulici se me "tugani" e na vosa ni Kalou.

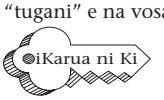

1 Nifai 19:23
"Vakatautauvatataki na ivolanikalou vei keda."

Moronai 10–5 kei na V&V 18:35–36
Mai na veivuke ni Yalo Tabu eda rawa ni kila ni dina na ivolanikalou.

iVakaraitaki ni fainala e na papanivolavola

1 Nifai 3:7	Lako ka la'ki Cakava
2 Nifai 2:25	Na Lutu nei Atama, meda Marau
Mosaia 2:17	Qarava na Tamata, Qarava na Kalou
Alama 37:35	Vulica na Vuku, Cauravou kei na Goneyalewa
Alama 41:10	iValavala ca, Marau

Poidi
iMatai ni Timi
iKarua ni Timi

---

iVakadinadina kei na iColacola

Solia na nomu iVakadinadina kei na iColacola vei ira na lewenikalasi me ra rawa ni vakayagataka na ivolanikalou me taqomaki kina na kosipeli.

Bulataka na iVakavuvuli ni iVolanikalou

1. E vakayagataki vakacava e na noqu bula na idusidusi oqo?
2. Na cava me'u cakava edaidai me'u bulataka kina na ivolanikalou?
3. Na cava au na vakila ke'u tu e na ituvaki vaka o ya?
4. Au tautauvata ke na dua e na volanikalou?
5. Ke'u vakatautauvatataki au kei na dua na tamata, o cei beka oya. Na cava e baleta?
6. E dua tale na sala meda "Bulataka kina na iVakavuvuli ni iVolanikalou" o ya meda tovolea meda veisosomitaka na yacada e na vanua e volai kina na veiyaca eso e na ivolanikalou. Me kena ivakaraitaki oqo, Vunau kei na Veiyalayalati 82:10 e na wiliki vakaoqo: "Raica ko i au na Turaga, au na vakayacora na noqu yalayala kevaka [e muria o Marika] na noqu i vakaro; ia kevaka sa [sega ni muria o Marika] na noqu ivakaro, [o] na sega ni rawata [Marika na ka] sa yalataki."

Lesoni
32

Joseph Fielding Smith—Gone Namaki, Titobu e na iVolanikalou

Sucu: 19 July 1876 **Yabaki ni Peresitedi:** 1970–1972

iNaki ni Lesoni

Era na vakila na lewenikalasi mai na ivakaraitaki nei Joseph Fielding Smith, na bibi ni vuli ivolanikalou kei na kosipeli e na nodra vakavakarau e na nodra bula.

Me Vakarautaki

1. Vakarautaka mo vakaraitaka na itaba rokataki kei Joseph Fielding Smith e na ivoladusidusi oqo.
2. Vakarautaka na peni kei na pepa vei ira yadua na lewenikalasi.
3. Raica mera yadua na lewenikalasi na ivola yavu ni cakacaka.

iKuri E so ni Lesoni

iVakamacala Taumada

iTalanoa

Wilika na veitalanoa oqo baleti Joseph Fielding Smith, na ikatini ni Peresitedi ni Lotu, me vaka ni o iko o Peresitedi Smith.

" 'E dua na manumanu vuku au se qai raica o Junie . E so na gauna e vaka sara ga na tamata na veika e rawata. Au sega ni rawa ni vesuki koya dei e na nona vale e baleta ni dau sereki koya vakataki koya ni dau vesu tu na katuba ni nona vale. Au dau vesuka na katuba ni nona bai, ia a dau sereki koya rawa e na nona dau katia laivi na wa e vesu kina. Ka vakavuna me dau lako yani ki na rara e na tautuba ni vale.

" 'E tiko na paipo ni wai e na neitou lomanibai me solia na medra wai na manumanu. O Junie e dau dolava na paipo oqo e batina ka qai biuta tu me dola. E dau cudruvi au o tamaqu ni'u sega ni rawa ni maroroya rawa na ose e na lomanibai. E sega ni dau dro e dau dolava ga na wai ka taubale wavokita na neitou rara se na loma ni iteitei. E na lomaloma ni bogi levu au dau rogoca na wai ni dola tu, oya me'u dau tucake mai me mai sogo na wai ka la'ki vesuki Junie tale.

" 'E kaya vakaoqo o tamaqu ni rairai vakayalo cake mai vei au na ose. E na dua na siga sa nanuma sara o tamaqu me lokata me kua ni curu kina i tuba. E taura o koya na beleti e dau vakacurumi tiko e na duru ni nona katuba ka vakabeletitaka na duru ni kena bai ka qai kaya vaka oqo, "Gone Marama, laurai mada ke o rawa ni se sereki rawa mai keri!" Keirau biubiu sara mai kei tamaqu me keirau lako i vale; ni bera ni keirau yaco yani ki vale sa tu o Junie e yasai keirau.'

" . . . Au dredre, au mai taro yani, 'Tamaqu o cei e vakayalo cake?' " (Joseph Fielding McConkie, *True and Faithful* [Salt Lake City: Bookcraft, 1971], t. 19).

iYaloyalo kei na veivosaki

- E lewe vica vei kemuni se kila se baleti cei na italanoa? Laveta cake na ligamu. (E na gauna era sauma tiko mai kina na taro na lewenikalasi, vakaraitaka na itaba kei Joseph Fielding Smith ka kerea e dua vei ira na lewenikalasi me tukuna mai se itaba kei cei e vakaraitaki tiko yani oqori. Vakamacalataka ni o Joseph Fielding Smith e ikatini ni Peresitedi ni Lotu.)

Papanivolavola kei na veivosaki

Vakarautaka e dua na ituvatuva ni kawa e na papanivolavola me vaka e vakaraitaki. E na gauna o droinitaka tiko kina na laini, mo qai tukuna vei ira na lewenikalasi, na laini e droinitaki tiko me vakarautaki kina na ituvatuva ni kawa nei Joseph Fielding Smith e na yasana vei tamana. Vola na yaca i Joseph Fielding Smith me vaka e vakaraitaki ka kerei ira na lewenikalasi me ra vakalewena na vanua e lala tiko.

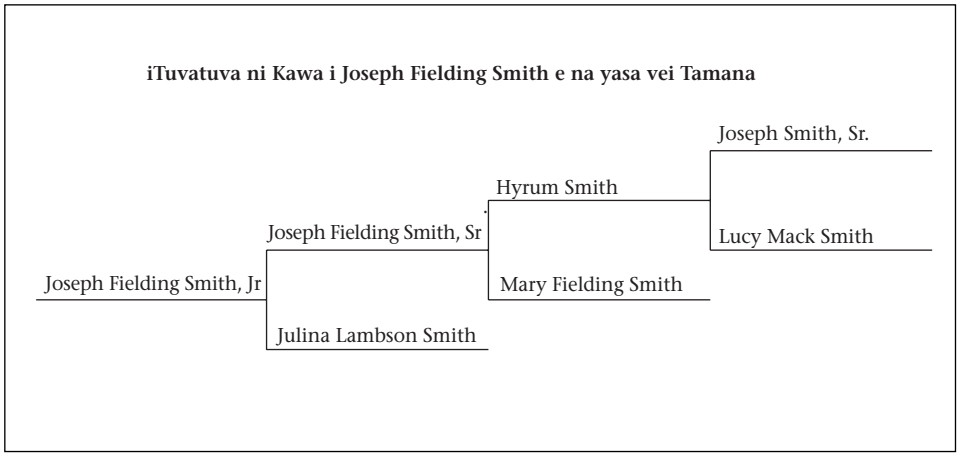

E na gauna e volai tiko kina na yaca, tukuna vei ira na lewenikalasi ni o Peresitedi Joseph Fielding Smith, Jr., e a sucu e na 19 ni Jiulai 1876. Vakadeitaka ni a sucu mai o koya e na dua na vuvale rogo. Vakamacalataka ni vakayacani o koya vei tamana, dina ni da dau kacivi tamana me o Joseph F. Smith, ka sega e na Joseph Fielding Smith. O Joseph F. Smith e ikaono ni Peresitedi ni Lotu. Na tukai Joseph Fielding Smith o Hyrum Smith, na tuakai Parofita Joseph Smith ka rau a mate vata mai na valeniveivesu mai Carthage. Na tukana vakarua o Joseph Smith, Sr. E dau kaya vaka oqo na Parofita o Josefa Simici me baleti tamana, o Joseph Smith, Sr., "O koya sara ga na imatai ni tamata au solia vua na noqu ivakadinadina e na imatai ni gauna au raica kina na agilosi" (*History of the Church,* 4:190). E a matai ni Peteriaki talega o koya e na Lotu.

O Joseph Fielding Smith a Gone Talairawarawa ka Yalataki

O Joseph Fielding Smith e a gone yalataki. O tamana a yalataka vei tinana, o Julina Lambson, na imatai ni luvena tagane me yacana o Joseph Fielding, Jr. O Elder Bruce R. McConkie, na vugoi Joseph Fielding, e a vakamacalataka kina na ituvatuva vakawa baleta na sucu nei Joseph Fielding kei na ivakamacala nei tinana. (Wilika vei ira na lewenikalasi.)

"E tolu na luvei Julina ka ratou yalewa taucoko, sa qai lako vua na Kalou me vakataki, Hannah e na gauna makawa, 'a cavuta na bubului, ka kaya.' E a yalataka: kevaka e solia vua na Turaga e dua na luvena tagane, 'e na tovolea sara vakaukauwa e na nona igu taucoko me dau vinaka vua na Turaga ka

vakakina vua na tamana.' E a vakaraitaka vua na Turaga, . . . ni bera ni sucu na gone tagane, na luvemu tagane e na kacivi ki na Matabose ni Le Tinikarua" (Bruce R. McConkie, "Joseph Fielding Smith: Apostle, Prophet, Father in Israel," *Ensign,* Okos. 1972, t. 29).

E dau totolo sara na nona solia na nona vakavinavinaka o Joseph Fielding Smith baleta na nona vuli mai liu vua na nona itubutubu kei na Turaga. E taleitaka na ivakavuvuli e vulica mai vei tamana ka vakakina vei mai tinana. E dau talanoataka vua o tinana na kedra italanoa na painia ka vakavulici koya talega me dau lomana na Parofita o Josefa Simici, me dau masu, ka mareqeta na nona cakacaka vakamatabete. E tukuna o koya, " 'Au vulica ni'u se lailai sara ni bula tiko na Kalou. E solia vei au na noqu ivakadinadina e na gauna au se lailai kina ka'u tovolea talega me'u talairawarawa, ka'u dau rawata talega vakalalai' " (Joseph Fielding Smith, Jr., and John J. Stewart, *Life of Joseph Fielding Smith* [Salt Lake City: Deseret Book Co., 1972], t. 57).

Veivosaki

- Na cava e bibi kina na ivakadinadina ni da se lailai? Na cava e bibi kina na talairawarawa e na noda taura na noda ivakadinadina? (Vakadonuya na veiisaunitaro.)

iVakaraitaki kei na veivosaki

E na nona gauna ni cauravou e a dau qacoya o Joseph Fielding na nona cakacaka ka vakayacora vinaka na nona itavi. E dau veivuke sara vakalevu e nodratou vale ni a se yabaki tini sa dau vukei tinana e na kena qaravi na cakacaka e vale. (Wilika ka talanoataka na veika oqo.)

"E na gauna. . . a se qai yabaki tini kina o Joseph, . . . sa dau tekivu vukei tinana e na cakacaka e vale kei na cakacaka talega vakainasi ni dau vakasucu gone. Na itavi nei Joseph me qarauna na manumanu ka me dau draiva talega ni qiqi dre. E na veiaua ni siga se na bogi ni dau yaco mai na kere veivuke mai vei tinana, sa itavi nei Joseph me kauta mai na nodratou bulumakau nuitaki o 'Old Meg' me la'ki dre na qiqi e vodo kina o tinana ka draivataki koya ki na vale e vinakati mai kina. E na wawa o koya ni qarava tiko o tinana na nona itavi, na vakasucu gone ke kila o tinana ni na dede e na talai koya me lesu tale ki vale me qai lesu mai e na gauna e sa tukuni yani kina vua me lesu mai. . . .

" 'E na so na gauna e voleka kina ni mate e na levu ni nona liliwa. Au dau kurabui na levu ni gone era dau sucu e na loma ni bogi, vakabibi e na bogi liliwa. Au dau nuitaka me ra vakaqara na tina ni gone e dua tale na gauna vinaka cake me ra vakasucu kina' "(Smith and Stewart, *Life of Joseph Fielding Smith,* tt. 52–53).

iTalanoa kei na veivosaki

"E levu sara na gauna ni a se cauravou voli o Joseph e a dau vakatawani ira kina na bulumakau volekata na bati ni uciwai na Joritani ka cakacaka vata talega kei iratou na tacina e na iteitei ni vuvale e Taylorsville. E na dua na gauna ni rau vakavodo co mamaca tiko kei tacina gone o George, me kau ki na lololo mai na iteitei, a voleka ni mate o Joseph. E rau qai kele ga e na dua na yasa ni ikelimusu me rau tuvana vinaka kina na ivesu co ka vakagunuvi talega kina na ose. E dua na ose e dau tavaiyaya, a tukuna sara vei George o Joseph me taura tu voleka i ulu ni ose me qumia na varaele ni gusuna me yacova ni kaba yani o Joseph me laki taura na kena idre. Tu ga na varaele ni ose me taura tu o George a la'ki kaba sara e na wa ni vakadre. Ni kitaka o ya, e rika ki liu na ose lutu ki ra o Joseph e na kedrau maliwa na ose.

"Au nanuma, 'eke, sa oti kina vei au!' e a tibi e na nona vakasamataka. Ia, e dua na ka e vakagolei ira na ose ki na ikelimusu, o Joseph e viritaki sara yani vakagalala mai na ose kei na yava ni qiqi. E na gauna e tucake mai kina e a vosataki tacina o George ka vakariri yani ki vale—a se cudru ia, e vakavinavinaka ga ni sega ni mavoa sara vaka ca. A lako mai o tamana me mai vakataroga na leqa e yacovi koya, ni a kila ni dua na leqa e a yacovi luvena" (Joseph F. McConkie, *True and Faithful,* t. 18).

Veivosaki

- O kila beka ni a raici ka taqomaki o Joseph Fielding e na gauna o ya? (e na vakakina era na sauma vakaoqo na lewenikalasi: E taqomaki koya na Turaga baleta tiko e dua na itavi bibi e vakarautaki tiko vua.)

iVakaraitaki

O Joseph Fielding Smith e marautaka ka vakaitavi vakalevu e na vuqa na oga era dau taleitaka na gone era taba vata. E dau taleitaka na qito, vakalevu sara ga na tavipolo, na siwa, e dau sega ga ni taileitaka na vakasasa. (Tukuna se wilika na veika oqo.)

"E na so na gauna e la'ki siwa kina o Joseph, e sega ni taleitaka vakalevu na vakasasa, e baleta beka ni dau kaya o tamana ni cala na vakamate manumanu me i vakalasa. E na dua na siga, eratou sa temaki koya sara na nona itokani kei iratou na tacina me ratou la'ki vakasa rapete. E a qai vana vakaririko e dua na rapete ka rogoca ni tagi vaka e dua na gonelailai, ni sa raica ni sa mavoa tu na rapete, a curumi koya e dua na loloma, a vakadavora na nona dakai ka mani sega ni vakayagataka tale. Me vakataki tamana, e vakavulica o koya, me kua na vakamate manumanu me qitotaki" (Smith and Stewart, *Life of Joseph Fielding Smith,* t. 54).

Taleitaka o Joseph Fielding Smith na Vulica na iVolanikalou

E rairai ni vakaitavi bibi duadua e na bula nei Joseph, ka veisautaka na nona bula kei na inaki na nona taleitaka na kosipeli kei na nona vulica. E muri e qai kaya:

"Au se dau nanuma sara mai liu, ni'u se qai tekivu vuli wiliivola, au a taleitaka sara vakalevu ka marautaka na noqu vulica na ivolanikalou ka wilika talega na veika e baleta na Turaga o Jisu Karisito kei na Parofita o Josefa Simici, kei na cakacaka a sa vakayacori oti baleta na nona vakabulai na tamata mai na veika vakavuravura." (Joseph Fielding Smith, mai na Ripote ni Koniferedi, Epr. 1930, t. 91).

Veivosaki

- Na vakaitavi cava e vinaka duadua vei iko kei na cava e vuna? (Veivosakitaka na isau ni taro. E vakarautaki iko vakacava na vakaitavi e so oqo.)

E na gauna a se qai yabaki walu kina o Joseph Fielding a sa papitaiso, e solia o tamana vua e dua na ilavelave ni iVola i Momani. E dredre sara na kune ilavo e na gauna o ya, oqo e dua na ivola ka so tu na kena leqa e lailai ni a taba ka lailai wale na kena isau. Ia, a nanuma o Joseph Fielding, ka vaka:

" 'Ni'u a se gone tagane lailai, rui gone me'u taura na Matabete i Eroni, e solia vei au o tamaqu e dua na iVola i Momani ka kerea meu wilika. Au a ciqoma na kedra itukutuku na Nifai e na vakavinavinaka ka'u a mai gumatua e na wilika me vaka e namaki vei au. E so na tikina au sa mai kila vinaka e na noqu vakasama ka'u sega ni guilecava rawa" (Smith and Stewart, *Life of Joseph Fielding Smith,* t. 57).

Ni oti e rua na yabaki, "e na gauna sa yabaki tini kina o koya a sa wilika oti na iVola i Momani sega ni vakadua walega e sa wilika vakarua" (Smith and Stewart, *Life of Joseph Fielding Smith,* t. 57).

Veivosaki

- Ke kerei keda na parofita me da wilika na iVola i Momani? O sa wilika oti? (Ke sega, vakauqeti ira me ra vakamuria na itovo nei Peresitedi Smith mera vakarautaki ira mera wilika.)

E na gauna a se cauravou kina o Joseph Fielding e dau taleitaka sara o koya na wilika na ivolanikalou, e na so na gauna e dau biuta mai kina vakatotolo na rara ni qito me vakaotia na nona cakacaka vakavale ka vakaotia talega kina na nona wili ivolanikalou. E so na gauna e kune o koya e na laiberi nei tamana, na lololo co madu, e na ruku ni vunikau rurugu, se taubale tiko mai ki vale ni oti na nona cakacaka mai na ZCMI sitoa ni wilika tiko ka vulica tiko na ivolanikalou. E qai tukuna imuri:

" 'E dua na ka au nanuma e na gauna au vulica kina na wilivola kei na volavola o ya me'u vulica na kosipeli. Au wilika ka vulica ka tovolea me'u wili gusutaka na nodra ivoladusidusi na gone [na ivola vulici ni [vakavuvuli ni kosipeli] kei na nodra ivola na lalai ni kosipeli. E muri au qai wilika na itukutuku ni kosipeli e volai tu e na niusipepa na *Millennial Star.* Au wilika talega na iVolatabu, na iVola i Momani, na Vunau kei na Veiyalayalati Na Mataniciva Talei, kei na vei ivola tale e so au taura rawa" (McConkie, *True and* Faithful*,* t. 69).

Veivosakitaki

- Na cava e na tukuni vua edaidai na cauravou e tiko vua na itovo oqo? E na taleitaki beka? E na veiwalitaki beka baleta na nona dau sasaga vuli se na nona dau qarava na Lotu? (Vakadonuya na veiisaunitaro e so.)
- Na cava e na tukuni vua na gone e biuta vakatotolo na rara ni qito me la'ki vulica na nona volanikalou? (Vakaraitaka ni da na rawa ni vakalougatataki vakalevu ke da veitokoni ka vakaliuca na Kalou.)
- E da rawa ni vukei ira na so me ra vakamuria na ivakavuvuli nei Joseph Fielding Smith e na nona vulica na ivolanikalou? (Vakadonuya na veiisaunitaro e so.)

Mai na nona dau vakavakarau kei na qacoya na nona vulica na ivolanikalou, a vakavuna me dau vola ka vulica kina o Joseph Fielding Smith na ivolanikalou, e a vakalougatataka kina na nodra bula na lewenilotu. E rauta e ruasagavulu-kalima na ivola kei na vica tale na kena e lalai e sa tabaki ka ra marautaka na milioni na lewenilotu na wilika. Na vosa e a tukuni vua e na gauna a soli kina na nona veivakalougatataki vakapeteriaki, e a vakaoqo" 'e na soli vei iko na taledi mo vakadewataka na ivolanikalou vei ira na nomu itokani,' " oqo e a qai dina (Smith and Stewart, *Life of Joseph Fielding Smith,* t. vi).

Na Vulici ni iVolanikalou e Vakalougatataka na noda Bula ka Vukei keda .

Vakaitavi

Solia yadua vei ira na lewenikalasi na pepa kei na peni ka raica talega me ra yadua na iVolatabu.

E na 1953, a kerei kina o Peresitedi Smith me vola e dua na itukutuku e na mekesini ni Lotu, na *Improvement Era,* me vakayagataka na ivolanikalou me

saumi kina na nodra taro na lewenilotu. E a kitaka ka voleka ni tinikava na yabaki. Na taro kece kei na kena isau a tabaki e na lima na ivola lelevu ka yacana na 'iSau ni Taro ni Kosipeli' *[Answers to Gospel Questions].*

Edaidai e na rawa talega mo cakava vakakina. Ni o vakayagataka na ivolanikalou, iDusidusi Ulutaga, kei na Dikiseniri ni iVolatabu vakaqara ka vola na isau ni rua na taro mai na kosipeli. E rawa ni o digitaka na taro o na sauma. Ni o sa vola na taro kei na kena isau, sa rawa ni o raica na kaukauwa ka qoroya talega na nona rawaka o Joseph Fielding Smith.

(E vinaka cake, me ra digitaka na lewenikalasi na nodra dui taro ni kosipeli se na taro era rogoca mai vei ira na nodra itokani. Ni o sa kilai ira vinaka na lewenikalasi, digitaka mai e so na taro e na yaga vei ira. Oqo, e so ga na kena ivakaraitaki: 1. E a volai na ivolanikalou e na vica na drau na yabaki sa oti. Na cava e bibi kina vei keda edaidai? 2. E dua tiko na noqu itokani e sega ni lewenilotu, e tukuna na Kalou e yalo. Au na sauma vakacava na nona taro? 3. Keitou veivosakitaka tiko na iKarua ni nona Lesu Tale mai na Karisito kei na ivakatakilakila e na yaco taumada. E vei na tikina au na rawa ni raica kina na ituvatuva ni veika e na yaco?)

Ni ra sa vakasaqara oti na lewenikalasi na ivolanikalou, na iDusidusi Ulutaga, kei na Dikiseniri ni iVola Tabu, ke dodonu, kerei ira e so na lewenikalasi me ra wasea ka veivosakitaka na nodra dui isau ni taro kei na vo ni kalasi.

O ira na tiko vei ira na ivolanikalou e tabaka mai na LDS: Na veitarataravi ni ivolanikalou e na vukei iko na kena saumi na taro e namaki tiko`. (Na "ivolanikalou e tautauvata na kena ibalebale" me vakayagataki ga e na vanua e sega ni vakarautaki kina na iDusidusi iUlutaga kei ira na Tuvavosa iVolatabu.)

1. Na cava e bibi kina na ivolanikalou edaidai: Josua 1:8; Maciu 22:29; Joni 5:39; 2 Nifai 32:3; Vunau kei na Veiyalayalati 1:37.

2. E vakaevei na Kalou, na cava na kena irairai: iVakaitekivu 1:26–27; Lako Yani 24:9– 11; 33:11, 20 [JST 33:20], 23; Luke 24:36–39; Joni 14:9; Vunau kei na Veiyalayalati 130:22.

3. Na ivakaraitaki ni iKarua ni Lesu mai: Momani 8:26–32; Vunau kei na Veiyalayalati 43:20–25; Vunau kei na Veiyalayalati 45:21–52.

Sauma na Noda Taro na iVolanikalou.

E sauma na noda taro na ivolanikalou ka veivuke ki na noda bula. Vakadeitaka na bibi ni vulici ni ivolanikalou e a la'ki vukei Peresitedi Smith e na nona bula.

Vakarorogo ki na ivakasala nei Joseph Fielding Smith ka tovolea mo vakaraitaka e so na veivakalougatataki e tukuna o koya e na salavata mai e na noda vulica na ivolanikalou.(Wilika na veika oqo.)

"E dua na itavi e solia na Turaga vei ira na lewenilotu i Jisu Karisito ni Yalododonu Edaidai me ra vulica na ivolanikalou ka vakasinaita na yalodra kevaka e sega e na sega ni tiko vata kei ira na Yalo Tabu, dina ni ra sa papitaiso ka vakadeitaki. O ira era sega ni kila na dina ni kosipeli ka sega talega ni kila na ivakavuvuli ni Turaga vei ira na Tama, e na sega ni tiko vei

ira na veidusimaki ni Yalo Tabu. O ira talega oqo, e na rawarawa sara na nodra temaki kei na nodra lawakitaki mai vei ira na tamata yalo tawakilikili, e na leqa sara kina vakalevu ni ra na muria e so na gaunisala e vakatabui e baleta ni sega tu na nodra yavu ni vakabauta me ra vakadei kina." (*Improvement Era,* Mar. 1964, t. 159).

Veivosakitaki

- Na veivakalougatataki cava era yalataka na parofita vei ira era vakasaqara na ivolanikalou? (Na lololo ni vuku, na veitaqomaki kei na veidusimaki ni Yalo Tabu, na yavu ni vakabauta me ivakadei.)
- Na veika rerevaki cava eda na sotava ni da sega ni vakasaqara na ivolanikalou? (Veitemaki, yali na kena Yalo Tabu, lawakitaki, tuberi e na sala e vakatabui).

---

iVakadinadina kei na iColacola

Solia na nomu ivakadinadina e baleta na bibi ni vulici ni ivolanikalou ka kena daunivakadidike me vakataki Peresitedi Smith. Vakadinadinataka ni oqo na vosa ni iVakabula kei na veikalougatataki e solia e na nomu bula. Vakauqeti ira na lewenikalasi me ra vulica na ivolanikalou wasoma.

Qacoya o Joseph Fielding Smith na Nona iLesilesi

Lesoni 33

iNaki ni Lesoni

Era kila na lewenikalasi ni o Joseph Fielding Smith e vakayacora ka gumatuataka na nona ilesilesi vakaparofita mai na nona bulataka ka vakavulica na ivakavuvuli ni kosipeli; era na gumatuataka talega na nodra ilesilesi.

Me Vakarautaki

1. Vakarau mo vakaraitaka na itaba rokataki kei Joseph Fielding Smith.

2. Kauta mai e dua na iloilo ni vakalevutaki ka, ke rawa. Ke sega ni rawa, vakayagataka na pepa me vaka na kena vakayagataki na iloilo.

3. E na gauna ni kalasi, era na kerei na lewenikalasi me ra vakayagataka na iloilo ni vakalevutaka ka, me ra wilika kina na veika e volai tu e na ono na veimataqali pepa e kabi e na papanivolavola. Cakava mai e ono na tiki ni pepa (Me tolu na idi na kena raba ka lima na idi na kena balavu se me va na idi na kena raba ka ono na idi na kena balavu) mo vola e na pepa na ulutaga e vakaraitaki tiko. Vola vakalailai me kua ni wilika rawa o koya e dabe tiko e tikimu se volekata na papanivolavola. Cakava e dua na kena ivalavala me kua ni vakacacani kina na papanivolavola, vakarautaka talega me vakaraitaki vei ira na lewenikalasi. Na iotioti ni papanivolavola me vakaoqo na kena irairai:

E Gumatuataka O Joseph Fielding Smith na nona iLesilesi e na nona Bula

1 Vakaukauwa Yago **Vakaukauwa Yago**	4 Veiqaravi vakalotu **Veiqaravi Vakalotu**
2 iColacola Vou **iColacola Vou**	5 Tama **Tama**
3 Cakacaka ni Kaulotu **Cakacaka ni Kaulotu**	6 Peresitedi ni Lotu ka Parofita **Peresitedi ni Lotu ka Parofita**

4. Vakarau mo vakaraitaka na itaba kei Peresitedi Joseph Fielding Smith kei na waqavuka e tiko e na lesoni oqo.

5. Ke tiko na tepi ni vidio na *Testimonies of the Presidents of the Church of Jesus Christ of Latter-day Saints* (53242), vakaraitaka na tabana "Joseph Fielding Smith."

iKuri E so ni Lesoni	iVakamacala Taumada
iYaloyalo	Vakaraitaka na iyaloyalo kei Joseph Fielding Smith. E dina ni so na vosa ni parofita e rui bibi, ka bibi talega e na gauna e vosa kina, ia na parofita, era daululoma ka nodra bula e mamarau ka dau veitakavi. Na bulataka na kosipeli e kauta mai na marau oqori. O Joseph Fielding Smith a vuqa sara na nona taledi. Mai na nona vakabauta, yaloraramusumusu, kei na yalo ni qarava na Turaga, e vakayagataka kina na nona taledi e na vinaka ka mai yaga sara e na liga ni Turaga e na nodra liutaki na Yalododonu Edaidai.
Na [ka} e vakayagataki e na lesoni kei na veivosaki	Taura cake na iloilo ni vakalevutaki ka, se vakamacalataka ke o via vakalevutaka na ka o via raica mo vakayagataka na iloilo se mo toso voleka yani mo rawa ni raica na ka o via raica. E kerei keda na Turaga me da vakayacora vinaka na noda itavi. (Lesia e dua na lewenikalasi me wilika na Vunau kei na Veiyalayalati 84:33 i cake.) • Na cava na ibalebale me da "vakayacora vinaka" na noda itavi? (Me vakalevutaki se me vakarabailevutaki na veika e rawa ni rawati; me da rawata kina na ilesilesi e da kacivi kina.)
Papanivolavola kei na veivosaki	• E ivakatakarakara vinaka vakacava na iloilo ni vakalevutaki ka e na bula nei Joseph Fielding Smith? (O Peresitedi Smith e a gumatuataka na nona ilesilesi e na nona bula. Vola na isau ni taro oqo icake e na papanivolavola. Raica na sabolo ni papanivolavola e na iwasewase me Vakarautaki. Me kilai talega na kena veibiuyaki na tiki ni pepa me baleta na vakaitavi oqo.)

Vakacerecerea na Bula nei Joseph Fielding Smith

Vakaitavi kei na papanivolavola	E bibi me tosoi tiko na vakaitavi oqo me kua ni taura e levu na gauna. Vakamatautaki iko iliu ni bera ni o vakavulica e na nomu vakatovotovotaka vakaiko. Vakabira na imatai ni vola, "*Vakaukauwa Yago",* ki na yasana imatau ni papanivolavola. Kere e dua vei ira na lewenikalasi me lako mai iliu, me vakayagataka na iloilo ni vakalevutaki ka e raica, me tukuna vei ira na kalasi na cava e volai tiko e na ivola. Ni wiliki oti na ivola, mo tukuna vei ira na lewenikalasi na veika oqo: E dau taleitaka vakalevu o Peresitedi Smith na qito kei na veika ni vakaukauwa yago ni a se cauravou. E dau vakaitavi e na levu sara na veimataqali qito e na nona bula ka dau vakauqeti ira na luvena me ra dau vakaitavi e na qito kecega ka vakavo ga na vakasasa. E dauqalo o koya ka tiko e na nodratou vale e dua na rara ni tenisi kei na dua na bai ni qito ivava ni ose. E taleitaka sara o koya na qito tavi polo e na liga ka a kena dau sara. E na dua na siga sa bolei rau sara na luvena me ratou qito tavipolo e na liga. E kaya vei rau me rau tukuna mai na ligana cava me vakayagataka. Sa mai vesu yani na ligana ka dua e a vakadrukai rau e na qito. E tukuna vakaoqo na kovana

iliu mai Utah, o Herbert B. Maw, e gone mai na ruasagavulu na yabaki mai vei Peresitedi Smith, e a wase vakalailai na ka e sotava ni rau a qito tavi polo kei Peresitedi Smith: " 'Au nanuma ga me'u kua ni qito vakaukauwa ni kei rau sota kei na qase makawa oqo se vakadrukai koya vakaca. Ia vakasamataka na noqu cudru e na gauna a solia kina vei au na druka vakaca ni noqu bula! Au dau nanuma ga ni tiko vinaka na noqu dautavi polo, ia, au qai kila e imuri ni sega sara ga na betequ ni keirau qito vata.' " (Joseph Fielding Smith, Jr., and John J. Stewart, *Life of Joseph Fielding Smith* [Salt Lake City: Deseret Book Co., 1972], t. 15). E dina ni a sa voleka me yabaki vitusagavulu e na vakasala ni vuniwai, a se sega ga ni vinakata o Peresitedi Smith me biuta na qito oya.

Vakayagataka na matanivola lelevu, vola e na ruku ni imatai ni vola *Vakakaukauwa Yago*.

Vakabira na ikarua ni vola, *na "iColacola Vou"*, e na papanivolavola e ruku ni mata ni vola lelevu ni imatai ni vola. Sureta tale mai e dua na lewenikalasi me mai vakayagataka na iloilo ni vakalevutaki ka, me tukuna vei ira na lewenikalasi na ka e raica ni volai tu e na ikarua ni ivola.

Ni sa vakamacalataka oti na ivola tukuna na veika oqo:

iYaloyalo kei na ivakaraitaki

Na dauvolaitukutuku bula kei Peresitedi Smith, o John J. Stewart, e mai tukuna na italanoa oqo baleti Peresitedi Smith. (Taura cake na itaba kei Peresitedi Smith kei, vei ira na lewenikalasi na waqavuka ka wilika na veika e sotava.)

"Au nanuma na noqu kidroa e na dua na siga ni'u sikovi koya yani kina e na nona vale ni volavola i Salt Lake City. Na nona vunivda o Rubie Egbert, a sa tukuna sara mai, 'Mai tucake mada e yasa ni katuba oqo o na rairai raici koya.' E na levu ni noqu via kila au lako sara ki na katubaleka. Ia, au raica na waqavuka e vuka tiko e na macawa ni Great Salt Lake. Na kuvu vulavula mai na kena idini e vakaraitaka ni via vakadodonu cake sara na kena vuka tubu i macawa, wavoki, dokoulu, ceba ka la'ki gole. 'O koya o oqori ka vakayacora tiko na parofisai,'e vakamacalataka na nona vunivola ka dredre lo.'E tukuna na ivolanikalou e na veisiga e muri e na kuvu vulavula na lomalagi.'

" 'O tukuna vei au ni vodo tiko o koya e na waqavuka oya?' Au taro ni'u via kila.

" 'O io, o koya o ya. E dau taleitaka o koya na vodo waqavuka. E tukuna ni solia vua na veivakacegui. E dua na nona itokani e na National Guard e talevoni mai vua ka kaya, "o vinakata mo vakacegu?" ka rau lako cake. Ni rau sa vuka tiko e macawa e dau tauro koya na uli ni waqavuka. E vuka i Grand Canyon ka lesutale mai e na macawa sa oti, ka vukataka tiko na waqavuka e na 400 na maile e na dua na aua!'

"Au sega ni dau tarova rawa na noqu la'ki tavaki koya e na rara ni waqavuka e na gauna e kele mai kina. Ni dau vakaroro mai me mai kele, na waqavuka idabedabe rua e na idabedabe ni pailate ka vakaisulu tu ni vuka kei na kena isala, sa sobu mai na turaga qase oqo, yabaki walusagavulu, ka dredre tu mai. 'Sa dua dina na ka talei o ya!' e tukuna mai.

" 'Oya na noqu voleka duadua i lomalagi e na bula oqo' " (Smith and Stewart, *Life of Joseph Fielding Smith,* tt. 1–2).

"E turaganivalu levu e na isolisoli ni veidokai o Peresitedi Smith e na Utah National Guard" (Emerson Roy West, *Profiles of the Presidents* [Salt Lake City: Deseret Book Co., 1980], t. 250).

Na yabaki ni bula nei Joseph Fielding Smith e tekivu mai na ose kei na qiqi dre e na ose kei na waqavuka jete, e dua na senituri ni veisau kei na toso ki lui. Ni Peresitedi ni Lotu e na yabaki ciwasagavulu ka tolu e rawa kina ni vakamuria na ivakaro ni nona veivakalougatataki vakapeteriaki ka kaya vaka oqo: " 'Io, au sa kaya vei kemuni, mo nanuma na gauna sa oti, na gauna oqo kei na gauna sa bera mai' " (A. William Lund, "Elder Joseph Fielding Smith," *Improvement Era,* Epr. 1950, t. 315).

E na matanivola lelevu, vola e na ruku ni iKarua ni ivola na, iColacola Vou.

Vakabira na ikatolu ni vola, *Cakacaka ni Kaulotu,* e na papanivolavola e ruku ni ikarua ni vola e ivolai tu e na matanivola lelevu. Sureta tale mai e dua na lewenikalasi me mai vakayagataka na iloilo ni vakalevutaki ka me mai tukuna vei ira na lewenikalasi na ka e volai tiko e na ikatolu ni ivola.

Oqo na gauna mo vakamacalataka kina na vo ni itukutuku baleta na bula nei Peresitedi Smith, vakayagataka ga na ituvatuva ni veika sa caka tiko mai.

Cakacaka ni Kaulotu

E vakawatitaki Louie Shurtliff o Joseph Fielding Smith e na 26 in Epereli 1898. E yalewa mai Ogden, Utah, e rau a sota ni a taura na veisureti mai vei tamai Joseph me mai vakaicili tiko vei iratou e na gauna e a vuli tiko kina e na University ni Utah. E a dredre vei Joseph Fielding me tatau vei watina ni oti ga e dua na yabaki na nodrau vakamau sa kacivi o koya me kaulotu i Igiladi. Me ikuri ni dredre e sotava mai e na gauna e biuti watina kina, e a la'ki sotava na dredre ni kaulotu i Igiladi. E a vakasamataka, "Era a tukuna vei au me'u lako tani, ka'u dau tucake tu e na tutu ni gaunisala ka ra soqoni mai na tamata ka vuki me dauvakacaca ka tekivu virilaki keimami e na veika kecega era taura rawa." (Na vosa e soli e na Kenwood Second Tabanalevu, Wilford iTeiki, 26 Jiune 1960). Dina ni a sotava na dredre ni kaulotu, e vakacavara vinaka o koya na nona itavi ni kaulotu. (Raica talega Smith and Stewart, "Mission to England," *Life of Joseph Fielding Smith,* tt. 84–121.)

Soqoni Vakalotu

Painia ni Tuva Kawa: "E vica wale na tamata e [tarai] ira na yalo i Ilaija me vakataki Joseph Fielding Smith. . . . [O koya,] e dua vei ira na a tauyavutaka na iSoqosoqo ni Tuvakawa e Utah. E taura tu na itutu vakavunivola e na isoqosoqo oqo mai na 1907 ki na 1922. . . . E . . . a sikova na veikoro lelevu taucoko ki na tokalau kei Amerika e na nona vakaqara na kena icakacaka vinaka taudua me maroroi na itukutuku kei na kena tuvani vinaka na itukutuku maroroi. Ni lesu yani sa kauta yani e so na itukutuku vinaka ka mareqeti ka rawa ni vakayagataka na iSoqosoqo e Utah. E dua [na] ka e kauta cake mai, me tabaki e dua na kena mekesini. . . . Oqo e digitaki kina o Elder Smith me kena daunitabaivola ka manidia ni *Utah Genealogical kei na Historical Magazine* vou [e na 1910]" (Joseph Fielding McConkie, *True and Faithful* [Salt Lake City: Bookcraft, 1971], t. 38).

Daumaroi iTukutuku: Ni sa vakaotia mai na nona kaulotu e na 1901, sa mai cakacaka sara o Joseph Fielding e na valenivolavola ni maroroi itukutuku e na Lotu, e na 1906 e a ivukevuke ni daumaroroi itukutuku ni Lotu, e na 1921 sa Daunimaroroi iTukutuku ni Lotu, na itutu e taura me yacova na yabaki 1970 e a lesi kina me Peresitedi, a yabaki ciwasagavulu kava na nona yabaki ni bula.(Mai na Smith kei Stewart, *Life of Joseph Fielding Smith,* tt. 123, 359.)

Lesi me iApositolo: Na nona kacivi me lewe ni Kuoramu ni iApositolo ni Le Tinikarua e dua na ka vakurabui vei Joseph Fielding Smith [e a sega ni namaka].

"E na gauna [e] a curuma yani kina na matamata ki na rara ni Valetabu mai Salt Lake me la'ki tiko e na iotioti ni soqo ni lotuvakayabaki ni Epereli, 1910, e a tarogi koya sara na ivakatawa ni matamata, 'Io, o cei beka e na kacivi edaidai me tawana na idabedabe e lala tiko e na Matabose ni Le Tinikarua?' E sauma sara mai o Joseph Fielding vakaoqo, 'Au sega ni kila, e dua ga na ka au kila— e na sega ni o au se o iko.' E curu yani i valenilotu ka la'ki dabeca na nona idabedabe.

"A tekivuna sara o tamana [na Peresitedi ni Lotu] na lotu ka tukuna sara na sere me tekivu kina na lotu. . . E a tucake o Heber J. Grant me wilika na yacadra na Vakaitutu Raraba me tokoni. Ni vo e tolusagavulu na sekodi me wiliki na yaca ni iApositolo vou, e kidava o Joseph Fielding ni yacana e na wiliki. (E na gauna o ya e dau sega ni kena ivalavala me tukuni vei koya e lesi ki na dua na itutu ni sa digitaki kina.) E a dina o koya" (McConkie, *True and Faithful,* t. 35).

E a vakacavara vinaka o koya na nona itavi ka voleka ni onosagavulu na yabaki, e a cakava vinaka sara na veiitavi e lesi kina ka veisiko wavoki i vuravura e na vuku ni Peresitedi ni Lotu.

Tama

E dau lomani ira na gone o Peresitedi Smith e yalovinaka ka qarava vinaka na nona itavi vakatama. E dina ni dau ososo vakalevu sa tu ga na gauna me tiko kina kei iratou na nona vuvale. Na imatai ni watina o Louie, e mate ni oti e tini na yabaki na nodrau vakamau, ka biuta mai e rua na goneyalewa me susuga. E na i ka 2 ni Noveba 1908 e rau a vakamau kina kei Ethel Reynolds. E ciwa na luvedrau, eratou lewe lima na tagane ka lewe va na yalewa. E na ika 26 Okosita 1937, a leqa kina o Reynolds. E a vakalougatataki tale o koya ni rau sota kina kei Jessie Evans ka rau vakamau e na ika 12 ni Epereli 1938.

Kerea e dua na lewenikalasi (me yalewa) me wilika na vosa ni veivakacaucautaki a solia o Ethel:

" 'O ni kerei au me'u tukuna vei kemuni na tamata au kila.' . . . 'Au dau nanuma na gauna e na yali kina era na tukuna na tamata, "E dua na tamata vinaka o koya, yalovinaka, dina, kilikili ka vaka ka vaka." Era na talanoataki koya me vaka era kilai koya na lewenivanua; ia, na tamata era talanoataka oqori e duidui sara mai vei koya au kila. Na tamata au kila e dauloloma, e tama dausolisoli kei na tama e saga na nona bula me ra marau na nona lewenivale, ka sega ni kauwaitaki koya vakaiko ya ga e na nona sasaga. O koya na tama e tovolea me vakamocera na gone yamasamasa, e talanoa e na gauna ni moce vei ira na gone, e sega ni vakacauoca e na loma ni bogi me vukei ira e na lesoni dredre ni vuli nodra na luvena. E na gauna era tauvimate

kina na gone na tamata au kila e dau qarauna ka raici ira na tauvimate. Ni ra tagici tamadra na gone, ni tiko o koya e dau walia na nodra leqa kece. E vadretitaka na nodra mavoa, ka vakaukauwataki ira ni ra galili, na domona e ivakadre ni ivakasala vei ira ni ra sikalutu me yacova sara ni ra marau ni ra cakava na veika e na vakamarautaki koya.

" 'Na tamata au kila e yalomalua, ke kila o koya ni cala vua e dua veitalia na yawa ni vanua e tu kina, e na lako vua e cala kina ka la'ki veivosakitaka vaka vinaka na leqa e tiko me walia. E dau taleitaka me surei ira na cauravou kei na goneyalewa i nona vale ka taleitaka sara na veivosakitaka e levu na veika kei ira—na qito se na cava ga era via veitalanoataka. E dau taleitaka talega me rogoca na italanoa vinaka ka totolo sara me taura na veiwali, me dredre kina se dredrevaki kina, e dau vinakata me vakaitavi e na so na vakaitavi vinaka.

" 'Na tamata au kila e sega ni kocokoco, sega ni cudrucudru, dauveikauwaitaki, dauveinanumi, daululoma, ka cakava na veika kece e na nona kaukauwa me marau kina o ira e lomana. O ya na tamata au kila' " (*True and Faithful,* tt. 83–84; raica talega na *Improvemnt Era,* Jiune 1932, t. 459).

Parofita ka Peresitedi ni Lotu

E a kila dei o Peresitedi Smith ni a kacivi mai vua na Kalou ka taura kina vakabibi na nona ilesilesi. E onosagavulu na yabaki na nona iApositolo—na ivakadinadina i Karisito—e tolu na yabaki na nona Peresitedi ka parofita ni Lotu e dauvolavola, e dauvosa, vei ira na lewenilotu e na veiyasai vuravura ka sega ni cegu rawa. E kerei ira me ra lako mai vei Karisito me ra vakamuria na nona ivakavuvuli. E vunau sara o koya vakalevu, ka ruasagavulu kalima na ivola ni nona ivunau a sa tabaki [e so e tabaki ni sa mate oti] baleta na nona cakacaka, e a dau vukei ira vakalevu na tamata.

Ni se cauravou e tukuni vaka oqo e na nona veivakalougatataki vakapeteriaki: " 'E dua na ka ni veivakalougatataki levu na bula balavu ka vinakata talega na Turaga mo tamata qaqa i Isireli. . . . Na nomu cakacaka mo dabe kei ira na veiliutaki e na matabose ka mo liutaki ira talega na lewenilotu. . . . O na tucake e na kedra maliwa na tamata ni o parofita ka daurairai vei ira, ni sa vakalougatataki iko na Turaga ka tabaki iko e na ilesilesi oqori' " (Smith and Stewart, *Life of Joseph Fielding Smith,* t. vii).

Era solia na nodra veivakacaucautaki vua na Matabose ni Le Tinikarua e a veiliutaki kina e na gauna e yabaki walusagavulu kina: " 'O keimami na veiqaravi tiko e na Matabose ni Le Tinikarua ka veiliutaki kina o koya keimami raica vua e na veigauna na yalovakaturaga. . . . Keimami nuitaka mera kila na lewenilotu taucoko na nona yalovinaka kei na nona kauwaitaki ira e na nodra leqa na dravudravua kei ira na leqa tu. E lomani ira vakalevu na yalododonu edaidai ka dau masulaki ira na caka ca' " Smith and Stewart, *Life of Joseph Fielding Smith,* t. vii).

Veivosaki

- O na gumatuataka na nomu ilesilesi? (Solia na galala vei ira na lewenikalasi me ra vakasamataka na yalodra. Wilika na itavi oqo, kerei ira me ra vakasamataka sara vakavinaka na nodra itavi e na matanitu ni Kalou.)

iVakadinadina kei na iColacola

Ni oti na nomu vakauqeti ira na lewenikalasi me ra gumatuataka na nodra ilesilesi, solia sara na nomu ivakadinadina baleti Peresitedi Joseph Fielding Smith ni parofita dina ni Kalou ka dina e na nona vunautaka na ivakavuvuli ni kosipeli i Jisu Karisito, ni bula tiko na Karisito ka lomani keda yadua, e da na rawa ni toso voleka vua keda vakamuria na ivakavuvuli ni parofita.

iVakadinadina mai na tepi ni vidio

Ke tiko, vakaraitaka na tepi ni vidio, tabana e 6 (1 miniti, 47 na sekodi), nei Joseph Fielding Smith. Ke e sega ni tiko na tepi ni vidio, wilika ga na ivakadinadina e volai tiko oqori e ra.

"Au marautaka na cakacaka ni Turaga kei na nona lagilagi, ni'u kila vinaka e yaloqu na kena dina kei na kena vakalou. Au vakabauta e yaloqu dina ni o Jisu Karisito e luve ni Kalou bula, ka a lesi Parofita Josefa Simici me tucake e na itekivu ni taba gauna oqo me tauyavutaka tale e vuravura oqo na Lotu kei na matanitu ni Kalou kei na cakacaka e da sa vakaitavi tiko kina oqo e dina."

WARNING
BEFORE REMOVING SEAT
WARNING
THIS AIRCRAFT CONTAINS A SEAT
EJECTION CATAPULT CONTAINING
AN EXPLOSIVE CHARGE. SEE
T.O. NO. 33B-60C-1 FOR COMPLETE
INSTRUCTIONS
WARNING
EXTERNAL CANOP

Talei Uasivi ni Masumasu

Lesoni
34

iNaki ni Lesoni Era na loma vinaka na lewenikalasi ni ra na vakaraitaka na yalodra vua na Tamadra mai Lomalagi e na masu ka tovolea mera masu vakawasoma.

Me Vakarautaki

1. Kauta mai na itaba ni dua na goneyalewa e masu tiko(62310) mai na valenivola ni valenilotu.
2. Raica me ra yadua na lewenikalasi na iVola i Momani.
3. Vakarautaka na iyaya ni qito domino me vakayagataki e na lesoni (se e dua tale na qito me isosomi ni domino). E na imatai ni tiki ni domino vakabira kina na vosa na *Masu*. Raica tale mai e so na tikina ka vakabira kina na vosa na *veicati, cudru*, *dokadoka, kocokoco, lasulasu* kei na so tale na vosa o vakasamataka. Vakayagataka e levu na domino ke o raica e na ganita na ka o via vakayagataka kina. E na yasana tale ka dua ni domino (vakavo sara ga okoya o sa vakabira kina na vosa na *Masu)*, vola ka vakabira e na yasa ni domino ka dua na vosa e veibasai kei na vosa ivalavala ca. Me vakaoqo, Na *loloma* me rau kabi veibasai kei na vosa na *veicat*i, na *cudru kei na vosota, na dokadoka kei na yalomalumalumu, na kocokoco kei na veinanumi, na yalodina kei na yaloca.*
4. Vola se me tabaki mai e na misini e so na iyatu vosa leleka oqo, me volai e na tiki ni pepa yadua se e na Peparaba e vakayagataki e na lesoni oqo:

E na levu ni noda masu e na rawarawa kina na noda veivosaki kei na Tamada Vakalomalagi.

“Mai na bibi ni noda masu e na yaloda dina e rawa ni vakacerecerei keda yadudua ki na ivakatagedegede e tiko sara icake.” Neal A. Maxwell

“Dou toro voleka mai vei au, ka’u na qai toro voleka yani vei kemudou” (V&V 88:63).

5. Vakarautaka e tolu na ivolavosa me volai kina na vosa oqo:

Cava na vuna?	E vakacava?	Na cava?

iKuri E so ni Lesoni	iVakamacala Taumada
Lesoni e vakayagataki kina na iyaya (se dua na ka)	Na masu e rawa ni vakatautauvatataki ni kena biligi e dua na ituvatava domino. (Vakaduria na domino, se so tale na iyaya, o sa vakabira kina na vosa e na dua na iyatu, tosoya mai vakavoleka vei iko o koya sa vakabiri tu kina na vosa na *masu*, Yatuna mai na kena vo e matadra na kalasi o koya e vakabiri tu kina na ivalavala ca, me tiko iliu o koya e volai tiko kina na masu. Tosoya yani ki na yatu iliu na domino e vakabiri tiko kina na masu e matadra na kalasi. Taura yadudua mai na domino e na loma ni kena taga ka vakaraitaka na vosa e vakabiri tu e dakuna. Me vakaoqo, ni sa vakabalea na masu na dokadoka, e na kunea kina na yalomalumalumu. Raica taucoko mai na ivalavala ca e vakabalea na masu, mo qai vakaraitaka vei ira na lewenikalasi na veika e yaco.

	Na Cava eda Masu Kina?
iVosa volai	Vakabira icake na vosavolai: "Cava e vuna?" • Na cava eda masu kina? (Solia vei ira na lewenikalasi mera vakasamataka tiko ni vakavulici tiko na lesoni.)
iYaloyalo	Vakaraitaka na itaba ni goneyalewa e masu e yasa ni nona idavodavo. O Atama kei Ivi na imatai ni luve ni Tamada Vakalomalagi me rau vakila na nodrau tawasei mai vua. E kila vinaka na Tamada na noda vinakata na nona ivakasala e na veitawasei oqo, e na "imatai ni vakavuvuli, e solia na Turaga vei Atama kei Ivi, e na nodrau sa vakatalai tani mai na [were ko] Iteni, me masu" (Marion G. Romney, "Why We Should Pray," in *Prayer* [Salt Lake City: Deseret Book Co., 1977], t. 16; raica talega na Mosese 5:4–6). Na ivakavuvuli vei keda ni Tamada Vakalomalagi edaidai e sega ni duidui sara. Me wiliki vata ka veivosakitaki talega na Vunau kei na Veiyalayalati 90:24: "Dou vakasaqaqara vagumatua ka daumasu tiko ga e na vakabauta; ia kevaka dou sa caka dodonu ka muria na veiyalayalati dou sa veiyalayati kina vaka i kemudou, e na rawa vakavinaka na veika kece e baleti kemudou." • Na cava eda masu kina? (Solia e dua na gauna mera sauma mai na taro; io, mo liutaki ira na lewenikalasi ka vakadeitaka vei ira ni da dau masu, o ya me da vukei e na veika kece. Raica V&V 59:21.) • Tukuna mai e dua na ka o dau vakayacora vakavinaka.(ke ra mamaduwa na lewenikalasi, vakaraitaka e so na ka era dau vakayacora e so tale na lewenikalasi o kila.) • O vinaka vakacava e na so na cakacaka oqo? (E levu na kena caka. Na kena caka wasoma e na veigauna.)
Peparaba kei na vosavolai	Mai taura cake na imatai ni tukutuku oqo: Na levu ni noda masu na matau talega ni noda veivosaki kei na Tamada Vakalomalagi.

Da Masu Vakacava?

Vakabira cake na vosavolai: Vakacava?"

Veikvosaki

- Me da masu vakacava? (Vakadonuya na isau ni taro, qai wilika na veika oqo.) O Sister Dwan J. Young, na peresitedi raraba ni Lalai, e vakaraitaka e va na ivakavuvuli ni masu:

"Na iMatai me da vakavakarau. Mo nanuma se o cei drau veivosaki vata tiko. Me da qarava na Tamada e na yaloraramusumusu, na yalomalumalumu, vakavakarau me vakarorogo ka vosa. Me da nanuma e na veigauna, oqo na Tamada Tawamudu eda veivosaki kaya tiko, ke rawa, meda tekiduru vua. Me da roqota na ligada ka cuva sobu me ivakaraitaki ni noda vakarokoroko vua. E na so na gauna e dau dredre ni vakayacori na veika oqo—e na gauna mada ga ni noda dau masu. E na gauna mada ga oqo, eda tovolea me da tekivu e na vakarokoroko. . . . Ka tekivutaka e na nomu kacivua na Tamada Vakalomalagi.

"Na kena ikarua me da dau vakavinavinaka. Nanuma tiko mo dau vakavinavi na ka vua na Tamada Vakalomalagi e na nona veivakalougatataki. . . . Eda tekivuna e na noda vakavinavinakataka na veika eda taukena se noda, tovolea mo raica na nomu bula mai na dua na yasana vou. E na so na gauna e sega ni rawarawa me da dau vakavinavinaka. . . . E na so na gauna ni da lako yani vua na Tamada Vakalomalagi ni da leqa tu e dredre kina me da vakavinavinakataka e dua na ka. E na gauna oqo bibi kina na masu, e so mada ga na gauna e da tovolea me da toso voleka yani vua, ka vinakati koya me toso voleka mai vei keda. . . .

"Na kena ikatolu me da dau vakasaqara. Kerea na nona veivuke, kerea e na yalo savasava kei na vakarokoroko. Kerea na nona veidusimaki mo rawata kina na veika o lesi kina. Kerea, me vakataki Nifai, 'ni'u kila ni sa dauvakarautaka na Turaga na sala me ra rawata kina na luve ni tamata na ka kece sa vakarota vei ira ko koya.' (1 Nifai 3:7.)

"Na ikava me da dau tinia vinaka na masu. Nanuma mo solia na nomu masu e na yaca i Jisu Karisito. O koya e na vosa e na vukuda ka noda mata, vua na Tamada. Oya na vuna eda masu kina e na yacana. Eda kilai koya ni noda iVakabula" (*Ensign,* Nov. 1985, tt. 91–92).

Papanivolavola kei na veivosaki

Vola na veika oqo e na papanivolavola

Va na iKabakaba ni Masu

1. Kaci vua na Tamada Vakalomalagi e na yalomalumalumu.
2. Tukuna na nomu vakavinavinaka.
3. Kerea na ka e yaga vei iko.
4. Tinia e na yaca i Jisu Karisito.

Na kena inaki ga, meda dau masu e na veigauna, me vaka e tukuna o Amuleki: "Mo dou vakavinavinaka tiko ga vua na Turaga, mo dou vakavinavinaka tiko ga e na masu lo; dou masulaka na nomudou bula, ka masulaki ira tale ga na wekamudou" (Alama 34:27).

E na so na gauna eda dau maduwa na tukuna vua na Turaga na noda malumalumu. E baleta beka ni da sotava e so na ka e na gauna eda vakasamataka kina, "Au maduwa ni yaco tiko vei au na veika oqo. Au sega tale ni vinakata me dua e kila!" E kila na Tamada Vakalomalagi. E kila o koya na veika baleti ira na luvena, o keda yadua. Ni da masulaka vua na noda malumalumu, mai yaloda dina na veika ca e da vakayacora e *vinaka sara*. E vukei keda.

- Na cava e yaga kina; na cava e vukei keda kina? (Solia na galala me ra sauma mai na lewenikalasi. Vakamacalataka vei ira na lewenikalasi e na gauna e da vosa tiko kina vua na Tamada Vakalomalagi baleta na veika e da dui sotava, e dua beka na cala, se na kena ituvaki, e na vukei keda meda kila na veika e yaco tiko. E na vukei keda o koya meda kila. Na veika eda tukuna mai na yaloda dina e na vakamalumalumutaki keda ka da vakavulici talega kina. Ni da sa rawa ni vakavulici, na veivutuni kei na veisau e na rawa ni tara na noda bula. Oqo e na kauta mai na marau.)

Peparaba kei na vosavolai

Taura cake na ikarua ni itukutuku: E a kaya o Elder Neal A. Maxwell, "Mai na titobu ni masu dina, e na tubu cake na tamata ki na ivakatagedegede" (mai "What Should We Pray For," e na *Masu,* t. 52).

Na Cava meda Masulaka?

Vosavolai kei na veivosaki

Vakabira na vosavolai: "Na Cava?"

- Na cava meda masulaka? (Solia na galala me ra soli vakasama na lewenikalasi. Dusimaka vei ira na vakasama, ni da rawa ni masulaka na *veika kece* e na noda bula.)

iVolanikalou kei na veivosaki

Me wiliki vata na Alama 34:17–27.

E da wilika talega e na iVola i Momani "Ia na ka kece ga s*a dodonu* dou sa kerea vei Tamaqu e na yacaqu, ka vakabauta ni dou na rawata, raica e na solia vei kemudou ko Koya" (3 Nifai 18:20; matanivola kala e vakacurumi).

E dina keda kerea ka ni da masu, na kena isau mai vua na Kalou sa vakatau ki na na nona vuku. E na so na gauna e da valika ni sega ni yaco vakatotolo na noda kerekere. (Raica V&V 9:7–9.)

Peparaba

Vakabira cake na ikatolu ni itukutuku: "Dou toro voleka mai vei au, ka'u na qai toro voleka yani vei kemudou" (V&V 88:63).

E Levu na iTuvatuva ni Masu

E da rawa ni vakayagataka e levu na ituvatuva ni masu. E rawa ni lagati, tagici, vakasolokakanataki se kacivaki. Na masu e rawa talega ni "vakasamataki" ke sega ni rawa ni tukuni baleta beka ni sega ni yalomu se ososo. E rawa talega ni lekaleka me dua ga na vosa—"Veivuke!"—se tautauvata ga na balavu ni masu

nei Inosi (raica Inosi), na kena balavu e siga taucoko kei na bogi. E rawa talega ni da masu lo e na gauna e da draivataka na motoka, vodo basi, e na gauna ni veitarogi, e valenibula se na vanua ga o vinakata kina na Tamada Vakalomalagi. Na masu e na yaco ga mai na kena gauna, e na gauna e yaco na masu e dau mareqeti, mo nanuma matua ga, o cei drau veivosaki vata tiko. Na masu e *talei ka kaukauwa*.

O Sister Dwan J. Young e wasea vakaoqo na nona ivakadinadina ni masu:

"E bibi duadua me nanumi me vakawasoma na masu, veivosaki vata kei na Tamada Vakalomalagi, ka kerea na nona veidusimaki me veituberi. E na gauna o toso voleka yani vua na Tamada Vakalomalagi e na masu e na toso voleka mai o koya vei iko ka sega na betena mo yalolailai kina. Au vakadinadinataka na veika oqo" (*Ensign,* Nov. 1985, t. 92).

---

iVakadinadina kei na iColacola

Solia na nomu ivakadinadina ka vakauqeti ira na lewenikalasi mera vakatorocaketaka na sala ni nodra veivosaki kei na Tamada mai Lomalagi.

Lesoni
35

Harold B. Lee: Cauravou ki na Uabula, Tudei Vua na Kalou

Sucu: 28 Maji 1899 **Yabaki ni Peresitedi:** 1972–1973

iNaki ni Lesoni

Me ra kila na lewenikalasi na kaukauwa ni bula nei Peresitedi Harold B. Lee e lako mai e na nona dauqarava na Yalo ni Kalou.

Me Vakarautaki

1. Ke tiko na tepi ni vidio ni nodra iVakadinadina ni *Peresitedi ni Lotu i Jisu Karisito ni Yalododonu Edaidai* (53242), vakaraitaka na iwasewase nei "Harold B. Lee."
2. Vakarautaka mo vakaraitaka na itaba rokataki kei Harold B. Lee e na tabana ni ivola oqo.
3. Sureta mai e dua a daukaulotu oti era kila na kalasi me mai vakamacalataka vakalekaleka na Yalo Tabu se me soli itukutuku ga mai na daukaulotu oqori e na dua na kasete. Kerei koya me vakamacalataka vakalekaleka na nona a vukei koya na Yalo Tabu me rawata na nona bula me yacova mai e daidai. (Raica me vakadonui na daukauloltu oqori mai vua na bisopi se peresitedi ni tabana baleta na ivakaitavi oqo kei na nona mai vosa tale ga na daukaulotu.)

iKuri E so ni Lesoni

iVakamacala Taumada

Veivosaki

Kerea e dua na lewenikalasi me mai tucake e matadra na kalasi me sauma mai na veitaro oqo:

- E vakaevei na yalomu ke biligi iko vakaukauwa na tinamu?
- E na vakaevei na yalomu ke a vakabulai iko na i bili o ya?

Talanoataka na ivakaraitaki oqo ni a se cauravou o Peresitedi Lee:

" 'E levu na kurakuru kei na yaseyase a yaco tiko e na yasa ni ulunivanua e na vanua e tiko kina na neitou vale. Na neitou matavuvale e okati tiko kina, na buqu, na tinaqu, kei na rua se tolu na gonelalai, keitou a dabe tiko e valenikuro ka dola tu na katuba, e na sarava na kena tibi na liva kei na kurukuru. E dua na yaseyase ka tarava mai na kurukuru a ivakaraitaki ni lidi voleka sara.

" 'Au a qito tiko e katuba, au kidacala, au sega ni namaka ni a biligi au o tinaqu mai katuba. e na gauna vata tiko ga oya, a lidi kina na yaseyase ka curuma sobu mai na ikuvukuvu ni sitovu ni valenikuro, e curuma na katuba ni valenikuro, ka la'ki sea, mai cake ki ra na vunikau e tubu tu e mata ni valenikuro. Ke a sega ni yavala vakasauri o Tinaqu, ke'u a se qito tiko ga e katuba, au na sega ni vola na italanoa oqo.

" 'E a sega ni vakamacalataka rawa o tinaqu na nona kidava rawa na ka e a yaco. Au kila ga ni a vakabulai au na nona totolo kei na totolo ni nona taura na veika e yaco.

" 'E na veiyabaki e muri, ni'u la'ki vakadikeva na mawe ni yaseyase e na tolo ni vunikau levu e na neitou vale makawa. Au rawa ni kaya e na yalo vakavinavinaka, "Vinaka vakalevu kemuni na Turaga na isolisoli kalougata o ni a e solia vei tinaqu kei ira tale na tina yalodina, e na vukudra, ni na rawa ni voleka sara mai vei ira na lomalagi e na gauna ni nodra leqa" ' " (L. Brent Goates, *Harold B. Lee, Prophet and Seer* [Salt Lake City: Bookcraft, 1985], t. 41).

Tarogi ira na lewenikalasi na veitaro oqo, nanuma tiko na inaki ni veivakavulici baleta na veidusimaki kei na kaukauwa ni Yalo Tabu:

- Ke o yali tu mai vale ka sivia na gauna o namaki kina, o nanuma eratou na nuiqawaqawa tiko e vale me yacova ni o yaco yani?
- Era dau vakavinavinaka li na gone e na nodra tuberi mai vei ira na nodra itubutubu ni ra se lalai?

E levu na gauna era veituberi na itubutubu vakagumatua, e so na gauna era cike na gone, dina ni ra dau veivakayaloqaqataki na itubutubu. (Ni o qasenivuli, o na vinakata mo solia e dua na kena ivakaraitaki.)

iVolanikalou kei na veivosaki

- O sa bau vakila na veiuqeti ni Yalo Tabu? Vakamacalataka na ka o vakila. (Vakadonuya na isau ni taro mai vei ira era via wasea na veika oqo.)

Wilika na ivolanikalou oqo: Kalatia 5:22–23; Vunau kei na Veiyalayalati 6:14

- Na veika talei ka uasivi cava eda taura e na noda vakamuria na Yalo Tabu ni da se cauravou kina? (Vakadonua na vei isau ni taro tale e so.)

iYaloyalo

Vakaraitaka na itaba kei Harold B. Lee.

Edaidai eda na vulica kina vakavinaka na bula i Peresitedi Harold B. Lee, na ikatinikadua ni Peresitedi ni Lotu. E dua na ka e kilai levu kina o koya na nona dau vakarorogo matua ki na Yalo Tabu.

Bula e liu i Peresitedi Lee

Veivosaki

A tekivu veivakavulici e koronivuli ni a yabaki tinikavitu; e a qasenivuli ka qasenivuli liu e na dua tale na koronivuli vakamatanitu ni sa yabaki tinikawalu; a dau kaulotu sara ni sa yabaki ruasagavulu kadua; a vakawati ni sa yabaki ruasagavulu-ka-va; a lewe ni matabose e cake ni yabaki ruasagavulu-ka-walu; peresitedi ni iteki ni yabaki tolusagavulu-ka-dua; qasenivuli ni semineri, ka lewe ni bose ni koro o Salt Lake City, manidia ni veiqarauni ni welfea ni Lotu, ka mai iApositolo ni bera ni yabaki vasagavulu-ka-rua.

- O kila beka na veivakalougatataki kei na veika talei e sotava o Harold B. Lee e na rawata ke a sega ni veitaratara wasoma vua na Yalo Tabu? (Vakadonuya na i tukutuku e so.)

Vulagi

Ke sa vakadonuya na bisopi kei na peresitedi ni tabana, sureta na daukaulotu me talanoa vakalekaleka me baleta na Yalo Tabu.

E Vakayagataka o Peresitedi Lee na nona Veivolekati vua na Yalo Tabu me Vakauqeti ira Kina na Cauravou kei na Goneyalewa.

iVakaraitaki

Wilika na veika e sotava o Peresitedi Lee e na nona bula:

"E na ika 5 ni Tiseba, 1969, e dua na ilala levu na cauravou, na goneyalewa kei ira talega na nodra iliuliu era soqoni vata e na vakanuinui me vaka na kena inaki e na vale ni Matavuli ni Lotu e na University e Utah. O [Elder Lee] e sureti me solia na nona ivakadinadina baleta na veika e sotava [vei ira na cauravou kei na goneyalewa me ra kila na dina ni Kalou]. E sauma mai o Elder Lee na veika e lavaki vua, e na dua na ivunau momona ni veitokoni baleta tiko na matanitu ni Kalou, e wilika tiko mai na Vunau kei na Veiyalayalati 115:4–5, 'Io me cila yani na nomudou rarama me ivakaraitaki vei ira na veimatanitu.' E vakaraitaka o koya na veika dina e yacovi koya, na mana kei na veika yadua sara, e vakadinadinataka kina na kaukauwa ni matabete; vakaraitaka tiko na veikacivi e veivakauqeti, na veivakavulici dodonu, kei na ivakavuvuli tawamudu; ka ivakaraitaki ni kena yaga na masu e na nodra bula na Yalododonu Edaidai. E mai tokona yani na nona vosa na ivolanikalou e na veigauna kece. . . .

"Ni vakalailai ga, sa oti e veimama na nona vunau e rauta ni dua na aua tinikalima na miniti, e vaka me veisau na itovo se ilakolako ni soqo. E cegu vakalailai o Elder Lee. E vakanomodi na domona. E mani vakacuvara sobu na uluna mai na itutu ni vunau, me vaka e taura tiko vakaukauwa na uluna e na ligana ruarua. Vakalailai ga sa kalawa imuri ka rai cake.

"A mai yaco! E veisau sara ga kina na Yalo ni soqo, e sa tinia talega kina o Elder Lee na nona vunau e na yalobibi, dei ka kaukauwa e na nona vakadinadinataka tiko na dina ni nona vakabauta, . . . e solia talega kina na nona ivakadinadina, ni Kalou bula. E vakamacalataka talega na nona kila na veika dina oqo, ni o koya e dua vei ira na nona ivakadinadina vinaka sara e vuravura. O ira na tiko kina era kila na ka e kila o koya! E vaka ni tadola na katuba mai lomalagi, ka sovaraka na iVakabula na Yalo Tabu vei ira na lewenilotu. . . .

"E sega ni dua e yavala ni sa oti na masu. O Elder [Marion D.] Hanks [o koya e liutaka tiko na Lotu] e lesu tale ki na itutu ni vunau ka tu galugalu tu ni sa veitosayaki vaka na ua ni wasawasa e na kedra maliwa na lewenilotu na kaukauwa ni Yalo Tabu. Sega ni dua e vakarau me toso. A sega mada ga na rorogo se na yavavala. . . .

"E sa qai [nanuma] tale o Elder Hanks na veika e cava e yaco e muri:

" 'E na dua na gauna balavu e sega mada ga ni dua e toso se me yavala, au deguvacu vei ira na lewenilotu, au vuki sara ka sureti rau o Elder kei Sister Lee me rau muri au mai, au kauti rau sara ki na varada ni vale ni matavuli ni lotu, ka ra la'ki lululutaki vei rau o Elder kei Sister Lee o ira na gonevuli era tiko e na soqo oya, era sa vakagagalu mai ka matatagitagi ni ra sa yatuni mai. Dua na ka vakakurabui, e na gauna e vakanomodi tu kina na loma ni vale e na dua na gauna balavu oya e rauta tiko ni ruasagavulu na miniti na kena balavu vakalailai,. . .e dua a via tekivuna sara mai na sere "Na Yalo ni noda Kalou" [The Spirit of God Like a Fire Is Burning]. Era lewe vica ga na lagata. Ni oti ga na imatai ni qaqana sa mai tini yani na sere ka mani ia yani na vakanomodi.

Na sere tabu mada ga oya, e vaka me vakasausataka se me vakakosakosataka na veivakauqeti ni Yalo Tabu e na gauna o ya" (L.Brent Goates, Harold B Lee, Prophet andSeer, tt, 392–96)

iVakaraitaki

Raica ke dua na dauwilivola vinaka e tiko e na loma ni nomu kalasi, me wilika na veika oqo:

Ni a voleka ni mate, e a tiko o Peresitedi Lee e na dua na soqo ni lolo kei na ivakadinadina e na nodratou tabanalevu.

"Ni vakarau me tini na soqo, e rogo mai na domoi Peresitedi Lee kilai levu mai na mua imuri ni valenilotu, e kerea tiko mai. . .[me vosa vei ira na lewe ni nona tabanalevu].

" 'Kemuni na Taciqu, Ganequ, noqu itokani lomani, lewe ni noqu vuvale e na tabanalevu kei ira na qele ni lami au qarava tiko: Ni vosota au sa mai vakaosoosotaki kemuni, Au kila e na sega ni taleitaki vua na Tamada Vakalomalagi e na gauna oqo, ke'u sega ni tukuna vei kemuni e dua na ka e na gauna oqo.

" 'E na noqu ivakadinadina, au kila ni bula tiko na Kalou, e Karisito o Jisu ka noda Dauveisorovaki, ka iliuliu ni Lotu oqo; au kila ni dau vakayacora kece na cakacaka ni lotu au solia tiko yani oqo me ivakadinadina tiko ni o ni kila ka'u kila talega ni bula tiko o koya. . . Oti e dua na veigaluvi balavu. . .

" 'Au sa tukuna tiko yani oqo vei kemuni ka vunauci kemuni tiko yani vakabibi, ni'u kila talega ni tiko ka yavalata na bula ni tamata na gasauvidi kece ga ni tevoro. Ka na tovolea sara vakaukauwa me vakacacani ira na tamata. Ke na sega ni rawa ni tarai keda e na tovolea me tarai ira na volekati keda, ni rau vala tiko oqo kei na iVakabula. Au via tukuna kina oqo vei kemuni me'u vakasalataki kemuni kina. Mo tiko volekata na Turaga. Kakua ni yalolailai. e na vukei ira na nona tamata na Turaga. Ke o sa vakavakarau tiko, mo kakua ni rere, ni sa nomu itokani na Turaga' " (L. Brent Goates, Harold B. Lee, Prophet and Seer, t. 564).

iVolanikalou kei na veivosaki

O Peresitedi Harold B.Lee a raica na dredre ni bula oqo. E sa kila vinaka na dina ni kosipeli, e kila talega ni o Setani e na tovolea e na nona kaukauwa taucoko me valuta.

Wilika ka veivosaki na 2 Nifai 28:20-21

E a kila vinaka o Peresitedi Lee me da bula volekata na Yalo Tabu ni Tamada Vakalomalagi meda kakua kina ni temaki e na ivalavala ca ni gauna oqo ka meda bulataka na bula marau.

iVakadinadina mai na tepi ni vidio

Vakaraitaka na tepi ni vidio, ke e tiko oqori, na ikavitu ni tabana (1 na miniti, 39 sekodi) na iyaloyalo ni ivakadinadina nei Harold B. Lee. Ke sega ni tiko na tepi ni vidio me qai tini na lesoni e na ivakadinadina kei na iColacola.

Na yavu ni bula dodonu nei Harold B. Lee na nona bula vakayalo, na nona veivolekati kei na Kalou o koya e dusimaka vua na nona vakasama kei na nona ilakolako, kei na itovo ni nona dau ciqoma na nona dau veivakauqeti kei na cina rarama me isau ni nona masu" (L. Brent Goates, Harold B. Lee, Prophet and seer, t. 462).

iVakadinadina kei na iColacola

Vakauqeti ira na lewenikalasi me ra raica e so na ivakaraitaki e na nodra dui bula e yaga kina vei ira na Yalo Tabu. Vakauqeti ira talega me ra tomana tiko na veimaliwai e na masu, lolo kei na vuli ivolanikalou.

Solia na nomu ivakadinadina se a vukei iko vakacava na Yalo Tabu e na nomu bula.

O Harold B. Lee— iLiuliu Vakasakiti

Lesoni
36

iNaki ni Lesoni

Era na vinakata na lewenikalasi me ra muri Peresitedi Harold B. Lee e na nona ivakarau ni veiliutaki vinaka me ra vakavakarautaki ira tiko, na nodra itokani kei ira na nodra matavuvale me ra sota kei na iVakabula.

Me Vakarautaki

1. Vakarautaka mo vakaraitaka na itaba rokataki kei Harold B. Lee mai na itaba e na lesoni oqo.
2. Kotikotiva mai e so na itaba mai na niusiveva me baleta tiko na veika oqo: ivalu, dausiga, leqa e yaco mai na draki, na tawa cakacaka, ivalavala ca, na tauvimate, kei na dravudavua. Se mo kerei ira na lewenikalasi me ra kauta mai e so na niusipepa se mekesini. (Vakasala mera kakua ni kauta mai na lewenikalasi e so ka na sega ni kilikili.) Kerea e lewe vica na lewenikalasi me ra veivosakitaka na veika e rawa ni tarovi kina se tinia na veika e veivosakitaki tiko.
3. Kerea e dua na lewenikalasi ka tiko e na matabose ni peresitedi ni cauravou kei na gone yalewa me vakarautaka e dua na ripote baleta na nona itavi e na matabose ni bisopi nodra na cauravou kei na goneyalewa kei na nodra itavi.
4. Lesia e dua na lewenikalasi me talanoataka se me wilika na italanoa kei Peresitedi Harold B. Lee e a talanoataka o Peresitedi Marion G. Romney. (Vakarautaka na ilaveilave e volai se tabaki vei ira na lewenikalasi.)

iKuri E so ni Lesoni

iVakamacala Taumada

Veivosaki

Vola na vei leqa oqo e na papanivolavola: iValu, Dausiga, Leqa e vu vakaikoya (dobui, uneune, ulunivanua kama), Vakacalaka e na Motoka, Sega na Cakacaka, iValavala ca, Tauvi Mate, Dravudravua. Tuvana na iyaloyalo kotivi mai na mekesini se niusipepa e na ruku ni kena ulutaga dodonu.

- E dua beka vei kemuni e mavoa mai na dua vei ira na leqa oqo? (Me veivosakitaki mada vakalailai.)

Vakasamataka ke a vakacacani na nomudou vale e na waluvu.

- Na cava e so na veika o na kerea mo vukei kina? O na rawata vakacava na veivuke o vinakata? O cei o na vakanuinui vua me vukei iko? (Me veivosakitaki mada vakalailai.)

O Harold B. Lee e a iLiuliu Uasivi

Veivosakitaki na ivolanikalou

E vuqa sara vei ira na iliuliu e vuravura e tiko vei ira na itovo me vaka na gumatua, kaukauwa, tuvana na veika, vakasakiti, kei na vuku. Na itovo oqo e rawa ni vukei keda e na noda tovolea meda walia na veika e dau yacovi keda,

ia e tukuna talega vei keda na ivolanikalou ni se tiko tale e dua na ka e gadrevi e na veiliutaki vinaka.

Na kena imatai, na iliuliu e dodonu me daucaka vinaka, ni bera na leqa.

Wilika na Vunau kei na Veiyalayalati 64:33–34.

Na kena ikarua, me kila vinaka na iliuliu me kakua ni veiliutaki ga me vakalagilagi kina, me baleta na nodra vinaka na tamata kei na lagilagi ni Tamada Vakalomalagi.

Wilika ka veivosakitaka na Kalatia 5:26.

Na kena iotioti, me kila vinaka e dua na iliuliu e na rawa walega ni veiliutaki e na yaloraramusumusu, na loloma, talairawarawa, kei na kaukauwa vakamatabete.

Wilika na Vunau kei na Veiyalayalati 121:36, 41–43.

- Na mataqali kilaka cava(nanuma na ivolanikalou e da se qai wilika oti) e vinakati e na veiliutaki vinaka? (E na vaka mai oqo e so na isau ni taro: yalomalumalumu, yalololoma, talairawarawa, loloma, kei na kaukauwa vakamatabete.) E iliulilu vaka o ya o Harold B. Lee.

iYaloyalo

Vakaraitaka na itaba kei Harold B. Lee.

iVakaraitaki

Talanoataka na veika oqo baleta na bula nei Harold B. Lee.

E na rauta na lomaloma ni 1930s, e a peresitedi tiko kina o Peresitedi Lee e na Painia iteki e Salt Lake City. Era lewe vanaudolu walu na drau na tamata era vakararavi tu vei tamadra, ka ni sega tu na cakacaka se o ira na vinakata na veivuke. E tukuna o koya, " E na gauna o ya au a lewe ni matabose tiko kina ni koro. Na bogi ni se bera na yakavi ni Siganisucu e yaco kina e dua na drakica levu ka lutu sara kina vakalevu na ucacevata, keitou cakacaka bogi taucoko kina kei ira na noqu lewe ni cakacaka bogi ni keimami cara gaunisala tiko kina, au kila tale tikoga ni'u na bilitaki ke ra na sega ni vakayacora vinaka na nodra itavi. Au a lako kina i neitou vale me'u la'ki veisau isulu me'u lesu i noqu valenivolavola.

"Ni'u sa lesu tale tiko i na koro, au a raica sara e dua na cauravou lailai e na bati ni gaunisala, e vakaqara sala vodo. E tucake tu e na liliwa levu, ka sega tu ni vakote, qaniliga, se ivava ni liliwa. Au kele sara ka'u tarogi koya se lako tiko i vei.'

" 'Au lako tiko ki na koro me'u la'ki sara iyaloyalo e sega ni saumi,' e a sauma mai.

"Au kaya sara vua ni'u lako tale tiko ga i na koro ke vinakata me'u vakavodoki koya.

" 'Noqu tagane,' au tukuna vua, 'o sa vakavakarau tiko e na Siganisucu oqo?'

" 'Oilei, kemuni,' e tukuna mai o koya, ' e na sega ni dua na Siganisucu e neitou vale. O tamaqu a mate e na vula tolu sa oti ka biuti keitou tu mai kei Nau kei na rau na taciqu, e dua e ganequ kei na dua tale na tagane lailai.'

"Eratou lewe tolu na gone, se bera ni ra yabaki tinikarua!

"Au tosoya cake sara na ivakatakata ni motoka, ka kaya, 'Noqu tagane solia mai vei au na yacamu kei na vanua o vakaitikotiko kina. E na dua e na lako yani i nomudou vale—o na sega ni guilecavi. O na marautaka na yakavi bogi ni bera na Siganisucu!'

"E na bogi ga o ya au kerei ira kina na bisopi me ra lako kei ira nodra daukau iyaya me ra la'ki sikovi ira na matavuvale me ra qarauni, ka me ra qai ripote lesu tale mai. E na noqa waraka tiko na ripote ni otioti ni bisopi au qai vakasamataka e dua na ka e mosi dina vei au. E na noqu wariri me'u vakayacora na noqu cakacaka vakalotu me rawa, au a la'ki guilecava kina na cauavou lailai kei na ka au a yalataka vua.

"E na gauna sa yaco mai kina na iotitio ni bisopi ka solia na nona ripote, au tarogi koya sara, 'Bisopi, se vo tiko beka oqori e so na iloloma mo sikova kina e dua tale na matavuvale?'

" 'Io, se tu oqo,' e tukuna mai.

"Au sa talanoataka sara vua na italanoa baleta na cauravou lailai ka'u a solia sara vua na vanua e vakaitikotiko kina. E muri a mai kaya eratou a sa taura talega e so na basikete tawa vinaka. Sa mai cava yani na yakavi bogi ni bera na Siganisucu, au a mai gole i moce.

"Ni'u sa yadra e na mataka lailai ni Siganisucu, au sa tukuna iyaloqu, 'me kua ni dua tale na yabaki me sivi, ka'u iliuliu, ka'u sega ni kilai ira na noqu tamata. Au na kila na veika era vinakata. Me'u na vagolea na nodra leqa ka'u qaravi ira' " (Harold B. Lee, *Ye Are the Light of the World* [Salt Lake City: Deseret Book Co., 1974], tt. 346–47).

Veivosaki

- Na mataqali veiliutaki vakacava e vakaraitaka eke o Peresitedi Lee? (Liutaki ira na kalasi ki na veimataqali veiliutaki sa veivosakitaki oti e na lesoni oqo.)

Ripote

Kerei koya sa lesi tu me tukuna se talanoataka na ka e tukuna o Peresitedi Marion G. Romney, na ikarua ni vukevuke nei Peresitedi Lee e na Mataveiliutaki Taumada e na Lotu.

"E na nona vakabauta na Turaga, ni a tukuna, e na bula na tamata e na buno ni yadrena ka vakadinata ni rawa talega na veika kece vua sa vakabauta, [a tekevuna o Harold B. Lee] me vaka e dau vakayacora o Brigham Young, me liutaka e dua na sala taumada ka raiyawa sega na vakatitiqa me tauyavutaki e dua na yavu me ra rawata na tamata na veivuke ivakavakaiira kei na veivuke ni itokani mera kunea e na nodra dui bula.

"E na veidusimaki ni rarama mai lomalagi, e na itavi vakatara vale, itavi veivakatorocaketaki, kei na veimataqali vakaitavi ni veivakabulabulataki, e solia kina na ivakaraitaki ni loloma vei ira na wekana e dredre ni kune e na vei itabatamata. . . .

"E na yalona taucoko e lomani ira ka qaravi ira na nona itokani. E dau lomani ira na draudravua, ni a dua ga vei ira. . . .

"Na veika e a sotava kei na nona dau kauwaitaki ira na nona lewe ni iteki e a vakarautaki Harold B. Lee ki na nona nanamaki ki na veika lelevu me na yaco mai. Oya na nona ilesilesi e na tabana raraba ni veiqaravi e na Lotu. 'E na ika 20 ni Epereli, 1935,' e tukuna vaka oqo o [Peresitedi Lee], 'Au a kacivi ki na

[dua na bose] e na valenivolavola ni Mataveiliutaki Taumada. . . . Na noqu itavi malumalumu e na parokaramu ni [veiqaravi] oqo a vakamacalataki. Au sa biubiu mai . . .ka'u draiva . . . ki na itekitekivu ni City Creek Canyon. Au a sobu, ni'u sa yacova na kena yawa au rawata, ka'u taubale cake e na loma ni veikau. Au a vakaqara na Tamaqu Vakalomalagi. Ni'u dabe sobu ka vakasamataka e dua na isoqosoqo me vakavinakataka na cakacaka oqo, au a ciqoma e dua na ivakadinadina, e na yakavi siga ni vulai tubutubu, ni a sa vakaraitaka oti na Kalou na isoqosoqo vinaka taudua e rawa ni soli vei ira na tamata, na ka e vinakati me cicivaki ka me maroroi kina na cakacaka ni veiqaravi vakayago ni Yalododonu Edaidai.'

"Na isoqosoqo e tukuni o ya na Matabete tabu ni Kalou" ("In the Shadow of the Almighty," *Ensign,* Feb. 1974, t. 96).

- Na cava taudua e vinakati me tu vua e dua na iliuliu ni Lotu? (Na matabete kei na kena kaukauwa .)

O Peresitedi Lee e Nuitaki e na iNaki ni Kalou me Semasemata vata na Parokaramu ni Cakacaka Vakalotu

A tekivu na parokaramu ni semasema e na Lotu mai e na gauna na se lewe ni Kuoramu ni iApositolo ni Le Tinikarua o Elder Harold B. Lee. Na Mataveiliutaki Taumada ni a veiliutaki o Peresitedi David O. McKay a tauyavutaka na Komiti Levu ni Semasema ni kena cicivaki na semasema cakacaka vakalotu, ka veiliutaki kina o Elder Lee. e na ivakavuvuli ni kena tuvani na cakacaka ni Lotu, e na veitabana ni Lotu, na isoqosoqo kei na parokaramu ni Lotu e veidusimaki kina na matabete, na lesoni kece kei na veiyaya tale e so sa nakiti tu me kakua kina ni talevi lesu tale vakarua na vakasama se na nanuma e na veitabana tale e so ni Lotu se kuoramu. Sa nakiti tu na iyaya me vakavulici kina na vakasama bibi ka raici lesu tale e na vei kalasi vakavinaka. Na kaukauwa nei Peresitedi Lee e na parokaramu ni kena cicivaki na cakacaka vakalotu e tara na nodra bula na lewe ni Lotu.

Papanivolavola kei na ripote

- Na cava na komiti ni matabisopi nodra na itabagone? (Kerei koya sa lesi oti me mai vakamacalataka na itavi ni komiti ni matabisopi nodra na itabagone kei na nona itavi. Droinitaka na komiti ni matabisopi nodra na itabagone e na papanivolavola.)

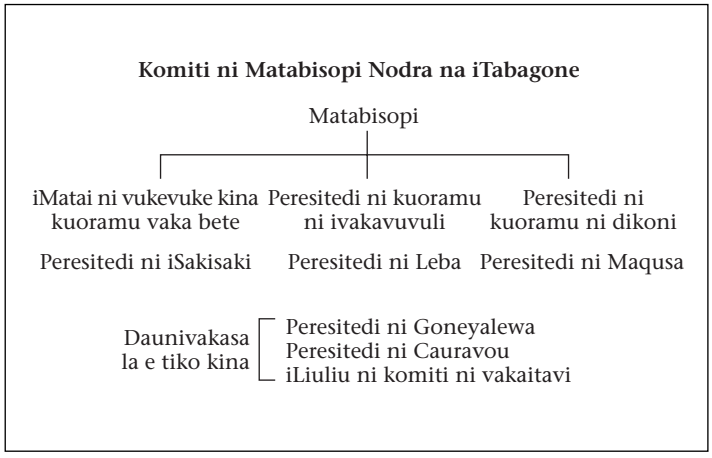

O Elder Robert t. Backman, na lewe ni Le Vitusagavulu e talanoataka na ka e sotava: "E na gauna au a kacivi kina mai vei Peresitedi Harold B. Lee me'u peresitedi ni Matabete i Eroni-MIA, au a veivosaki vakabibi kina kei koya. Keirau veivosakitaki ira na itabagone era Lotu tiko edaidai kei na veika era sotava e na nodra bula voli e vuravura. E vakaraitaka kina na bibi ni so era curu e na Lalai, Matawilivola ni Sigatabu, Muavata, kuoramu ni matabete, kei na semineri ka se sega tiko ga na nona ivakadinadina.

"E tukuna o koya: 'O kila na vuna? [oqo o ira na sega na nodra ivakadinadina] E baleta era sa tubucake na itabagone ka matasarasara.' E qai solia vei au e dua na veivakauqeti au na sega ni guilecava rawa ka'u dau vunautaka talega vei ira na itabagone e na Lotu e na vica na gauna. E tukuna o koya, 'Bob, au uqeti iko mo vakarautaka e dua na parokaramu me ra vakarautaki kina na itabagone e na gauna oqo mera sota kina kei na iVakabula' " (L. Brent Goates, *Harold B. Lee, Prophet and Seer* [Salt Lake City: Bookcraft, 1985], tt. 504–5).

Veivosaki

Eratou na vakayacora vakacava na komiti ni matabisopi nodra na itabagone na veivakauqeti nei Peresitedi Lee vei Elder Backman? (Vakadonuya na veiisau ni taro.)

- E na la'ki yaga vakacava e na parokaramu ni kena cakacakataki vata na veiparokaramu ni Lotu? (Na vakaitavi taucoko e na veiliutaki kina na kuoramu vakamatabete ni Lotu.)
- E veicurumaki vakacava e na parokaramu me vukei na lewenilotu me ra sota kei na iVakabula? (E vinakati na itabagone edaidai me tiko na nodra ivakadinadina me ra veiliutaki e na Lotu e na gauna mai muri. Na komiti ni gone e vakaitavitaki ira na gone me ra vakavulici ka vakarautaki me ra veiliutaki e na gauna sa bera mai.)
- Na cava e so na yavu bibi e tauyavutaka o Peresitedi Harold B. Lee e na Lotu? (Vakadreti ira me ra nanuma tiko na lesoni ruarua i Peresitedi Lee. Na isau ni taro e na okati vata, na veika oqo: [1] bula vakayago, [2] veiliutaki, [3] na solia ni veiqaravi raraba, kei na [4] soli ni cakacakavata vakalotu.)

---

iVakadinadina kei na iColacola

Solia na nomu ivakadinadina me baleta na bibi ni ivakavuvuli oqo oya na kena vakatuburi tiko na Lotu ni Turaga, ka taura tiko e dua na itavi dredre o Peresitedi Lee e na nona tovolea me vakarautaki keda me da sotava na iVakabula. Vakauqeti ira na lewenikalasi me ra vakamuria na cakacaka nei Pereisitedi Lee.

Lesoni
37

Spencer W. Kimball: Torocake mai na Veivakatovolei

Sucu: 28 ni Maji 1895 **Yabaki ni Peresitedi:** 1973–1985

iNaki ni Lesoni

E ra na vulica na lewenikalasi ni laurai na itovo dina ni tamata ni dau sotava na veika dredre, e vakavuna kina me vinaka na vakatagedegede ni nodra veiqaravi.

Me Vakarautaki

1. Vakarau mo vakaraitaka na itaba rokataki kei Spencer W. Kimball e na tabana ni itaba e na lesoni oqo.
2. O na rairai vinakata mo wilika e so na veika e volai baleti *Spencer W. Kimball* mai vei Edward L. Kimball kei Andrew E. Kimball, Jr. (Salt Lake City: Bookcraft, 1977).
3. Ke tiko na tepi ni vidio ni *Testimonies of the Presidents of The Church of Jesus Christ of Latter-day Saints* (53242), me vakaraitaki na tabana e tiko kina o "Spencer W. Kimball."

iKuri E so ni Lesoni

iVakamacala Taumada

Na bula dredre e a sotava o Spencer W. Kimball ka sega ni vinakata me vakaleqa na nona qarava na Kalou kei ira na nona itokani.

Wilika mada e so na itukutuku nei Elder W. Grant Bangerter ni a vosa e na Koniferedi ni Okotova, 1977:

"Kemuni na tuakaqu kei ira na ganequ, . . . Au vakasamataka tiko e dua na gauna bibi, na ilakolako ni Lotu e vakabibitaki tiko kina na noda ivakadinadina kei na kena toso tiko na kosipeli. Au nuitaka ni sa volai vinaka na veika oqo vei ira na dau maroroya na itukutuku ni Lotu. Au tukuna tiko yani oqo na ka e yaco e na ika 4 ni Epereli, 1974.

"E tekivu dina na italanoa oqo e na i ka 26 ni Tiseba, 1973. Na siga oya e leqa kina vakasauri o Peresitedi Harold B. Lee. Na nona mate e sega ni dua e a namaka. . . . Keimami kila, ni na rawata o [Peresidtedi Spencer W. Kimball], io, e na sega ni rawarawa vua, e na sega talega ni tautauvata na veika. . . .

" . . . Sa yaco mai na gauna me vosa kina o Peresitedi Kimball vei ira na sa tiko rawa e na soqo ni veiliutaki oqo. E tukuna o koya ni sega ni namaka me mai dabeca na idabedabe oqo [me parofita] me vakataki ira na so, e luluvu ni sa sega ni tiko e na kedra maliwa o Peresitedi Lee. E taura kina na ivakavuvuli a solia o Peresitedi Lee e na veiyabaki sa oti, ka sa tomani tiko na neimami masu e na vuku i Peresitedi Kimball.

"E na gauna e tekivu vosa kina, sega ni dede na nona vosa era sa vakila na lewenilotu ni dua na ka e vaka me maliwai ira tiko. Keimami sa vakila na kena

mai tiko na Yalo Tabu, keimami kila ni keimami vakarorogo tiko vua e dua na ka tani, kaukauwa, ka dua tani sara mai na neimami dau soqoni iliu, e se na vutiqu ka tucake na drau ni uluqu. E via veilecayaki na neimani vakasama, e vaka me keimami serau ka kurabui e na itukutuku keimami sa rogoca tiko. E na neimami rai ka qai kila ni o Peresitedi Kimball sa dolava tiko na katuba vakayalo ka kerei keimami tiko me keimami lako yani vua me keimami la'ki raica vata kei koya na inaki tawamudu. E vaka me dreta tiko imuri na ilatilati e ubia tiko na inaki nei koya sa Cecere sara e vaka me sureti keimami tiko me keimami la'ki raica vata na ilesilesi ni kosipeli kei na nona kaulotu.

"Au kila ni o ira taucoko na tiko e na soqo vakalotu oya era na sega ni guilecava na ka e a yaco. . . . Na Yalo Tabu ni Turaga e a tiko vata kei Peresitedi Kimball ka toso mai vua ki vei keimami, e na dua vata tiko ga na gauna keimami yalobibi kina ka veivakidacalataki. E seresereka mai e matai keimami na raivotu lagilagi. E tukuna vei keimami na nodra kaulotu na iapositolo e na gauna ni iVakabula, e tautauvata talega na kaulotu e soli vei ira na iapositolo e na gauna nei Josefa Simici. E vakaraitaka o koya na nodra lako yani e na vakabauta kei na soso tabu ka vakaisulutaki e na kaukauwa *levu,* me rawa kina ni ra kauta na kosipeli ki na iyalayala kei vuravura, ka yacova sara yani, e na so na sala, o keda kei na kaukauwa ni Lotu edaidai. E vakaraitaka talega vei keimami na nona sega ni bulataka tiko na Lotu na veika e vakarota na Turaga vei ira na nona tamata, ka so talega na gauna sa vaka me yaco vei keda na yalo vakacegu ka sa rauti keda na veika eda taukena tu. E na gauna talega o ya me da vakayagataka na vosa rogolevu oqo, 'Me da vakabalavutaka na noda ikalawa.' . . .

"E vaka me parofisaitaka talega o Peresitedi Kimball e so tale na itukutuku: '*Me da* lakova yani na vuravura.' 'Me ra kaulotu o ira kece na cauravou.' 'Dolava na katuba e na veimatanitu.' 'Me vakau na daukaulotu i Mexico, Ceva kei Amerika, Japani, Igiladi kei Europe.' . . . Oqo na raivotu vou, na veivakayavalati ka vakauqeti e tomana yani na kena sa makawa. . . .

"E a vosa tiko o Peresitedi Kimball ni curumi koya tiko na kaukauwa oqo e rauta ni dua na aua tini na miniti. E dua na itukutuku oqo au se qai sotava vakadua. Au nanuma ni vakatalega na ka e yaco e na ika 8 ni Okosita, 1844, na gauna e a vosa kina o Brigham Young vei ira na Yalododonu Edaidai mai Navoo ni se qai mate oti ga na Parofita o Josefa Simici. E a sa lesu mai kina o Sidney Rigdon mai Pittsburgh, na vanua a la'ki vukitani tu kina, me mai veiliutaki e na Lotu. E levu na tamata e bubuluitaka, ia, ni sa tucake o Brigham Young, sa mai tiko vua na kaukauwa ni Turaga, ni mai vaka e veisau na kena i rairai e matadra na tiko e na bose ni lotu o ya ka veisau talega na domona me vaka na domoi Josefa Simici. Na tiki ni gauna o ya e dina ka dei e na itukutuku makawa ni Lotu, e tautauvata vinaka sara ga na ka e yaco e na i ka 4 ni Epereli, 1974.

"Ni sa tinia o Peresitedi Kimball na nona vosa, sa tucake sara o Peresitedi Ezra Taft Benson e na yavala ni lomana kei na domona, e vakaraitaka tale tiko ga na yalodra na tiko e na soqo vakalotu oqo, ka kaya vakalekaleka:'Peresitedi Kimball, e na veigauna taucoko e vakayacori kina na bose vakalotu oqo, keimami se sega ni bau rogoca e dua na vosa me vaka o se qai solia oti ga vakaoqo. E dina, e tiko dina e dua na parofita i Isireli edaidai' " (mai na Ripote ni Koniferedi, Okot. 1977, tt. 37–39*; se Ensign,* Nov. 1977, tt. 26–27).

Na Leqa e Rawa ni iVakavuvuli Vinaka

Veivosaki

- Na cava e dua na ka dredre o dauvosota se vorata e na nomu bula? Na cava e so na veika me vakamuria na tamata e vuravura? (e na duidui na isau ni taro. E kena ikuri tiko oqo: leqa vakayalo, era sega ni bulataka na kosipeli na matavuvale, bula leqaleqa vakailavo, Tauvi mate kei na mate, me vaka me vaka.)

- Na cava era vosota kina na tamata na leqa oqo? E via totogitaki keda na Kalou? E na rawa beka ni da rawata na itovo vinaka vakayalo keda na vakatovolei vakaoqo? (Me veivosakitaki, vakabibitaka ni da mai tiko eke meda vakatovolei, ei na noda vakatovolei oqo e da rawa kina ni digidigi vinaka ka toso voleka yani vua na Tamada mai Lomalagi. E sega ni via totogitaki keda na Kalou. Me kilai: na tubucake kei na veika vinaka e rawati mai e na rawa me basika e na veivosakitaki ni oti na rua na ivolanikalou.)

Veivosakitaki na ivolanikalou

Wilika ka veivosakitaka na ivolanikalou kei ira na lewenikalasi: Joni 9:2–3 kei na Vunau kei na Veiyalayalati 122:7.

- Na yalo dei kei na vinaka e rawa ni vu mai na veivakatovolei era sotava na cauravou kei na goneyalewa e na bula oqo? (E so na isau ni taro vinaka: na kaukauwa me vosoti, sotavi, veivosoti, tovo loloma vei ira na qaravi keda, voleka vua na Turaga, yalo raramusumusu, vakanuinui vua na Turaga.)

Na Rarawa kei na Vutugu e Vakaukauwataka na iTovo ni Yaloi Peresitedi Kimball

Veivosaki

- E tarai Spencer W. Kimball vakacava na veika e yaco vua e na nona bula.?

1. E voleka ni luvu o koya ni yabaki tini.

2. E mate o tinana ni se qai yabaki tinikadua.

3. Ni sa yabaki tinikatolu e a voleka ni mate mai na taifoiti [typhoid].

4. E a mate o tamana ni sa yabaki ruasagavulu ka ciwa.

5. Ni oti e lima na yabaki na nona lesi me lewe ni Matabose ni iApositolo ni Le Tinikarua, e tauvi koya kina na mate ni uto ka vakacegui tu me vica na vula. (E dredre sara vua oqo ni a tamata daucakacaka kaukauwa, tamata dauqito, cakacaka vaka bisinisi, peresitedi ni iteki ka mai iApositolo sara.)

6. E na vica na yabaki i muri e tauvi koya kina na mate na kenisa ni itagitagi. E tukuna o vuniwai ni na vakayalia na rorogo ni domona na mate oqo, e na gauna sara ga e vakanuinui tu kina na nona bula kei na nona itutu vaka Apositolo.(Ni oti na veivakalougatataki mai vei Elder Harold B. Lee, e a curu i valenibula o Elder Kimball me la'ki sele. E a la'ki taqomaki kina e so na tiki ni nona itagitagi. Ni sa tovolea tale tiko me vosa, e lesu tale ki na buca e susu mai kina. E tukuna kina mai kea ni a vesu mai vei ira na "daucebe tagitagi" mai vei ira na vakaitikotiko mai na tokalau ni vanua. e na nona veiwali oqo, sa vakamoce kina vua na veika sa sivi yani, ka sa rogo mai na domona vou—sega na lagasere, na lomani, na domo kilai kei na kaukauwa ni domona e tautauvata na bibi ni nona itukutuku.)

7. E muri e tauvi koya tale na mate ni uto ka vinakati kina me sele me bula kina. (E solia tale vua o Peresitedi Lee na veivakalougatataki: me bula mai na tauvimate ka solia na veidusimaki vua na dauniveisele. E a soli ruarua na kalougata. E bula totolo ka vakabulai na parofita.)

Ni oti e rua na yabaki na nona sele sa mai Peresitedi ni Lotu ni Turaga o Spencer W. Kimball, e bulabula vinaka sara ni sa vo ga e vica na yabaki ni nona bula, sa vakalailaitaki na levu ni nona cakacaka baleta na malumalumu ni nona bula. E mate ni sa yabaki ciwasagavulu.

iVakaraitaki

A sa vakavakarau tiko mai o Peresitedi Kimball me baleta na veika voravora e na mai sotava. O tamana, e na gauna oya e peresitedi voli kina ni iteki, ka sureti me vosa e na gauna ni nona tuvakaitutu e na LDS Academy [vuli torocake], ka tukuna mai na itutu ni vunau, ka sega ni kila o luvena, ni sega ni rawa me la'ki vuli ki na koliji e na Sepiteba ka me kaulotu. E a sega tale ni via taro ni sa taura nona ilesilesi ni kaulotu o Peresitedi Kimball, na gone talairawarawa.

E a cakacaka o Spencer e na rua na vulai katakata e na vanua ni loba sucu e na dua na yasa i Arizona me rawata na nona icurucuru ni vuli oqo. E sa cakacaka e na itutu vakailiuliu, me qarava na Turaga.

"E dua na cakacaka dredre. Na wai ni katakata au vakayagataka kei ira tale keimami cakacaka eke me sava kina na kava ni sucu e vakamalumalumutaka na iqaqalo ni liga. E na gauna e dau la'ki loba kina na sucu ni rua na daseni na bulumakau, e na bogi se siga na kena kaukauwa e dau ka kaca kina na lewe ni ligaqu. E dau vuce ka kaca me yacova sara ni dra mai. 'Au voleka ni tagi e na levu na gauna ni'u dau vakasamataka. E so vei ira keimami cakacaka vata tiko [e so na cauravou]' ni dau mosi na iqaqalo ni ligadra e dau lutu sara ga kina na itaukuku ni ligadra ka vuce talega na ligadra. E so mada ga na sucudra na bulumakau e rui kaukauwa e dau vakasamataka o Spencer, so na gauna na loba sucu sa vaka na lobaka tiko na kaukamea.' E na gauna e dau taubale yani kina ki na koro e na gauna ni wilivola e na Sigatabu kei ira tale na cauravou, e dau mosi sara vakalevu na ligadra ka ra dau biuta kei ligadra e uludra me drodro tani mai na dra ka vakamalumutaka na kena mosi" (Edward L. Kimball kei Andrew E. Kimball, Jr., *Spencer W. Kimball* [Salt Lake City: Bookcraft, 1977], t. 70).

Na veika e sotava e vanua ni loba sucu e a solia vei Spencer e na imatai ni gauna e cakacaka kina e na taudaku ni vakavuvuli vaka Momani, na nodra vuravura na sega ni lewenilotu. E na veimacawa kece o Spencer kei na dua na nona itokani, o Ben Blake, e rau qarava na kena vakarautaki, masulaki, kei na veisoliyaki na sakaramede.

"Na iliuliu nei Spencer [e na vale ni sucu] e sega ni lewenilotu e dau kana sika e na veisiga. E dua talega na nona itokani e vanua ni cakacaka,[e lewenilotu], e dau kana tavako ka sega tiko ni dau lotu. [E sa qai raica o Spencer e dua na nona itau o George a se qai lesu mai na kaulotu.] e rua talega na cauravou dau vakatubuca rau cakacaka tiko e kea. E dua vei rau na cauravou oqo e mokuta na ului George e na dua na paipo kaukamea. E qai kunei George o Spencer ni sa dra tu na uluna. E rau a mani sake sara o rau na cauravou oya, e a marau sara kina o Spencer, ni oti oya keitou sa mai tiko sautu yani.'

"E so na gauna e dau vukei George o Spencer ni kelikeli veisoliyaki sucu. O Globe [Arizona, ka rau cakacaka tiko kina,] e dua na koro e tadola levu tu. [Na yasa ni koro e levu kina na vakasausa], e vanua vinaka talega ni volitaki sucu, e dau soli lomaocaoca vei Spencer; e muri George ki ke ya e na gauna wale ga e dodonu me lako kina, ka sega tale. . . .

"[E dau nanumi Spencer vakalevu o tamana, vakabibi sara ga ni vakavakarau tiko o koya me kaulotu.] E a vola: 'Isa, tukana, au dau nanumi iko e na gauna au dau tu duadua kina, au vakananuma ni o na yali tale vakadede e dau duatani na ivakarau ni noqu bula. Na noqu vakadonuya me lako o Alice [na ganena] i Utah kei na nomu yali tu sa dau dredre sara ga vei au e na gauna dredre sara oqo ni bula, me vaka o sa kila tiko. Au sa cakacakataka ga. Na ka au sa cakava me'u cakacaka tiko ga me rawa ni'u guilecava kina na veika e dau vakaosota na noqu vakasama. Na cakacaka e dua na ka vinaka taudua e vuravura' " (Edward L. Kimball and Andrew E. Kimball, Jr., *Spencer W. Kimball,* tt. 70–71).

Veivosakitaki

Kerei ira na lewenikalasi me ra raica lesu tale na bula nei Peresitedi Kimball kei na veika dredre kece e sotava me rawa ni saumi na vei taro oqo. Vakadonuya na veiisau ni taro tale e so.

- Na veika cava e sotava o Peresitedi Kimball mai liu e vukei koya me rawa kina ni walia na veika dredre e na sotava mai muri? (Raica na kena e tuvai e na tabana 186.)
- E vakarautaki koya vakacava na veika e sotava me bula vinaka kina e vuravura? (Na veika e sotava e vakavuna me taura dei tiko kina na kamikamica kei na dina ni yalona ka veitalia na leqa e tu e vuravura.)
- Na veivuke cava e solia vua o tamana? (O tamana e a ivakaraitaki ni dina, vakarokoroko ka yalo dina.)
- Na veivuke cava e rawa ni solia e na gauna oqo vei ira na tamata e na Lotu, e qaravi ira tiko ni a parofita? (E rawa ni vakavulici ira mera dau cakava na nodra cakacaka vakavinaka, ka dau dina e na nona veiqaravi vei ira na so, ka cakacaka e na dina.)

Dauveiqaravi Vinaka o Peresitedi Kimball, ka Sega ni Yalolailai.

Papanivolavola

Vola na veika e rawata e na papanivolavola e na gauna o vakavulici ira tiko kina na kalasi:

Veikacivi Vakalotu

1. Kaulotu
2. Vunivola ni iteki
3. Presitedi ni iteki
4. iApositolo
5. Peresitedi ni Lotu

Parokaramu kei na iDusidusi e Tara.

1. E a vakadonui ira na peresitedi ni iteki me ra tabaki ira na kaulotu.
2. E a vakadonui ira na peresitedi ni iteki me ra vakatikori ira na bisopi.
3. E tomana e tolu tale na ivakatakila e na Vunau kei na Veiyalayalati (wase 137 kei na 138 na Ai Vakaro Raraba—2, e vakadonuya kina me ra taura na itutu vakamatabete o ira kece na tagane bula kilikili).
4. Vosa vakacacana na itovo vakawati vakatagane se vakayalewa, na vakalutu kei na veisautaki ni lawa ni Dodonu Vakatautauvata.
5. E tauyavutaka na imatai ni Kuoramu ni Le Vitusagavulu, ka bokoca na iVukevuke ki na Kuoramu ni iApositolo ni Le Tinikarua.
6. E tauyavutaka ka vakacokovatataka na veisoqoni ni Sigatabu.
7. Vakadonuya na kena tabaki na ivolanikalou vou ni LDS.
8. Vakarabailevutaki na tara ni valetabu (21 na valetabu e vakatabui e na gauna ni nona peresitedi).
9. E vakatoroicaketaki na cakacaka ni kaulotu. (E vakaruataka na lewe levu ni daukaulotu e na gauna e peresitedi tiko kina.).

Kacivi o Peresitedi Kimball me iApositolo.

E via lomaloma rua o Peresitedi Kimball se na rawata na itavi me iapositolo ni Turaga. E dau tukuna o koya na levu ni bogi e sega ni moce rawa e na nona nanuma na ilesilesi oya.

Ni bera ni kaburaki na itukutuku e na nona ilesilesi, e a lako kina ulunivanua me la ki vakadeitaki mai vua na Turaga. E tukuna o koya, " 'E tarai na noqu malumalumu . . . . E drodro vakayauyau na wai ni mataqu ka'u sega ni kauwaitaka. Au a bilitaki au vakaiau, ka'u vakacacani au, ka vakacalai au. Au masulaka icake ka kerea na veivakalougatataki mai vua na Turaga. Au a tukuna vua ni'u a sega ni kerea na itutu oqo, ka baleta ni'u sega ni rawata na kena cakacaka, ni'u sega ni dodonu, malumalumu ka tamata ga, ni'u sega ni kilikili e na ilesilesi vakaturaga, e dina au na tovolea vakaukauwa ka dina na yaloqu. Au kila e na dodonu talega me'u beitaki e na cala kei na nanuma cala ka ra vakanananu walega kina na tamata ni ra mai vosota tu e na vukuqu. Au kila e na so na gauna au dau vakagonegonea ka vakalailaitaki au. Au sega ni dau vosoti au. . . .

" 'Ke me vakadeitaki ga vei au ni a vakauqeti na ilesilesi oqo e na yali kina na noqu lomaocacoa. . . . au tarabe cake yani i delana ka lako yani ki na ulunivanua, sa sukusukura mai na gaunisala. E sisi na yavaqu ni sa baba levu cake na sala. E sega na sala me muri. . . . Au sega ni dau masu me vaka oqo. Na ka au vinakata me'u vakila na veivakadeitaki ni'u sa vakadonui mai vua na Turaga. . . .

“ ‘Au a musuka na ucu ni [dua na taba ni oki] kau me noqu itítoko. . . ka vukei au me’u kaba kina. . . Au sa vakasamataki Tamaqu kei Tinaqu, kei Tukaqu talega o Heber C. Kimball [o koya] sa vuravura oti. . . . Sa dua dina na ka bibi au vinakata, me dua na noqu ivakadinadina baleta tiko na noqu ilesilesi. . . .

“ ‘Na tadra beka oya e votu mai vei au? Au sa oca vakalailai au nanuma ga ni a lutu vakalailai na noqu moce. E na noqu tadra e vaka au raici tukaqu ka’u kila na cakacaka levu a vakayacora. Au sega ni rawa ni tukuna ni raivotu, au kila ga na ka au vakila oqo e vaka na cagi e liwa tu ga ka mai mate yani vakasauri. . . . Au a tu cake, ka lako yani kina dua na ucu ni vatu ka dabe sara e batibatina. Sa mamaca mai na wai ni mataqu, sa mai wele yani na yaloqu. E dua na yalo ni veivakadeitaki e yaco mai vei au, na noqu vakatitiqa kei na taro sa malumu sara. E vaka ni a sa mai vakamamadataki vei au na icolacola a tu vei au. Au dabe e na vakanomodi ni vanua ka vakaraica yani vakamalua na buca rairai vinaka ka dodo tu e mataqu, au vakavinavinaka vua na Turaga ni sa mai vakadeitaki na lomaqu ka mai saumi talega kina na noqu masu. Au sa mai tiko vaka dede e na vanua oqo ka vakasama sara vakabalavu ni vakadirorogo ka lala tu na vanua, e na na gauna oqo au sa mai tiko voleka sara kina vua na Turaga mai na veisiga kece ni noqu bula. . . . au vakila ni’u sa kila na noqu gaunisala, vakayalo, vakayago ka’u kila tale ga na vanua au lako tiko kina’ ” (raica Edward L. Kimball kei Andrew E. Kimball, Jr., *Spencer W. Kimball,* tt. 193–95).

iVakadinadina e na tepi ni vidio

Vakaraitaka na tepi ni vidio ke tiko, na i ka 8 ni tikina (1 miniti, 16 sekodi), ni ivakadinadina nei Spencer W. Kimball.

---

iVakadinadina kei na iColacola

Solia na nomu ivakdinadina vei ira na nomu lewenikalasi ni o Spencer W. Kimball e parofita ni Kalou.

Vakauqeti ira na lewenikalasi me ra kakua ni guilecava na veika era kila me baleti Peresitedi Kimball kei na veika e sotava. Kerei ira mera raica lesu na gauna ni leqa kei na dredre era sotava e na nodra dui bula. E na vakakamikamicataki ka vakasavasavataki vakacava na veivakatovolei oqo e yalodra?

Spencer W. Kimball—Daumaka e na Veivosoti

Lesoni 38

iNaki ni Lesoni

Mera raica na lewenikalasi me da vakasaqarai ka soli veivosoti meda yaco ki na matanitu ni Kalou

Me Vakarautaki

1. O na rairai vinakata mo wilika e so na tiki ni itukutuku digitaki mai vei Spencer W. Kimball, na *Miracle of Forgiveness* (Salt Lake City: Bookcraft, 1969).
2. Vakarautaka mo vakaraitaka na itaba rokataki kei Spencer W. Kimball e na tabana ni lesoni oqo.

iKuri E so ni ni Lesoni

iVakamacala Taumada

iTalanoa

Ni bera ni vakadeitaki na nona ilesilesi o Spencer W. Kimball me i Apositolo, e vakila o koya me veisiko mada ki nona koro.

"Na ka taudua e lomaocaocataka tiko o Spencer me rawa vakacava vua me muria vinaka na ilesilesi oqo. E vakacava o ira e vakacudruya? Era na sega ni taleitaki koya? E sa qai tekivu sikovi ira na caka bisinisi vata, me vakamacalataka vei ira na itutu vou e tiko kina oqo: 'Au sa mai lesi i na dua na itutu cecere e na noqu Lotu. Au na sega ni rawa me'u vakaitavi vakavinaka e na ilesilesi oqo vakavo ke'u kila ni dokai tiko na noqu bula. O iko kei au daru dau veitaratara. Ke dua tiko na ka e tawa dodonu . . . Au kauta tiko mai na noqu ivola ni jeke.' E lewe levu era a lululu ka vinakata me guilecavi. Era lewe vica na tamata era nanuma ga e na kena sala dodonu me soli vei ira e vica tale na drau na dola e na so na ka era a volitaka. A tekivu vola vei ira o Spencer na levu ni lavo era a vinakata.

"E sikova e dua na kai nona. Rau sega ni duavata e na kena vakayagataki na ikeli ni wai e dodo toka e na maliwa ni nodrau vale. E la'ki tukituki e na nona katuba ni vale o Spencer me kere veivosoti. 'Au kila ni o koya ga e tekivuna na veimaliwai ca oqo ni vakamavoataka sara vakaca na yaloqu, io, au kila na veiba e rua na yasana au a la'ki vakayacora ga na noqu itavi me'u veivosoti ka guilecava talega kina. . . .'

"E dua talega na vunivola ni iteki a vosa vua o Spencer baleta na nona sega ni qarauna vinaka na itukutuku maroroi ni lavo ni Lotu, ka rau sa mai veimaliwai ca tiko kina. Sa vakaqarai koya sara o Spencer ka tukuna vua ni sega ni rawa ni tekivu me cakava na nona ilesilesi vakaiapositolo ni tiko e dua na veimaliwai ca. Rau sa qai veivosakitaka.

"E dua na marama e na nona iteki, ka rui rarawa sara e na levu ni nona cudru, e bolea me takosova na gaunisala osooso me rau kua ga ni sota. E sega ni tukuna o koya na cava e vuna. Na vunivola nei Spencer a nanumi koya ni

a vakaqara tiko e dua na ka e na valenivolavola ni Kimball-Greenhalgh e na dua na mataka ni a kirukiruwana e dua na ivola. . . . 'E dredre vei au me'u lako. Au sega ni dau cakava na veika dredre vakaoqo. Au sa lako ga. Ka a taroga na marama oya,' Na cava au a cakava o sega ni taleitaka?' E nanuma na marama ni a laki veivosaki kei na kovana me kua ni kacivi o watina tagane kina dua na itutu e na valenivolavola ni vanua.

" 'O cei e tukuna vei iko oqori?'

" 'O ira na noqu itokani.'

" 'Era cala o ira oqori. Au sega ni dau cakava na itovo ca vakaoqori. E sega mada ga ni dua na noqu vei kilai kei na kovana.'

"Rau a veivosaki ka walia vata na veika e rau sega ni a dua vata kina" (Edward L. Kimball and Andrew E. Kimball, Jr., *Spencer W. Kimball* [Salt Lake City: Bookcraft, 1977], tt. 197–98).

Na iTalai ni Turaga e Dodonu me Savasava na nodra Vakasama kei na nodra iValavala

Veivosaki

- Na cava a tovolea kina o Peresitedi Kimball me vakameautaka na veika e a kila ni sega ni kilikili ni bera ni taura nai nona ilesilesi vou me iApositolo ni Turaga? (E na rawa ni kena isau: e vinakata o koya me veivosoti ka me vosoti talega me tekivu na nona cakacaka e na veivuke ni yalo e savasava me vakarawarawataka na nona veitaratara kei na Turaga.)

Me wiliki vata na Vunau kei na Veiyalayalati 58:42–43.

Ke cala e dua na tamata, me sauma vinaka taucoko na nona cala e rawa kina vua me savasava ka yaloraramusumusu. E tovolea o Peresitedi Kimball me sauma kece vakavinaka na veika, ke mani kila ni sega ni kena icakacaka vakalawa.

Taro e vakasamataki

- Sauma vakataki iko na taro oqo. Vakasamataka e dua na tamata o kila ni cakava e dua na ka ca vei iko, vakacacani iko se vakamavoataki iko. Na mataqali vakavakarau vakacava e nuitaki vei iko mo cakava, mo rawa kina ni lako vei ira ka kerea na nodra veivosoti me baleta na cala o vakavuna kina na nodra leqa? Na yalo cava e na yacovi kemudrau ruarua?

Veivosaki kei na papanivolavola

- Na cava e so na veika e ca vakavakasama se vakayalo? (Kena ivakaraitaki oqo; vakasama ca, yalo ca, iyaloyalo vakasisila kei na vakasama vakasisila, dauveivakaisini, kei na kena vakayagataki na wainimate ni veivakamatenitaki. Vola e na papanivolavola na veika oqo kei na nodra vakasama na lewenikalasi.)

- E vakagaga vakacava na nomu vakasama kei na yalomu na veika oqo? (Era rawa ni vakamalumalumutaka na vakasama vinaka ka vakaseva na kaukauwa ni Yalo Tabu.)

E vakadeitaka o Peresitedi Kimball o ira na italai ni Turaga era rawa ga ni veiqaravi e na :

Vakasama Savasava
kei
iTovo Savasava

E Rawa Walega ni Bula Galala na Tamata k Veivutuni.

iTalanoa

E tukuna o Peresitedi Kimball na italanoa oqo:

Na tamata "e tovolea me dro mai na veika dina ka tovolea me levea na itotogi, me kua talega ni qarava na veituvaki ni veika oqo, e vaka na ka a kitaka na basu lawa lelevu ka bibi ka biu ki valeniveivesu e na vo ni nona bula taucoko. E vakila o koya ni matai e na lawaki ka qai dua ga na ka e lako cala se lawaki e vakavuna kina me vesu.

"Na balavu ni gauna e tiko kina e loma ni valeniveivesu, e nanuma me dro. E na veika kece e tuvana vata me rawa kina e dua na ivaro lailai, e na ivaro lailai oqo e sega ni cegu na nona varovaro e veibogi me yacova sara ni sa varota tani na kaukamea ni katuba. A mai wawa o koya me bogi levu me rawa kina vua me dreta tani na bai ka rawa ni ciqi e na kena maliwa, ni sa curu rawa, sa qai votu mai e na nona vakasama, 'Io, au sa galala!' E qai kila emuri ni se tiko ga eloma ni valeniveivesu o koya ka se bera ni galala.

"Sa tekivu me yasa vunivuni mai na veikatuba ni rumu ni valeniveivesu ka mai tu yani e na dua na vanuabuto me yacova ni lako mai na ivakatawa ni valeniveivesu. Sa qai makutu na ivakatawa ni valeniveivesu, taura na ki ka dolava kina na katuba. Ni sa curu yani i tuba ka ceguva na cagi liliwa ka bulabula e tuba, a basika tale e nona vakasama, 'au sa galala! Au tamata vuku. E sega ni dua e tarai au; e na sega talega ni dua e na vakasauraratakí au me'u sauma na noqu itotogi. Ni a yasa lo yani a raica o koya ni se tikoga e loma ni bai ni valeniveivesu. E se kaivesu tiko ga.

"Io, sa nakita vakavinaka. E kunea e dua na dali, e viritaka ki na dela ni lalaga ni bai, ka tao na muana e na dela ni baivatu, ka dreti koya cake ki na dela ni lalaga ni valeniveivesu. 'Au sa galala,' a sa nanuma, 'E sega ni dua na betena me'u sauma na noqu itotogi. Au vuku sara ni'u sa levei ira na cemuri au tiko.' E na gauna vata sara ga oya sa waqa mai na cina mai na vale cecere ni ivakatawa. A vanavana sara na dakai, a tagi talega na alamu. E davo sobu vakatotolo e na yasa ni bai ni sa bogi ka cici me la'ki vuni. Ni sa yawa vinaka na vanua e ciciva a rogoca sara na domo ni kodro ni koli ni vakasasa, io, na kena iboi e dodonu me muri na koli a sa yali ni a la'ki vuto e na dua na dreke ni wai. A la'ki kunea sara e dua na vanua me la'ki vuni kina, me yacova ni ra sa sega ni kunea na vakaqaqara na mawena.

"A lako yani o koya ki na ni vanua ka la'ki cakacaka sara me ivakatawa ni sipi. E sa la'ki tiko sara ki na dua na vanua veidelana e na loma ni vanua. Sega ni dua e kilai koya. Veisau sara na kena irairai me vakatubura tu na uluna kei na kumina. Sa mai oti e vica vata na vula. Na imatai e sa dokadoka sara o koya e na gauna oya ni sakitaka na nona dau lawaki—oqo a sa dro mai vei ira na vakaqarai koya a sega ni dua e tiko me rawa ni ivakadinadina ka sega talega ni tiko e dua me beitaki koya, a sa galala sara tu ga ka na sega ni saumi taro tale vua e dua. Io, ni sa balavu mai na vula ka vakatagatagasa na vanua, era vakatubu vucesa na sipi, a tawa yalani na gauna; a sega ni mudu na nona tadra. A sa kila tiko mai vakamalua ni na sega ni rawa me drotaki koya kei na veibilitaki tiko ni nona vakasama. Sa qai mai kila tiko oqo ni sega dina ga ni galala, ni se vesu ka vakabobulataki tiko; qai vakatalega kina ni tiko na daliga e vakarogoca na veika e tukuna tiko, na mata e rai tiko vakataki koya, na domo e dau tukuna lo tiko na veika cala e dau caka. Na galala e dau vakaraitaka sa la'ki veisau me senidodo.

"Sega ni dede sa biuta mai na qele ni sipi o daudro, ka lako yani ki na koro me la'ki vakasuka na nona cakacaka. Sa lesu tale yani ki na koro levu, e vakadodonu yani vei ira na ovisa ni matanitu ka la'ki tukuna vei ira ni sa vakarau me sausaumi, me rawa ni galala dina kina.

"Na tamata oqo sa vulica na isau ni valavala ca" (*Miracle of Forgiveness,* tt. 143–44).

E sa tuvana sara vakavinaka o Peresitedi Kimball na ikabakaba ni veivutuni kei na veivosoti e na ivola na *Miracle of Forgiveness:*

1. Me da yadra ka vakadinata ni da dau ivalavala ca. Wilika na 2 Korinica 7:9–10.

2. Me da biuta laivi na ivalavala ca. Wilika na Jemesa 4:7.

3. Me da dau vakatusa na noda ivalavala ca: (1) kivua e da cala vua, (2) Vua na Turaga (3) kivua e soli vua na lewa me matataka na Turaga, ke bibi sara na ituvaki ni ivalavala ca. (Raica Vunau kei na Veiyalayalati 58:43: "Raica oqo ga na sala dou na kila kina na tamata sa veivevutuni vakaidina: e na tusanaka na nona ivalavala ca, ka biuta laivi sara vakadua.")

4. E dodonu me da vakaisosomitaka ke rawa. (See *Miracle of Forgiveness,* t. 194: "Na dau ivalavala ca sa veivutuni e vinakati me sosomitaka na veika kece, ke rawa.")

5. Me da dauvakamuria na ivakaro ni Kalou. (Raica na Vunau kei na Veiyalayalati 1:32: "Io ko koya sa veivutuni vakaidina ka muria na ivunau ni Turaga, e na vosoti.")

---

iVakadinadina kei na iColacola

Solia na nomu ivakadinadina ki na sala ni veivakabulai ni veivutuni na veivosoti kei na kaukauwa nei Peresitedi Spencer W. Kimball vei ira na lewe ni Lotu me ra vakamuria na ivakavuvuli oya.

Vakauqeti ira na lewenikalasi me ra veivutuni ka vakasaqara na veivosoti mai vei ira era caka ca kina ka vakakina vua na Turaga.

"Kalawa Vakabalavu"

Lesoni
39

iNaki ni Lesoni

Era na vakabalavutaka na lewenikalasi na nodra ikalawa e na nodra bulataka vakavinaka na ivakavuvuli ni kosipeli.

Me Vakarautaki

1. Vakarautaka mo vakaraitaka na itaba rokataki kei Spencer W. Kimball mai na tabana ni itaba e tiko.
2. Raica me ra yadua tiko na lewenikalasi na vosa ni Kalou.
3. Vakarautaka e dua na peparaba me volai kina na itukutuku oqo:

   "Au liaca keda sa cakava tiko na veika e da rawata. . . . E da sa vakarau tiko me da vakabalavutaka na noda ikalawa?"

   Peresitedi Spencer W. Kimball

iKuri E so ni Lesoni

iVakamacala Taumada

Kerea e so na lewenikalasi me ra lako mai e mata ni kalasi. Vakayagataka na wa ni sulu se so tale na ka me makataki kina na nodra ikalawa na gone e na fuloa. Vakauqeti ira mera vakarabailevutaka na nodra ikalawa ki na ono na idi, ka makataka sara. Vakamacalataka na ono na idi oya e rawa ni vakaduiduitaka na balavu ni vanua o na ciciva e na gauna ni veitau.

E Vakauqeti Keda o Peresitedi Kimball me da Valabalavutaka na Noda iKalawa.

iYaloyalo kei na peparaba

Vakaraitaka na itaba kei Peresitedi Spencer W. Kimball.

Mai na itukutuku nei Peresitedi Kimball e tabaki e na *ni Ensign,* Okotova 1974 e vakadreta kina na veitaro oqo, e rawarawa ka kaukauwa, vei ira na lewe ni Lotu. (Vakaraitaka na peparaba.)

"Au liaca keda cakava tiko na veika e da rawata. . . . Eda sa vakarau tiko me da vakabalavutaka na noda ikalawa?" ("When the World Will Be Converted," *Ensign,* Okot. 1974, t. 5).

Na dikiseniri e tukuna vei keda na ibalebale ni *lengthen* "me vakabalavutaki. . . me tubu . . . me vakarabailevutaki," kei na *stride* e kena ibalebale "mo kalawa balavu . . . mo kalawa lako vakabalavu . . . kalawa vakabalavu . . . se ilakolako ga" (*Webster's Tenth New Collegiate Dictionary,* s.v. "Vakabalavutaka" kei "kalawa"). (Raica na peparaba.)

- Na cava e nomu vakasama me baleta na ibalebale ni vosa nei Peresitedi Kimball e na nona kerei keda meda "vakabalavutaka kina na noda ikalawa"? (Vakadonuya na veiisau ni taro tale e so.)

Veivosakitaki na ivolanikalou

Eda lewenilotu i Jisu Karisito ni Yalododonu Edaidai. E kila vinaka o Peresitedi Kimball ni da tovolea meda bulataka na kosipeli. E kila talega o koya na vuravura e wavokiti keda kei na noda itavi me da vakatetea na matanitu ni Kalou kivei ira na veimatanitu, veimataqali, duivosavosa kei ira na tamata kece ga. E vakila o Peresitedi Kimball na bibi ni vei itukutuku ni ivolanikalou oqo:

Wilika vata kei ira na lewenikalasi na Vunau kei na Veiyalayalati 42:58 kei na 133:7–9, 37.

Ni o tiki tiko ni matanitu ni Kalou ka teteva yani na vuravura ki na veimatanitu, na ilesilesi—"Mo vakabalavutaka na nomu ikalawa"—e baleti iko.

- E rawa vakacava me vakalevutaki na ka eda cakava mai na veika eda sa kitaka tiko oqo? (Vakadonuya na veiisau ni taro eso.)

E so na gauna ni da bulataka tiko na kosipeli e vaka me veivakamalumalumutaki. E levu na ka me caka! E so na gauna eda dau vakasamataka, "Ni oti na noqu masu, wilika na ivolanikalou, tosoya na ivola ni kawa, sauma na nomu ikatini, volavola e na nomu ivolaniveisiga, vakarabailevutaka na nomu taledi, lako ivuli, sa sega sara ga na gauna ni veika tale *e so!*"

Na italanoa ka tarava e na vukei iko mo kila na veika mo rawa kina ni cakava ka vakakuria kina vakalalai me vakabalavutaki kina na nomu ikalawa.

O Peresitedi Kimball e dau vakayacora na nona cakacaka. E dau tovolea o koya me cakava sara vakavinaka na veika mai na kena e vinakati. E dau vakaraitaka na itovo oqo ni se gonetagane lailai. E talanoataka na veika e dau sotava:

"Au talanoataka mada vei kemuni na noqu inaki ni'u a se cauravou lailai sara . Ni'u rogoca e dua na iliuliu ni Lotu mai Salt Lake City ni tukuna vei keda e na lotuniyabaki me da wilika na ivolanikalou, ka'u kila ni'u se bera ni wilika na iVola Tabu, mai na bogi ga oya ni oti kina na ivunau, au taubale ki vale e sega ni yawa ka'u kaba ki na noqu rumu e tiko sara e na tabani vale e cake, au waqaca na noqu cina waiwai ni koala e dabe e na noqu dela ni teveli, ka'u tekivu me'u wilika na imatai ni wasewase ni iVakatekivu. Ni oti e dua na yabaki au sa sogota na iVola Tabu, ni'u sa wilika oti taucoko na wase ni ivola lagilagi oqo" (Spencer W. Kimball, e na Ripote ni Koniferedi, Epr. 1974, tt. 126–27*; se Ensign,* Me 1974, t. 88).

Ni a se cauravou lailai, o Peresitedi Kimball e sega walega ni la'ki lotu, e kila ni dodonu, io, e vakabalavutaka na nona ikalawa e na nona bulataka na kosipeli. E vakayacora sara ga o koya me tiko e na vei soqo ni lotu taucoko. Oqo e sega ni rawarawa vua e dua na gonelailai me rawata. E tukuna e dua na nona itokani:

iVakaraitaki

E levu sara na gauna (o Peresitedi Kimball]e volai tu e na ivola tukutuku ni Lotu a sega ni calata vakadua na Matawilivola ni Sigatabu kei na Lalai. E na dua na siga Moniti e butu co madu tiko e na nodratou lomanibai vei iratou na nodratou na tuakana, sa qiri mai na lali nodra na Lalai mai na valenilotu.

" 'E dodonu me'u lako ki na soqo ni Lalai,' e kaya mai vakarerere.

" 'O sega ni rawa ni lako edaidai; keitou via vakayagataki iko,' eratou tukuna mai.

" 'Io, o Ta e na vakadonuya me'u lako, ke tiko e ke,' e kaya na gone.

" 'O koya e sega ni tiko oqo,' e ratou tukuna mai, 'o na sega ni lako.'

"Na ibinibini co madu e tasova mai cake, ka ubi Spencer sara, vakalailai ga sa totolo cake na itosotoso ni nona butubutu; e vakasisisi lo sobu ga mai e na daku ni qiqidre, sa cici sara yani ki valenilotu ni bera ni ra kila ni sa yali, e sega ni vakalutu vakadua na nona kalasi" (Jesse A Udall, "Spencer W. Kimball, the Apostle from Arizona, "*Improvement Era*, Okot. 1943, t. 50).

Vakabalavutaka na nomu iKalawa ni Vinakati kina na Solibula

E tiko na isau ni veika e rawati

Veivosaki taki na ivolanikalou

Wilika na Vunau kei na Veiyalayalati 35:24 kei na 82:10.

- Na cava e so na solibula o cakava mo bulataka kina na ivakavuvuli ni kosipeli? (Vakadonuya na kena veivosakitaki taucoko na ulutaga oqo. Vakamacalataka mera kila na lewenikalasi na cava eda solibula kina na gauna, ilavo, so na gauna na noda veitokani, itutu, kei na itutu cecere me baleta ga na kosipeli.)

Nona Bula na iVakabula e iVakaraitaki ni sala e rawa ni da a Vakabalavutaka kina na noda iKalawa.

Na bula i Karisito e ivakaraitaki ni rawa ni da raica ni da ciqoma na veivakauqeti ni parofita me da "vakabalavutaka na noda ikalawa."

Veivosakitaki na ivolanikalou

Wilika ka veivosakitaka na kena levu ni ivolanikalou o kila ni yaga.

- Era ivakaraitaki vakacava ni iVakabula a kitaka me sivia na itavi a soli vua? Eda na vakayagataka vakacava me vakabalavutaki kina na noda ikalawa? (Na veiulutaga e na vakamuria na kena ivakatekivu.)

Maciu 14:13–21: Nodra vakani na le limanaudolu.

Joni 13:4–17: E savata o Jisu na yavadratou na Le Tinikarua.

3 Nifai 17: E vakalougatataki ira na Nifai o Jisu ka masulaki ira.

---

iVakadinadina kei na iColacola

Solia na nomu ivakadinadina baleta na kaukauwa e tiko yadua vei keda meda "vakabalavutaka kina na" noda ikalawa. Vakauqeti ira na lewenikalasi me ra tekivuna oqo me ra ciqoma na veivakauqeti nei Peresitedi Kimball me ra vakabalavutaka na nodra ikalawa e na so na tiki ni nodra bula. Vakadeitaka vei ira ni na nuitaki kina na gugumatua, solibula, e na soli talega vei ira na veivakalougatataki.

Lesoni
40

Ezra Taft Benson: Dusimaka na Solibula kei na Veiqaravi ni Turaga

Sucu: 4 Okosita 1899 **Yabaki ni Peresitedi:** 1985–1994

iNaki ni Lesoni

Era na vulica na lewenikalasi se vukei ira vakacava e so o Peresitedi Benson me ra kila na lawa ni solibula, ka me vukei ira kina me ra dauveiqaravi vinaka e na matanitu ni Kalou.

Me Vakarautaki

1. Vakarautaka mo vakaraitaka na itaba rokataki kei Ezra Taft Benson e na tabana.
2. Raica talega me ra yadua na lewenikalasi na iVola i Momani.
3. Ke tiko na tepi ni vidio na *Testimonies of the Presidents of The Church of Jesus Christ of Latter-day Saints* (53242), vakaraitaka na tabana e tiko kina o "Ezra Taft Benson."

iKuri E so ni Lesoni

iVakamacala Taumada

Na kena vakasaqarai na idusidusi vakaivola ni volanikalou

(Na ivolanikalou e na so na vosa e sega kina na idusidusi vakaivola e na nodra iVola i Momani kei na veivuke ni vuli ni Vunau kei na Veiyalayalati. Ke sega e na ivolanikalou, vulica kei ira na lewenikalasi na vosa oya na *solibula* mai na dua na dikiseniri vinaka.)

Vakasaqara na vosa *solibula* e na idusidusi vakaivola ni iVola i Momani kei na Vunau kei na Veiyalayalati. O na raica kina e so na ivurevure vakaivolanikalou. (Wasea rua na kalasi ka wilika na veika oqo vei ira.)

O na vakasaqara tiko e so tiki ni na ivolanikalou me baleta na solibula. Au na solia e dua na kena ivakaraitaki e volai e na ruku ni ulutaga oya na "solibula," me vaka na: "yalo sa raramusumusu kei na yalo sa bibivoro." O kemuni yadudua mo ni vakasaqara na kena ivurevure mai na idusidusi vakaivola me kunei kina na ivurevure vakaivolanikalou, me vaka na tikina sa soli tiko e cake eke na 3 Nifai 9:20, o sa qai kunea kina na tiki ni ivolanikalou e vakasaqarai tiko. Ni sa kune na tikina oya, me qai lesi e dua na lewenitimi me mai vola e na papanivolavola na *ikatolu* ni vosa e na ivolanikalou o ya. E soli e dua na poidi vua na timi e donu taumada na ka e cakava.

(De vinaka me dua na icocovi ki na timi e liu. Mo vakayagataka ga e ono se vitu na miniti e na vakaitavi oqo, ni o sa kunea oti e va se lima na ivurevure vinaka, mo veivosakitaka kei ira na lewenikalasi. Na veivosaki oqo e dua na tiki bibi ni nomu lesoni; e na lauta sara tiko ga na lomadonu ni lesoni. Na vakaitavi oqo e nakiti me vakadreti ira ka vakauqeti ira na lewenikalasi.)

A Vulica o Peresitedi Benson na iVakavuvuli ni Solibula mai vei rau na nona iTubutubu

iTalanoa

E na nomu vosa ga vakaiko talanoataka na bula nei Peresitedi Benson;

"Au se qai yabaki tinikatolu ga sa lesi o tamaqu me kaulotu. E na gauna talega oya e a veitauvi tiko kina e na itikotiko lailai oya mai i Whitney, Idaho e dua na mate. Era a vakauqeti na itubutubu me ra lako yani i na soqo ni sakaramede, o ira na gone e a tukuni mera tiko ga vale me kua ni tauvi ira na mate.

"O Tamaqu kei Nau erau a dau lako ki na soqo ni sakaramede e na qiqidreti. Ni sa tini na soqo oqo e dau dolava na taukei ni sitoa me ra taura na nodra ivola [meli] na dauteitei, na gauna oya na meli e dau tauri mai na sitoa sega ni caka na volivoli, e dua na kena icakacaka oqo me ra kua tale ni lako na dauteitei ki na vale ni vakacuru ivola e na veisiga Moniti. E na gauna oya e se sega kina ni dau veisoliyaki na ivola e na itikotiko e taudaku ni koro.

"Ni a draiva lesu tiko mai o Tamaqu e na ose ki vale, a dolava sara o Nau na ivola, rau kurabui ni rau raica na ivola e vakau tiko mai na katonimeli B mai Salt Lake City—na ilesilesi ni kaulotu. E sega tale na taro, na via lako se ke rawa mada ga. E dodonu me kila na bisopi, a qai bisopi tiko o Tukaqu, George T. Benson, na tamai tamaqu.

"Ni rau sa draiva cake mai o Ta kei Na e loma ni neitou bai, rau sa tagi ruarua tiko—e dua na ka au sega ni dau raica e na neitou matavuvale. Keitou sa kumuni wavoki sara e na qiqi —keitou a lewe vitu tiko kina e na gauna koya—ka keitou taro sara ke a dua na leqa.

"Rau tukuna, E vinaka taucoko na ituvaki ni veika.'

" 'Na cava ga o drau tagi tiko kina?' keitou a taroga.

" 'Tou curu yani i vale me keirau la'ki vakamacala kina.'

"Keitou sa veisugusugu sara yani wavokita na idabedabe makawa e dau tiko voli ga e vale, sa qai vakaraitaka kina o Tamaqu na veilesi ni kaulotu e sa yaco mai. E qai tukuna o Nau: 'E dua na ka talei vei keirau ni keirau kila ni sa nanumi ni kilikili o Tamamudou me kaulotu. Keirau tagicaka tiko ga na kena ibalebale keirau na veibiu tu me rua na yabaki. Dou kila vinaka o Tamamudou kei au keirau se bera mada ga ni veibiu me rua na bogi mai na gauna keirau vakamau kina—na gauna oya e dau lako kina o Tamamudo ki na buca ni ulunivanua me la'ki ta duru, kei na ca buka.'

"Sa mai lako o Tamaqu me la'ki kaulotu. Dina, e na gauna oya au sega ni se taura vinaka kina na titobu ni nona solibula, au sa qai kila vinaka oqo ni nona vakadonuya na veikacivi sa ivakaraitaki ni nona vakabauta" (mai na Ripote ni Koniferedi, Okot. 1986, tt. 59–60*; se Ensign,* Nov. 1986, tt. 45–46).

Mai na ivakavuvuli nei tamana, e vulica kina o Peresitedi Benson na kaukauwa ni solibula. E a qase taudua o koya. Ni a kaulotu tiko o tamana, a sa mai qarava tiko o Ezra na belavu ni matavuvale. E muri e a qai kaulotu o koya, ka tekivu kina e na nona bula na veiqaravi vua na Turaga.

E levu sara na itutu vakalotu e veiqaravi kina, e peresitedi ni iteki vakarua. Ni oti na nona veiqaravi vaka peresitedi ni iteki, sa lesi sara me lewe ni Kuoramu ni iApositolo Le Tinikarua. Na nona veiqaravi e na ilesilesi oqo e vakamuri kina na ivakaraitaki nei tamana me biuti iratou tu mai na nona matavuvale me mai qaravi ira na Yalododonu ni oti na iKarua ni iValu Levu i Europe.

E Vakadinadinataka o Peresitedi Benson na Nodra Rarawa na Yalododonu ie iurope

O Baraca Frederick W. Babbel a salavata kei Peresitedi Benson i Iurope ni oti na iKarua ni iValu Levu. Na veika rau sotava e na ivola i Baraca Babbel, *On Wings of Faith,* e vakaraitaki kina na solibula e raica o Peresitedi Benson vei ira na Yalododonu e Iurope.

iVakaraitaki

E dua na nona imatai ni vosa e Iurope, e tukuna kina o Peresitedi Benson:

"Sa sinai na yaloqu e na vakavinavinaka, oi kemuni na taciqu kei na wekaqu, ni'u raica matamuni. Au vakaraitaka na noqu yalololoma vei kemuni e na loloma vakalou.

"E taleitaki dina vei au, ni'u lako mai ke, ia au gole mai e na yalo bibi. Ni keitou vodo wavokita na nomuni vanua drokadroka ka bulabula, ka raica e na veikoro lelevu kei na koro lalai na ivakaraitaki ni ka rerevaki e na yaco ni talaidredre na tamata ki na lawa ni Kalou.

"Au sega ni rawa ni tokona se vakacacana e dua baleta na ka e yaco. E na veilewai na Kalou, e dodonu na nona lewa baleta e na sega walega ni raica na ka e yaco mai e na noda lewa, e raica talega na ka e vinakata na yaloda.

"Ni'u raica yani na matamuni sa walekakai mai e na tagi ka raica talega ni levu sara vei kemuni e vakamadra ni isulu tu ga ka voleka sara tu ga e katuba ni mate, ia, ni se dredre tiko ga ni sa kaca na tebe ni gusumuni kei na cina ni loloma e se serau e matamuni, au kila ni o ni dina tiko ga e na nomu veiyalayalati, ni o se savasava, ni o sega ni vakadonuya me curuma na yalomu na yaloca kei na gaga. . . .

"E da veitacini ka veiwekani kece. Eda lewe taucoko ni Lotu i Jisu Karisito ni Yalododonu Edaidai—na matanitu ni Kalou e vuravura. E da ciqoma taucoko na vosa ni iVakavuvuli ni 'O keda na ivakatawa i tacida' " (Frederick W. Babbel, *On Wings of Faith* [Salt Lake City: Bookcraft, 1972], tt. 37–39).

Oqo e dua na italanoa dina baleta e dua marama LDS e rau sota kei Peresitedi Benson ni oti tiko e dua na bose e baleti ira na lewenilotu era donuya na rarawa e na gauna ni ivalu levu.

Na sisita oqo e "olona tu na yavana e na taga ni sega tu na nona ivava. e na gauna oqo sa kakabasubasu sara kina. Sa botabotani tu na nona isulu ka se kakadresudresu ga. . . . Na sisita vinaka oqo e vakaitikotiko sara mai na tokalau ni vanua o Prussia. Ni kaukauwa sara tu ga na veivaluvaluti mai nona vanua, ni sa voleka tiko kina ni oti, e qai mate o watina. Sa mai bula tiko o koya kei na va na gone lalai ka dua vei iratou e se roqoti voli. Mai na nodra veidinadinati ni veimatanitu kaukauwa sa mai veiliutaki tiko, na marama oqo e dua vei ira na tinikadua na milioni na kai Jamani e vinakati me ra biuta na nodra vanua dina

kei na veika kece era taukena, me ra lako ki na Ra ni vanua ko Jamani ka vakaqara nodra itikotiko vou. E vakadonui ga vua me kauta e so na iyaya e yaga vua, me vaka na iyaya ni moce kei na veika tale e so, e rawa ni vakavodoka e na nona qiqi e semasemati e na kau—e onosagavulu ga na paodi na kena bibi taucoko—ka dre takosova na vanua ka sa vakarusai ka vakamaumautaki tu e na gauna ni ivalu. Na luvena gonelailai e roqota na kena vo ni gone eratou kabi voleka sara tiko e yasana, ni ratou taubaletaka mai voleka ni dua na udolu na maile.

"E tekivuna mai na nona ilakolako e na vula i katakata. E sega sara vua na ilavo se kakana, sa tomi kakana ka vakayagataka ga na ka sa raica e na nona lako tiko. E na so na gauna e dau sotava na leqa ni ra dau veilecayaki se dau tuburi ira na rere o ira na veimataqali tamata tale eso se nodra dau sota kei ira na sotia dau vakacaca.

"Sega ni dede sa tau mai na uca cevata ka lutu sobu sara na ivakatagedegede ni draki me yacova ni sa batabata sara vakasivia na vanua. Eratou sa tekivu mate yadudua na luvena, eratou mate e na levu ni batabata ni draki se mai na via kana, se ruarua. E buluti iratou ga o tinadratou, ka vakayagataka ga na nodratou sevuni ni kana me kelia kina na nodratou ibulubulu vovodea e yasa ni gaunisala. Na kena itinitini, sa voleka ni yacova yani na vanua e lako tiko kina sa qai mate o koya e gonelailai duadua e roqota tiko. E na gauna oqo sa yali kina na isevuni, e qai kelia o koya e dua na ibulubulu vovodea ga e ligana ni sa cevata tu na qele.

"E wasea tiko na veika dredre e sotava na yalewa oqo, e na soqo ni ivakadinadina, e vakamacalataka na yalewa oqo ni sa sega ni taura rawa na rarawa ni lomana. Sa mai tekiduru toka e yasa ni bulubulu ni otioti ni luvena. Sa mai yali taucoko na luvena kei na watina. Sa yali taucoko na nona iyau vakavuravura, na vale kei na vanua. Sa mai maliwai ira na tamata ka tautauvata na nodra itovo ni bula, kei na ituvaki vakaloloma ni nodra dui bula vakavulave.

"E na gauna oqo ni curumi koya tu na rarawa kei na taqaya, sa vakila ni na rawati koya na yalona. Ni sa yalolailai tu, sa vakasamataka me tinia vakacava na nona bula me vaka era sa vakayacora tiko na vo ni kai nona. E sa rawarawa sara vua me rika mai na dua na ikawakawa voleka tu oqo, sa vakasamataka talega me viritaki koya i mua liu ni dua na sitima ni vanua!

"E na nona vakasamataka na veika oqo, a vakasauri ni dua na ka e tukuna vua e lomana ,'Mo tekiduru sobu ka masu.' E a qai vakamacalata ni a masu sara vakaukauwa me vaka e se bera ni a bau cakava e liu.

"E a qai vakacavara ni solia na nona ivakadinadina, e tukuna kina , ni o ira kece na vakaleqai e na ivalu oya, o koya duadua e yacovi koya na marau levu ni kila ni bula tiko na Kalou, ni o Jisu na Karisito, ke na tomana tiko ga na nona vakabauta ka dina tiko me yacova na ivakataotioti, e na vakabulai e na matanitu silesitieli ni Kalou" (Frederick W. Babbel, *On Wings of Faith,* tt. 41–42).

- O nanuma ni kila na yalewa oqo na vosa na *solibula*? O kila vakacava ni tarai Peresitedi Benson kei na so tale e Iurope na italanoa ni yalewa oqo? (Rogoca na isaunitaro kece.)

E Vakauqeti ira na so o Peresitedi Benson me ra Solibula

Ni a se tikoga mai Iurope, a vakauqeti Peresitedi Cornelius Zappey, na peresitedi ni tabana ni kaulotu mai Holland, o Peresitedi Benson "me vakaqara qele me ra teitei kina na lewenilotu yalododonu ni Holland me tei na pateta me rawa ni ra tiko vinaka kina. Ni oti na imatai ni yabaki era rawata na Yalododonu ni Holland mai na nodra iteitei e onosagavulu ka ono na tani na pateta—e rawa kina e so na veika era vinakata.

"Sa qai dua na kerekere e tukuni vei ira na lewenilotu oqo. Ni ra soqoni raraba tiko e na dua na koniferedi ni tabana ni kaulotu i Rotterdam era vakavinavinakataka na levu ni kakana, a qai tukuna nodra peresitedi ni kaulotu. . . 'E dua na nomuni meca o ni valuta e na ivalu oqo o ira na kai Jamani. Keimami kila talega na levu ni nomuni sega ni taleitaki ira. Ia, e na gauna oqo era leqa sara tu ga vakalevu ni me vakatautauvatataki kei kemuni , io keimami kerei kemuni me vakau na kakana taucoko oqo vei ira na Yalododonu ni Jamani. O ni rawa ni vakadonuya me vakau na kakana oqo vei ira?'

"Era a kitaka vakakina. . . .

"E na yabaki ka tarava era rawata tale kina na Yalododonu mai na vanua o Holland e 150 tani na pateta. Era tomana na veika sa rawa tu ni ra la'ki siwa ka vakasinaita kina e vica na dramu lelevu. Baleta na nodra rawata na nodra inaki: 'Baleta ni keimami marautaka vakalelvu ni solia na pateta keimami rawata e na yabaki sa oti vei ira na Yalododonu i Jamani keimami vinakata talega kina me keimami vakauta vei ira e na yabaki oqo na levu ni pateta taucoko keimami rawata kei na ika e maroroi!' " (Frederick W. Babbel, *On Wings of Faith,* tt. 76–77).

Veivosaki

E na nodra solibula, na Yalododonu e Holland era kerei talega me ra "lomani ira na nodra meca."

- Na vakananonu cava se veivakalougatataki ni kosipeli e nodra icocovi? (Rogoca na nodra isau ni taro kece.)
- Era vukei ira vakacava na Yalododonu e Jamani o ira na Yalododonu ni Holland? Era vukei ira vakacava e na veika bibi? (Vakarautaki ira na lewenikalasi me ra kila ni dau kauta mai na veivakalougatataki na solibula.)

iVolanikalou

O Penijamini na Tui, e na iVola i Momani, e a kaya e na ivola i Mosaia 2:18–19, "Raica ko ni sa vakatokai au me'u nomuni tui: ia kevaka au sa cakacaka ka'u qaravi kemuni ko au na nomuni tui, e sega li ni kilikili mo ni kitaka vakakina?

"Ia kevaka sa yaga mo ni vakavinavinaka vei au, ko i au na nomuni tui ka'u sa qaravi kemuni e na noqu gauna taucoko, ka'u qarava talega kina na Kalou, sa kilikili sara mo ni vakavinavinaka tiko ga vua na nomuni Tui mai lomalagi!"

E Kila na Turaga na noda Solibula ka na Vukei keda ke da Kere Veivuke

iVakaraitaka

Na veika oqo e tukuna o Frederick W. Babbel, e vakaraitaka na kena saumi na solibula nei Elder Benson mai na veivuke ni Turaga.

Na ituvaki, vakabibi e na yasana era qarava na kai Rusia ni vanua vakaivalu eliu, a vakadredretaki na veitosoyaki vei ira na iliuliu ni Lotu, a kovuta na veivuke ni loloma.

A tukuna o Brother Babbel, "Me vaka ni keimami na curu i Poladi e na vuka e macawa era tauyavutaka na kai Rusia o ya na kedrau maliwa o Berlin kei Warsaw, e vinakati me keimami taura rawa na neimami ivolatara vadadonui me keimami curumi Poladi ni bera ni soli na veivakadonui vakamataivalu me keimami curumi Berlin yani. . . .

"E taroga o Peresitedi Benson . . . ke'u sa taura na ivolatara keirau gadreva. Ni'u tukuna yani ni se sega, au kila sara ga ni via rarawa vakalailai. Au vakila me vakataki koya ni na levu sara na leqa keitou na sotava. Ni oti e dua na gauna lekaleka e keirau vakasama ka veigaluvi kina, e qai tukuna lo o koya, 'Me'u masulaka mada.'

"Ni oti e rua se tolu na aua na nona a la'ki masuu o Peresitedi Benson e na nona rumu, sa mai tucake tu e na mata ni noqu katuba ka tukuna e na mata mamarau, 'Tawana na nomu kato. Daru sa na lako tiko i Poladi e na mataka!'

"iMatai, au sega ni vakabauta rawa. E tucake tu ka vaka me oloni tu e na dua na rarama rairai vinaka ka serau. Na matana e serau au nanuma me vaka na matana na Parofita o Josefa ni serau e na gauna e vakasinaiti kina e na Yalo Tabu ni Turaga" (Frederick W. Babbel, *On Wings of Faith,* tt. 131–32).

A saumi na masu nei Peresitedi Benson, ka rawa kina ni curuma yani na veivanua dredre ka yawa me la'ki vukei ka vakayaloqaqataki kina na lewenilotu Yalododonu e na vanua a sa vakarusai tu vakaivalu.

iVakadinadina e na tepi ni vidio

Vakaraitaka na tepi ni vidio ke tiko, tabana e 9 (3 miniti, 19 na secodi), na ivakadinadina nei Ezra Taft Benson.

---

iVakadinadina kei na iColacola

Solia na nomu ivakadinadina ka kerei ira na nomu lewenikalasi me ra masulaka na nodra dui ivakadinadina ni o Ezra Taft Benson e parofita dina ni Turaga.

Vakauqeti ira na lewenikalasi me ra raica sara vakamatailalai e na nodra dui bula ke ra solibula tiko se veiqaravi. Tukuna vei ira me ra dui tarogi ira:

- Au dau vukei ira na dravudravua? Vakacava o ira na leqa tu?
- Au sa vakavakarau tu me'u lako e na kaulotu?

Kerei ira na lewenikalasi me ra rai sivita na veika me vaka na kocokoco ka tadolova yani na veika e yaga raraba ki na kawa tamata.

Lesoni
41

Ezra Taft Benson—Dauveiqaravi Yalodina

iNaki ni Lesoni

Era na vulica na lewenikalasi, ni yalodina vua na Kalou e na vakavuna me ra dauveiqaravi vinaka kina na tagane kei na yalewa ki na nodra vanua vakakina vei ira na kai nodra.

Me Vakarautaki

1. Vakarau mo vakaraitaka na itaba rokataki kei Ezra Taft Benson mai na tabana ni yaloyalo.

2. Ke tiko, wilika "Peresitedi Ezra Taft Benson," *Ensign,* Jan.1986, tt. 2–12.

3. Vakarautaka e dua na ivolakabi me volai kina na bubului ni sikauti:

Bubului vaka Sikauti

"E na noqu veidokai au na vakayacora na noqu vinaka taucoko
Me'u vakayacora kina na noqu cakacaka vua na Kalou kei na noqu vanua
ka vakamuria na lawa ni Sikauti;
Me'u vukei ira na tamata tale e so e na veigauna;
Ka'u qarauna me'u kaukauwa tiko vakayago,
yadra tiko na noqu vakasama, ka savasava vakayalo."

(William "Green Bar Bill" Hillcourt, Official Boy Scout Handbook [Irving, Texas: Boy Scouts of America, 1979], t. 27.)

4. Vakarautaka e dua na ivolakabi me volai tiko kina na ikatinikarua ni noda Yavu ni Vakabauta: "Keimami vakabauta ni sa kilikili me da vakarorogo vei ira na tui, na peresitedi, na iliuliu kei ira na turaga ni lewa; io me da rokova ka muria na lawa" (Yavu ni Vakabauta1:12); se mo kauta mai na ikatinikarua ni Yavu ni Vakabauta e volai tu e na ivolavivi (65012) mai na valenivola ni valenilotu

iKuri E so ni Lesoni

iVakamacala Taumada

Na vakaitavi vata e na noda Lotu, koronivuli, kei na noda itikotiko e vakarautaka e levu sara na veika me da rawa kina ni vukei ira na noda itokani.

- Na cava na vuna era kerei keda kina na iliuliu ni Lotu, meda vakaitavi e na vakaitavi vata vakaitikotiko, vakavanua kei na vakamatanitu, me ikuri ni itavi eda sa vakaitavitaki tiko kina vakalotu? (Era vinakati na tamata vinaka me ra veivuke e na veika vakavanua. Ia, eda rawa talega ni vuli e na noda

vakaitavi ka rawa ni vakayagataka na ivakavuvuli vakalotu e na noda itikotiko kei na matanitu.)

iVolanikalou kei na veivosaki

Me wiliki vata na Ica 2:12.

- E da na qarava vakacava na iVakabula e na noda vakaitavi e na noda itikotiko, vanua kei na matanitu? (Rogoca na nodra ivakamacala kece ka vakabibitaka ni nona ivakaraitaki na tamata e bulataka tiko na kosipeli e rawa ni vakaduiduitaka na noda itikotiko kei na matanitu. E kauwaitaki ira na luvena na Tamada Vakalomalagi ka me da vakarautaki keda me da yaga e ligana me ra vakalougatataki kina na so.)

Wilika na Vunau kei na Veiyalayalati 98:9–10.

- O na vakarautaki iko vakacava mo digitaka na tamata yalododonu me matataki iko ki na matanitu? Na cava o rawa ni vulica e na gauna oqo me rawa kina ni vinaka na nomu digidigi e muri?

Meda dau yalodina na lewenilotu, dauveikauwaitaki, ka dauveiqaravi vei ira ni na tamata yadua. Oqo na itovo e dau kilai kina na tamata dauveiqaravi vinaka vakamatanitu.

E Yalodina e na Veiqaravi e na vuqa na Tabana o Peresitedi Benson

Veivosaki

E a sa veiqaravi oti o Peresitedi Benson, e na vuqa sara na itutu vakamatanitu e na nona bula taucoko, oqo e so na veivanua a veiqaravi kina: E cakacaka vakadau ni teitei e na Franklin County e na University i Idaho e dua ka veivuke e na veivakatorocaketaki i Preston, Idaho; E liutaka na tabana ni, Agricultural Economics kei na maketetaki ni vakatorocaketaki, kei na kena cakacakataki e na University i Idaho; liga ni cakacaka ni Idaho Cooperative Council; liga ni cakacaka ni Matabose vakavanua ni Farmer Cooperatives e Washington, D.C.; Sekeriteri ni Tabana ni Teitei e Amerika e na gauna nei Peresitedi Dwight D. Eisenhower.

E veiqaravi talega o koya e na levu sara na itutu vakavanua e na tabana ni sikaut raraba. E lewe tale ga ni National Council ni Boy Scouts i Amerika. Me ikuri ni veitavi vakamatanitu, bisinisi kei na cakacaka vakasikauti, e levu talega na gauna e vakayagataka o Peresitedi Benson e na cakacaka vakalotu. Na vei cakacaka oqo e vukea sara kina vakalevu na nona itikotiko, vanua, koro, kei na vuravura ka vakabibi na Lotu ni Turaga.

E tukuna vakaoqo o Elder Mark E. Petersen, e rau dau cakacaka vata kei Peresitedi Benson e na vica vata na yabaki e na Matabose ni Le Tinikarua:

“E dua na gauna kilai levu e na nona bula na gauna e a lesi kina me Sekeriteri ni Teitei e na mataveiliutaki nei Peresitedi Dwight D. Eisenhower.

“E dua na itavi a sega ni vakaqarai. E na gauna sa kila kina ni namaki tiko me tikora na itutu oya, sa la’ki raici Peresitedi David O. McKay, ni Peresitedi tiko kina ni Lotu. E tukuna o Peresitedi McKay, ‘Au taura e dua na kaci bibi e na talevoni e na bogi ka’u via kila tiko na vakasama ni Lotu ke soli e dua na itutu levu ni veiliutaki vei Elder Benson. E qai tukuna vakaoqo o Peresitedi McKay, ‘Brother Benson, e savasava na noqu vakasama me baleta na ka oqo. Ke dodonu na yalo e rau sala vata mai, au nanuma mo vakadonuya.’

"E tukuna o Elder Benson ni sega ni vakabauta ni na lesi ki na itutu oya, e tukuna talega vei Peresitedi McKay ni vinakata me tomana tiko na nona itutu e na Matabose ni Le Tinikarua.

"E qai vakasalataki koya o Peresitedi McKay, ka vakamacalataka vua ke sa soli vua na itutu, me qai kerea e dua na veitarogi. E kerei Elder Benson na Peresitedi-digitaki o Eisenhower me lako i New York me mai tukuna vua na nodra taleitaka na veiqaravi e dau vakayacora o Elder Benson vei ira na dauteitei raraba ni vanua ka vakauqeti me vakayacora na nona itavi ki na vanua ka me rogoca talega na kaci ni matanitu.

"E walu na yabaki na dede ni nona veiqaravi vakasekeriteri, e na tabana ni Teitei. E tukuna na Peresitedi vua na Sekeriteri ni vinakata me tawana tiko na itutu oya e na gauna e Peresitedi tiko kina. Na veika oqo e vakayacora o Benson" ("Peresitedi Ezra Taft Benson," *Ensign*, Jan. 1986, t. 7).

Veivosaki

- Na mataqali itovo vakacava e namaka o Peresitedi Eisenhower mai vua e dua na liuliu vakataki Elder Benson? (Rogoca na nodra ivakamacala kece, vakabibitaka na dina kei na yalododonu.)

E na nona itutu vaka Sekeriteri e na Tabana ni Teitei ni matanitu o Amerika, a sega ni dau taleitaki ki na tamata yadua na vakatulewa nei Elder Benson.

- Na mataqali veivuke vakacava e rawa ni namaka mai vua na Turaga e na gauna e vakatulewa tiko kina? (Rogoca na nodra ivakamacala kece.)

iVakaraitaki

"E na dua na nona veisiko i Rusia e na gauna a se Sekeriteri tiko kina ni Tabana ni Teitei, e tarai Peresitedi Benson sara vakalevu ni vakila na titobu ni nodra vakabauta e so na kai Rusia.

"E veivosaki tiko o koya kei Premier Khrushchev kei na so na iliuliu lelevu vakamatanitu e Rusia ni matataka tiko na matanitu o Amerika. Ni oti na veivosaki, e vinakata e yalona me sikovi ira na veimatalotu Vakarisito era se vakatarai me ra dau soqoni. Na levu ni nona sasaga e a kau ki na dua na lotu Baptist e na koro o Moscow. O ira talega na dauvolaitukutuku era salavata kei koya e na ilakolako oqo, era a muri koya talega e na veisiko ki na valenilotu lailai oqo.

"Oqo e dua na matalotu Vakarisito e vakadonui me dola e na loma ni koro levu oqo. Era levu ga na qase era tiko e valenilotu ka levu sara na kena marama.

"Ni ratou curu yani na ilala mai Amerika i valenilotu, era kidacala ka wadra na dabe tiko e loma, e ra sega sara ga ni vakabauta e matadra na ka e sa yaco tiko. E dua vei ira na kai Amerika veisiko tiko o Benson na Sekeriteri ni Tabana ni Teitei, e sa kacivi sara ki na itutu ni vunau.

"E curuoso na lomana e na levu ni nona yalobibi, e qai vakadinadinataka e na loma ni koro oya na dina ni Turaga o Jisu Karisito.

" 'E bula tiko na Kalou. Au kila ni bula tiko. Au kila talega ni o Jisu na Karisito ka Dauniveivueti e vuravura,' e a tusanaka.

"A vakadewataki vaka Rusia na nona vosa. E na iotioti ni veiyatuvosa, era cuva ka vakadinata na nona vosa o ira na lewenilotu era vakarorogo tiko. O ira na marama era luvata na ivau ni uludra ka qusia na wai ni matadra. O ira na tagane era qusia talega na wai ni matadra e vakabuwawataka na nodra rai. O ira na dau volaitukutuku era lako tale ga mai baleta ni ra kila ni nodra cakacaka me ra lako mai ni ra lewe tiko ni ilakolako kei na Sekeriteri, era sega ni vakaraitaka taumada na nodra kauwaitaka na soqoni vakalotu eratou lako tiko kina, io era sa la'ki tagi vata tiko kei ira na lewenilotu.

"E dua na gauna bibi oya. E luluvu kina na yalo. E tarai ira na lewenilotu na yalo me vaka era se sega ni se kila vakadua. Era roqoliga ka cuva e na yalomalumalumu ni sa ia na masu.

" 'E dei na noqu vakabauta me baleta na masu, e tomana mai na domoi Sekeriteri o [Elder Benson]. 'E rawa me da dodoka yani na ligada ka yavalata na kaukauwa e sega ni laurai, e dau solia vei keda na kaukauwa me noda ikelekele e na gauna ni leqa. Kua ni rere. Vakamuria na ivakaro ni Kalou, Lomana na Turaga. Me da dau veilomani. Lomani ira kece na tamata. E na vakacerecerei na dina. Sa tiko na gauna e na yasa ni dina.'

"Era sa lako sobu vakamalua na dauveitaba ni Amerika e na kedra maliwa na dabe tiko e na yalo malumalumu ka duidui sara mai na kena era curu vata mai. Ni ra sa sivia na idabedabe ni valenilotu, e tarai ira mai na liga e leqa kei na yalo e malumalumu. E na nodra vakavinavinaka e qai vaka me cavuti lagalaga mai na qaqa ni sere, ' Me sa tiko ga vei kemuni na loloma i Jiova. . . . me yacova na veikune tale. . . ,' ia era vakila na vakainuinui e na siga oya e na sega ni yaco e na bula oqo" ("A Moving Experience in Russia," *Ensign,* Jan. 1986, t. 12–13).

E na sega beka ni na donuya tale o Peresitedi Benson na ivunau raraba ki vuravura ke a sega ni vakadonuya na veikacivi me Sekeriteri ni Tabana ni Teitei, e dina ni iApositolo ni Turaga.

E Taleitaka na iSoqosoqo Vakasikauti o Peresitedi Benson

E na dua na koniferedi ni matabete e na gauna a se Peresitedi tiko kina o Peresitedi Benson ni Kuoramu ni iApositolo Le Tinikarua, e a vosa kina o koya ka taleva lesu tale kina na gauna a se dau qasenivuli tiko kina ni sikauti. Na imatai ni nona ilesilesi vakasikauti, e tekivu mai na gauna oya na nona dau veiqaravi e na tabana ni sikauti, e dede sara na nona veiqaravi. E a tukuna:

"Au se taleitaka tiko ga oqo ni sa mai cava yani e onosagavulu ka lima na yabaki e na gauna a kerei au kina na bisopi ni neitou tabanalevu me'u veivakavulici vei ira na lewe ruasagavulu-ka-va na cauravou lalai era lewe ni neitou tabanalevu e Whitney." E a tukuni talega o Peresitedi Benson e na gauna oya me ra vakaitavi e na dua na veisivisivi sere (MIA) na le ruasagavulu ka va na cauravou ke ra qaqa e na veisivisivi sere e na iteki i Franklin era na vakaitavi talega e na veisivisivi sere e na yasayasa o Logan kei na ono tale na iteki.

E tomana o koya: "Sega ni dede a yaco mai na gauna me keimami la'ki tuvani e na vanua e vinakati me keimami laga sere mai kina. Ni sa vakatagitaki mai na 'The Stars kei na Stripes Forever,' Era sa voleni sara na le ruasagavulu ka va,

ka veimurimuri sara yani i cake e na dua na iyatu ka la'ki yatuni tu mai na vanua me ra lagasere mai kina, e na gauna vata talega oya au tovolea me'u tucake e na dua na teveli me'u liutaka na sere. Era qai tabaka na laga sere me vaka au se qai rogoci ira vakadua, o kila ke'u sega ni tukuna tiko yani na italanoa oqo ke keitou a sega ni wini mai Logan. . . .

"E na imatai ni neimami soqo vakasikauti ni se qai oti walega na veisivisivi sere, o ira na gone oqo, (era dau sega ni guilecava rawa na veika e yaga vei ira) e na gauna sara ga e bula tiko kina na soqo au qai yalataka vei ira, ke keimami na qaqa e Logan, au na kauti ira e na dua na veikau vakasikauti i Beat Lake Valley e rauta ni tolusagavulu-ka-lima na maile na kena yawa. . . ."

Era sa qai veivakauqeti vakataki ira na lewe ni sikauti me koti vakaleleka na uludra me ra kakua ni "leqataka kina na kena seru se barasitaki e na ilakolako oqo," e tukuna o dauniveikoti vua na iliuliu ni sikauti, "e na rawa ni toroya na nodra qavokavoka . . . .me kua ni saumi," era sa qai toro kece.

A qai tukuna o Peresitedi Benson, "Oya e tolu na macawa taleitaki vei au kei ira na cauravou e na veiulunivanua, veidelana kei na drano. Au diva meu rawa ni vakamuria na nodra bula yadua na cauravou mai na gauna oya me yacova mai oqo. Sa dua na ka na noqu dokai ira."

E dau veitaratara tiko o Peresitedi Benson kei ira na nona cauravou ni sikauti. Ni oti e vica na yabaki e sa raici ira kece na nona lewe ni skaut ka vakavo sara ga e lewe rua, era sa vakamau e na valetabu ka ra sa vakailesilesi sara e na Lotu: Na qasenivuli ni Sikauti, bisopi, ivukevuke, vunivola, leweni matabose e cake, kei na itutu tale e so. E muri, e a tukuna, "Au a tiko e na dua na soqo e na ceva ni vanua o Arizona . . . au raica sara e dua na mata e tiko sara mai na kubu i ra ni vale e vaka au kila. Ni oti na soqo oya, e dua vei rau au sega ni kila rawa na vanua e sa vakaitikotiko kina e sa lako cake tiko mai me keirau mai lululu. Keirau veimokomoko ka veimarautaki sara. 'Au tukuna sara vua na cava sara o sa mai cakava tu e ke?' . . . A sauma sara mai ka kaya, 'E sega so ni levu na veika au cakava tiko, io, au sa qasenivuli tiko ni sikauti.' . . . E qai tukuna o koya vei au ni o watina a sega ni lewenilotu, ia, sa lewenilotu e na gauna oqo. . . Keitou sa tekivu veivolavolai sara ni qai oti ga e vica na vula , e ka ni marau dina vei au ni'u la'ki vakaitavitaki e na nodrau vau o koya kei watina kei iratou talega na luvena e na Valetabu e Salt Lake.

"E na so na gauna e muri," E tukuna vakaoqo o Peresitedi Benson, "Au a sureti me'u vosa e na dua na soqo vakayabaki ni Idaho Farm Bureau i Burley, Idaho. Ni se qai vakarau tekivu na soqo au . . . raica sara e dua na tagane e veisoliyaka tiko e so na ivola vei ira na dau teitei e na nodra curu tiko mai e na soqo. . . . [O koya], na ikaruasagavulu-ka-va ni cauravou keirau qai mai veitaratara tale.

"Ni oti na soqo oqo, keirau sa qai mai veivosaki sara vakavinaka. E sa vakamau vakalotu, ka se bera tiko ni rau vauci e na valetabu. Sega sara ni dede a qai soli kina vei au na nona veivakadonui me'u vauci koya kei watina kei iratou na luvena e na valetabu." (Raica na Ripote ni Koniferedi, Okot.1984, t.60–61*; se Ensign,* Nov. 1984, tt. 46–47).

Peparaba

Vakaraitaka na ivolakabi e volai kina na Bubului ni Sikauti. Taleva lesu na tabana yadua, vakamacalataka talega se vakayacora vakacava o Peresitedi Benson na vei tiki ni bubului e vinakati ka, dau rokova vakalevu.

E levu na gauna ni bula nei Peresitedi Benson e vakayagataki e na nona dau veiqaravi e na Lotu kei na nona koro. Raica mada mai na taro yadua oqo, rogoca na nodra ivakamacala kece na lewenikalasi.

- Na cava e so na veika marautaki e a yaco vua ni a veiqaravi tu e na nona bula taucoko?
- Na cava e so na veika e a rawata o koya se vakarabailevutaka na nona kila e na gauna e a veiqaravi kina?
- E yaga vakacava vua na veiqaravi e na itikotiko [koro] e veiqaravi tiko kina?

---

iVakadinadina kei na iTavi me Qarauni

Vakaraitaka na ivolakabi e volai tiko kina na ikatini-ka-rua ni Yavu ni Vakabauta ka vakauqeti ira na lewenikalasi me ra dau veiqaravi vakayalomatua e na nodra dui koronivuli yadua, na nodra itikotiko, kei na nodra vanua e na dui tabana ni veiqaravi. Vakadinadinataka na ikatini-ka-rua ni Yavu ni Vakabauta e inaki tiko ni Kalou me ra vukei kina na nona tamata.

Vakadinadinataka na ilesilesi tabu nei Peresitedi Ezra Taft Benson na parofita ni Kalou. Vakadinadinataka talega ni o ira na tamata vinaka, vakataki Peresitedi Benson, na nomu itubutubu, kei kemuni o ni vakadonuya mo ni veiqaravi e na nomuni dui koro, vanua, se matanitu, e na vakalougatataki kina na vuravura taucoko.

Lesoni
42

Howard W. Hunter: Vakamuria na Wena na iVakabula

Sucu: 14 Noveba 1907 **Yabaki ni Peresitedi:** 1994–1995

iNaki ni Lesoni

Me ra vulica na bula nei Peresitedi Howard W. Hunter ka me ra vukei na lewenikalasi me ra vakamuria na ivakasala nei Peresitedi Hunter me ra vakamuria na Karisito.

Me Vakarautaki

1. Vakarautaka mo vakaraitaka na iyaloyalo oqo: Peresitedi Howard W. Hunter e na iwasewase ni tabana roka; Na Gauna ni Gone nei Jisu Karisito (62124; iYaloyalo Taurivaki ni Kosipeli, 206); Sa Ruru na Cava (62139; iYaloyalo Taurivaki ni Kosipeli, 214); Jisu na Karisito (62572; iYaloyalo Taurivaki ni Kosipeli, 240); kei na Dou Lako Yani (62494; iYaloyalo Taurivaki ni Kosipeli, 235).

2. Me vakarautaki e rua na ivola me qai vakabiri.(Oqo mai na vosa nei Howard W. Hunter, *That We Might Have Joy,* [Salt Lake City: Deseret Book Co., 1994], t. 9; raica talega na *Ensign,* Me 1993, t.65.)

> "Na yalomalua e vinaka mai na dau veivakararawataki." Howard W. Hunter

> "Na yalovinaka e vinaka sara mai na veivakasaurarataki." Howard W. Hunter

3. Vola na tiki ni ivolanikalou se na vei vosa yadua oqo e na papanivolavola se ivolakabi:

> "Dou kerekere, ka na soli vei kemudou; dou vakasaqara, ka dou na kunea; dou tukituki, ka na dolavi vei kemudou" (Maciu7:7).
>
> "Dou lomani ira na nomudou meca, vosavinaka vei ira sa rukaki kemudou, caka vinaka vei ira sa cati kemudou" (Maciu 5:44).
>
> "Me da kila sara vakavinaka na Karisito mai na noda kila oqo; me da dau nanumi koya sara vakawasoma e na noda nanumi koya tiko oqo; ka me da qaravi koya vakaukauwa mai na veiqaravi eda vakayacora tiko oqo" (Howard W. Hunter, *That We Might Have Joy,* t. 5; se mai na Ripote ni Koniferedi, Epr. 1994, t.84*; se Ensign,* Me 1994, t.64).

4. Vakarautaka me ra yadua na lewenikalasi na itukutuku nei Peresitedi Hunter baleta na veikilai kei na Karisito.

5. Mo qai kauta tiko mai e so na joke ni papanivolavola se peni roka ke o vakarautaka tiko e dua na ivolakabi.

iKuri E so ni Lesoni	iVakamacala Taumada
iYaloyalo	Vakaraitaka na iyaloyalo kei Peresitedi Howard W. Hunter. • O cei oqo? (Ke sega ni dua e kila, tukuna vei ira ni oqo o Peresitedi Howard W. Hunter, na ikatinikava ni Peresitedi ni Lotu i Jisu Karisito ni Yalododonu Edaidai.) A sucu o Howard W. Hunter e na i ka 14 ni Noveba 1907 mai Boise, Idaho. A sega ni lewenilotu o tamai Howard ni a se lailai o koya ka yacova yani o Howard na yabaki tinikarua, e a vinakata me soli vua na Matabete i Eroni e na itutu na dikoni me rawa ni veisoliyaka na sakaramede. Io, me a kerea na veivakadonui nei tamana me papitaiso. Vakamacalataka ni rairai levu beka na lewenikalasi e vakayacora na veika e cakava o Peresitedi Hunter e na gauna a se lailai kina.
iVakaraitaki	Ni a se lailai, e a dau osooso vakalevu o koya e na levu ni veika e dau vakaitavitaki kina. E a dau volitaki pepa, vakavinakataki kaloko, e a dau caka waqa ni taba, caka motoka ka vulica talega me vakayagataki na yaya ni vakatagi.
iYaloyalo	Vakaraitaka na iyaloyalo kei Jisu Karisito ni vukei Josefa tiko e na nona volau ni matai. Vakamacalataka na vinaka ni veika e dau cakava o Peresitedi Hunter e na gauna a se lailai kina, e vakatalega kina o Jisu.
iVakaraitaki	Ni a se cauravou, ni kacivaki mai na kena tara e dua na valenilotu vou, e dau matai sara ga ni tamata me tucake o Howard me yalataki ilavo me baleta na kena tara. Na nona ruasagavulu-ka-lima na dola e solia me baleta na kena tara na valenilotu vou, e sa vica na yabaki na nona maroroya tu mai, ka ilavo levu sara e na gauna oya. Ni a se vuli tiko o Howard e na vuli torocake, e dua sara tiko na nona ilala mata vakatagi, ka yacadratou tiko na Hunter's Croonaders," eratou dau vakatagi e na levu na soqo ni gonevuli e na nodratou koro e Boise, Idaho. Ni sa vakacavara na nona vuli e na koronivuli torocake, eratou a dau vakatagi sara tiko na nona ilala e na dua na waqa ni saravanua e dau veisiko i Japani, Jaina kei na Philippines e na yabaki1927.
iVolanikalou	Vakamacalataka ni dau taleitaka o Peresitedi Hunter na ivakatagi vinaka. Wilika na Vunau kei na Veiyalayalati 25:12 vei ira na lewenikalasi.
iVakaraitaki	Ni a e rau sa veivosaki tiko o Howard Hunter kei Clara Jeffs me rau vakamau, a sa biuta na nona cakacaka vakadaunivakatagi me rawa ni qarava vinaka na ka e gadreva, oya me vakawati ka vakavuvale. E kila o koya na vakamau e inaki cecere vakarisito. E muri, e a qai kaya, "E sega tale ni dua na ivakavuvuli kaukauwa me tokona na loloma, vosota, kei na veitokoni e na veivale yadua me vaka na vakamau tawamudu" (mai na Ripote ni Koniferedi, Okot. 1972, t. 67*; se Ensign,* Jan. 1973, t. 65). E na 1934, na gauna ni dravuisiga levu vakailavo e Amerika, a cakacaka tudei tiko kina o Howard Hunter ka lako tale tikoga i vuli me rawata kina na nona ivola ni loya. E vakacavara na nona vuli e na ivakatagedegede sara icake ka

la'ki cakacaka i California e na Janueri, 1940. E a kaukauwa sara na nona cakacaka me rawa ni qaravi iratou vakavinaka na nona lewenivale (raica na Ripote ni Koniferedi, Okot. 1994, tt. 66–70*; se Ensign,* Nov. 1994, tt. 49–51).

Ni a e uabula, e a vakadonuya o Howard Hunter e levu na ilesilesi me qarava, oya na ilesilesi vakabisopi ni oti oya e mai peresitedi ni iteki. E qarava vinaka na nona cakacaka me rawa vinaka na nona itavi vakalotu.

E a kaya vakaoqo O Elder Alma Sonne, na ivukevuke ni Matabose ni iApositolo Le Tinikarua, e na gauna a lesi kina o Howard W. Hunter ki na Kuoramu ni Le Tinikarua: "Sa dua na ka na noqu marau ni'u rogoca ni o Peresitedi Hunter [e na gauna a se peresitedi tiko kina ni iteki] a lesi me la'ki vakatawana e dua na itutu vakalewe ni Kuoramu ni Le Tinikarua. A veiliutaki o Peresitedi Hunter i Saioni e na vica na yabaki sa oti yani. A sa vakadinati, au tukuna talega sa kalougata na Lotu ni lesia e dua na tamata e tiko sara icake na ivakatagedegede ni nona itovo ni bula" (mai na Conference Report, Okt. 1959, t. 55).

E Lomana na iVakabula o Peresitedi Hunter ka Tovolea me Muria na nona iVakarau.

E na veiyabaki sara e liu e sa vakila o Peresitedi Hunter na vinaka e kunea e na bula i Jisu Karisito, ka tovolea me bulataka na bula vaka na iVakabula. E tukuna vakaoqona ganena o Dorothy, me baleti koya: " 'E dau tovolea o Howard me dau vakayacora na veika vinaka ka vinakata talega o koya me itovo vinaka. E dua na tuakaqu lomani, e dau qarauni au. E dau vakarokorokotaki Nau kei Tamaqu. E dau lomani ira talega na manumanu ka dau kauti ira mai vale na sese tu. E dua na ikeli ni wai e dodo e yasa ni nodratou vale vakayagataki me sui kina na veika e tei tu, e na dua na siga era saga na gone mai na nona yasayasa, ka ra sega ni lewenilotu me ra vakaluvuca e dua na luve ni pusi. E na vei gauna era viritaka ki na ikeli e sasaga sara me qalo ivanua, ka viritaki tale yani i wai, ka sasaga tale me qalo i vanua, era mai cakava tiko yani na qito oqo me yacova sara ni ra sa oca na vakaqitora 'E sa qai lako mai o Howard ka mai keveta na [pusi lailai oqo]; sa mai davo toka ga na pusi oya ka sa voleka sara ni mate, a kauta sara i nodratou vale. A sa rere o Nau ni nanuma ni na mate, sa mai olona yani e na dua na itutuvi ka vakadavori sara e na yasa ni ovani ni katakata vinaka ka qaravi vinaka.' E a qai bula, sa mai tiko vata kei ratou na pusi oya me vica na yabaki. 'E dau yalo vinaka o koya,' e tukuna o Dorothy. 'Au sega ni kila ke dua na nona cala' " (James E. Faust, "The Way of an Eagle," *Ensign,* Okos. 1994, tt. 4, 6).

iVolakabi

Vakabira na ivolakabi:

"Na yalomalua e vinaka mai na dau veivakararawataki." Howard W. Hunter

"Na yalovinaka e vinaka sara mai na veivakasaurarataki." Howard W. Hunter

Vakamacalataka vei ira na lewenikalasi ni o Peresitedi Hunter e dau vakaraitaka na yalomalua kei na yalovinaka e na nona bula taucoko.

E Taleitaka o Peresitedi Hunter me Talanoataka na iTalanoa kei Jisu.

E taleitaka o Peresitedi Hunter me talanoataka na italanoa kei Jisu mai na iVola Tabu. E dua vei ira na italanoa oqo e baleta tiko na gauna e vakarota kina na cava o Jisu e na drano mai Kaleli.

iYaloyalo

Vakaraitaka na iyaloyalo ni a vakarota o Jisu na cava. Taleva lesu tale na italanoa e vakaraitaki tiko e na iyaloyalo. (Raica Maciu 8:23-27)

E vakavulica vei keda o Peresitedi Hunter, kevaka eda "qaravi Jisu, e rawa ni dei kina na yaloda . . . ke liwa mai na cagi ni vakatitiqa' " (mai na Ripote ni Koniferedi, Okot. 1992, t. 24*; se Ensign,* Nov.1992, t.19).

Veivosaki

- Na veika cava soti eda rawa ni cakava e veisiga me da vakainuinui ka raici Jisu Karisito tiko kina?

E Vakabauta o Peresitedi Hunter ni Lotu Vakarisito e iTuvatuva ni Cakacaka.

E vakasala kina vakaoqo o Peresitedi Hunter: "Na Lotu vakarisito dina oya me kilai tiko ni kosipeli i Jisu Karisito e sega walega ni kosipeli ni vakabauta, na kena inaki me vakabauti; e kena inaki talega me cakacakataki. Na kosipeli oqo na kosipeli e dodonu me. . . cakacakataki" (*That We Might Have Joy,* t. 131; se mai na Ripote ni Koniferedi, Epr. 1967, t. 115; se *Improvement Era,* June 1967, t. 101).

Na itavi me caka e sega walega ni kerekere. E na so gauna e ivakaro, e dua na ka mo cakava ka kua ni levea.

Sa vakarautaka na Turaga e vuqa na veika eda na sotava me baleta na inaki ni nona kosipeli, io, e nuitaka o koya me da vakayacora, me da kua ni sarava tu mai e taudaku.

E na veidusimaki nei Peresitedi Hunter: "Ni tukuna wale, na vakadonuya kei na vakabauta e sega ni yaga. E sega ni yaga vakavo ke vakadewataki ki na kena bulataki e veisiga na veika e baleta. . . . Oqo sa qai dua na ivurevure vinaka ni ivakadinadina. Eda kila ni da sa sotava oti mai. Eda sa sega tale ni kaya, 'E tukuna o Brother Jones ni dina, au vakabauti koya.' Eda rawa ni kaya, 'au sa bulataka na ivakavuvuli oqo, au kila ni'u sa sotava oti ni na rawa' " (*That We Might Have Joy,* t. 133; se mai na Ripote ni Koniferedi, Epr. 1967, t. 116; se *Improvement Era,* Jiune 1967, t. 101).

Cakacakataki e na papanivolavola

Vakuria na veivosa oqo e na papanivolavola: *Wawa, Lako, Dabe, Sevaka, Vakila,* ***Cakava****, Raica, Sega ni kauwaitaka, Vakila,* ***Solia****,* ***Vakabauta****, Namaka,* ***Masu****,* ***Veivutuni****,* ***Loloma.***

Vukei ira na lewenikalasi me ra lako ki na papanivolavola ka toqa wavokita na vosa cakacakataki ni kosipeli e nanuma ni rawa ni vakayagataka; sa volai tu vakabibi na vosa.

iVolanikalou e cakacakataki e na papanivolavola

Raica lesu tale na tiki ni ivolanikalou ruarua o vola e na papanivolavola. Vukei ira na lewenikalasi me ra lako mai e mata ni kalasi me ra mai toqa wavokita na vosa cakacakataki ni kosipeli e na ivolanikalou. (Na vosa e volai tu e na matanivola bibi.)

"Dou **kerekere**, ka na soli vei kemudou; dou **vakasaqara**, ka dou na kunea; dou **tukituki**, ka na dolavi vei kemudou"(Maciu 7:7).

"Dou **lomani**, ira na nomudou meca, **vosa vinaka** vei ira sa rukaki kemudou, **caka vinaka** vei ira sa cati kemudou"(Maciu 5:44).

E Vakamuria o Peresitedi Hunter na iVakaraitaki i Jisu Karisito ni Vakarerei na nona Bula.

iVakaraitaki

E dau vakamuria o Peresitedi Hunter na ivakarau i Jisu Karisito ni vakarerei na nona bula.

"E na 7 ni Feperuari 1993, e tiko kina e koronivuli a Brigham Young University me la'ki vosa vei ira na lewe ni tinikaciwa na iteki e na soqo ni irara e a kaburaki tale tikoga e na vidio [satelite]. Ni tucake o Peresitedi Hunter me vosa vei ira na le ruasagavulu na udolu na isausauvou era soqoni tiko e na Marriott Center, e dua na dauvakacaca a kacivaka mai, 'Tu vakadua i keri!' E a kaya na tamata oqo ni tiko vua e dua na gasau kuro kei na kena ivakasaribariba ka tukuna talega vei ira na tiko e na soqo oqo me ra vakagalalataka na vale me vakavo ga o Peresitedi Hunter. Era lewelevu a sa vakagalala, io, o Peresitedi Hunter e tucake tu ga e na itutu ni vunau, kei na rua na nona ivakatawa. E dina ni a vakarerei e na dua na ka e vaka na irairai ni dakai, e a sega ni via wilika o Peresitedi Hunter na ivola e a solia vua na tamata oqo. Era a tekivu lagata na gonevuli na 'Keitou Vuabale,' a via veilecayaki vakalailai na dauvakacaca oqo. [E so na tamata] era cici yani ka vesuki koya, a kau sara me la'ki vesu. . . . Era a qai tukuci Peresitedi Hunter sobu ki na taba vuloa i ra na nona dau yadra.

"E levu na veika e tukuni ka caka tiko e na vuloa e ra vei ira na tiko e na soqoni oqo, vakalailai ga era sa vakagagalu tale e na vica ga na miniti e vakavakarau tale kina, ka qai lako tale mai o Peresitedi Hunter me ikarua ni nona tucake tu e na itutu ni vunau, ka wilika na vosa e a vakarautaka mai: 'Na bula e tiko kina e vica na iColacola.' e cegu, ka raici ira sobu na tiko e na soqoni oqo, ka tomana, 'Me vaka na kena ka vakaraitaki qo.' E solia sara na vo ni nona itukutuku me vaka ga ni sega ni dua na ka e a yaco *"Ensign,* Okot. 1994, tt. 11–12).

E a Makutu me Biuta na nona Cakacaka kei na nona Vale o Peresitedi Hunter me Muria na iVakabula me iApositolo.

Na veika kece e a rawata o Peresitedi Hunter e vakayagataka me qarava kina na iVakabula e na gauna a lesi kina me iApositolo e na vula o Okotova 1959, e a veiqaravi vua na Turaga e na gauna oya me yacova sara na nona mate. E a kaya vakaoqo o Elder Neal A. Maxwell, ka rau veiqaravi vata kei Peresitedi Hunter e na Kuoramu ni Le Tinikarua:

iVakaraitaki

"Na amata yalomalumalumu o Peresitedi Howard W. Hunter. E na dua na siga e a vakasuka na cakacaka e vinakata, ni a leqa ke a taura na cakacaka oya e na sega ni vakacakacakataki kina e dua tale na tamata. Oqo na tamata yalo malumalumu, keirau a la'ki cakacaka vata i Ijipita e na dua na gauna, au qai yadra cake e na dua na mataka sa masia tiko na noqu ivava, e a vinakata me'u

kua ni kila na cakacaka e na gauna au yadra kina. Na yalomalumalumu e na rawa ni vou e na veika rawarawa e na veisiga yadua ni nona bula" ("Meek and Lowly," *Brigham Young University 1986–87 Devotional and Fireside Speeches* [1987], t.61; raica talega na *Ensign,* Okot.1994, t.9).

iYaloyalo kei na papanivolavola

Vakaraitaka na iyaloyalo na Jisu na Karisito kei na Dou Lako Yani. E vakauqeti keda o Peresitedi Hunter me da vakamuria vakavoleka sara na weniyava ni iVakabula. Wilika se me wilika e dua na lewenikalasi na vosa nei Peresitedi Hunter e volai e na papanivolavola se ivolakabi.

> "Me da kila vinaka na Karisito mai na noda kilai koya; me da nanumi koya vakawasoma mai na noda nanumi koya; me da qaravi koya e na yaloqaqa mai na kena eda vakayaco" (Howard W. Hunter, That We Might Have Joy, t. 5; se Ripote ni Konferedi, Epr. 1994, t.84; se *Ensign*, Me 1994, t.64).

Wilika na vosa ni vakavinavinaka vei Peresitedi Hunter a vakasavuya o Elder James E. Faust, na lewe ni Kuoramu ni Le Tinikarua:

"O Peresitedi Hunter e dua na agane dauloloma, na tamata yalovakarisito eda kila. Na titobu ni nona bula vakayalo e laurai levu ka sega ni yalani rawa. Ni vakarurugi e na veivakauqeti ni Turaga o Jisu Karisito na nona ivakadinadina e na vuqa na yabaki, na bula vakayalo i Pereditedi Hunter a sa laveti ki na kna ivakatagedegede sara i cake. E ivurevure ni nona bula taucoko. E dau vakarokorokotaka na veika tabu, yaloraramusumusu baleta na veika vakatabui, e qarauna na kena vosataki na veika tabu. E sautu na lomana, ka vakaturaga na yalona ka duatani sara mai vei ira na luve ni Kalou. Na bibi ni nona rarawa e na vuqa na gauna e vaka na i bukawaqa ni veivakasavasavataki,' e soli koya kina me italai savasava ka parofita ni Kalou e vuravura e na gauna oqo" (*Ensign,* Okos.1994, p.13).

Cakacaka

Lesia e rua na lewenikalasi me rau vakarau wilika ka vakamacalataka vei ira na kalasi na ivolanikalou oqo e na gauna e vakayacori kina na kalasi e na macawa mai oqo: Na Vunau kei na Veiyalayalati 131:1–4 kei na Vunau kei na Veiyalayalati 132:15–17.

---

iVakadinadina kei na iColacola

Solia vei ira na lewenikalasi me ra yadua na ilavelave ni vosa nei Peresitedi Hunter e na ikatolu ni wase ni ivola e vakarautaki ka vakauqeti ira me ra kila vinaka me nodra idusidusi e na bula.

Solia na nomu ivakadinadina baleta na ilesilesi vakaparofita i Peresitedi Howard W. Hunter. Vakauqeti ira na lewenikalasi me ra bulataka na ivakavuvuli i Peresitedi Hunter me rawa kina ni ra vakatorocaketaka na ivakatagedegede ni nodra vakabauta kei na nodra ivakadinadina.

Lesoni
43

Howard W. Hunter: Dikeva na Valetabu

iNaki ni Lesoni

Era na kila vinaka na lewenikalasi na veivakalougatataki ni valetabu kei na kena bibi e na nodra dui bula mai na ivakavuvuli nei Peresitedi Howard W. Hunter.

Me Vakarautaki

1. Vakarau mo vakaraitaka na tolu na iyaloyalo oqo: E dua na valetabu e voleka tiko e na nomu itikotiko se era kila tiko na lewenikalasi; Tobu ni Veipapitaisotaki e na Valetabu (62031; iYaloyalo Taurivaki ni Kosipeli; 504); e rua e rau se qai vakamau ga oqo, ka sega ni rau vakamau e na valetabu, oqo e rua beka e rau veikilai kei ira na lewenikalasi; se vakayagataka na Veiwatini Vou rau Lako tiko ki na Valetabu (62559) mai na valenivola ni valenilotu.

2. Ni vo e dua na macawa me vakavulici na lesoni oqo, lesia e dua se rua na lewenikalasi me rau wilika na Vunau kei na Veiyalayalati 131:1–4; 132:15–17 vei ira na lewenikalasi. Kerei rau talega me rau vakamacalataka na ibalebale ni tikina e rau wilika tiko.

iKuri E so ni Lesoni

iVakamacala Taumada

Ni Peresitedi ni Lotu, e dau soli vakasama o Peresitedi Howard W. Hunter vei ira na lewenilotu baleta tiko na bibi ni valetabu ni dua na gaunisala oqo e da rawa ni vakataki Jisu kina. e na nona bula taucoko, e bibi vei Peresitedi Hunter na valetabu kei na kena cakacaka. e na gauna a se peresitedi tiko kina ni iteki, e veiliutaki e na kena vakatabui kei na tara ni valetabu e Los Angeles. E dua na nona itavi vaka Peresitedi ni Lotu me veiliutaki e na kena vakatabui na valetabu e Bountiful Utah.

iYaloyalo

Vakaraitaka e dua na itaba ni valetabu ka wilika talega na itukutuku e a solia o Peresitedi Hunter ni oti na nona tokoni e na Koniferedi ni yabaki ni Okotova 1994:

"E na gauna oqo, kemuni na taciqu, ganequ lomani kei na wekaqu, mai na kaukauwa kei na lewa vakamatabete e tiko vei au kei na itutu ni veikacivi au taura tiko oqo, Au solia na noqu veivakalougatataki vei kemuni. Au vakalougatataki kemuni e na nomuni sasaga mo ni bulataka na bula va-Karisito. Au vakalougatataka talega na kaukauwa ni yalomuni mo ni bula savasava ka dua kina na nomuni ivolatara ni valetabu me rawa ni o ni curu wasoma kina. Au vakalougatataki kemuni mo ni rawata na veivakalougatataki kei na sautu nei Tamada Vakalomalagi e na nomuni matavuvale ka me vakaliuci na vuvale me ra vakamuria na iVakavuvuli" (mai na Ripote ni Koniferedi, Okot.1994, t. 119*; se Ensign,* Nov. 1994, t. 88).

E Kerei keda o Peresitedi Hunter me da Vakatura na Valetabu me iVakatakarakara cecese ni noda Lewenilotu.

Wilika na vosa oqo nei Peresitedi Hunter:

"Au . . . sureti ira na lewenilotu me ra tauyavutaka na valetabu ni Turaga me ivakatakarakara ni nodra lewena tiko na Lotu ka itikotiko cecere ni noda veiyalayalati tabu. E dua na ka au vinakata taudua e lomaqu me ra rawa ni curuma taucoko na valetabu o ira kece na lewenilotu" ("O Peresitedi Howard W. Hunter: Fourteenth President of the Church," *Ensign,* Jiulai 1994, t. 5).

Veivosaki

- Na cava e vinakati kina me ivakatakarakara ni noda lewena na Lotu na valetabu? (E da rawa ni "Curu rawa e na valetabu" me veivosakitaki talega.)
- Na cava na ibalebale me da kilikili ki na valetabu? (Vakamacalataka ni ratou na veivakatarogi vua na bisopi kei rau na nona ivukevuke o ira na via taura na nodra ivolatara ni valetabu.)

Me tiko vei ira na lewenilotu era vinakata me ra curu ki na valetabu na ivakadinadina baleta na Tamada Vakalomalagi, na Turaga o Jisu Karisito kei na Yalo Tabu. E dodonu me ra tokoni na parofita ni Turaga, o iratou na Mataveiliutaki Taumada kei ira na iliuliu ni Lotu tale e so. E sega ni dodonu me ra veimaliwai kei ira na tamata se ilala e ra vakacacana na Lotu kei na ivakavuvuli e sega ni veiganiti kei na kosipeli.

E dodonu me ra tiko e na nodra soqo ni sakaramede na yalododonu, soqoni ni matabete kei na veisoqo ni Lotu tale eso. Me ra qarava vinaka na nodra itavi vakalotu era lesi kina mai vei ira na liuliu ni Lotu. E dodonu talega me ra tovolea tiko e na nodra igu taucoko me ra vakamuria na ivakaro ni Turaga, me vakakina na masu, na saumi ni katini, me ra dau dina e na noda vosa kei na cakacaka, ka vakagalalataki ira mai na kena vakayagataki na ti, kofi, yaqona ni vavalagi kei na veika tale e so e ca e yagodra ka dau totolo talega na kena vakamatautaki vei ira.

E dodonu me ra bulataka tiko na bula savasava kei na bula dodonu ka vakamuria na lawa ni bula savasava ni Turaga. Me ra bula vata talega na ivakavuvuli ni kosipeli vakayago kei na kena vakayalo kei ira na nona matavuvale. E sega ni dodonu me ra vakaitavitaki ira e na nodra vakacacani vakayalo, vakayago, vakavakasama o ira tale na so.

Me ra rawa ni vakatusa na nodra ivalavala ca ka biuta laivi sara. Ke dua e voroka na lawa sa vakamacalataki tiko mai oqo e dodonu me la'ki vakatutusa vua na nona bisopi.

Veivosaki

- Na cava e bibi kina na rai ni vakasama kei na itovo yadudua oqo? (E vakaraitaka na veika e vinakata na Turaga vei ira era vua e na lako ki na nona vale, me ra tovolea tiko me bulataka na bula savasava.)

E vakavulica o Peresitedi Hunter me ra bula kilikili o ira na uabula me ra rawata ka tiko talega vei ira na ivolatara ni valetabu. E vakavulica talega, o ira na sega ni yaco rawa yani ki na valetabu me tiko ga vei ira na ivolatara ni valetabu. E na vakadeitaka vei ira na Turaga na veivakalougatataki e dodonu me nodra ko ira era tiko e na vanua era rawa ni lako kina ki na valetabu.

E tukuna o Peresitedi Hunter: "Au nuitaka, me ra kilikili o ira kece na lewenilotu uabula—ka taukena—na ivolatara ni valetabu e vinaka, veitalia ke sega ni vakayagataki, e baleta na dredre se yawa na itikotiko mai na valetabu" ("The Great symbol of Our Membership," *Ensign,* Okot. 1994, t. 5).

E Vukei ira na Yalododonu o Peresitedi Hunter me ra Kila na Veiyalayalati Tawamudu e Vakayacori e na Valetabu.

iVakaraitaki

Kerea e dua na lewenikalasi me wilika na vosa oqo nei Peresitedi Hunter:

"Na valetabu e tikina e soli kina na ivakasala cecere ni dina ni Matanitu ni Kalou. E tikina ni vakacegu, e rawa kina meda vakagolea na noda vakasama ki na veika vakayalo ka biu vakatikitiki kina na icolacola vakavuravura. E na loma ni valetabu e da veiyalayalati kina me da talairawarawa ki na lawa ni Kalou, ka soli vei keda na yalayala, ka vakatautaki e na noda talairawarawa, ka tete yani ki na bula tawamudu" (*The Priesthood and You* [Melchizedek Priesthood Study Guide, 1966], t. 293; raica talega *Ensign,* Okot. 1994, t. 2).

Veivosaki

- Na cava na nomu vakasama me ibalebale ni veiyalayalati tabu? (Vakavurea cake na veivosaki ni veiyalayalati e veidinadinati ka rua na yasana: E na valetabu e yalataki vei keda na veivakalougatataki levu ka tawamudu e na nona yalayalati vei keda na Turaga. Na veivakalougatataki oqo e vakatau ki na noda dina ko i keda ki na veiyalayalati, e na noda yalodina ka vakamuria na ivakaro ni Turaga.)

- Na veiyalayalati cava o sa vakayacora oti e na nomu bula? (E levu vei ira na lewenikalasi era sa na papitaiso oti.)

Me veivosakitaki na bibi ni papitaiso ka veiyalayalati tabu vei keda. Eda taura na yaca i Jisu Karisito e na noda papitaiso, ka yalataka kina ni da na vakamuria na nona ivakaro. Ni da sa papitaiso, eda na vakacurumi vakalotu mai vua na vakaitutu e na Matabete i Melekiseteki. E soli vei keda na veivakacurumi vakalotu oqori na isolisoli na Yalo Tabu. Ke daumaka tu na noda bula vakayalo, sa na veidusimaki ka vakacegui keda na isolisoli oqo. Sa yalataki kina vei keda na Yalo ni Turaga, ka na cakacaka yaco tiko ki na noda bula, ke kilikili tiko na noda bula. Ni da sa papitaiso oti, sa namaki ni da na dau vakayagataka na sakaramede e veisigatabu. Kevaka e dodonu vinaka tu na noda bula, e na noda vakayagataka na sakaramede e veisigatabu, sa na vakavoui kina na noda veiyalayalati ni papitaiso.

iYaloyalo kei na veivosaki

E so era lako yani ki na valetabu me ra la'ki papitaiso me baleti ira na mate. Kerei ira na sa vakayacora oti na cakacaka vakalotu oqo me ra talanoataka na veika era sotava. (Vakaraitaka na itaba ni tobu ni papitaiso e na kena veivosakitaki tiko.)

Era lewe levu na bula tu e vuravura era sega ni donuya se rogoca na kosipeli i Jisu Karisito se papitaiso. Era na vakabulai na mate e na cakacaka vakalotu e vakayacori e na valetabu. Na papitaiso e cakacaka vakalotu e vuravura, o ira na sa mate era sa tiko oqo e na vuravura ni yalo. E rawa ni da papitaiso e na vukudra e na valetabu. Oqo e kilai tiko me "papitaiso vakaisosomi." O ira na mate era na lewa kevaka era vakadonuya se ra na sega ni vinakata na cakacaka vakalotu e caka oqo me baleti ira.

Veivosakitaka na kena icakacaka na cakacaka vakalotu oqo.(E na valetabu o ira na isausauvou, era vakaisulu vulavula ni papitaiso ka lako ki na tobu ni paitaiso e vakarautaki me baleta na cakacaka oqo. [Vakaraitaka tale na itaba.] O koya e na papitaiso e na sosomitaki koya tiko sa mate. O koya e veisosomitaki e vakadromuci e na tobu, me vakaga na kena ivalavala e na gauna e da papitaiso kina. Ni oti na papitaiso o koya e veisosomitaki tiko e na vakadeitaki mai vua e dua e tiko vua se taura tiko na itutu ni Matabete i Melekiseteki. O koya e tiko vua na kaukauwa vakamatebete oqo e na tabaka na ului koya e veisosomitaki tiko, ka solia vua na [yalewa se tagane] na veivakadonui ki na isosoli ni Yalo Tabu vua o koya sa mate. `Na gaunisala vata ga vata ga oqo eda a vakadeitaki kina ni oti noda papitaiso.)

E Vakauqeti ira na Cauravou o Peresitedi Hunter me ra Vakavakarau baleta na Veiyalayalati Tabu ni Vakamau e na Valetabu.

iYaloyalo kei na veivosaki

Vakaraitaka vei ira na lewenikalasi na itaba kei rau na se qai vakawati ga oqo e taudaku ni valetabu.

- Na veiyalayalati e soli vei ira na vakamau e na loma ni valetabu e sega ni soli vei ira na vakamau e taudaku ni valetabu? Raica mada oqo, na cava o vakasamataka e vu ni kena bibi na vakamau e na valetabu? (Vakaliuca na veivosa ki na veiyalayalati ni drau na tiko vata me tawamudu ka tawamudu talega o ira na muri mai, ka mo rawata talega na bula vakalou e na matanitu silesitieli. E sega tale ni dua na ka e tiko oqo e vuravura e rawa ni vakatautauvatataki kina na iloloma levu e vakarautaka tu na Tamada Vakalomalagi vei ira na luvena. Vakadreta na bibi ni veika e rawa ni rawata na lewenikalasi. Eda rawa ni vaka na Kalou, na Tamada Tawamudu, kevaka eda taura taucoko se vakayacora taucoko na cakacaka vakalotu ka dina e na veiyalayalati eda vakayacora e na valetabu. Vakamacalataka o ira na vakawati era vakaitikotiko e na vanua e dredre sara kina na vakamau e na valetabu, e rawa ni ra bula kilikili me ra rawata na nodra ivola tara ni valetabu. Ni sa veisau na ituvaki ni bula ka tara e dua na valetabu vou, era sa na vakarau sara tu ga me ra lako yani ki na valetabu.)

iVolanikalou

Lesia e rua na lewenikalasi me rau wilika na tiki ni ivolanikalou oqo, me rau vakamacalataka talega na kena ibalebale: V&V 131:1–4 kei na 132:15–17.

E Vunauci ira na Cauravou kei na Goneyalewa o Peresitedi Hunter me ra Bulataka na Bula vakavaletabu.

Na veiyalayalati vakavaletabu e yaga vakalevu cake vei keda mai na veika vakavuravura e da rawata yadua.

iVakaraitaki kei na iyaloyalo

Lesia e dua na lewenikalasi me wilika na itukutuku oqo mai vei Peresitedi Hunter:

"E dua na ka talei vua na Turaga me ra lako yani o ira na cauravou kei ira na goneyalewa kilikili ki na valetabu me ra la'ki vakaitavitaki ira e na cakacaka ni nodra papitaisotaki o ira na sega ni papitaiso rawa e na bula oqo. E taleitaki talega vua na Turaga ni da kilikili ka lako yani ki na valetabu me da la'ki veiyalayalati kei koya, ka mo vauci vata kei watimu kei na nomu vuvale talega.

Io, e taleitaki talega vua na Turaga ni da kilikili ka lako yani ki na valetabu me da la'ki vakayacora na cakacaka vata ga ni veivakabulai vei ira na mate, ka vuga vei ira era sa waraka vakadede tiko na kena vakayacori na cakacaka me baleti ira" (*Ensign,* Okot. 1994, t. 5).

Raica lesu na itaba ni valetabu. A kerei keda o Peresitedi Hunter me da raica me ivakatakarakara ni noda lewenilotu na valetabu, e na vakaraitaka vei keda na kena icakacaka. Kerea na lewenikalasi oqo me tomana na nona wilika na itukutuku nei Peresitedi Hunter.

Io, keda vinakata me noda ivakatakarakara na valetabu, me tiko vei keda na kena yalo. Me da bula kilikili tiko me rawa ni da curuma na valetabu. Me da *vakamuria na ivakaro ni* Turaga. Ke rawa me da *vakamuria na bula ni iVakavuvuli,* ka *taura matua na nona ivakavuvuli kei na ivakaraitaki me noda idusidusi,* e na sega ni dredre vei keda me da bula kilikili vakavaletabu e na veigauna kece *ka yalodina e na veisiga ni noda bula,* me da *vakamuria tiko ga e dua na itovo tabu ni bula kei na vakabauta*" (*Ensign*, Oko.1994, t. 5; *matanivola kala e ikuri*).

---

iVakadinadina kei na iColacola

Ni vakalekalekataki, mai na otioti ni tabana sa wilika oti e dua na lewenikalasi, ka me wiliki tale na tikina e matanivola kala. Vakadeitaka ni tiko e so na veika e dodonu me da vakayacora me da kilikili e na noda curuma na valetabu. Vakadinadinataka vei ira na lewenikalasi na bibi ni noda vakavakarau ki na valetabu kei na vakamau e na valetabu me vakaliuci keda tiko me "ivakatakarakara ni noda lewe ni Lotu."

Gordon B. Hinckley: Me Dodonu na Digidigi

Lesoni
44

Sucu: 23 June 1910 **Yabaki ni Peresitedi:** 1995–

iNaki ni Lesoni

Me vukei ira na lewenikalasi me ra kila na bibi ni digidigi dodonu ni ra se gone.

Me Vakarautaki

Me kilai: Me wasei rawa e liu na itavi ni bera ni tekivu na lesoni.

1. Lesi ira na lewenikalasi me ra ripote mai e na ciwa na italanoa oqo. Ke ra lewe lailai na lewenikalasi e rawa ni dua e ripotetaka mai e rua se tolu na italanoa; e na kalasi lelevu era rawa ni solia vata na lewenikalasi na nodra ripote.Raica me ra vakaitavi taucoko na gone.

   - iMatai ni ripote: E loma ni Valecavu
   - iKarua ni ripote: Na Kalokalo ni Vualiku
   - iKatolu ni ripote: Me vaka na Daukaulotu
   - iKava ni ripote: Na lesoni e Vale
   - iKalima ni ripote: iVakatakilakila ni Leqa
   - iKaono ni ripote: Lesoni mai Koronivuli
   - iKavitu ni ripote: Na Lesoni mai vei Louie
   - iKawalu ni ripote: Na nodra Vakabesebese na Kalasi Vitu
   - iKaciwa ni ripote: Na motoka Model T nei Tamaqu

   Ke o kila ni na sega ni yaga na kena veilesiyaki na ripote vei ira na lewenikalasi, tukuna ga na italanoa. Lesi ira na lewenikalasi yadua me ra vakasamataka na italanoa, ka qai vakamacalataka na lesoni era vulica mai kina ka na rawa vakacava me ra na vakayagataka e na nodra dui bula.

2. Kevaka o vinakata mo vakayagataka na qito ni vakasama, vakarautaka na kena iyaya me vaka na kena ivakaraitaki e na tinitini ni lesoni.

3. Ke tiko e na nomu iwasewase, na tepi ni vidio baleti *Gordon B. Hinckley: Man of Integrity, 15th President of the Church* (53503) o na rairai vinakata mo vakaraitaka e so na tikina digitaki ni bera ni o vakavulica na lesoni oqo. Ke o sa digitaka mo vakaraitaka na tepi ni vidio, vakarautaka me macawa rua na kena vakavulici na lesoni baleti Peresitedi Hinckley.

4. Vakarautaka mo vakaraitaka na itaba roka kei Peresitedi Hinckley mai na kena iwasewase.

iKuri E so ni Lesoni

iVakamacala Taumada

iYaloyalo

Vakaraitaka na iyaloyalo kei Peresitedi Gordon B. Hinckley. Wasea kei ira na lewenikalasi e so na itukutuku taumada oqo.

E na ika 12 ni vula o Maji 1995, ni oti e tini na siga na mate nei Peresitedi Howard W. Hunter, sa tabaki ka vakatikori kina o Peresitedi Gordon B. Hinckley me ikatinikalima ni Peresitedi ni Lotu i Jisu Karisito ni Yalododonu Edaidai.

E na gauna e mai taura kina o Peresitedi Hinckley na itutu vakaperesitedi ni Lotu e sa vakavakarautaki koya vinaka tiko mai. Na digidigi matau ka dodonu ni a se cauravou e vukei koya sara vakalevu e na ilesilesi levu oqo. Ni a se cauravou sa yalataka me tovolea sara vakaukauwa me vakamuria na ivakaro ni Turaga. Na ka sa yalataka oqo, e vukei koya sara vakalevu e na nona bula me vakamuria na gaunisala ni talairawarawa ka qarava na Tamada Vakalomalagi.

Veivosaki

- Na cava e bibi kina vei Gordon B. Hinckley me vakayacora na veiyalayalati oqo e na gauna a se cauravou kina?
- E na gauna e tekivu kina e dua na ilakolako balavu, na cava e bibi kina na imatai ni idusidusi ni sala eda taura?
- E vakatautauvatataki vakacava oqo ki na ivakasala e solia o Alama vei luvena o Ilamani? (Raica na Alama 37:35.)

Kitaka na Digidigi Dodonu ni o se Cauravou se Goneyalewa

Kerei ira na lewenikalasi era sa lesi oti tu me ra mai solia e na gauna oqo na imatai, karua kei na i katolu ni ripote (raica mo vukei ira na gadreva na veivuke). E na gauna sa soli tiko kina na ripote, vola e na papanivolavola na ulutaga e vakayagataki. Ni sa soli oti na ripote veivosakitaka se da vuli vakacava mai na italanoa kei na kena vakayagataki e na noda dui bula.

O na rairai via vakalekalekataka na nodra soli vakasama e na papanivolavola me vaka e vakaraitaki oqo.

iVakaraitaki

1. E loma ni Valecavu
2. Na Kalokalo ni Vualiku
3. Me vaka na Daukaulotu

Na Lesoni me Vakayagataki

Nakita me vakayacori na veika sa vakaroti

Dau nuitaki—e rawa ni vakainuinui vei au naTuraga

Guilecavi au ka lako i cakacaka

Tomana tiko ga e na papanivolavola na tikina bibi ni veitalanoa.

E loma ni Valecavu

iMatai ni Ripote

E tukuna vakaoqo o Peresitedi Hinckley : “Au nanuma sara niu a dabe tiko e na loma ni Salt Lake Tabernacle ni’u a se qai yabaki tinikava se tinikalima—e na idabedabe sara mai cake e daku ni kaloko—kau rogoci Peresitedi Heber J.

Grant ni talanoataka tiko na veika e sotava e na gauna a wilika kina na iVola i Momani ni a se cauravou lailai. E a talanoataki Nifai tiko kei na veivakavulici bibi e vakadreta e na nona bula. E qai rogo mai na domo dina ka veivakauqeti au sega ni guilecava rawa, ni wilika mai na vosa i Nifai: 'Au na lako ka kitaka na ka sa vakarota na Turaga, ka ni'u kila ni sa dau vakarautaka na Turaga na sala me ra rawata kina na luve ni tamata na ka kece sa vakarota vei ira ko Koya' (1 Nifai 3:7).

"E a qai votu mai e lomaqu ni'u se lailai e na gauna koya me'u tovolea me'u talairawarawa ki na ivakaro ni Turaga. E na yaco na veika talei ni ra lako e na vakabauta ka talairawarawa na tagane kei na yalewa?" ("If Ye Be Willing and Obedient," *Ensign,* Jiulai 1995, t. 2).

Veivosakitaki

- Na cava na inakinaki?
- E na vukei iko vakacava e dua na inaki dodonu e na nonu digitaka na veika dodonu?

Na Kalokalo ni Vualiku

iKarua ni ripote

Ni a se cauravou o Peresitedi Hinckley e a dau la'ki cakacaka e na dua na iteitei e na vula ikatakata, e na mua ni macawa kei na olidei. E na iteitei oya a tubu kina me bulabula ka vulica na cakacaka. E kea ni voleka ki na qele kei na ibulibuli ni liga ni Kalou e tubu kina na nona vakabauta na Kalou me vaka na drau vaka drau na vunikau, sore ni kakana draudau e tea, samaka, ka tamusuka.

" 'Ni oti e dua na siga na neirau cakacaka kaukauwa kei na taciqu gone o Sherm keirau dau moce tu e na ruku ni kalokalo e na dua na loma ni kareti makawa ni teitei,' e a nanuma lesu o Peresitedi Hinckley. 'E so na bogi vinaka e na vulai katakata, keirau dau davo ka qarava cake na lomalagi e na loma ni areti oqo ka vakadikeva na kalokalo kei na lomalagi. E so na gauna keirau kila na yacadra na qele ni kalokalo se kalokalo yadua e vakaraitaki e na ivola lelevu [encyclopedia] e dau tiko e na neitou laibari ni vuvale. Keirau dau dusimaka talega e so na veika laurai levu e lomalagi, io, keirau taleitaka duadua ga na Kalokalo ni Vualiku. E na veibogi, me vakataki ira na neirau itaba e na veitabagauna sa oti yani, keimami dau vakamuria sobu na itautauri ni Big Dipper, me sivia sara na bilo e qai kune rawa kina na Kalokalo ni Vualiku.

"'Keirau mai kila na dei ni kalokalo oya. . . . Ni dau toso wavoki na vuravura, e so na kalokalo era vaka me ra veitosoyaki talega e na bogi. Io, na Kalokalo ni Vualiku e dei tiko ga e na nona itutu, e veidonui kei na laini ka curu basikata na vuravura. Mai na veika e dau taleitaki vei ira na gone, na kalokalo mai na doka kei vuravura e vakaibalebale duadua vei au. Au vakaraica ni dei tu sara ga e na gauna ni veisau. E dua na ka e da rawa ni vakanuinui kina, na ikelekele mai na dua na ka e vaka me veitosoyaki ka sega ni dei' " ("Peresitedi Gordon B. Hinckley: Stalwart and Brave He Stands," *Ensign,* Jiune 1995, t. 5).

Ni a se cauravou, e yavutaka na nona bula o Gordon B. Hinckley mai na ituvatuva ni Kalokalo ni Vualiku. E vinakata o koya me cauravou ka na vakanuinui vua na Turaga kei na veitamata tale e so.

Veivosaki

- Na cava e tiko e na Kalokalo ni Vualiku e via vakamurimuria o Peresitedi Hinckley?
- Na cava e so na yavu ni kosipeli ka na sega ni veisau rawa veitalia ga na veikara e tukuni se caka na so?

Me vaka na Daukaulotu

iKatolu ni ripote

Mai na gumatua nei Gordon B. Hinckley me vakamuria na Turaga, na gaunisala e a muria e vua e levu na ivakavuvuli a vakaraitaka ka vakarautaki koya kina e na veika cecere. Ni a kaulotu kina i Igiladi e sotava kina o koya e so na gauna dredre. E leqataka o koya na ilavo e vakayagataki vua baleta na nona kaulotu. E sa kila vinaka o koya na solibula e vakayacora tiko o tamana me tokoni koya. E nanuma talega na ilavo lailai e maroroya tu o tinana ni bera ni mate. Na veika oqo e vukei koya me kaulotu kina. E so na gauna e yalolailai, "e volavola o Gordon vei tamana, ka kaya: 'Au sa vakamaumautaka na noqu gauna kei na nomui lavo. Au sega ni raica e dua na kena yaga na noqu mai tiko e ke.' Sega ni dede sa yaco tale mai e dua na kena isau lekaleka mai vei tamana. Na ivola oya e vaka oqo: 'Kivei Gordon. Au sa taura na nomu ivola [e na siga ka]. E dua ga na noqu ivakasala. Veitalia na veika kece la'ki cakacaka ga. Loloma yani, o Tamamu.'

"E tukuna vakaoqo o Peresitedi Hinckley me baleta na gauna oya, 'Au vakasamataka vakatitobu na isau ni nona ivola, e na mataka ni siga ka tarava e na neitou kalasi ni ivolanikalou keitou wilika kina na itukutuku bibi ni Turaga: "Ia ko koya yadua sa via maroroya na nona bula, e na vakayalia; ia ko koya yadua e na vakayalia na nona bula e na vukuqu kei na itukutuku-vinaka, e na maroroya." (Marika 8:35)' " (*Ensign,* Jiune 1995, t. 8).

iVakamacala

E na gauna oqo me cegu mada na ripote ka vakamacalataka vei ira na lewenikalasi ni a tukuna tiko na Karisito vei ira na nona tisaipeli me ra kua so ni dui kauwaitaki ira ka nanumi ira na tamata tale e so ka kauta mai vei ira na kosipeli.

Tomani tiko na ikatolu ni ripote

" 'Na itukutuku matata kei na veika e yalataki, e tarai au. Au tekiduru sobu e duruqu ka yalataka vua na Turaga ni'u na tovolea me'u guilecavi au ka cakava na noqu cakacaka. Au sa wilika na siga oya me siga ni vakatulewa e na noqu bula. Na veika vinaka e yaco vei au mai na gauna oya, au rawa ni vakamuria lesu na lewa au vakayacora .' " (*Ensign,* Jiune 1995, t. 8).

Veivosaki

- E na vukei iko vakacava e na nomu vuli na lewa mo kua so ni kauwaitaki iko ka la'ki cakacaka i vale? E na vanua ni nomu cakacaka? E na nomu kaulotu?

Vulici na Lesoni ni da se Lalai

O Peresitedi Hinckley, e dau taleitaki ka lomani ira vakalevu sara na cauravou kei na goneyalewa e na Lotu, e tukuna na veika e sotava e na dua na vosa e solia e na 3 Epereli 1993.

Kerei ira na lewenikalasi era lesi, me ra tekivu solia na nodra ripote mai na ikava ki na ikaciwa, ka me ra veivosakitaka yadudua talega.

Na Lesoni e Vale

iKava ni ripote

"Ni'u a se lailai sara au kila ni dua tiko na sitovu e tiko e valenikuro ka dua e tiko e na rumu ni kana. Na sitovu me vakakatakatataki kina na vale e qai vakaduri e muri, e dua dina na ka taleitaki. Sa dua na kana koala e tiko vua na misini oqo, ka sega talega na kena itawatawa vakataki koya. Na koala e dau siviti yani e loma ni sitovu ni vakatakata vale ka me vakatawani vinaka e na veibogi.

"E dua na lesoni levu au vulica mai na sitovu ni vakatakata vale oqo: Ke o vinakata mo katakata, mo vakayagataka tikoga na isivi" (mai na Ripote ni Koniferedi, Epr.1993, t 68*; se Ensign,* Me 1993, t. 52).

Veivosaki

- Na lesoni cava e da rawa ni vulica mai na cakacaka kaukauwa?

Tomani na iKava ni ripote

E tomana o Peresitedi Hinckley: "E vakasamataka o Tamaqu me keitou vulica na cakacaka na nona cauravou e na vulai katakata kei na vulai liliwa, e sa qai volia o koya e lima na eka na qele me tea, sega ni dede sa la'ki tete ka sivia na tolusagavulu na eka na kena levu. Keitou tiko kina e na gauna ni sereki ka dau lesu tale i na koro ni tekivu na vuli.

"E tiko na neitou loga kauvuata levu, na tabana e dau koti vakalekaleka e na vulai tubutubu. E dau kauti keitou o Tamai keitou ki na dua na koronivuli levu ni teitei me la'ki vakaraitaki vei keitou na kena maroroi kei na kena kotivi vakavinaka na tabani kau vuata kei na drauna mai vei ira na kena dau e na tabana ni teitei. E dua na ka levu ka dina keitou vulica mai kina—o na kila vinaka na mataqali vuata vakacava o na tauca e na Sepiteba mai na ikotikoti o vakayacora e na vula o Feperueri. Na kena icakacaka me ra veiyawaki na tabanikau me ra rawa ni cilava na siga na vuata ka me levu talega na cagi. Keitou vulica talega na tabana gonegone e dau vua mai kina na vuata vinaka duadua. E levu na kena dau vakatautauvatataki e na noda dui bula" (mai na Ripote ni Koniferedi, Epr. 1993, t. 68*; se Ensign,* Me 1993, t. 52).

Veivosaki

- Na gaunisala cava o vulica mo cakacaka kina e na nomu vale?

iVakatakilakila ni Leqa

Na iKalima ni ripote

E tukuna o Peresitedi Hinckley: "[Ni'u a se lailai] keimami dau tauvimate . . .me vakataki ira na tauvimate edaidai. E dina, keimami dau tauvimate sara vakalevu. E na gauna oya e a sega ni dau vaka butari na sucu. A se sega kina na misini me savata vakataki koya na peleti, vakavo sara ga ni sa neitou itavi ga na sava iyaya ni kakana. E na gauna keimami laurai kina ni tauvi keimami na kurosusunu se na misila, e dau veivakasalataki na tabana ni bula vei ira e na koro, ka dau talai mai e dua na vuniwai me biuta e dua na kena ivakatakilakila e neimami katubaleka e mata ni vale. Oqo me ivakaraitaki vei ira na via gade mai i vale, ni veitauvi tiko kina e dua vei rau na mate oqo, kevaka era via veisiko mai e sa na bale sara ga vei ira na nodra leqa.

"Ke veitauvi tiko kina na smallpox se na diphtheria, e na kena ivakatakilakila e boro seni nawanawa tu ka volai e na matanivola loaloa, me vakaoqo, 'Kua ni curu eke.'

"Au vulica e dua na ivakavuvuli au nanuma e na veigauna—me'u dau qarauna na ivakatakilakila ni veika ni leqa kei na veika ca ka tiko yawa sara mai" (mai na Ripote ni Koniferedi, Epr. 1993, tt. 68–69*; se Ensign,* Me 1993, t. 52).

Veivosaki

- Na cava e so na ivakatakilakila ni veikani leqa meda dau qarauna edaidai?

Na Lesoni mai Koronivuli

Na iKaono ni ripote

E tomana o Peresitedi Hinckley: "Au a vuli tiko e na Hamilton School, e dua na vale tabatolu levu. Kevaka me vakatautauvatataki e na gauna oqo, e sa makawa ka vakaloloma sara, au vulica ni sega ni vale e vakaduiduitaka na ka; na qasenivuli ga. Ke siga vinaka keimami dau voleni e mata ni koronivuli e na veimataka, ka solia na neimami veitokoni ki na kuila ni vanua, ka tayabe yani vakamatau ki na neimami dui kalasi.

"Keimami dau vakaisulu sara vakavinaka e na gauna ni vuli, e sega ni taleitaki kina na irairai se na saku ca. O ira na cauravou lalai era vakasote kei na neketai ka ra vakaitarausese lekaleka. Keimami vakasitokini balavu me sivia na durui keimami. E sitokini vauvau ka dau vuca vakatotolo, sa dau botani vakawasoma. Keimami vulica na talitali me botani kina na sitokini e kalamu tu, e sega ni dau taleitaki me cicila tu na sitokini.

"Keimami vulica na bibi ni kena savasava na tamata, na maqosa kei na matau, na lesoni oqo e mai vakalougatataka na noqu bula edaidai" (mai na Ripote ni Koniferedi, Epr. 1993, t. 69*; se Ensign,* Me 1993, tt. 52–53).

Veivosaki

- E vakalougatataki keda vakacava na noda savasava kei na noda matau?
- Na cava na vuni nodra kerei na daukaulotu me ra vakaisulu vakavinaka ka rairai matau?

Na Lesoni mai vei Louie

Na iKavitu ni ripote

O Peresitedi Hinckley e talanoataka e dua na nona itokani ni rau se lailai vata sara. "E dua na ka sevaki vua na noqu qasenivuli ni kalasi dua na noqu itokani o Louie. O koya ke ra vakamacalataka na kena dau e taleitaka na ka e dreve. E dau dabe e na kalasi ka mama na nona neketai me yacova sara ni sa suasua taucoko ka me vakatu e dua na wa. E vosataki koya o qasenivuli.

"E muri e a tamata yaga sara o koya, au vulica kina me'u kua ni beca na veika e na rawata e dua na cauravou me vakarautaka kina na nona bula, veitalia ke dau mama neketai" (mai na Ripote ni Koniferedi, Epr. 1993, t. 69*; se Ensign,* Me 1993, t. 53).

Veivosaki

- Na cava eda dau qarauna kina na vakalewa na tamata?

Na nodra Vakabesebese na Kalasi Vitu

Na iKawalu ni ripote

E dua na vakanananu bibi nei Peresitedi Hinckley na imatai ni siga e kalasi vitu kina. "E na yabaki vou me a tekivu vuli e na vuli torocake ni nodra na lalai. Io, na valenivuli sa rui lailai ka sega ni tauri ira kece na lewenikalasi, o keimami na kalasi vitu keimami sa vakasukai lesu tale i Hamilton School.

"Keimami kila sara ga ni keimmi sa vosabeci. E dua na ka na levu ni neimami rarawa. Keimami se qai biuta mai na vale oya ni oti e ono na yabaki ni rarawa, keimami vinakata e dua na vale vinaka. Ni oti na vuli keimami sa soqoni sara na cauravou lewenikalasi. Keimami bosea ni sega ni taleitaki na ka e vakayacori vei keimami. Sa kena gauna ni vakabesebese.

"E na siga ka tarava sa sega ni dua e basika e koronivuli. Sega ni dua na vanua me keimami lako kina. Keimami sega ni via tiko i vale ni na levu na taro nei tinai keimami. Sega ni dua e vakasamataka me keimami lako sobu yani ki na koro me keimami la'ki sara iyaloyalo. E sega ni dua e tiko vua na ilavo. Sega ni dua e vakasamataka me keimami gade irara. Keimami sega ni vinakata me raici keimami o Mr.Clayton, o koya e dau vaqarai ira na sega ni vuli. Keimami sega ni vakasamataka me keimami lako i daku ni bai ni koronivuli me ia kina na veitalanoa. E se sega tu kina na wainimate ni veiduvani se keimami rogoca mada ga. Keimami sa wavoki tu ga ka mokusiga.

"E na mataka ni siga ka tarava, sa tucake tu o qasenivuli liu o Mr. Stearns, i katuba me kidavaki ira na gonevuli. Na kena irairai e sota vinaka kei na yacana. E vosa vakadodonu vei keimami, e qai tukuna me keimami yadua mai na ivola mai vei rau na neimami tubutubu ke sega e na sega ni dua e vakatarai me lesu tale vuli. Oqo na imatai ni gauna au sotava kina na sogo i tuba. Na vakabesebese e tukuna, e sega ni iwali ni leqa. E keimami nuitaki me keimami lewenivanua vakaitovo matau, ke a dua tiko na leqa, me keimami lako yani vua na qasenivuli liu e na nona valenivolavola ka veivosakitaka na leqa.

"E dua ga na ka me caka, eda sa lako ga yani ivale ka yadua mai na ivola.

"Au nanuma sara na gauna au lako e na vela ki vale. E taro sara mai o Nau e dua na leqa. Au sa tukuna sara vua, niu vinakata e dua na ivola. Sa vola sara o koya e dua na ivola lekaleka. E solia mai o koya e na matana ca. E vakaoqo na ivola:

" 'Kivei Mr. Stearns,

" 'Au kerea mo vosoti Gordon baleta na nona sega ni vuli e na noa. Na ka e cakava o koya e vu mai na nona dau veimurimuri.'

"E sainitaka o koya ka solia mai vei au.

"Au taubale lesu tale i koronivuli ka keitou yacoyaco vata yani kei so na noqu lewenikalasi. Keitou sa solia sara na neitou ivola vei Mr. Stearns. Au sega ni kila se a wilika o koya na ivola, ia au sega ni guilecava na ivola nei tinaqu. E dina o au e dua vei ira na vakaitavi e na ka keimami vakayacora, au a sa nakita me sa tini sara ga e kea, me'u vakayacora tale e dua na ka baleta e na noqu vakamuri ira na lewevuqa. Au a vakadeitaka sara ga e na gauna oya na noqu lewa e na vakatau sara tikoga e na kedra dodonu kei na ka e yaloqu me'u kua ni veibiliyaki e veiyasana mai vei ira na tiko volekati au.

"Na lewa oya a sa vakalougatataka vakalevu na noqu bula e na vuqa sara na gauna, e so na gauna e dredre sara. E dau tarovi au mai na noqu vakayacora e so na ka, ke'u vakaitavi kina, e na tini ke ca sara e na mavoa kei na leqa, ke mamada e ka na la'ki vakacacana na kequ irogorogo" (mai na Ripote ni Koniferedi, Epr. 1993, tt. 69–70*; se Ensign,* Me 1993, t. 53).

Veivosaki

- Na cava e rerevaki kina na veimurimuri [ki na lewe vuqa] ka la'ki vakatau na noda vakatulewa e na ka era cakava?

Na Motoka na Model T nei Tamaqu

iYaloyalo

Vakaraitaka na itaba ni motoka na Model T Ford e na gauna e soli tiko kina na ripote.

Ripote

E vakaoqo na nanuma nei Peresitedi Hinckley: "E a dua tiko na qiqi dre kei na ose nei Tamaqu ni'u a se cauravou lailai. E dua na ka vinaka e yaco e na vulaikatakata e na yabaki 1916. E dua na ka keitou sega ni guilecava dina. Ni qai yaco mai o koya i vale e na dua na yakavi sa draivataka tiko mai e dua na motoka loalola vou, e yacana tiko e na gauna oya na Model T Ford. E dua na motoka totoka, ia ke me vakatautauvatataki e na gauna oqo, e na dua ga na motoka carukaica lailai ka vakacakacakai koya. E dua na ka, na motoka vou oqo e sega tu na kena ki me yavalati kina. O koya oqo me qaqi. O na vulica sara vakatotolo e na nomu dau qaqia me yavala.

Me vakaberaberataki na kena livaliva kevaka e na sega, e na vakamavoataka na ligamu. Ni tau na uca e dau suasua na kena gacagaca e so ni idini ka dredre sara kina na kena yavalati. E levu sara na veika au vulica mai na motoka oya, dua me'u dau vakavakarau me kua kina na leqa. Me dau ubi ga e na dua na taga na dela ni idini me kua ni suasua na igacagaca e loma. Me vakaberai na livaliva ni ilidi ka dau vakavuna na kena cawiri lesu na iqaqi ni yavalati.

"Io, e dua na ka e dau lasa talega na kena cina. Na motoka oqo e sega na kena bateri. Na livaliva ni motoka oqo e vu mai e na dua na ka e yacana tiko na makinito. Na kaukauwa ni makinito oqo e vakatau sara tiko ga mai na totolo ni kena cawiri na idini ni motoka. Ke totolo tiko na cawiri ni idini e na rarama vinaka sara na kena cina, ka serau. kena berabera na cawiri ni idini e na malumalumu na rarama ni cina, ka via dromodromo talega mai na kena cina. Au a kila tiko kevaka au vinakata me'u raica vinaka na gaunisala e na noqu draiva sobu tiko e gaunisala, me'u vakaciciva sara tiko vakatotolo na idini ni motoka.

"Au qai vakadikeva ni dina na veika oqo me baleta na noda dui bula. Na sasaga, qacoya kei na cakacaka kaukauwa e rawa kina na toso vinaka. Mo tucake ka toso tiko ke o vinakata me rarama na nomu bula. E tiko ga vei au na isogo ni itawatawa ni wai ni neitou motoka makawa oya na 1916 Model T. . . . Me ivakananumi ni lesoni au vulica e na vitusagavulu kavitu na yabaki sa oti" (mai na Ripote ni Koniferedi, Epr. 1993, t. 70*; se Ensign,* Me 1993, tt. 53–54).

Veivosaki

- Na cava e tukuna o Peresitedi Hinckley e rawa ni solia na rarama e na noda bula?

---

iVakadinadina kei na iColacola

Wasea na nomu ivakadinadina baleta na itavi ni Parofita, kei na veivakalougatataki e na soli vei keda ke da vakamuria na nona ivakaraitaki kilikili e na noda digidigi dodonu ni da se gone.

Sureti ira mai na lewenikalasi me ra vakaitavitaki ira ka vakamacalataka na veika e tiko e yalodra.

Na Veivuke Tale e So

Na qito e vakasamataki kei na veivosaki

Vakarautaka na papanivolavola ni vakasama me wase vakaruasagavulu-ka-ima na sukuea. Vola na vosa se yatuvosa e tautauvata e na loma ni sukuea. Ubia na sukuea e na dua na tiki ni pepa e nabataki tu. (Qarauna na kena iubi me rawa ni cereki me laurai kina na vosa se yatuvosa e volai tiko e na sukuea.) Wasea na kalasi me rua na timi. Me ra veitokoni na lewenitimi yadua, ka tekivu yadudua, e dua na timi e na tovolea tiko me vakaqara na vosa se yatuvosa e rau veiganiti, na kena icakacaka oqo me cereki e rua na sukuea me laurai ke tautauvata na rua na sukuea e cereki oya. Ke tautauvata e dua na poidi e na soli vua na timi ka me soli tale vei iratou me ratou digidigi tale. Ke sa tautauvata na vosa se na yatuvosa me biu tu me kua tale ni ubi. Veivosakitaka kei ira na lewenikalasi na vosa se yatuvosa sa vakaraitaki mai, kei na kena yaga e na nodra dui bula.

Vakamuri na Lawa	Kakua ni dau lewa	Mo savasava	Guilecavi iko	Galala
Kilavaka na veivakaleqai	Mo tiko vakataki iko	Talairawarawa vei ira na iliuliu	Mo savasava	Kakua ni dau veivakalialiai
Kakua ni dau veivakalialiai	Lako tiko	Dau nuitaki	Vukei ira na so	Mo savasava
Dau nuitaki	Kakua ni daulewa	Talairawarawa vei ira na iliuliu	Lako tiko	Kailavaka na veivakaleqai
Mo savasava	Mo tiko vakataki iko	Guilecavi iko	Vukei ira na so	Vakamuria na lawa

Joseph Smith, Jr.

Peresitedi ni Lotu, 1830–1844

Ena dua na mataka caca ni dua na siga totoka ni vulaitubutubu e na 1820, e rau rairai na Kalou na Tamada kei na nona Gone ni toko, o Jisu Karisito me rau laki sauma na nona masu na yabaki tinikava o Josefa, e vola: "Au sa raica cake e dua na duru bukawaqa, donuya tiko na uluqu ni sa lako sobu tiko mai ka serauni au, ia sa sivia sara na ramase ni matanisiga. . . . e na gauna sa mai donui au kina, na rarama au sa raica sara e rua na tamata, na kedrau iserau kei na iukuuku sa sega ni vakamacalataki rawa, erau sa tucake tu e maliwa lala donuya na mataqu. A sa kacivi au e dua vei rau, dusi koya na kena ikarua ka kaya—Oqo na noqu Gone ni Toko. Mo rogoci Koya!" (Joseph Smith—History 1:16–17).

Na bibi ni lesilesi oqo era sa raica rawa kina na parofita tabu na nona itavi e na vica na udolu na yabaki sara eliu ni bera ni sucu. O Josefa mai Ijipita: "E na vakatubura na Turaga na noqu Kalou e dua na daurairai; io sa i koya na daurairai digitaki vei ira na vua ni toloqu. . . . Raica e na vakalougatataka na daurairai oya na Turaga; era na vakadrukai ko ira era segata me ra vakamatei koya. . . . Keirau na veiyacani; ia erau na veiyacani tale ga kei tamana" (2 Nifai 3:6, 14–15).

"Na Marau," e vakavulica o Josefa Simici, "e inaki ka noda bula; e rawa tale ga ni kena iotioti, ke da vakamuria na gaunisala e lako kina; na gaunisala oqo na itovo savasava, kilikili, yalo dodonu, na yalosavasava, kei na vakamuria na ivakaro ni Kalou" (*History of the Church,* 5:134–35).

Ni rau se qai mate oti ga e na vuku ni nodrau vakabauta o Josefa kei Hyrum Smith, e qai vakauqeti o Elder John Taylor me solia na nona ivakadinadina, "Josefa Simici, na Parofita ka nona Daurairai na Turaga, me vakabulai ira kina na kai vuravura; io a levu cake mai vei ira kece ga na tamata; raica a ka oqo sa taravi Jisu wale ga kina." (V&V 135:3).

1805	Sucu e na 23 Tiseba mai vei Joseph Smith, Sr., kei Lucy Mack Smith e Sharon, Vermont
1820	Yabaki 14, sikovi koya mai na Kalou kei na Luvena, o Jisu Karisito, e na veikau voleka i Palmyra, New York
1823	Yabaki 17, sikovi koya o Moronai na agilosi; E vakasalataki koya o Moronai vaka va e na yabaki 1824-1827
1827	Yabaki 21, vakamautaki Emma Hale e na 18 ni Janueri; sa tekivu sara na kena vakadewataki na peleti koula
1829	Yabaki 23, e papitaisotaki koya o Oliver Cowdery voleka i Harmony, Pennsylvania, e na uciwai na Susquehanna; tabaki ki na Matabete i Eroni mai vei Joni na Dauveipapitaisotaki e na 15 ni Me
1829	Yabaki 23, taura kina na Matabete i Melikiseteki mai vei Pita, Jemesa kei Joni.
1830	Yabaki 24, tabaka na iVola i Momani; tauyavutaka na Lotu e na 6 Epereli
1832	Yabaki 26, tokoni me peresitedi ni matabete e cake e na 25 Janueri e Amherst, Ohio
1835	Yabaki 29, tabaka na Vunau kei na Veiyalayalati ka tekivu kina na cakacaka e na ivola i Eparaama
1836	Yabaki 30, vakatabuya na Valetabu e Kirtland e na 27 Maji ka ratou veisiko mai o Jisu Karisito, Mosese, Ilaisa kei Ilaijia
1842	Yabaki 36, e vakaraitaka na cakacaka ni edaumeni vei ira yadua i Nauvoo
1844	Yabaki 38, e mate kina e na vuku ni nona vakabauta kei tuakana o Hyrum e na 27 ni June mai na Valeniveivesu i Carthage, Illinois

*Ni sa vakaraitaka oti na Turaga na ivakavuvuli ni vakamau. Sa vauci o Josefa Simici vei na watina.

© 2000 by Intellectual Reserve, Inc. iYau maroroi.

Brigham Young

Peresitedi ni Lotu, 1847–1877

Au via kailavaka na Halelujah, e na veigauna kece, au vakasamataka kina kevaka au kilai Josefa Simici," e tukuna o Brigham Young (*Discourses of Brigham Young,* sel. John A. Widtsoe [1954], p. 458). E vakadinata ni o koya e itokani dina ka dau vakamuria na Parofita o Josefa.

Na nona ivakaraitaki ni dau vosataka na dina kei na nona kilikili e laki vakavuna me ra kacivi koya e so me Laione ni Turaga. "Au sega ni kauwaitaka na noqu itovo e na vuravura oqo," e tukuna. "Au sega ni via kauwaitaka na ka era tukuna na tamata baleti au; Au vinakata ga me dodonu na yaloqu e na mata i Tamada Vakalomalagi" (Brigham Young Office Minutes, 24 Epereli 1859, Church Archives).

O koya e tauyavutaka ka vakaitikotiko e na Ra ni vanua ka kovana ni vanua o Utah, e tauyavutaka o koya na veikoro vinaka kei na loga ni kau vuata. E tusanaka talega na veivuke ni liga ni Turaga e na kena bula na itei e na vanua dravuisiga:"E ra masulaka na qele ka vakatabuya me vaka talega kina na wai, na cagi kei na veika e baleta tiko na veika oqo mai vua na Turaga, na veivakadonui ni lomalagi e mai vakatikori e na vanua ka mai bulabula vinaka kina na veika e tei kina" (*Discourses,* p. 483).

E solia na nona ivakasala vei ira na sega ni via masu: "Veitalia kevaka edaru via masu se sega, ni sa gauna ni masu me daru masu, ni sa gauna ni masu, me da masu. Ke sega ni lomada tiko, meda masu ga me yacova ni da sa via masu kina" (*Discourses,* p. 44).

1801	Sucu e na 1 June vei John Young kei Abigail Howe Young e Whitingham, Vermont
1824	Yabaki 23, vakamautaki Miriam Works e na 8 ni Okotova; e mate e na 1832
1832	Yabaki 30, papitaiso e na 14 Epereli e na tobu volekata toka na nona ivaronikau e Mendon, New York
1832–33	Yabaki 31–32, e kaulotu i Kenada ka liutaka e dua na ilakolako ni lewenilotu vou mai Kirtland, Ohio
1834	Yabaki 32, vakamautaki Mary Ann Angell e na 18 Feperueri
1835	Yabaki 33, tabaki e na 14 ni Feperueri ka dua kina vei ira na lewe ni Kuoramu ni Apositolo ni Le Tinikarua mai vei iratou na ivakadinadina lewe tolu ni i iVola i Momani: O Oliver Cowdery, David Whitmer, kei Martin Harris
1839–41	Yabaki 38–40, kaulotu e Igiladi
1840	Yabaki 38, tokoni me Peresitedi ni Kuoramu ni Le Tinikarua e na 14 Epereli
1844	Yabaki 43, e iliuliu kina ni Lotu me vaka ni Peresitedi ni Kuoramu ni Le Tinikarua e na gauna e mate kina o Josefa Simici e na 27 June
1846–47	Yabaki 44–46, Liutaka na ilakolako ki na Ra ni vanua i Salt Lake Valley ka lesu tale i Winter Quarters
1847	Yabaki 46, tokoni me Peresitedi ni Lotu e na 27 Tiseba
1853	Yabaki 51, vakadabera kina na yavu ni Valetabu i Salt Lake
1877	Yabaki 76, mate e na 29 Okosita i Salt Lake City ni oti e 30 na yabaki na nona veiliutaki tiko e na Lotu

*Ni sa vakaraitaka oti na Turaga na ivakavuvuli ni vakamau, e sa qai vauci kina o Brigham Young vei ira na watina.

© 2000 by Intellectual Reserve, Inc. iYau maroroi.

John Taylor

Peresitedi ni Lotu, 1880–1887

E tailetaka o John Taylor na nona dau veimaliwai kei Josefa Simici kei Brigham Young. e na gauna sara iliu e na kena Vakalesui tale mai na Lotu, e dau kilai tu o koya me Jabeni ni Galala ka Dautaqomaka naVakabauta baleta tiko na nona dauvosa kei na nona volavola ni tokona na Lotu kei ira na kena veiliutaki e na gauna ni leqa.

E lauvana vakavica e na gauna e rau mate kina e na vuku ni nodrau vakabauta na veitacini o Josefa kei Hyrum Simici. Ni sa lauti koya na gasau ni dakai e qai bale yani i katubaleka. E dua tale na gasau e lauta na nona kaloko na kena kaukaua e biligi koya tale yani e loma ni rumu. Baleta tiko na veika e yaco oya e vola kina vakaoqo: "Au kila ni via taqomaki au na Turaga e na dua na nona cakacaka ni loloma: ni se bera mai na noqu gauna, se tiko na noqu cakacaka me'u vakayacora e vuravura" (raica *History of the Church,* 7:119–20).

E solia na nona ivakadinadina e na veibulu nei Peresitedi Brigham Young: "Eda sega ni tiko duadua! E tiko vata kei keda na Kalou, e na tiko vata kei keda e na gauna ka tawamudu" (quoted by B. H. Roberts, *The Life of John Taylor* [1963], p. 325).

E vakavulica o koya ni Kalou e qarauni ira na veimatanitu kei ira na tamata e vuravura oqo: "E da tukuna ni da luveni Kalou. E dina, e da luveni Kalou. O keda na tibi mai na nona buka ni bula tawamudu. Io, e vakaevei na vo ni vuravura—o cei na luvedra oqo? O ira talega na luvena na Tamada Vakalomalagi, ka raica talega na veika baleta tiko na nodra bula kei na nomu bula" (e tukuna o Roberts, *The Life of John Taylor*, p. 421).

1808	Sucu e na 1 Noveba i Milnthorpe, Igiladi, vei James kei Agnes Taylor
1833	Yabaki 24, vakamautaki Leonora Cannon e na 28 Janueri
1836	Yabaki 27, papitaiso kei Leonora e na Black Creek i Georgetown, Onatario, Canada e na 9 ni Me
1838	Yabaki 30, tabaki koya o Brigham Young kei Heber C. Kimball e na 9 ni Tiseba me Apositolo
1839–41	Yabaki 30–32 kaulotu i Igiladi
1844	Yabaki 35, e mavoa sara vakaca e na valeniveivesu i Carthage e na gauna e rau vakamatei kina na veitacini o Josefa kei Hyrum Smith e na 27 ni June
1846–47	Yabaki 37–38, na ikarua ni nona kaulotu e Igiladi
1849–52	Yabaki 40–43, kaulotu i Varanise kei Jamani; e na gauna e tabaki kina na iVola i Momani e na vosa vakaVaranise kei na vosa vakaJamani
1854–57	Yabaki 45–48, e veiliutaki e na tabana ni kaulotu i Eastern States
1877	Yabaki 68, liutaka na Lotu ni Peresitedi ni Kuoramu ni Le Tinikarua e na gauna e mate kina o Brigham Young e na 29 Okosita
1880	Yabaki 71, e laveligataki me Peresitedi ni Lotu e na 10 Okotova, ka nona ivukevuke o George Q. Cannon kei Joseph F. Smith
1884	Yabaki 75, a vakatabuya na Valetabu e Logan e na 17 Me
1887	Yabaki 78, e mate kina e na 25 Julai i Kaysville, Utah, ni voleka ni vitu na yabaki na nona Peresitedi ni Lotu

*Ni sa vakaraitaka oti na Turaga na ivakavuvuli ni vakamau, e sa vauci sara o John Taylor vei iratou na watina.

© 2000 by Intellectual Reserve, Inc. iYau maroroi.

Wilford Woodruff

Peresitedi ni Lotu, 1889–1898

Ena gauna a rogoca kina o Wilford Woodruff na nodrau ivakadinadina na daukaulotu e na 29 ni Tiseba 1833, e totolo sara na nona kila na dina ka papitaiso sara ni oti ga e rua na siga. Baleta na nona yaloraramusumusu kei na nona vinakata me veiqaravi, e dau kacivi tu o koya me o "Wilford na Yalo Dina" (Preston Nibley, *The President of the Church* [1974], p. 101).

E vola o koya na nona ivola ni vakasala baleta tiko na veiyaloni ni matavuvale vua na luvena yalewa yabaki 19: "Keitou sa nuitaka tiko me tou bula vata ka tawamudu ni sa oti na mate. Au kila o ira kec e na itubutubu kei ira na gone meda saga na noda igu taucoko me da marau e na gauna eda bula tiko kina me da kakua ni qai veivutunitaka" (e tukuna o Leonard J. Arrington, ed., *The President of the Church* [1986], p. 137).

E vakavulici ira na gone vakaoqo: "E sa yaloqu meu vakadreta ka vunauci kemuni, na noqu itokani gone, moni vakarogoca na domo ni Kalou ka vakamuria ni o ni se gone, me vaka e vakayacora o Samuela, mo rawa ni cecere sara, vinaka, yaga, ka gone ni toko ni Turaga kei rau na nomu itubutubu. . . . Na nomu ilesilesi tawamudu ni gauna ka tawamudu, na nomu igu taucoko, e na vakatau sara tiko ga e na yavu o tauyavu kina ni o se cauravou lailai" (*Discourses of Wilford Woodruff* [1990], ed. G. Homer Durham, pp. 265–66).

1807 Sucu e na 1 Maji i Avon (e na gauna oqo sa veisau na yacana me o Farmington), Connecticut vei Aphek Woodruff kei Beulah Thompson Woodruff

1833 Yabaki 26, e papitaiso e na dua na uciwai liliwa voleka i Richland, New York, e na 31 ni Tiseba

1834–36 Yabaki 27–29, kaulotu ki na ceva ni vanua o Amerika

1837 Yabaki 30, vakamautaki Phoebe Carter e na 13 ni Epereli

1837–38 Yabaki 30–31, kaulotu ki na tokalau ni vanua o Amerika kei na yanuyanu o Fox

1839 Yabaki 32, tabaki me i Apositolo mai vei Brigham Young e na 26 ni Epereli

1839–41 Yabaki 32–34, kaulotu i Igiladi

1843 Yabaki 36, kaulotu kina tokalau kei Amerika

1844–46 Yabaki 36–39, a lesi me peresitedi ni tabana ni kaulotu Iurope

1847 Yabaki 40, rau curu vata kei Brigham Young i Great Salt Lake Valley e na 24 Julai

1887 Yabaki 80, liutaka na Lotu ni Peresitedi ni Kuoramu ni Le Tinikarua e na gauna e mate kina o John Taylor e na 25 Julai

1888 Yabaki 81, vakatabuya na Valetabu mai Manti e na 17 Me

1889 Yabaki 82, tokoni me Peresitedi ni Lotu e na 7 ni Epereli; o rau na nona ivukevuke o George Q.Cannon kei Joseph F. Smith

1890 Yabaki 83, e vakasavuya na iTukutuku Raraba e na 24 Sepiteba na gauna e vakatakilai kina vua me sa vakatabui na itovo ni vakamau e vakayacori tiko me sivia na dua na levu ni watimu.

1893 Yabaki 86, vakatabuya na Valetabu i Salt Lake e na 6 Epereli

1898 Yabaki 91, e mate e na 2 Sepiteba i San Francisco, California, ni oti e ciwa na yabaki ni nona Peresitedi tiko ni Lotu

*Ni sa vakaraitaka oti na Turaga na ivakavuvuli ni vakamau, e sa qai vauci o Wilford Woodruff kei ira na watina.

© 2000 by Intellectual Reserve, Inc. iYau maroroi.

Lorenzo Snow

Peresitedi ni Lotu, 1898–1901

Etaura o Lorenzo Snow e dua na ivakatakila me baleta tiko na ilesilesi ni tamata e qai vakadinata na Parofita o Josefa Simici ni dina. E tukuna vakaoqo o Lorenzo: "E mai vakacegu na Yalotabu ni Turaga vei au—e tadola na mata ni noqu vakasama, na ka au qai raica e makare vinaka me vaka na siga e na sigalevu tutu, na noqu levu ni kurabui kei na kidroa, na gaunisala ni Kalou kei na tamata. Au vakaduavatataka, ka vakamacalataka kina na raivotu, me vaka e a vakaraitaki vei au . . . . Me vaka na tamata oqo, e a vakatalega oya na Kalou: Me vaka na Kalou oqo, me da vaka oya na tamata" (quoted by LeRoi C. Snow in "Devotion to a Divine Inspiration," *Improvement Era,* June 1919, t. 656).

E na gauna sa mate oti kina o Peresitedi Woodruff e na 1898, E raica o Peresitedi Snow na Turaga o Jisu Karisito e na Valetabu i Salt Lake. A qai vakaraitaka na ka e sotava vei makubuna yalewa, e mani tomana, "Au vinakata mo nanuma tiko ni oqo na ivakadinadina nei tukamu, ni tukuna vei iko e gusuna dina ni a raica o koya na iVakabula, e na loma ni Valetabu oqo, keirau veiraici ka veivosaki" (quoted by LeRoi C. Snow in "An Experience of My Father's," *Improvement Era,* Sept. 1933, t. 677).

"E vakarota o Jisu me da uasivi, me vaka na Kalou, na Tamada e uasivi," e vakavulica o Peresitedi Snow. "E noda itavi me da tovolea me da uasivi, e noda itavi talega me da torocake tiko e na veisiga, e da rai lesuva na veika e da cakava e na macawa sa oti ka tovolea me vinaka cake sara na ka eda cakava e na macawa oqo; me da cakava vakavinaka sara ni kua na ka eda cakava e na noa, ka vakatosoya tiko mai na dua na ivakatagedegede ni yalo dodonu kina dua tale" (mai na Ripote ni Lotulevuvakayabaki, Epr. 1898, t.13).

1814	Sucu e na 3 ni Epereli kivei Oliver Snow kei Rosetta Leonora Pettibone Snow i Mantua, Ohio
1836	Yabaki 22, papitaiso e na 19 June e na uciwai na Chagrin, e drodro takosovi Kirtland, Ohio
1837	Yabaki 23, e kaulotu i Ohio
1838–39	Yabaki 24–25, e kaulotu e Missouri, Illinois, Kentucky, kei Ohio
1840–43	Yabaki 26–29, e kaulotu i Igiladi
1845	Yabaki 31, vakamautaki Charlotte Merrill Squires, Mary Adaline Goddard, Sarah Ann Prichard, kei Harriet Amelia Squires e na 17 ni Janueri
1849	Yabaki 34, tokoni me Apositolo mai vei Heber C. Kimball e na 12 ni Feperueri
1849–52	Yabaki 35–38, kaulotu i Itali, Igiladi, Switzerland, kei Malta
1864	Yabaki 50, kaulotu ki na yanuyanu na Sandwich e (Hawai)
1873–77	Yabaki 59–63, e veiqaravi vakaivukevuke vei Peresitedi Brigham Young
1885	Yabaki 71, kaulotu vei ira na Idia e na vua i ra ni vanua o Amerika
1898	Yabaki 84, e tokoni me Peresitedi ni Lotu e na 13 ni Sepiteba; Ka tauri rau tale o George Q. Cannon kei Joseph F. Smith me nona ivukevuke
1899	Yabaki 85, tekivuna me vakabibitaki na lawa ni katini, e tekivuna i St.George, Utah
1901	Yabaki 87, e mate kina e na 10 ni Okotova e Salt Lake City ni oti e tolu na yabaki na nona Peresitedi ni Lotu

*E na nona talairawarawa kina ivakavuvuli ni vakamau, e vauci kina vei ira na watina o Lorenzo Snow.

© 2000 by Intellectual Reserve, Inc. iYau maroroi.

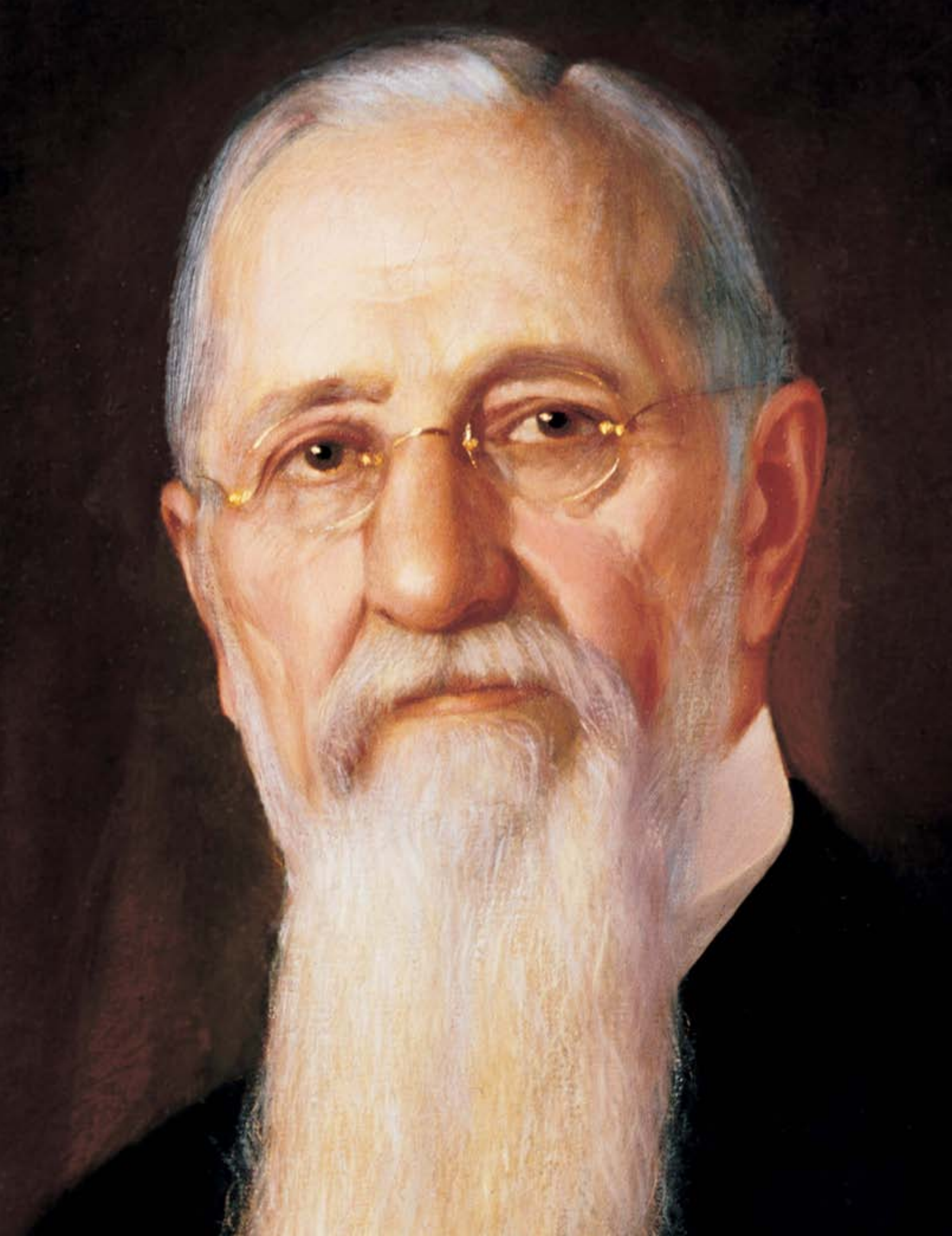

Joseph F. Smith

Peresitedi ni Lotu, 1901–1918

Ena 1915, a se Peresitedi tiko kina ni Lotu o Joseph F. Smith, eratou a volavola na Mataveiliutaki Taumada vei ira na vuvale ka vakauqeti ira me ra vakayacora tiko na "Lotu Vakavuvale."E yalataki talega vei ira na vakamuria na ivakaro oqo na veivakalougatataki."Kevaka era na talairawarawa ki na ivakasala oqo, e yalataki e na yaco na veivakalougatataki. E na toro cake talega na veilomani e vale kei na talairawarawa. E na tekivu tauyavutaki talega na vakabauta e lomadra na gone yalewa kei na cauravou lalai ni Isireli, e na tiko talega vei ira na kaukauwa me ra biuta tani na ivalavala ca ka na dredre na nodra temaki" (in James R. Clark, comp., Messages of the First Peresidency of the Church of Jesus Christ of Latter-day Saints [1965–75], 6 vols., 4:338–39).

Ni vo tiko e ono na macawa ni bera ni mate, e na nona wilika ka vakasamataka tiko vakatitobu na ivolanikalou, e taura kina o Joseph F. Smith e dua na raivotu totoka ka taleitaka. Na raivotu oqo e vakaraitaki kina vei au o Jisu Karisito e na nona sikovi ira tiko na yalodra na yalododonu e ra sa mate. E sa qai tauyavutaka na iVakabula me kaulotu na yalodra me ra laki vunautaka na kosipeli vei ira na mate era sega ni rogoca vakadua na kosipeli kei ira talega na sega ni via ciqoma na dina. Vei ira na yalododonu era veivakavulici tiko e dua vei ira na tamana, o Hyrum Smith, kei na Parofita o Josefa Simici. E vakadonuya na Lotu nona raivotu me ivolanikalou, e a tabaki e na 1976 tikina e 138 ni Vunau kei na Veiyalayalati.

1838	Sucu e na 13 Noveba i Far West, Missouri, vei Hyrum Smith (na tuakai Joseph) kei Mary Fielding Smith
1844	Yabaki 5, e na gauna e mate kina o tamana e na vuku ni nona vakabauta, e na Valeniveivesu mai Carthage, Illinois
1848	Yabaki 9, e liutaka kina e dua na ilakolako vaka-Lotu ka ra takosova kina na veibuca
1852	Yabaki 13, papitaiso me lewenilotu e na 21 ni Me e City Creek, Salt Lake City
1852	Yabaki 13, e sa luveniyali e na gauna e mate kina o Mary Fielding Smith, na tinana e na 21 ni Sepiteba
1854–58	Yabaki 15–19, kaulotu i Hawaii
1860–63	Yabaki 21–24, kaulotu e Igiladi
1864	Yabaki 25–26, kaulotu tale e Hawaii
1866	Yabaki 27, vakawatitaki Lambson e na 5 ni Me; tabaki me i Apositolo vei Brigham Young ka lesi talega ki na Mataveiliutaki Taumada me iveikevuke e na 1 ni Julai; e muri a lesi me ivukevuke i Peresitedi Taylor e na (1880), Woodruff (1889), kei Snow (1898)
1873–75	Yabaki 35–37, lesi me peresitedi ni tabana ni kaulotu e Iurope
1877	Yabaki 38, lesi tale me peresitedi ni kaulotu e Iurope
1901	Yabaki 62, tokoni me Peresitedi ni Lotu e na 17 ni Okotova
1915	Yabaki 76, vakatabuya na vanua me tara kina na valetabu i Laie, Hawaii, na vanua e kaulotu kina ni se cauravou
1918	Yabaki 80, e a mate e na 19 ni Noveba i Salt Lake City ni oti e 17 na yabaki ni Peresitedi ni Lotu

*Na nona talairawarawa kina ivakavuvuli ni vakamau, e qai vauci o Joseph F. Smith vei ira kece na watina.

© 2000 by Intellectual Reserve, Inc. iYau maroroi.

Heber J. Grant

Peresitedi ni Lotu, 1918–1945

Eivakaraitaki ni dau gumatua kei na dei ni nona inaki o Heber J.Grant.E bulataka na vosa oqo: "Na veika e da gumatuataka na cakava e na rawarawa vei keda meda cakava; sega ni baleta na veika e sa veisau, na noda kaukaua me da vakayacora kina e sa torocake" (mai na Conference Report, Apr. 1901, p.63).

"Vakamuria na ivakaro ni Kalou," e vakadreta o koya. "Oqori na uto ni noqu vosa: Vakamuria na ivakaro ni Kalou" (mai na Conference Report, Oct.1920, p. 10).

E vakadeitaka o koya na ivakavuvuli ni Vosa ni Vuku, na lawa ni katini, na rawa ka kei na dau maroroya na veika. Ni veiliutaki tiko, e tovolea kina na Lotu me tiko vinaka vakailavo.

Me vaka ni parofita niTuraga, e dau sureti ira na tamata me ra lako mai vua na Karisito: "E sega ni dua na ka na vanua e da dui tiko kina na Kosipeli ni Turaga o Jisu Karisito e semati keda me da veitacini ka veiganeni" (e na James R. Clark, comp., *Messages of the First Presidency of The Church of Jesus Christ of Latter-day Saints* [1965–75], 6 vols., 5:311).

1856	Sucu e Salt Lake City, e na 22 ni Noveba vei Jedediah Morgan Grant kei Rachel Ridgeway Ivins Grant. O tamana, e dua na ivukevuke i Peresitedi Brigham Young, e mate ni se qai siga walu walega o koya.
1864	Papitaiso e na 2 ni June e na dua na kato ni qiqi dau dreti a vakarautaki tu me tobu ni veipapitaisotaki i City Creek
1877	Yabaki 20, vakamautaki Lucy Stringham* e na 1 ni Noveba
1882	Yabaki 25, tabaki me Apositolo mai vei George Q. Cannon
1883–84	Yabaki 26–28, kaulotu vei ira na Idia e Amerika
1901–3	Yabaki 44–46, e tauyavutaka ka liutaka na tabana ni kaulotu e Japani
1904–6	Yabaki 47–50, lesi me peresitedi ni kaulotu e Igiladi kei Iurope
1918	Yabaki 62, laveligataki kina me Peresitedi ni Lotu e na 23 ni Noveba
1919	Yabaki 63, vakatabuya na Valetabu e Hawaii e na 27 ni Noveba
1923	Yabaki 66, vakatabuya na Valetabu e Alberta (Canada) e na 26 ni Okosita
1927	Yabaki 70, vakatabuya na Valetabu e Arizona e na 23 ni Okotova
1936	Yabaki 80, e tauyavutaka na kena qaravi na veika ni Lotu
1945	Yabaki 88, e mate e na 14 ni Me e Salt Lake City ni oti e 26 na yabaki ni nona Peresitedi ni Lotu

*E na nona talairawarawa kina ivakavuvuli ni vakamau, e vau o Heber J. Grant vei ira kece na watina.

© 2000 by Intellectual Reserve, Inc. iYau maroroi.

George Albert Smith

Peresitedi ni Lotu, 1945–1951

O George Albert Smith e ikava ni tabatamata ni nona vuvale e lesi me Vakaitutu Raraba. O koya kei tamana o John Henry Smith, ka veiqaravi e na Kuoramu ni Apositolo ni Le Tinikarua e na gauna talega oya —E yaco ga vakadua e na itukutuku ni Lotu.

E tauyavutaka na ituvatuva ni vakabauta e umani kina na vakasama oqo: "Au rawa ni nodra itokani na sega tu na nodra itokani kau kunea na vakacegu e na noqu qaravi ira na drauvudravua. . . . Au sega ni vakasaurarataka mera bulataka na noqu ituvatuva ni vakasama au kerei ira ga me ra vakayacora na veika dodonu. . . . au sega ni vinakata meu vakamavoataka na yalodra na so, ke mani caka cala vei au, io, au na tovolea me'u vakayacora na veika vinaka vua ka vueti koya me noqu itokani. . . . Au sega ni vinakata ' tamata ca vua e dua na yalo bula" (quoted in Bryant S. Hinckley, "Greatness in Men: Superintendent George Albert Smith," *Improvement Era,* Maji. 1932, p. 295).

E qaravi ira na cauravou kei na goneyalewa e na Lotu e na gauna e veiliutaki tiko kina ni YMMIA [e sa sega ni vakayacori tiko oqo] sivi na yabaki tini ka lewe talega ni National Executive Board ni Skaut e Amerika.

E dau tukuna wasoma na vosa nei tukana o George A. Smith, na nona yaca: "E dua tiko na iyalayala e veiwasei tiko, e matata, e dua na vanua e nona na Turaga ka dua e nona na tevoro. Ke o tiko e na iyalayala ni vanua nona na Turaga o na vakarurugi e na nona kaukaua, o na sega ni vinakata mo vakayacora na itovo ca; io, ke o takoso ka lakova yani na vanua e nona na tevoro, e na curumi iko na nona kaukauwa, kevaka e na rawati iko o koya o na sega ni vakasama vinaka se vakamacala vinaka, baleta ni sa takali mai vei iko na Yalo Tabu ni Turaga" (*Sharing the Gospel to Others*, sel. Preston Nibley [1948], pp. 42–43).

1870	Sucu e na 4 ni Epereli vei John Henry Smith kei Sarah Farr Smith e Salt Lake City
1878	Yabaki 8, e papitaiso kina e City Creek, Salt Lake City
1892	Yabaki 22, vakamau kei Lucy Emily Woodruff; e qai mat e na 5 ni Noveba 1937
1892–94	Yabaki 22–24, e kaulotu ki na ceva ni vanua o Amerika, na vanua e laki tomani koya kina o Lucy e na cakacaka
1903	Yabaki 33, tabaki me Apositolo mai vei Peresitedi Joseph F. Smith e na 8 ni Okotova.
1919–21	Yabaki 49–51, lesi me peresitedi ni tabana ni kaulotu i Iurope
1945	Yabaki 75, e tokoni me Peresitedi ni Lotu e na 21 ni Me, ka nona ivukevuke o J. Reuben Clark, Jr., kei David O. McKay; vakatabuya na Valetabu e Idaho Falls e na 23 ni Sepiteba; e liutaka na veivuke ni Lotu vei ira na vakaleqai e na iKarua ni iValu Levu mai Iurope
1951	Ni yabaki 81, mate e na 4 ni Epereli, na nona siga ni sucu, e Salt Lake City ni oti e ono na yabaki ni nona Peresitedi ni Lotu

© 2000 by Intellectual Reserve, Inc. iYau maroroi.

David O. McKay

Peresitedi ni Lotu, 1951–1970

Me ra daukaulotu taucoko na lewenilotu,"e vakavulica o Peresitedi McKay (mai na Conference Report, Epr 1959, pp. 121–22). E vakatotolotaka o koya na cakacaka ni kaulotu e gauna ni nona veiliutaki e na Lotu.

E vakabibitaka o koya na vuvale kei na vale, ka vakavotuya vei keda "ni na sega ni dua na ka e na rawa ni sosomitaka na leqa e vale" (quoted from J. E. McCulloch, *Home: The Savior of Civilization* [1924], p. 42).

E dau tukuna vakawasoma o koya "Ni da dau vakabauti e da na rawata kina e vuqa na veika mai na veilomani" (*Gospel Ideals* [1953], p. 187).

"E tarava na vakatikori ni noda bula oya na dodonu ni kena dusimaki ka isolisoli levu ni Kalou vei ira na tamata" (*Gospel Ideals,* t. 299).

E dina ni vakabibitaka sara vakalevu na vuli e tukuna kina o koya, "na itovo e cecere sara mai na vuku" (Gospel Ideals, t. 443).

"Na bula vakayalo e vinaka ke bulataki ka sega ni tadrai walega. Na tadra raramusumusu e na veisiga, e cemuria na veika vinaka vakalomalagi, na via raica na veika e sega ni laurai rawa, e sega so ni taleitaki mai na vakayacora tiko na noda itovo" (*True to the Faith,* comp. Llewelyn R. McKay [1966], tt. 244–45).

1873	Sucu e na 8 ni Sepiteba e Huntsville, Utah, vei David McKay kei Jennette Evans McKay
1881	Ni yabaki 8, e papitaiso e Spring Creek, Huntsville, Utah, e na nona siga ni sucu, e na 8 ni September, ni kaulotu tu tamana i Igiladi
1897–99	Ni yabaki 24–26, kaulotu e Sikoteladi
1901	Ni yabaki 27, vakamautaki Emma Ray Riggs, na nona itau mai na vuli torocake e na 2 ni Janueri
1906	Ni yabaki 32, e tabaki kina me Apositolo mai vei Peresitedi Joseph F. Smith e na 9 Epereli
1920–21	Ni yabaki 47–48, sikova kina na tabana ni kaulotu e vuravura raraba; vakatabuya na vanua o Jiaina me vakatarai kina na cakacaka ni kaulotu
1922–24	Ni yabaki 49–51, a lesi kina me peresitedi ni tabana ni kaulotu e Iurope
1934	Ni yabaki 61, a lesi me ivukevuke nei Peresitedi Heber J. Grant; e muri a lesi me ivukevuke nei Peresitedi George Albert Smith (1945)
1951	Ni yabaki 77, laveligataki me Peresitedi ni Lotu e na 9 ni Epereli
1955	Ni yabaki 82, vakatabuya na Valetabu mai Switzerland e na 11 Sepiteba
1956	Ni yabaki 82, vakatabuya na Valetabu e Los Angeles e na 11 ni Maji
1958	Ni yabaki 84, vakatabuya na Valetabu e Niu Siladi e na 20 Epereli kei na Valetabu mai Lodoni e na 7 ni Sepiteba
1964	Ni yabaki 91, vakatabuya na Valetabu e Oakland e na 17 ni Noveba
1970	Ni yabaki 96, e mate e na 18 ni Janueri e Salt Lake City ni oti e voleka ni 64 na yabaki na nona lesi vaka Mataveiliutaki Raraba, e dede duadua na nona veiqaravi e na ilesilesi oya mai vua tale e dua ka voleka ni tinikaciwa na yabaki ni nona Peresitedi ni Lotu

© 2000 by Intellectual Reserve, Inc. iYau maroroi.

Joseph Fielding Smith

Peresitedi ni Lotu, 1970–1972

E sureti ira kece na tamata o Peresitedi Joseph Fielding Smith me ra lako mai vua na Karisito: "E sega tale ni dua na ka e na vakabula na tauvimate ni vuravura ka vakavo sara ga na kosipeli nei Jisu Karisito. . . . Ka sureti ira kece na luvei Tamada e na veivanua kece me ra vakabauta na Karisito ka ciqomi koya ni sa vakaraitaka mai vei keda na parofita bula, ka curu mai ki na Lotu i Jisu Karisito ni Yalododonu Edaidai. . . . Vei ira kece na yalododonu e na veimatanitu kece keimami tukuna: E lomani kemuni na Turaga. Ka vinakata o koya mo ni vakayagataka taucoko sara na veivakalougatataki ni kosipeli" (mai na Conference Report, Epr. 1972, t. 13; *se Ensign,* Julai 1972, p. 27).

E solia o koya na nona veivakalougatataki vei ira na cauravou kei na goneyalewa lewenilotu: "Na Turaga e na vakalougatataki iko ka na maroroi iko, e na vakayacora dina kevaka o na vulica na nona lawa ka bulataka talega vakavinaka. Mo dina e na veivakabauti. Vakarokorokotaka na tamamu kei na tinamu. Bulataka ruarua na loloma kei na talairawarawa. Me vinaka na nomu isulusulu. Mo gumatua me kua ni o vakaliuci mo bulataka na veika vakavuravura" (mai na Conference Report, Epr. 1972, t. 13–14; *se Ensign,* Julai 1972, p 28).

1876 Sucu e na 19 ni Julai vei Joseph F. Smith kei Julina Lambson Smith i Salt Lake City

1884 Ni yabaki 8, papitaisotaki koya o tamana e Salt Lake City e na nona siga ni sucu, 19 ni Julai

1893 Ni yabaki 16, e tiko e na kena vakatabui na Valetabu e Salt Lake

1898 Ni yabaki 21, vakamautaki Louie Emily (Emyla) Shurtliff e na 26 ni Epereli; e mate e na 1908

1899–1901 Ni yabaki 22–24, a kaulotu i Igiladi

1908 Ni yabaki 32, e vakamautaki Ethel Georgina Reynolds e na 2 ni Noveba; e a mate e na 1937

1910 Ni yabaki 33, buli me Apositolo e na 7 ni Epereli ma vei tamana, o Joseph F. Smith, Peresitedi ni Lotu

1938 Ni yabaki 61, e vakamautaki Jessie Ella Evans e na 12 ni Epereli; e qai mate e na 1971

1965 Ni yabaki 89, lesi me ivukevuke nei Peresitedi David O. McKay

1970 Ni yabaki 93, laveligataki me Peresitedi ni Lotu e na 6 ni Epereli, e nona ivukevuke kina o Harold B. Lee kei N. Eldon Tanner

1971 Ni yabaki 95, e veiliutaki e na imatai ni lotuvakayabaki vakaiwasewase ni Lotu e vakayacori i Manchester, Igiladi

1972 Ni yabaki 95, vakatabuya na Valetabu mai Ogden Utah e na 18 ni Janueri kei na Valetabu talega i Provo, Utah e na 9 ni Feperueri

1972 Ni yabaki 95, a mate e na 2 ni Julai e Salt Lake City ni oti e rua veimama na yabaki na nona Peresitedi ni Lotu

© 2000 by Intellectual Reserve, Inc. iYau maroroi.

Harold B. Lee

Peresitedi ni Lotu, 1972–1973

Na caka mana levu au raica e na siga ni kua," e vakaraitaka o Peresitedi Lee, "e sega walega ni kena vakabulai na yago e tauva tu na mate, na caka mana levu ga au sa raica oya na kena vakabulai na yaloda tauvi mate, o ira na tauvimate tiko na yalodra ka lomadra e ra yalo malumalumu ka lomaocaoca. . . . E da tovolea me da tarai ira yani e vaka tu oqo na lomadra baleta era se taleitaki tiko ga e na mata ni Turaga ka vinakata talega me ra kua ni guilecavi" (mai na Conference Report, Epr. 1973, t. 178*; se Ensign,* July 1973, pt. 123).

"Au kila ni tiko e dua tale na kaukauwa e na veivuke mai e na gauna sa sega kina na veivuke" (mai na Conferece Report, Epr. 1973, t. 179*; se Ensign,* Julai 1973, p. 123).

"Vakagalalataki iko e na gauna ni lotu vakavuvale. Kacivi ira voleka mai vei iko na luvemu Vakavulici ira, vakaliuci ira ka qarauni ira. E sega tale ni dua na gauna eda vinakata kina vakalevu na kaukauwa kei na veitokoni vakavuvale me vaka oqo" (mai na Conference Report, Epr.1973, t.130*; se Ensign,* Julai 1973, t. 98).

Vei ira na Yalododonu i Mexico kei Amerika iLoma, ni tukuna o koya e dua na ka e sotava e na gauna a kacivi kina me Peresitedi ni Lotu:" E na mataka lailai ni siga ka tarava kei rau tekiduru sobu kei watiqu me dua na masu malumalumu, e vaka meu nanumi ira vakasauri e lomaqu kei na yaloqu na tolu na milioni na tamata e vuravura. E tuburi au na yalo loloma me baleti ira yadua veitalia na vanua era dui tu kina se na roka ni yagodra, kevaka era mani vutuniyau se dravudravua, yalomalumalumu se cecere sara, e ra vuli se sega. E sega ni dede au vakila me vaka e ra noqu taucoko, e ra taciqu ka ganequ taucoko" (mai na Conference Report, Mexico kei na loma i Amerika Area General Conference , Oct, 1972, p. 151).

1899	Sucu e na 28 ni Maji vei Samuel Marion Lee kei Louisa Emeline Bingham Lee i Clifton, Idaho
1907	Ni yabaki 8, papitaiso e na Sigatabu, e na 9 ni June, i Bybee Pond, e na dua na loma ni tobu e buli e na vatu.
1920–22	Ni yabaki 21–23, e kaulotu ki na ra ni vanua o Amerika
1923	Ni yabaki 24, e vakamau kina kei Fern Lucinda Tanner e na 14 ni Noveba; e qai mate o koya e na 1962
1935	Ni yabaki 36, e lesi kina me tauyavutaka e dua na ituvatuva me baleti ira na kere veivuke e na Lotu Raraba
1941	Ni yabaki 42, buli me i Apositolo e na 10 ni Epereli mai vei Peresitedi Heber J. Grant
1963	Ni yabaki 64, e vakamautaki Freda Joan Jensen e na 17 ni June
1970	Ni yabaki 70, lesi me ivukevuke nei Peresitedi Joseph Fielding Smith
1972	Ni yabaki 73, laveligataki me Peresitedi ni Lotu e na 6 ni Okotova, ka nona ivukevuke o N. Eldon Tanner kei Marion G. Romney
1973	Ni yabaki 74, e mate e na 26 ni Tiseba e Salt Lake City ni oti e voleka ni dua veimama na yabaki na nona Peresitedi ni Lotu

© 2000 by Intellectual Reserve, Inc. iYau maroroi.

Spencer W. Kimball

Peresitedi ni Lotu, 1973–1985

Baleta ni a sele na nona itagitagi, e dau rogo lailai kina na domo i Peresitedi Kimball, io, na nona bula e rogolevu sara mai na nona cakacaka. E vakauqeti ira kece na lewenilotu e vuravura me ra "Qacoya matua na nodra cakacaka, ka vakabalavutaka na nodra ikalawa, vakayagataka vinaka na nomu bula, ka dau qacoya na veika" (*Teachings of Spencer W. Kimball* [1982], p. 564).

E ivakaraitaki o koya ni dau cakacaka. E na dela ni nona teveli e dabe tiko kina e dua na tiki ni kau raraba ka volai tiko kina na ibole oqo: "Cakava."

"E na sega ni vakadewataka na Turaga na nona vakanuinui, na veika e vinakata kei na veika e yalona me cakacaka," e vola o koya. "Me da dui vakayacora yadua na veika oqo me baleti keda." (*The Miracle of Forgiveness* [1969], p. 8).

E na veiqaravi e na Sigatabu, e dusimaka o koya: "E da sega ni lako ki na soqo ni Sigatabu meda laki vakamarautaki se meda laki vakavulici. E da lako yani me da laki qarava na Turaga. Ke leqa na veiqaravi vei iko, o leqa o iko. e na sega ni rawa ni dua me veiqaravi e na vukumu; o na vakayacora ga na nomu veiwaraki vua na Turaga" ("The Sabbath—A Delight," *Ensign,* Jan. 1978, pp. 4–5).

E na gauna ni nona veiliutaki tiko e totolo sara na cakacaka vakavaletabu e vuravura raraba. E vakatabuya na Lotu na valetabu e Ositerelia, Brazil, Chile, Jamani, Guatemala, Mexico, na Philippines, Amerika (e lima na vanua), South Africa, Sweden, Taiwan, Tahiti, Tonga, Samoa, kei Japani. E so tale na valetabu vou e kacivaki me na tara e Kenada, Colombia, Ecuador, Peru, South Korea, kei Amerika (e tolu na vanua).

1895 Sucu e na 28 ni Maji e Salt Lake City vei Andrew Kimball kei Olive Woolley Kimball

1903 Ni yabaki 8, a papitaiso e na nona siga ni sucu ka veipapitaisotaki kina o tamana e na tavu e dau vuti kina na vuaka ka ratou dau vakayagataka me tavu ni sili

1906 Ni yabaki 11, e mate kina o tinana

1914–16 Ni yabaki 19–21, e kaulotu ki na tabana ni kaulotu i Swiss-Austria, baleta na imatai ni iValu Levu e tukuni kina vua me kaulotu ki na loma ni vanua o Amerika

1917 Ni yabaki 22, e vakamautaki Camilla Eyring e na 16 ni Noveba

1943 Ni yabaki 48, buli me Apositolo e na 7 ni Okotova mai vei Peresitedi Heber J. Grant

1946 Ni yabaki 51, e taura kina e dua na nona ilesilesi mai vei Peresitedi George Albert Smith me laki cakacaka vata kei ira na Idia ni Amerika

1964–67 Ni yabaki 69–72, e qarava na cakacaka ni kaulotu e na Ceva kei Amerika; ka tauyavutaka na cakacaka ni kaulotu vei ira na Idia e na colo ni vanua na Andes

1974 Ni yabaki 79, laveligataki me Peresitedi ni Lotu e na 6 ni Epereli

1978 Ni yabaki 83, e taura kina e dua na raivotu me baleta tiko na kena vakatikori na itutu vakamatabete vei ira kece na tagane lewenilotu kilikili

1979 Ni yabaki 84, e tabaki kina na iVola Tabu vou

1981 Ni yabaki 86, e tabaki kina na iVola i Momani, na Vunau kei na Veiyalayalati, kei Na Mataniciva Talei

1985 Ni yabaki 90, a mate e na 5 ni Noveba i Salt Lake City ni oti e tinikarua na yabaki e na nona Peresitedi ni Lotu

© 2000 by Intellectual Reserve, Inc. iYau maroroi.

Ezra Taft Benson

Peresitedi ni Lotu, 1985–1994

E vakaukauwataka tale o Peresitedi Ezra Taft Benson na bibi ni iVola i Momani: "Na iVola i Momani e iyaya e vakarautaka na Kalou me 'ubi vuravura kina na cakacaka dodonu kei na dina me vaka sa ubi na vuravura e na waluvu; ia era na soqoni vata mai o ira kece ga kau sa digitaka mai na yalayala vava kei vuravura' (Mosese 7:62). Na ivolanikalou mariqeti oqo e dodonu me yavu ni noda vunautaka, vakavulica kei na noda cakacaka vakalotu. . . . E dina a vakaraitaki vei au na kena luvuci na vuravura e na iVola i Momani" (mai na Conference Report, Okt. 1988, tt. 3–5*; se Ensign,* Nov. 1988, tt. 4–6).

"Me da wilika ka wilika tale vakawasoma na iVola i Momani me da lako mai kina vua na Karisito, ka solia na yalomu dina vua, tiko vua ka bula me vakataki koya " (mai na Confence Report, Okt. 1987, t 104*; se* Ensign, Nov. 1987, t. 85).

"E tiko na kaukauwa e na ivola oqo e na drodro yani ki na nomu bula e na gauna o sa tekivu mo wilika kina e na yalo dina. O na vakila na kaukaua mo biuta rawa kina na veitemaki. O na kunea kina na kaukauwa mo levea kina na veivakaisini. O na kunea kina na kaukaua mo tiko ga e na sala sa dodonu ka rabailailai. . . . Oqo na noqu masu, na iVola i Momani e sa mai yavu ni noda bula" (mai na Conference Report, Oct.1986, pp. 6–7*; se Ensign*, Nov. 1986, t. 7).

E nanumi o koya me baleta na nona vakacala na viavialevu: "Na viavialevu e ivalavala ca raraba, ka ivalavala ca levu. . . . Na viavialevu e veivakacacani i Saioni" (mai na Conference Report, Epr.1989, tt.6–7*; se Ensign,* Me 1989, pp. 6–7).

E vola o Elder Mark E. Petersen me baleta na veiakacaucautaki vei Peresitedi Benson: "Na cava e vinaka taudua vua na matanitu? Na isau ni taro oqo e sa mai ikelekele ni veika bibi e sa mai sotava e na nona bula taucoko" ("Peresitedi Ezra Taft Benson," *Ensign,* Jan. 1986, pp. 2–3).

1899	Sucu e na 4 ni Okosita e Whitney, Idaho, kivei George T. Benson kei Sarah Dunkley Benson
1907	Ni yabaki 8, a papitaiso e na nona siga ni sucu, e na 4 ni Okosita e na uciwai na Logan River Canal i Whitney, Idaho
1921–23	Ni yabaki 21–24, kaulotu i Igiladi
1926	Ni yabaki 27, e vakamautaki Flora Smith Amussen e na 10 ni Sepiteba
1943	Ni yabaki 44, a tabaki kina me Apositolo mai vei Heber J. Grant e na 7 ni Okotova
1946	Ni yabaki 46, e tekivu kina me Peresitedi ni tabana ni kaulotu e Iurope; e wasea ka veikauyaka kina na iyaya e vinakati vei ira na kai Iurope ni oti na iKarua ni Valu Levu
1953–61	Ni yabaki 53–61, e lesi me Liganicakacaka ki na tabana ni Teitei e Amerika e na gauna ni veiliutaki i Peresitedi Dwight D. Eisenhower
1964–65	Ni yabaki 65–66, e lesi me Peresitedi ni tabana ni kaulotu Iurope
1968–71	Ni yabaki 68–72, e veiliutaki e na tabana ni kaulotu e Esia
1985	Ni yabaki 86, laveligataki me Peresitedi ni Lotu e na 10 ni Noveba, ka nona ivukevuke kina o Gordon B. Hinckley kei Thomas S. Monson
1986	Ni yabaki 87, vakatabuya na Valetabu e Denver Colorado e na 24 ni Okotova
1987	Ni yabaki 88, vakatabuya na Valetabu e Frankfurt Germany e na 28 ni Okosita
1994	Ni yabaki 94, a mate e na 30 ni Me e Salt Lake City ni oti e walu veimama na yabaki ni Peresitedi ni Lotu

© 2000 by Intellectual Reserve, Inc. iYau maroroi.

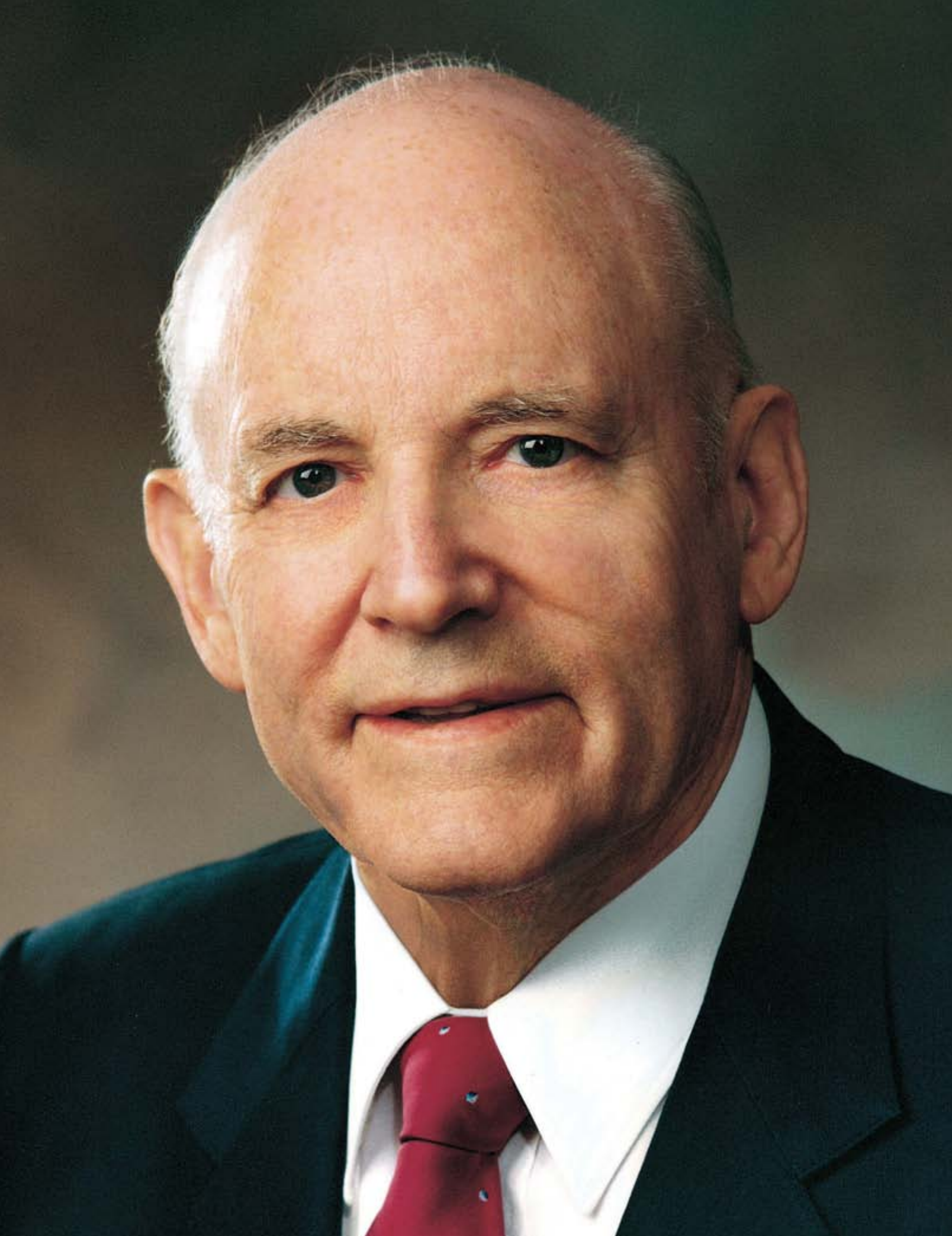

Howard W. Hunter

Peresitedi ni Lotu, 1994–1995

Eraica me ivakatakarakara vinaka ni lewenilotu na valetabu ni Turaga," E vakadreta o Peresitedi Hunter. "E dua na ka bibi e yaloqu me ra kilikili na lewenilotu yadua me ra curuma rawa na valetabu" (mai na Conference Report, Oct. 1994, p. 8*; se Ensign* Nov. 1994, p 8).

"Me da vakamuria na ivalavala kei na itovo ni Luve ni Kalou e na noda bula taucoko. Me da vakaliuci koya me noda ivakaraitaki ka dauveidusimaki talega. Me da dau tarogi keda vakataki keda e na veigauna kece, 'Na cava e na cakava o Jisu?'me da yalokaukauwa ka vakamuria na isau ni taro" (mai na Conference Report, Epr. 1994, t.84*; se Ensign,* Me 1994, t. 64).

"E dodonu me da na tagane se yalewa vakacava? Baleta ni sai koya ga" (mai na Conference Report, Epr.1994, t.84*; se Ensign,* Me 994, t.64).

"Au sureti ira kece na lewenilotu me ra bulataka vakamatua na bula kei na ivakaraitaki ni Turaga o Jisu Karisito, vakabibi sara ga na loloma, inuinui kei na yalololoma e vakaraitaka. Au masulaka me da dau veirokorokovi, yalomalua, veikawaitaki ka dau veivosoti" (mai na Conference Report, Okt. 1994, t 7.*; se Ensign,* Nov. 1994, t 8).

1907 Sucu e na 14 ni Noveba e Boise, Idaho, vei John William (Will) Hunter kei Nellie Marie Rasmussen Hunter

1920 Ni yabaki 12, e papitaiso e na 4 ni Epereli e na dua na tobu ni sili e tiko e loma ni vale e Boise, Idaho; tabaki me dikoni mai vua na nona bisopi e na 21 ni June

1931 Ni yabaki 23, e rau vakamau kei Clara (Claire) May Jeffs e na 10 ni June; a mate o koya e na 1983

1959 Ni yabaki 51, e tabaki me iApositolo mai vei Peresitedi David O.McKay e na 15 ni Okotova

1989 Ni yabaki 81, vakatabuya na BYU Jerusalem Center, e ivakaraitaki ni sa mai vakacavari na itavi e rauta ni tini na yabaki na kena sasagataki tiko.

1990 Ni yabaki 82, vakamau kei Inis Bernice Egan e na 10 ni Epereli

1994 Ni yabaki 86, laveligataki me Peresitedi ni Lotu e na 1 ni Okotova, ka nona ivukevuke o Gordon B. Hinckley kei Thomas S. Monson; vakatabuya na Valetabu e Orlando Florida e na 9 ni Okotova; Ni yabaki 87, e liutaka na kena tauyavutaki na ika 2,000 ni iteki ni Lotu, e Mexico City Mexico na iTeki i Contreras, e na 11 ni Tiseba

1995 Ni yabaki 87, vakatabuya na Valetabu i Bountiful Utah e na 8 ni Janueri; e mate e vale mai Salt Lake City e na 3 ni Maji ni oti e ciwa na vula na nona Peresitedi ni Lotu

© 2000 by Intellectual Reserve, Inc. iYau maroroi.

Gordon B. Hinckley

Peresitedi ni Lotu, 1995–

Sa dau kunei votu vei Peresitedi Hinckley na nona loloma ki na tamata yadua sara. "Au vakatakekere kina vei kemuni na noda lewenilotu e veivanua kece ga, mo ni dau veidokai, ka vakarokorokotaki ira eda sega ni lotu vata. . . . Ni tu na duidui e vuqa e na vuravura eda bula kina oqo. E dodonu sara, me da rokovi ira ka duidui mai vei keda na nodra vakabauta vakalotu" (mai na Conference Report, Epr.1995, t. 94*; se Ensign,* Me 1995, p. 71).

"Au lomani ira na cauravou kei na goneyalewa e na Lotu. Au sa tukuna wasoma ni sega tale ni dua na itabagauna e vinaka cake mai e na gauna oqo. Au vakavinavinaka me baleta na nomu vakarokoroko na nomu gumatua mo vakavulica kina na nomu vakasama kei na ligamu mo vakayacora na cakacaka vinaka, e na vuku ni nomu taleitaka na vosa ni Turaga, ni sa yalomu talega mo vakamuria na sala e savasava, dina ka vinaka sara" (mai na Conference Report , Epr.1995, tt. 93–94*; se Ensign*, Me 1995, p 70).

"Na Lotu oqo e sega ni nona na kena Peresitedi. Na kena iliuliu na Turaga o Jisu Karisito, o koya na yacana e da sa mai vakayagataka. Eda sa okati vata e na cakacaka taleitaki oqo" (mai na Conference Report, Epr.1995, t.94*; se Ensign,* Me 1995, t. 71).

"E sega ni dua na ka meda rerevaka ni sa veiiutaki tiko na Kalou. E na vakayacora o koya na veika mai na vinaka ni nona cakacaka. E na vakatauca mai na veivakalougatataki vei ira na talairawarawa ki na nona ivakaro" (mai na Conference Report, Epr. 1995, t.95*; se Ensign,* Me 1995, t.71).

E na nodratou veiqaravi na Mataveiliuaki Taumada, e levu taudua kina na valetabu e vakatabuya o Peresitedi Hinckley mai vei ira na Mataveiliutaki Raraba e liu (raica *Deseret News 1995–1996 Church Almanac* [1994], pp. 329–30).

1910	Luvedrau o Bryant Stringham Hinckley kei Ada Bitner Hinckley e na 23 ni June e Salt Lake City
1919	Ni yabaki 8, e papitaisotaki koya kina o tamana e na 28 ni Epereli e Salt Lake City
1930	Ni yabaki 20, e mate kina o tinana
1933–35	Ni yabaki 23–25, kaulotu e Igiladi
1937	Ni yabaki 26, vakamau kei Marjorie Pay e na 29 ni Epereli; kacivi me veiqaravi e na tabana ni Matabose Levu ni Matawilivola ni Siga Tabu
1961	Ni yabaki 51, buli me iApositolo e na 5 ni Okotova
1982	Ni yabaki 72, a lesi me ivukevuke nei Peresitedi Kimball; a lesi e muri me ivukevuke nei Peresitedi Benson (1985) kei Peresitedi Hunter (1994)
1995	Ni yabaki 84, laveligataki me Peresitedi ni Lotu e na 1 ni Epereli, ka nona ivukevuke o Thomas S.Monson kei James E.Faust

© 2000 by Intellectual Reserve, Inc. iYau maroroi.

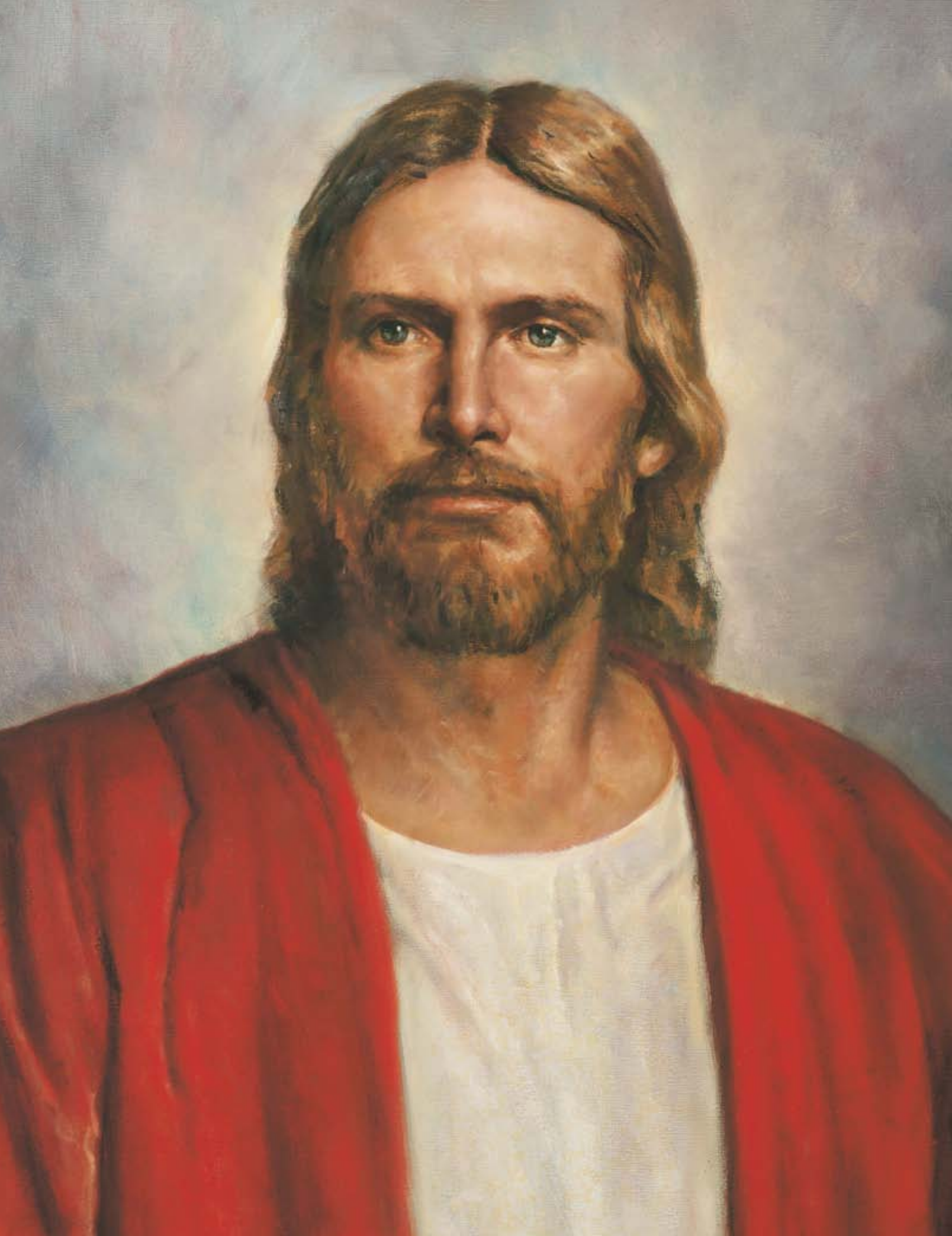

NA LOTU I

JISU KARISITO

NI YALODODONU

EDAIDAI

FIJIAN

4 02313 82858 4

31382 858